

KAREL KLOSTERMANN

SKLÁŘI¹

Slavné Literární jednotě v Klatovech věnuje spisovatel.

I.

Mívám ve zvyku, označovati přesně skutečnými jmény místa dějů, jež ti vypravuji, milý čtenáři. Osoby, s kterými tě obeznamuji, žily, a děj kotví v kraji. I to, o čem tuto zviš, ve skutečnosti se událo. Nic není vymyšleno; dílem jsem těch věcí pamětníkem sám, z části jsem sebral a spředl, o čem jiní, mně blízcí a milí, se mnou se sdělili. Pouze jména míst jsem zjinačil. Přinutila mne k tomu okolnost, že některé osoby mého děje dlí posud mezi živými. Žije i mnohý z jejich potomků. Chraň mě, Bože, abych někomu způsobil bolest, otvíraje staré, zarůstající rány. Rozpisuje se o věcech těch neustále si připomínám slov Goethových:

*Es wenden die Herrscher
Ihr segnendes Auge
Von ganzen Geschlechtern,
Und meiden im Enkel
Die eh 'mals geliebten
Still redenden Züge
Des Ahnherrn tu sehen.*

Průmysl sklářský na Šumavě sahá svými počátky daleko do minulého století. Na čáře, daleko přes dvacet mil dlouhé, vznikaly na pokraji širých hvozdů četné huti, které jediné těžily z nesmírného bohatství rostoucího tam paliva. Poněvadž nebylo cest, po nichž by závodům těm z větší vzdálenosti bylo se přiváželo dříví, majitelé jejich vedli si po způsobu kočujících pastýřů, kteří, když stáda jejich spásla pastviska do té míry, že dobytek na nich už

¹ Převzato z: KLOSTERMAN K., *Skláři. Historie z pokolení do pokolení*, Praha 1896 (redakčně upraveno).

nenalézal výživy, stěhovali se dále. Rovněž skláři. Když v obvodu hutí svých posekali veškeren les, posunuli závod dále do hvozdů, zůstávajíce starých hutí osudu a přírodě. Škoda jim z toho nevzcházela veliká, neboť materiál – dříví – nestál ničeho.

Zděny byly pouze základy a dosti primitivní pece. Příroda nemeškala zmocniti se opět opuštěného díla lidské ruky: déšť je rozmočil, větry z něho rvaly po kusech, a na spukřelých trámech a prknech nasadil se mech, vyrostly různobarvé lišejníky, vybujely trávy, kaprad, rozmanité býlí a posléze kře a malé stromky. Za málo let všecko se sesulo. Kde stály pece, zelenal se kopeček porostlý mlázím; černě zející otvory, z nichž před nedávnem šlehala výheň roztavené hmoty skelné, zarůstaly vřesem. Nic, žádná stopa nezbyla, leda tu a tam kousek zdiva, trosky klenby sklepní, jíž nikdo by nepoznal na první pohled; ale kdo se vyzná, kdo by chtěl hledat takových zřícenin, našel by jich veliké množství a mohl by sledovati s neomylnou jistotou postupování člověka a znenáhlé vnikání jeho do svatyň přírody, nikdy před tím neznesvěcených.

Majitelé lesů, držitelé velkých komplexů, z nichž jim neplynul pražádný užitek, byli rádi, když na jejich půdě se usazovali tací skláři, kteří jim mýtili les, upravovali byt' sebe primitivnější cesty a za užívání pozemku a spotřebované dříví platili obnosy přímo směšné. – Sáh nejkrásnějšího dříví fládrového stál sotva dva groše šajnu, někdy ještě méně, a kontrola byla tak povrchní, že několik set sáhů dříví nepadalo na váhu.

Teprve začátkem tohoto století, když se vystavělo několik silnic, spojujících Čechy se sousední zemí bavorskou a některá pošumavská města a městečka s vnitřním krajem, počaly se stavěti větší hutí, a tím i zavládl větší duch stálosti v našem průmysle, ač vedle těchto velkých závodů původní menší, kočovné, pohyblivé se udržely ještě po dlouhou dobu.

Odbyt se množil, vývoz počal zkvétati měrou netušenou, a majitelé hutí, ponejvíce prostí Šumavané, praví self-made-men, kteří počali s malinkým kapitálem, během jednoho dvacetiletí stali se velkými boháči.

Však to nezměnilo způsob jejich života. Zůstávaliť věrni patriarchálním zvykům otcův svých, žili se svými dělníky, jakoby tito náleželi k rodině, jedli s čeledí za jedním stolem, ba často z jedné mísy, neznali světa a neužívali ho vedle běžného významu tohoto slova. Hleděli si své živnosti a svého obchodu a neměli ctižádosti, leda té, aby se o nich říkalo, že jsou hodní lidé a poctivci, jichž slovo platí více, než dlužný úpis nebo směnka Rothschildem žirovaná. Společnosti nescházely se u nich: kasin, besed a hlučných veselí neznali a tanečných zábav nedávali, leda svým fukačům při slavnostních příležitostech. Takovým pak zábavám obcoval továrník a celá jeho rodina; synové jeho musili tančit s dcerkami prostých sklářů, a dcery, jichž nikdo nectil titulem slečny, musily do kola s každým dělníkem, který je pozval k tanci.

Takový jeden exemplář starobylého majitele hutí seděl v obvodu jakéhosi menšího pošumavského města, v němž vykonával právo patrimoniální soud vrchnostenský. Nazveme toto město Kroužilovem.

Pan Josef Haslinger – tak se jmenoval továrník – byl synem prostého fukače, uspořil si ve svém mládí několik grošů a zařídil si pak sám malinkou huť, prostřed hvozďů, zanechal ji po několika letech, vystavěl si větší a zas větší, hospodařil, skrbilil, nevydal lichého groše a pomohl si v dobách Napoleonských válek dodáváním lahviček do vojenských nemocnic a polních lékáren tou měrou, že si posléze zařídil na tehdejší doby dvě velkolepé sklárny na vhodných místech, kde rostly nevyčerpatelné zásoby dříví, a kde mohutný potok zaručoval stálou vodní sílu. Finanční patent z roku 1811. mu zadal krutou ránu, ale Haslinger pílí a energií vzpamatoval se brzy zase, ba nově vystavěná silnice, spojující Vídeň s jižními Čechami a tyto s Bavorsy, pomohla mu tak znamenitě, že nejen udržel, nýbrž i rozšířil svoje dva velké závody, jež byl pokřtil podle svých dvou synů Janov a Antonov.

Již dříve starý Haslinger dospěl k poznání, že vzrůstající jeho obchod vyžaduje větších vědomostí, než měl on. Zvláště dopisování s odběrateli stále se množícími činilo mu nesmírné potíže.

„Raději vyfouknu z roury padesát holbových lahví,“ říkával, „nežli deset slov z péra. Stakraholtské doškrabování! Kdo by byl za mých mladých let řekl, že kdysi budu sedět za stolem a psát!“

Že pak neměl nikoho, nezbývalo mu než aby si obstarával korespondenci sám, a tu nejednou přihodilo se mu, že dopisy jeho pro zkomolené adresy míst, kterých neznal a o jichž existenci a poloze neměl tušení, se ztratily, nebo kdo ví, kde světem se potulovaly, než kterýs vtipný poštovní úředník uhodl, kam vlastně patří.

„Na mou duši,“ říkával, „velký závod nemůže se obejít bez písaře. Kdo by to byl řekl?“

Vzal si tedy do obchodu knihvedoucího, ale ten u něho nezůstal dlouho. Haslinger nabyt s tím člověkem špatných zkušeností, neboť panáček více pil a záletničil za děvčaty, a když z jeho různých lásek nastávaly nemilé opletačky, zmizel, a s ním zmizela větší část peněz, jež se nalézaly v neuzamčené pokladně. To se přihodilo v době válečných bouřek, a majitel hutí, dobře věda, že by ho v tehdejších rozdrobeném a vojnou stíženém Německu marně hledal, nepodnikl žádných kroků v příčině jeho pronásledování, ba ani soudu věc neudal. Za to viděl od té chvíle v každém písaři, účetním a knihvedoucím veliké zlo, mnohem větší než ono, které mu mohlo pojití ze zkomolených a chybných adres nebo z vlastního primitivního vedení knih. V účtech a knihách, jež mu byl vedl zpronevěřilý zřízenec, naprosto

se nevyznal, i trvalo dlouhý čas a stálo ho mnohou bezsenou noc, než pochopil smysl a význam různých těch spleťtých číslic a slov.

„Tenkrát jsem se napotil!“ vyslovil se kdysi později v Kroužilově, kam často docházel: „jaktě živo mi tak nebylo, když jsem stál u pece a foukal sklenice. Čert aby do toho! – Vy si jen pomyslete, pánové! Kdo fouká sklo, musí mít cit v rukou a umět držet a otáčet píšťalu, aby z ní nespadla roztavená hmota. Kdo se tomu neučil od mládí, nedovede toho, ubezpečuji vás. A rovněž věc se má s pérem. Péro taky vyžaduje jemný cit, jemuž člověk se nepříučí ve stáří. – Ale moji kluci musí se naučit písmu, latině a vědomostem, aby kdysi nestáli tu jako oslové, podobni svému tátovi. Kdyby to stálo tisíce, provedu to. Porad'te mi, kam s nimi!“

Radili mu, ten to, onen ono. Ale starý Haslinger přes všecku svou nevzdělanost měl zdravý, bystrý rozum. Každá rada nelíbila se mu.

„Víte, pánové,“ odpovídal rádcům, „škrabáky z nich nechci míti, to jest, pouhé škrabáky, pány také ne. Všecka úcta před pány úředníky! – Však myslím, že sklářské řemeslo není špatné a že je poctivě užíví... a potom, připadá mi, že neodvislému člověku je nejlépe. Trochu té latiny, aby se neřeklo, že jsou trouповé, hezky, zřetelně a bez chyby psát, dobře počítat bez pomoci prstů a znát, kde které město a kde který kraj leží, jaké jsou tam peníze, čeho tam lidé potřebují, a čeho zas bychom my potřebovali od nich: to bych tak myslil, že by postačovalo.“

Rádcové, berouce tuto řeč v úvahu, shledali, že škol, kde mladík takovým prostým věcem by mohl se naučiti, na ten čas v Čechách a v Rakousku vůbec není, a jeden z nich mu byl radou, aby je dal do Řezna, tam že tomu všemu se učí a kromě toho frančtině. Jak Haslinger uslyšel o frančtině, byl všecek u vytržení.

„To je něco!“ zvolal, „to vydá! Teď je beztoho celý svět francouzský, a člověk u nás je takový hlupák, že o sobě musí prohlásiti, že tímto jazykem leda slyšel zaklít. Toho abych se dočkal, že moji kluci budou rozprávět po francouzsku, na mou věru, tisíc zlatých bych dal přídavkem učitelí, jenž by je tak daleko přivedl.“

Haslinger šel domů do Janova, kde tehdá bydlil, ve stavu tak rozjařeném, jako snad nikdy před tím. Bílá silnice před ním tančila v temnu nočním, a vítr, jenž vál ve vroubících ji stromech, šeptal mu báje o příští slávě jeho rodu.

„Do Řezna je dám!“ opakuje si neustále, sám k sobě hovoře; „psát, počítat, vyznat se na zemi, která prý vypadá jako koule, umět latinsky a k tomu francouzsky! Kdybych já to uměl, co bych měl dnes!“... Když došel do Janova, půl noc již dávno minula. V hutí ještě se pracovalo; z otevřených vrat vyskakovaly dlouhé rýhy rudého světla, oblévajíce třepetavou září ujetou okolní půdu i opodál bující mladé smrče a javory; z polo nadzvednuté střechy

četného stavení se valily jemné obláčky výhni ozářeného kouře, vystupujícího k obloze hvězdami poseté, po níž běžely sporé, bělavé berušky.

Majitel hutí vstoupil do závodu. Kolem pece a otevřených hrnců, z nichž plál bílý žár roztavené hmoty skelné, obcházely polonahé postavy fukačů, tu příkládajících dlouhé píšťaly k ústům, onde jimi mávajících vzduchem; vystupující z roury baňaté bubliny skelné nabývaly rychle určitých tvarů; potom přiskočil jiný dělník, uštípl kleštěmi hotovou láhev nebo sklenici, rychle zavěsil ji přikvačivšímu kterémus výrostku na konec dlouhého bidla, a ten s ní šel k ochlazující peci, z níž šlehaly rudé plameny.

Pan Haslinger sledoval chvíli okem postup práce, prohodil některé povelné slovo a posléze dal se do rozpravy s čelným dělníkem.

„Co tomu říkáš, Jakube?“ pravil, „kluky dám do Řezna, aby se vycvičili...“

„Do Řezna?“ odpověděl Jakub, stíraje si pot s čela, „to je daleko!“

„A byť to bylo i kraj světa, jen když se mi pořádně naučí psát a potom francouzsky; víš, Jakube, bez toho teď nikdo se neobejde, svět je jiný než býval za našich mladých let.“

Jakub přisvědčil, pak dodal skoro smutně:

„Jiný je, ale lepší není! Z vás se udělal mistr bez těch cavyků – a jaký mistr! Dej Pánbůh, aby z těch kluků se stal takový! Já k té bavorské bandě nemám důvěry ani co by se za nehet vešlo. Jen ať se vám tam nezvrhnou! A potom, bude tu smutno bez nich, a vám už dokonce s tou starou, bručivou Apolenou. K tomu jsme my s tou pakáží pořád na štíru – nebude dlouho trvat, a máme s ní vojnu zase. Ti se s tím Napoleonem zrovna slili...“

Haslinger se zadíval do bílého žáru, kmitajícího se v hrncích, a do modrých, těkavých plamének, jež neustále z nich šlehaly. Vzpomněl si na nastávající mu osamocení, zakabonilo se mu čelo, a chmury přeletěly přes obličej, výhni ozářený. Po celý život se dřel, lopotil a pachtil, a nyní, k stáří, když časem počala ozývati se v něm touha po odpočinku, hrozilo mu osamocení. Velká kniha jeho života té chvíle před ním se otevřela, a divným kouzlem četl v ní rychle, plynně, mnohem plynněji, než v kterémkoli písmě, skoro mžikem přehlédl celé dlouhé, těsně popsané stránky, a zvláště na jedné stránce utkvělo jeho oko.

Když se oženil, měl svoje mládí už dávno za sebou. Jeho vyvolená byla prostá dívka, dítě rodných jeho lesů, dcera kočovného mistra sklářského, právě takového, jakým býval on, než si založil stálé sídlo. Povila mu rychle za sebou ty dva chlapce a pak dcerušku, která však záhy zemřela; dočkala se rozkvětu jeho závodu, a pak náhle, nenadále zkosila ji jedna z oněch úplavic, jež časem rozestírají černá křídla svoje přes zapadlé dědiny a samoty Šumavy. Byla to krutá rána, která by ho dojisty byla zlomila, kdyby nebyla nabyta vrchu nade vším jeho

myšlením starost o pozůstalé děti, o stále vzrůstající závod, o velkou rodinu jeho dělníkův, kteří v něm spatřovali svého otce.

Ve skrovném čist'ounekém pokojíčku, v prvním patře malého, dřevěného domku, jež si vystavěl stranou od huti, zachoval si po nebožce jedinou památku: malovanou její podobiznu. Ten obraz visel na zdi střed primitivních, na skle malovaných svatých a světic, jež kolem něho se kupily jako menší kostelní obrázky kolem velkého oltáře. Nebylo to umělecké dílo, nemělo to pravých světél ani pravdivých stínů; ubohá paní vypadala v obličejí jako natřena, ruce byly zkomoleny, barvy šatu neladné, ale on nad ten obraz neměl milejší, dražší věci na světě a stokrát děkoval Prozřetelnosti, že mu k němu pomohla.

Stalo se to následujícím způsobem.

Krátce po narození jeho nejstaršího syna Jana objevil se v jeho závodě jakýs člověk panských způsobů, cizinec, s nímž jen ztěžka se domluvil, a prosil ho, aby mu poskytl po nějaký čas útulek. Haslinger ho přijal vlídně, a cizinec – byl to Polák, jehož politické zmatky vyhnaly z vlasti – zůstal u něho skoro celý rok; chtěje hostiteli dokázati svou vděčnost, zhotovil onu podobiznu paní Haslingerové a daroval mu ji před svým odchodem. Kdykoliv se továrník na ni podíval, vzpomněl si na chvíli, když poprvé ji pověsil na stěnu, a na tu velkou radost, již tehdá se naplnilo srdce jeho. Nyní, co věrná družka ležela v chladném hrobě, hovořival s obrazem, vykládal mu svoje tísně, tužby, naděje, radosti s takovou výmluvností, tak živě, jakoby ho poslouchal dávno odešlý originál. Obracel dále listy knihy života svého, četl v ní, co vše se bylo přihodilo s jeho chlapci, tu nemoc, tu pohmoždění; viděl starého kantora, jak s nimi se učil, ba kritisoval jeho pedagogiku, čpící sedmiletou válkou, která udělala z naverbovaného tehdá Hamzy štabstrompetra, a jejíž ukončení ho přivedlo na slastnou dráhu vesnického kantora. „Jak divně ty kluky učí!“ říkával si v duchu továrník; „ničeho jim vlastně nepovídá, leda takové hlouposti, jako na příklad: ‚Podívejte se b, b, b – jako moje fajíka, h, h, h jako stolička s vysokým hřbetem‘... Však největší čas vyučování zabírala nauka o řezání péra, potom assent brk, z nichž každé se nehodilo. Potom zase přišly dlouhé, dlouhé listy o jeho obchodech, listy, vykazující dlouhé účty, všecky správně zaplacené; dodávky, podmazanky u různých hodnostářů složené... A potom zase kluci, kteří mohutněli na těle, a jak se mu zdálo, krněli na duchu, ačkoli zvláště mladší, Antonín, jevil velký zájem pro sklářský průmysl a pro obchod. Ale počítat neuměl, to byl náramný kříž. Listy knihy v té příčině vykazovaly prazdrcující doklady. Hochovi bylo dvanáct jar, a on – otec – mu kdysi dal otázku: „Tondíku, poslyš: Tucet sprostých vinných lahví je za patnáct grošů; zač bude tisíc tuctů?“ Tondík se lekl, nechtěl ani přemýšlet a posléze ze sebe vyrazil slova: „Tatínku – tohle nevypočte ani kantor.“ Toho se zas ulekl on – tatínek – a pravil: „To je

velká chyba! – jak pak potom vypočteme, mnoho-li mi chtějí vyplatit na hotových, když mi tuhle vzkazují, že přijímají mojí offertu, ač svolím-li k srážce 5 ze sta. Na prstech si tohle člověk vypočítat nemůže.“ To tam stálo v té knize hodně křiklavým písmem, tak křiklavým, že starému z něho přetýkaly oči. Tak se dostal až na poslední stránku knihy, kde stálo stokrát za sebou zlatým písmem vytištěné slovo: Řezno.

Co takto pán a mistr četl v knize, oblit zářícími světly vycházejícími z pece, starý Jakub rovněž asi četl v pamětech své čtyřicetileté služby a práce u něho.

„Nu, co myslíš, Jakube?“ tázal se mistr, když oba dočetli.

„Je to zlá věc! Pan mistr z toho má větší rozum než takové hloupé poleno, jako jsem já. Kdybych řekl tak, mohlo by se potom namítati, že jsem měl mluvit jinak. Ale povím panu mistrovi bez obalu, že z Jana do smrti nebude sklář, spíše kněz nebo vojenský pán, nebo doktor, nebo cokoli; ale sklářem nebude, nemá to v prstech a bojí se horka. Onehdá to tu zkoušel, ale musil jsem mu vzít píšťalu z ruky, protože bylo se bát, aby si tu celou paštiku nevyfoukl na nohy. Povídal potom: „Dejte mi s tím pokoj; je to, jakoby člověk vyfukoval mydlinové bublinky ze stébla; to je hračka pro takového starého osla, jakým jsi ty, Jakube.“ Slyšeli to všickni, a mrzelo je to.“

„Kakraholte,“ vece starý, „to je tuze hloupé. Prokletý kluk! Tohle jsou následky, když táta nemá času na vychování... Však ho tam v Řezně napraví...“

Starý Jakub pokrčil ramenoma. Mistr dal ještě několik rozkazů a šel spat do svého bytu.

Jak rozžal lojovou svíčku, zasmálo se všecko na něho. Všecko tu bylo bílé jako sníh: stěny vápnem obílené, nábytek z javorového dříví, záslony u oken, pokrývka, peřiny, umyvadlo skleněné; zaleskly se svaté obrazy, přeletěla milá zář přes obličej dávno zesnulé paní, pohrávala si skotačivě v zlaceném rámcí, odrážela se od oken. A on předstoupil před obraz a jal se k němu mluvit:

„Poslyš, Fanyňko, co ti povím nového. Kluků tu po delší dobu neuvidíš; musím je dát z domu, není platno nic. Ale víš, má zlatá, až se vrátí, budou z nich jinší chlapíci, než je ten starý osel, který tu pod tebou stojí. Ti z toho závodu teprve něco udělají, něco kloudného, velikého, čemu svět se podiví. Nehněvej se proto na mne, že ti je odvádím s tvých dobrých, mateřských očí. Nehněvej se! Čas utíká rychleji, než voda v našem potoce, a než se naděješ, máš je tu zase. Spi sladce, má drahá!“

Pak si šel lehnout.

Za několik neděl, když jeseň nastoupila svou vládu, stará bryčka Haslingerova ujížděla směrem k bavorskému pomezí. Starý seděl na zadním sedadle a jemu naproti oba hoši, pěkní,

růžových tváří, jasně kaštanových kučeravých vlasů; vzadu na povoze byla přivázána hora rozmanitých vaků, kufrů, ba i stará bedna, obsahující peřiny s domovem se loučících hochů.

Otec je doprovázel, aby nevkročili tak sami do širého světa.

Chudák! bylo mu krušně kolem srdce; sám si vyjel poprvé, sám ničeho, praničeho neznal, co leželo za Kroužilovem, jenž byl jeho Římem, Paříží a Mekkou. Spoléhal na jistého svého přítele, kterého sice osobně neznal, ale s nímž už po dlouhá léta stál v obchodním spojení. Těžko se loučil se svým závodem, po celé noci před svým odjezdem nezavřel oka, přemítaje neustále o té cestě a jak dopadne skrze zemi, kterou pokládal za naprosto nepřátelskou. Chvillemi mu připadalo, že veze děti své přímo na jatky. Než, co naplat? Svět je jiný, a hoši musili nevyhnutelně na vycvičenou. Poprvé ve svém životě jal se politisovati, reptati proti vládě, která se nestará o zařízení potřebných pro domácí obyvatelstvo škol. Ani ve snu ho nenapadlo, vytýkati jí ve zlé utržené porážky, kruté vymáhání daní a jiné věci, ale žádných škol nezakládati pro dorůstající obchodníky a průmyslníky, nutit domácí lidi, aby posílali své děti do ciziny, do nepřátelské země, aby tam nabyly potřebných vědomostí, to ho do té míry dopálilo, že mezi pány Kroužilovskými nadával hůře nejčervenějšího republikána, tak že ho musili prosit, aby se mírnil, že by mu z jeho nadávání mohly pojit opletačky druhu velmi nemilého. Kdosi také prohodil, že dobrý poddaný sklání svůj rozum před rozumem vyšším, Bohem ustanoveným, a ubohý mistr sklářský nemálo se zarazil, slyše cosi, jako by on nebyl dobrým poddaným; proti takovému nařknutí se ohradil důrazně, řka:

„Co že?... Já že nejsem dobrý poddaný? Platím daně, modlím se za císaře a za vrchnost; plakal jsem, když jsem se dověděl, jak ta pohanská sběř tam v Paříži nakládala s ubohou královnou Marií Antoinettou; rval jsem si vlasy, když tahle francouzsko-bavorská banda se dostala až do Vídně; nenávidím na světě nikoho tak, jako ty revolucionáře a tu bavorskou havěť, která s nimi píská do jednoho rohu... a nejsem prý dobrým poddaným!...“

„Mlčte,“ pravil pan vrchní, „v Řezně vám vaše hochy nesnědí. Naše vysoké gubernium má jiné starosti, než stavět školy, jichž v celých Čechách sotva deset lidí má potřebí. Je to stará historie, kdo chce být dobrým obchodníkem, že si chodí pro vzdělání za hranice. To je samo o sobě velmi moudré, aspoň sezná, jak to vypadá o hodinu dále za humny.“

Než odejel, Haslinger zavolal si Jakuba a pravil mu, maje slzy v očích:

„Týden ta výprava bude trvat; spoléhám na Josefa, který mé poveze; ten v tu stranu už několikrát formančil. Kdybych tu nebyl za deset dní, pak víte, že mně tam ta pakáž někde zamordovala, ty pak najdeš můj kšaft nahoře ve stolku a doneseš ho k soudu. Pana pojezdného ustanovuji poručníkem dětí. Půjdeš vůbec každý den do Kroužilova, doručíš mu

došlé dopisy a poprosíš ho ještě jednou, jako jsem já už učinil, aby odepsal všem, kdož mi píš, že jsem v Řezně a že se vrátím za týden. Vy pak zde pracujte, jako bych byl mezi vámi.“

S tím mistr odejel, a hoši se rozloučili na dlouho se svým domovem. Nepohlíželi příliš tragicky na toto loučení. Vše po cestě je těšilo, i ta chmurná příroda podzimní, která se rozložila nad rodnými jejich lesy; zajímali je cizí lidé, zelený jako brčál dolejší bavorský kraj, dech se jim tajil, jak se divili po každé, když vjížděli do některého z četných čistých, výstavných měst a městeček, jichž minuli hojnost na dlouhé své pouti. I starý byl všecek ztrnulý obdivem; přestával co chvíle je poučovat, k pilnosti a dobrým mravům hochy navádět; bylo to bez toho zbytečně mluveno: v tomto přívalu stále nových dojmů asi sotva utkvělo některé z jeho slov v těchto mladých hlavách.

Když dojeli do Řezna, ubytovali se v jakési málo ladné předměstské formance, kterou Haslingerův vozká Josef znal z dřívějších svých cest. Poněvadž právě bylo poledne, starý se svými syny uchýlil se ihned do jídelny, špinavé místnosti, plné tabákového kouře, kuchyňských výparů a hlučného hlomozu celé vřavy vozků, karkařů a různého jiného lidu, který nenáležel právě ke květu Řezenské společnosti.

Majitel hutí sice trochu se zarazil, však nejsa nijak rozmazlen, vpravil se do situace, vzal své hochy za ruce a usedl za prázdný stůl blízko dveří. Přinesli mu objednaný oběd, a on, zůstávaje věrným zděděnému mravu a způsobu, než se dal do jídla, jal se odříkávati nahlas obvyklou svou polední modlitbu. Tato okolnost vzbudila pozornost všech přítomných, z nichž mnozí, ukazující na cizince, dali se do hlasitého smíchu.

„Co to tu máte za lotrovskou, pohanskou sběř?“ tázal se bodrý Šumavan hospodského, když byl se pomodlil; „je ten člověk, jenž se směje, vida, že jiný se modlí? Což ta slotá nezná Boha?“

Mluvil tak nahlas, že někteří uslyšeli poněkud silné jeho výrazy. Hospodský omezil se poukázati k tomu, že tu nebývá zvykem modliti se nahlas v krčmě; za to hosté velice se rozhořčili.

„Vyhoďte toho hubatého tatíka!“ vykřikl jeden, „to by tak bylo, aby takové nemehlo o nás se otíralo!“

„Odkud jsi přišel, že takto se opovažuješ o nás mluvit?“ oslovil ho přímo jiný, všecek rudý zlostí.

„Z lesů jsem přišel,“ odpověděl klidně staroch, „ale vám to mohu říci, že mezi našimi medvědy panuje lepší mrav...“

Byla to kritická chvíle; hospodský měl co dělat, aby uchlácholil rozkvašené Bavoráky. Nicméně ten oběd panu mistrovi sotva šel valně k duhu, neboť různé úštěpky a jízlivé

poznámky, jež nepřestávaly k němu dolétati, okořenily mu ho málo příjemně. Pan Haslinger ovšem mlčel jako pění a dělал se, jakoby neslyšel; však když po obědě octnul se venku, ulevil nahromaděné žluči, řka k svým hochům:

„Starý Jakub má svatou pravdu, říká, že tihle Bavoráci jsou nejhorší pronárod pod sluncem. Je to věru pádný důkaz shovívavosti Hospodinovy, že jeho oheň dosud je nestrávil i s jejich mizernou zemí. Já bych tak shovívavým nebyl, kdybych řídil otěže světa. To vám povídám: ať se mi tu držíte, abyste nepřišli o svou křesťanskou víru v tomto pohanském pelechu!“

Jak otec, tak i hoši byli nemálo zaraženi a rozčileni příhodivším se jim v krčmě výstupem; obávali se, aby podobné nepříjemnosti se neopakovaly každým krokem, a tato obava jim nemálo ztrpčila první dojmy, pokalila radostný obdiv, jež by jinak bylo v nich vyvolalo staroslavné biskupské sídlo na Dunaji. Kromě toho jim bylo podstoupiti dlouhou toulku, než Haslinger našel svého obchodního přítele. Ten ovšem srdečně se jich ujal a přívětivostí svou zmínil děsné prvotní dojmy, jež Řezenští Bavoři učinili na prostou duši mistrovi.

Když továrník svému příteli vypravoval, co v hospodě se mu bylo přihodilo, ten nemohl potlačit svou veselost; seznáv pak, do jakého druhu hospod asi zapadl jeho host – spráskl ruce a zvolal:

„To je hrůza! Tam nemůžete zůstat! Vždyť je zde přece síla dobrých, slušných hostinců! Kdybyste mi byl psal, kdy hodláte přijeti, byl bych vás očekával třeba za městem. Prosím vás, kde je ta hospoda, abychom vás bez meškání vystěhovali...“

„Nu, je to hospoda... tam... někde...“

„Ve které ulici?“

„Nu, v ulici to bylo... byly domy vpravo a vlevo... ale kde, to bych teď nemohl říci... někde, kde se vjíždí. Josef to ví...“

„A kde je Josef?“

„Nu, v té hospodě...“

„Jak se tam říká, v té hospodě? Vždyť každá má svoje jméno na štítě.“

Starý Šumavan se pojednou hrozně ulekl; teprve teď rozbřesklo se mu v hlavě, že zapomněl podívati se na štít hospody a že je odloučen od svého Josefa, svých koní a svých zavazadel. Rozumí se, že si představoval věc horší, než ve skutečnosti byla. Přítel stěží ho poněkud upokojil, vyslav kde koho hledat hospodu a Josefa; netřeba podotýkat, než minula hodina, že ji našli. Přestěhovali vše do jednoho z nejlepších hotelů.

Nazejtří přítel dovedl svého hostě i s jeho syny do učiliště, kde měli konati svoje studia. Byl to soukromý ústav, spojený s internátem; držitel jeho a zároveň řiditel těšil se výtečné pověsti. Přijal příchozí s blahosklonnou vážností člověka, jenž ode dávna přivykl rozdávat milosti. Ze zjevu šumavského hutníka nesoudil, že bude bohatě platit, a na jeho prosbu, aby mu hochy přijal do internátu a do školy, odkašlal několikrát, prohlédl si žadatele důkladně přes sklíčka svých zlatých okulárů, a svráštiv svoje lysé čelo, sešpouliv poněkud pohrdlivě čistě oholený hoření pysk, změřiv si oba hochy, kteří před ním stáli jako oukropečkové, pravil odmítavě:

„Je mi líto... nevím! Kdybyste se byl ohlásil před čtvrtletím, možná, že bych je byl mohl přijati. Nyní je všecko přeplněno. Mám tu přes osmdesát žáků nečítaje externisty.“

Přítel Haslingerův intervenoval.

„Bohatý člověk!“ zašeptal.

Tlustá, blahobytem zářící tvář ředitelova trochu se vyjasnila, nabyla přívětivějšího výrazu.

„No, že tuhle můj přítel, pan Hintermeier, vás doporučuje,“ pravil, „rozmyslím si věc... ale, jak povídám, je to nesnadné...“

Haslinger div mu nepolíbil ruku. Dal mu titul „Euer Hochgestrengen“ a dušoval se, že otázku peněžní ani v nejmenším nebere v úvahu; koktal pouze cosi o tom, že by byl rád, kdyby výcvik a vzdělání jeho synů se braly pokud možno rychlým tempem, že jich doma v závodě bule tuze potřebovati.

„Něco už přece umějí,“ dodal, „náš kantor je cvičil plných šest let; ale v počtech jsou slabí... a potom znají pouze na zeměkouli ta místa, kde kantor bojoval v sedmileté válce, a tam v tu stranu náš obchod se nerozšířil...“

„Uvidíme hned, co umějí,“ vece pan řiditel, „a dle toho je pak zařadíme.“

I jal se jich vyptávati. Byla to velká bída; kluci buď mlčeli jako pařezy, buď dávali odpovědi nadmíru hloupé. – Za pět minut bylo po zkoušce.

„Slyšte, pane,“ vážně pravil řiditel, „nechcete-li, aby tito osláci započali od abecedy, bude nejlépe, abyste si je hned zase vzal domů! Starší je ještě přece jakž takž – jak bych řekl – méně hloupý, ale druhý...“

„Och, o to není, oslové jsou od narození,“ přizvukoval starý, „jakž by jinak mohlo býti? Vždyť já jsem starý osel. Euer Hochgestrengen ráčí odpustit, že to tak s odpuštěním říkám...ale u nás to jinaké není. Člověk se modlí, mluví a jí rukama, tím se rozeznává od němé tváře. Euer Hochgestrengen tomu rozumí; ráčí-li usoudit, že začnou od abecedy, tož taky začnou; nikdo mi nevymluví, že pod věhlasným vedením vašim se z nich stanou lidé.“

Račte s nimi jen přísně nakládati, velmi přísně... aby ta oslovina z nich vyšla. Račte vědět,“ dodal tišeji, a slza se mu zaleskla v oku, „já jsem slíbil své nebožce, že se přičiním, aby stalo se z nich něco kloudnějšího, lepšího než já; ujišťuji ji neustále, že všecko učiním, jen aby tam klidně dřímala, má zlatá...“

Ředitel nemohl se ubránit jakémus pohnutí.

„Bud'te bez starosti,“ pravil měkce, „jsou v dobrých rukou. Jenom jedno ještě: v tomhle úboru nemohou se ukázati druhým; musíte jim bez prodlení dát ušiti jiné šaty...“

„Všecko se stane... zaplať Pánbůh, Euer Hochgestrengen – jen když mi je milostivé ráčíte přijati. Já bych si dovilil podotknouti pouze ještě jednu věc. Ráčil jste říci, že starší je méně hloupý. Já tomu ovšem nerozumím, ale divné je mi to, a můj starý Jakub bude se také divit. Domnívali jsme se oba, že je hloupější. Kdybyste viděl, jak nešikovně si vede při držení písťaly na foukání skla! Žádný cit, žádnou rozvahu... To se podiví ten Jakub, až mu to řeknu...“

Domluvili se ještě, o čem třeba, Haslinger za platil školné, byt, stravu, oděv, posluhu, vše, vše, činilo to úhrnem několik set tolarů, rozloučil se s hochy a s panem ředitelem, poděkoval se svému příteli a nazejtří záhy ráno odjel sám se svým Josefem.

II.

Sotva vyjeli z Řezna, dalo se do deště. Prahanebný nečas, pravé provázky se lily s nebe. I rozmokly cesty lijákem, naplnily se všechny řeky, říčky a potoky, jež jim křížovaly dráhu. Hned nazejtří, ještě než se přiblížili k výběžkům Šumavským, vody strhly jakýsi most, a cestujícím nezbylo, než počkati dva dni, aby mohli přes vodu. Pak se loudali pomalounku dále v té ustavičné nepohodě.

Bavorský svah Šumavy liší se od českého hlavně tím, že je mnohem příkřejší, srážnější. Na české straně hřbety hor celkem velmi povlovně přecházejí v širé planiny, nad něž kopce a vrcholy jen málo vyčnívají. Jsou sice i zde rokly a úžlabiny, ale jest jich poměrně málo a nejsou tak hluboky. Na straně bavorské vypínají se dlouhé, nekonečné hřbety, řetězy hor, souběžně několika řadami se táhnoucí, a mezi nimi hluboké útesy, divoké rokly, v nichž hučí vzteklé proudy vod, splývající záhy v značné řeky, jež vesměs tíhnou k Dunaji. Stráně tu lesem pokryté, onde holé, sesylají nesčetné bystřiny do údolín; každý příval, jehož vody

nevssává půda tou měrou, jako slati českých planin, přizene spousty kalných vod do temnobrunátných potoků a řek, jichž vlny, roztrápané v bílé pěny, se lámou s hrozným jekotem o skaliska, potroušená v řečišti.

Les na bavorské straně je vyšší, mohutnější než na české, kde rašelinatá půda hůře ho živí; na českých vysokých planinách vybuřují se prudké a chladné severní a východní větry, kdežto hřbety bavorské na západní straně zadržují vání vichrů a bouří, přicházejících od západu. Tím se stává, že zejména východní svahy bavorského horstva se pokrývají rostlinstvem nesmírně bujným, ovšem jen potud, pokud může se usadit prst'.

Také daří se lépe stromům listnatým, zejména bukům a javorům, než smrčím, jimž svědčí poloha studenější.

Teprve čtvrtého dne povoz Haslingerův se octl v tomto bludišti podélných a příčných údolín, plných šumících vod. Stráně vlevo, stráně vpravo, propasti tu a tam, křivolaké serpentiny, srážně padající cesta, zase stoupající, jako kdyby směřovala do nebe, a nade vši tou směsí obloha špinavá, šedá, nízké mraky, střelou uhánějící, rozpouštějící se v bělavé páry a zase houstnoucí.

Vše splývalo v jedno s těmi mraky; hřbety i temena hor, lesy, skály, údoliny i hluboké propasti. Jednotvárně doznívalo k uším šplouchání deště neustále padajícího i šumný jekot zmohutnělých vodotoků.

Z koňů se kouřilo; frkali, otrásali se, zdlouhavě se nesli vpřed. Josef na kozlíku neustále si utíral mokrým rukávem obličej, po němž stékala hnědá břečka cedící se skrze nečistý filtr široké střechy neúhledného plstěného klobouku. Biče se nedotkl, pouze hlasem plačtivým, kňučivým, pobízel koně k rychlejšímu postupu. Ti ovšem, přivyklí volné chůzi v těžké káře, málo toho dbali a loudali se dále pádným, volným krokem.

Pán v bryčce mlčel, nevšímaje si bolestných vzdechů a dušeného proklínání, jímž občas jeho čeledín obmýšlel celý svět vůbec a tento kraj zvlášť. Seděl zahalen v těžký plášť, jenž nepropouštěl vody. Myšlenky jeho dlely u hochů, jež zůstavil v dáli. Bude mu bez nich smutno, tuze smutno; teprve toho pociťoval, jak náleží.

Sám! Sám! – tak opuštěn bude žítí na světě, jako roztroušené nízké, dřevěné domky, podle nichž vedla cesta. Stály tu ty chýže s placatými střechami, obloženými těžkým kamením; pomalu vystupovaly z té kroužící se mlhy, ze šera podzimního, a jedva cestující jich minuli, už zase zapadaly, hustý šedý závoj zastíral je ve své příšerné záhyby, a mizely... mizely, jakoby se topily v tom neskonalém vlhku.

Nesmírně zdlouhavě plížil se čas. Někdy zadrželi u jakési osamocené hospody, dali koňům obroku, napojili je, setřásli se sebe vodu, vypili skleničku piva, z něhož čpěl spálený slad, pojedli něco, ohřáli se a zase jeli dále.

Když dojeli českých hranic, pomezí stráž, časem velmi zvědavá, hrubě si jich nevšimla; kdo by za té psiny stál půl hodiny v dešti? Pohraniční strážník také je člověk, a netuší-li blízkost vysokého dozorce, jest jím z celé duše.

Krajina se změnila, jakmile minuli hranici. Les vpravo, les vlevo, černý, smutný, až srdce se svítalo; žádný rozhled, ani na dvacet kroků. K šedé mlze družily se hluboké stíny padajícího večera. Jeli samotou mnohem ještě úplnější, než dokud byli na půdě bavorské. Rašelinatá půda cesty byla dokonale rozmočená, kola zapadala hluboce, někdy až po nápravu.

„Domů už se nedostaneme,“ prohodil Josef; „čtyři hodiny cesty v této psotě, v tomto bezednu...“

„Nu, snad do Warty,“ odušil továrník, „jsme tam za půl hodiny...“

Pojednou sebou trhl; vyskočil na svém sedadle.

„Ty! dnes to nejde... je to k zlosti... desátý den... ale zítra si přispíš... byť jsi strhl koně... Jakub bude myslet, že je po mně... Desátý den!... Tak jsem ani nepočítal...“

Když dojeli do Warty, ležela nad nesmírným lesem čirá noc, němá, nehybná, bez jediné hvězdy. Pršelo neustále.

Nazejtří k polednímu továrník ujížděl do svého závodu. Sběhlo se všechno kolem něho jak u vyjevení.

Stará Apolena přiběhla, sotva dechu popadajíc.

„Můj Spasiteli! pan mistr je živ a zdrav!“ křičela, „a Jakub před hodinou přeházel stolek v pánově pokoji, až našel nějaké lejstro, s nímž běžel do města, jakoby hořelo. Povídám mu, aby sečkal, ale on to to! Pán prý poroučel... je to poslední vůle... zabili pána v těch Bavořích...“

„Josefe! do Kroužilova!“ velel továrník, „vidíš, já jsem si to myslil! Jakub je u soudu, a prohlašují mě tam za nebožtíka! Rychle, rychle, ať ty herky třeba padnou, slyšíš!“

A Josef jel a mlátil do koňů bičem, až se dali do jakéhos pádného trysku, tak že země pod nimi duněla. Za půl hodiny byli v městě.

Hned při svém vjezdu pan Haslinger poznal, jakého rámusu tu nadělal Jakub. Lidé se dívali na továrníka, jakoby v něm viděli člověka povstalého z hrobu.

„Nejste zabit?“ křičeli na něho. „Žijete? Co to ten váš Jakub mluvil?“

Haslinger uháněl, sotva odpovídaje, rovnou cestou k panu pojezdnému; potkal se v průjezdě s Jakubem odcházejícím odtamtud.

„Ty’s přece osel!“ zakřikl na ubožáka, jenž radostí, že vidí svého pána, div neomdlel. „Což jsi nepomyslel, že nepohoda mě zadržela?...“

„Učinil jsem, co pan mistr přikázal,“ odpověděl věrný sluha. „Oplakávali jsme pána – buďž Bůh na nebi pochválen, že jsme se marně strachovali a plakali...“

„Kde je kšaft?“

„Pan pojezdný ho právě čte...“

Haslinger už neslyšel. Vrazil do pokoje k panu pojezdnému, jenž právě sedal k obědu, drže v ruce listinu.

„Já jsem neumřel, ani nikdo mě nezabil,“ křičel továrník, drže ještě kliku v ruce.

„Tím lépe,“ odpověděl oslovený. „To jsem rád! Co pak to tedy žvanil váš Jakub?“

A mezi tím, co továrník vykládal celou věc, pojezdný vrátil mu napsanou poslední vůli s kyselým výrazem tváře člověka, jenž právě se dočkal bolestného sklamaní. Haslinger toho ovšem nezpozoroval a dal se do obšírného vypravování svých příhod.

„Nic nedělá,“ pravil pojezdný, vyslechnuv tu odysseu, „nic neškodí. Kdybyste podruhé potřeboval, stojím k službám a budu vašim dětem dobrým poručníkem...“

„Vy jste pravý přítel,“ vece pohnutě Haslinger a stiskl pojezdnému ruku, že ten bolestí div nevykřikl.

Byla tam vyznačena hezká sumička, v tom kšaftě!... a vrchnostenský úředník tehdejších dob poručníkem tak bohatých dědiců! Pan pojezdný si myslel, že by to nebylo špatné.

Starý Haslinger vrátil se domů, poděkovav se pojezdnému za tak skvěle osvědčenou dobrou vůli, přijav uložené u něho dopisy zákazníkův a vyslechnuv jeho sdělení v příčině odeslaných odpovědí.

Pan pojezdný byl vůbec v očích majitele hutí ideálem vzdělaného, dovedného člověka. Často projela Haslingerovi hlavou myšlenka, jak krásné by bylo, kdyby aspoň jeden z jeho synů se vznesl na takový vrchol dokonalosti. Poněvadž půda, na níž stály jeho závody, patřila vrchnosti, poněvadž kupoval palivo jedinečně z panských lesů, stýkal se s tímto pánem velmi často, a ode dvou roků ještě častěji, co pojezdný zastával v úřadě starého, chorého důchodního. Nebylo pochybnosti, jakmile tento pán zemře nebo bude dán do výslužby, že pojezdný postoupí na jeho místo.

A důchodní byl velký pán, dokonce takový jako pan Klimeš, jehož nadání i nejmilostivější vrchnost zplna uznávala a oceňovala! Mladý člověk, pan Klimeš, sotva mu

bylo třicet let, a už otvírala se mu dráha tak skvělá! Není pochybnosti, že za málo let bude ředitelem panství, polovičním bohem, na jehožto milosti záviseti bude blaho a bytí velikého počtu osob.

A jak přátelsky, v každém ohledu nezištně ten pán k němu se choval! Přijal sice tu a tam nějaký dárek, ale nepřestával se dokládati, že jen proto, aby pana Haslingera neurazil.

Za to mu kdysi řekl:

„Jen počkejte, příteli, až moje slovo bude platit! Pak vám k něčemu dopomohu, že svět vám bude závidět. Vaše závody stojí dnes na panské půdě, a to není pevný základ; ale přijde čas, že koupíte tu půdu, a to za laciný peníz. Je spravedливо, aby takový průmyslník, jako vy, stál a pracoval ve svém...“

Haslinger div neskákal radostí, slyše, jaké naděje mu kynou v budoucnosti.

„Pane pojezdny,“ pravil, objímaje svého příznivce, „kdybyste tohle pro mne vymohl, deset tisíc vám vyplatím na místě a dvacet taky, a kromě toho budu vašim vděčným služebníkem do smrti.“

„Nemluvte, drahý příteli – nic mi nedáte! Učiním tak, že jste můj přítel, a že je to věc spravedlivá, která i vrchnosti bude s výhodou. Prosim vás, co pak jí vynáší tahle půda? – stojí to za řeč? Ach, ano – hospodářství v kraji, to je něco! ale tyhle lesy na pomezí, v těch horách, kde lišky dávají dobrou noc medvědům... tyhle lesy!...“

A pan pojezdny si odplivl. Pak dodal:

„Jen mějte strpení, počkejte ještě nějaký čas a o tom, co jsem vám nyní řekl, nemluvte s nikým.“

I onoho dne, když Haslinger se vrátil z Řezna, byla zase řeč o koupi půdy, na níž stály závody. Pan pojezdny, jak pravil, už i se zmínil o tomto záměru panu řediteli, a ten nebyl proti tomu. Jinde prý už se to provedlo, ku příkladu asi šest mil na severu od Kroužilova, v Jezerném; tam jistý Chablé koupil od hraběte K. několik tisíc jiter lesů a zřídil tam sklárny a zrcadlárny takové, že svět jich dosud neviděl.

Šest mil, co je to dnes? Nic; čtvrt hodiny cesty byla dříve větší vzdálenost. Ale tenkrát bylo šest mil, a k tomu šest mil skrze Šumavské lesy, kraj světa, o němž docházely jen sporé, neurčité, bájím podobné zvěsti. Nicméně Haslinger už slyšel mnoho o tomto Chablé, jenž si vystavěl zámek v pravdě knížecí, o jehož vnitřním zařízení kolovaly báječné pověsti. O takovém přepychu před tím nikdy se neslýchalo na Šumavě. Ti lidé měli dle všeho peněz jako pilin; pocházeli prý z Francie, odkud je vyhnala revoluce, proto, že byli původu šlechtického. Měli prý tam nesmírné bohatství a velké továrny na sklo; pozemky, jež jim tam patřily, ztratili, ale hotové peníze zachránili a s těmi nyní pracovali v nové své vlasti, kde zejména

topivo bylo mnohem lacinější. Panu pojezdnému teprve před nedávným očitý svědek vypravoval o té nesmírné nádheře v Jezerném, o zábavách, jež se tam dávají, o hostech, kteří tam zavítávají, a o krásné paní, která tam vládne. A přes všechn přepych daří se jim výborně: příjmy jejich neskonale převyšují vydání a dovolují jim dobročinnost, o které zde nikdo nemůže si učiniti poněti.

„Jsou na svém, netřeba jim ohlížeti se,“ pravil pojezdný, „mohou se šířit, vyvíjet se dle potřeby a libosti. V takových okolnostech bych viděl rád také vás, příteli...“

Starý Haslinger dobrácky se usmál.

„Můj Bože! Takovou nádheru bych nedovedl dělat. Já jsem prostý člověk a hloupý k tomu. Ale na hochy myslím, na moje zlaté... vyučí se, seznámí se světem, otlukou se; rád bych jim zanechal důstojnějšího bydla.“

Haslinger byl zase doma v Janově, v kruhu svých lidí, kteří ho měli rádi, a mezi nimiž mu bylo nejvolněji. Práce hrnuly se naň se všech stran, tolik objednávek, že jedva jim stačil. Přecházel a přijížděl neustále z Janova do Antonova, čtvrt hodiny vzdáleného, a zase zpět smutným krajem, liduprázdným, močálovým, podle potoka, jehož břehy nevroubily leda tu a tam zakrsalé jívy a vysoká, tvrdá tráva. Po těchto svých cestách počítával dříve starý mistr sklářský, přemýšlel o konjunkturách obchodu, sestavoval si v myslí, co dále bude podnikat, a tak mu cesta ucházela. Nyní zdála se mu mnohem delší; vzpomínal na svoje hochy, jak se učí, jak vede se jim v daleké cizině, mezi neznámými lidmi. Doléhala naň veliká tesknota, všechn jeho život zdál se mu smutný, jako tento pustý kraj.

I doma mu bylo smutno; umlkly veselé hlasy hravých, skotačivých hochů; záviděl nejnižším svým dělníkům, vida pobíhati jejich dítky, umouněné, nečisté; díval se za těmi dětmi, naslouchal jejich řečem a vzpomínal svých vlastních chlapcův.

Večer sedával sám v čist'oučkém pokojíčku, pil sklenku piva a rozmlouval s obrazem své nebožky, rozumí se, o hošících. Někdy přišel navštívit ho kantor; toho potom zdržel třeba přes celou noc, a div byl, co si toho napovídali. Haslinger byl pojednou dychtiv zvědět, jak to vypadá ve světě a mezi cizími lidmi; jindy nebýval zvědav v té příčině. Kantor toho velmi mnoho sběhal a rád vypravoval, při čemž Haslinger nepřestával mu nalévatí. Někdy taky se pohádali, ale vše v dobrém, třeba rozprava se stávala sebe živější a úpornější.

„Vy jste viděl lutriány?“ majitel hutí jednoho večera tázal se svého hostě, „rcete, jací jsou to lidé? Věří v Boha?“

„Nu, lidé jsou jako my, v Boha taky věří, vždyť mají kostely...“

„Kostely? To je divné! Kdo by řekl?... Jak to vypadá v takovém kostele?...“

„Velice jednoduše. Žádný oltář, žádné obrazy, jen velký kříž a kazatelna...“

„Tož se podobá, že v oltáře a v obrazy ti lidé nevěří... hm...“

Kantor cítil, že jeho hostitel pronesl nesrovnalou věc; zarazil se, přemýšlel o tomto nedostatku víry. Konečně tázal se přímo Haslingera, věří-li on v obrazy.

„Což bych nevěřil?“ odpověděl tento; „podívejte se tuhle na ten – však jste ji znal ještě, mou zesnulou. Ten obraz tu visí už mnoho let; já mu otvírám svoje srdce, sdílím s ním o svých trampotách a starostech a jsem přesvědčen, že mi rozumí, že mě slyší a že mi jakýmsi tajemným způsobem vnuká rady a skýtá útěchy. Když to dovede prostý obraz obyčejné ženy, proč by toho nedovedl obraz, představující Krista nebo nějakého svatého? Věřte mi, že ti kněží lutriánští nejednají dobře, že berou lidem víru v obrazy. Jak pak vypadá takový lutriánský kněz? Soudil bych, že dost' divoce...“

„Co pak si myslíte? Vypadá velice vážné, důstojně. Jsou to ctihodní lidé; mají ženu a děti... žijí příkladně...“

„Hm, hm... to povídejte jinému... Mně nikdo nevymluví, že Luther byl ancikrist... a jeho následovníci proto musí něco takového mít na čele, to jinak být nemůže...“

Kantor pokrčil ramenoma.

„Já jsem žádného znamení neviděl,“ pravil velmi určitě.

„To jste se nepodíval dobře. Ale já jsem slyšel taky o jiných ještě bludařích, o kalvínech, nebo helvítech. Prosím vás, povězte mi spravedlivě, jaké pak je to plemeno?“

„Já vím jen tolik,“ odvece kantor, „že nedělají kříže.“

„A věří v Krista pána?“

„Pokud vím, věří.“

„Tož je to hloupost, co povídáte. Co je vám platno, že jste se potloukal světem, když jste si nevšímal takových věcí... Já bych to hleděl vyzkoumat přede vším, abych potom věděl, podle čeho se řídit. Vidíte na příklad. Povídá se zde, že starý pan Chablé, víte, ten náramný boháč, jenž se usadil v Jezerném, je takový lutrián, kalvín nebo helvét – d'as vyzná se v tom. Já bych rád se tam podíval, abych seznal tu krásu... ale rozumíte, že mi není jedno, vstoupiti pod střechu člověka, který se nežehná křížem, a jemuž proto v jeho podnicích snad pomáhá někdo jiný, než Pán Bůh.“

„Máte divné náhledy,“ zabručel kantor; „není člověka na světě, jenž by nechválil starého pána Chablé, a vy ho máte v podezření, že je ve spolku s d'áblem! Jeho paní a celá rodina jsou vyznání katolického a znamenají se křížem, jako vy a já. Věřte mi, můžete směle vkročit pod jeho střechu, a netřeba se čeho báti...“

Starý Haslinger zavrtěl šedivou hlavou; slova kantorova ho nepřesvědčila. Teprve když i pan pojezdny v Kroužilově mu potvrdil, že někdo může býti helvetského nebo augšpurského

vyznání, a při tom velice řádný člověk, upokojil se poněkud a počal se vsí vážností pomýšleti na návštěvu v Jezerném; přes to neopustily ho všechny pochybnosti a všeliká nedůvěra v konání člověka, jenž se nežehná křížem. Ale touha spatřiti obrovské závody, slévárny na zrcadla, brusírny nejnovějšího druhu, jakož i velkolepé panské sídlo nabyta odtud úplně vrchu. Rozhodl se, že pojedje podívat se tam; bude si počínat skromně, nebude se vtírat, rozhledne se trochu a vrátí se.

Sdělil se o svém úmyslu s podobiznou své nebožky.

„Hled’“, pravil, „byla by to hanba, abych umřel, neuzřev těchto nových a velkolepých věcí, o nichž se mluví na kolik mil daleko. Snad mi z toho vzejde prospěch... totiž mně ani tak ne, jako těm našim, víš!... Nemysli si, má zlatá, že by mi snad napadlo, po těch pánech se opičít. To to! Ti jsou rození páni, těm to třeba sluší, proto, že to umějí, ale já bych to neuměl, marně bych se tomu učil na svá stará kolena, a proto by mi to také neslušelo.“

Obraz patrně ničeho nenamítal, a tož starý Haslinger jel do Jezerného. Přioděl se velmi svátečně do parádních šatů, před lety odložených, jež mu krátce po revoluci byl ušil dávno zemřelý kroužilovský dvorní dodavatel vrchnostenských úředníků, vzal k nim novomodní límec, jenž byl divně na štíru s vestou, příliš vykrojenou, zahalil se do několika kožichů, ovázal si mocný šál kolem týlu a spodní části obličejě, tak že bylo vidět pouze nos a oči, a usedl do jakéhos druhu selských saní, senem a slamou pečlivě opatřených. Josef se chopil oprati a hajdy směrem k severu.

Byl krásný, jasný den lednový. Sněhu ležely nesmírné spousty, ale cesty, jimiž ujížděl, byly náležitě ujety; bílý pokrov byl mrazem tuze spoután, tak že se nebořil. V pravo temný les, v levo rovněž, tu a tam kousek bílé hladiny, lesknoucí se v paprscích slunečných, že oči pálily; v dáli vystupovaly lesní páry, šedé, začernalé, avšak záře zimního slunce tkala vůkol nich závoje růžové, fialové, modré; i temena a hřbety horstva přioděly se týmiž lesklými barvami.

Než, dobrý pan Haslinger mnoho té krásy neužil. Frak i spodky těsně přiléhaly, krk byl stažen, že chudák ani ohlédnouti se nemohl. Cesta mýjela mu pomalu, a zastávky konané pro krmení a napájení koní, tu v chudičké dědině, onde v některém městečku, kudy bylo mu jeti, i jemu byly velice vítány; mohlť natáhnouti ztrnulé údy, rozepnout frak, povolit nákrčníku, vůbec si pohovět. Dusné šenkovny, plné kouře a kuchyňských výparů, zdály se mu rajským pobytem, jež pokud možno hleděl prodloužiti. Tak se stalo, že přes výtečnou sanici urazili onoho dne jedva čtyři míle. Drahnou dobu, než se dostali do městečka B., vzdáleného dvě míle od Jezerného, již počalo se šěřiti; dlouhé stíny, husté páry, velebné ticho... a hvězda pomalu promykala za hvězdou na blankytě, mihotala se, mrkala, jakoby se jim smála.

V B. zůstali přes noc a na zejtří se vydali na další cestu. Široká pláň, bílá, jako přikrytá ohromným rubášem, prostírala se na všechny strany, a v dáli omezoval ji les jako černé lemování. Jeli po té rovině dobré dvě hodiny. Bylo asi jedenáct hodin, když Josef se obrátil, i ukazuje bičíštěm přímo před sebe, pravil:

„Hle, Jezerenské huti!“

Haslinger se vzpřimil v saních, pokud mu jeho kožichy dovoľovaly. Viděl před sebou velkou, červenou skvrnu na bílém sněhu.

„Co je to?“

Josef pokrčil ramenoma.

„To vypadá skoro jako krev – a velké stavení je také všechno červené, a lidé, již obcházejí, jsou, jakoby je vymáchal v samé krvi. Kdo to jak živ viděl?“

V pravdě to byla slévárna na zrcadla a červeň nic jiného, než všude se ukazující prášek rumělkový. Vlastní huti stály poněkud opodál, zámek ještě dále za lesíkem; od slévárny nebylo ho vidět.

Starý mistr sklářský vystoupil ze saní, shodil se sebe kožichy, a drže se rovně jako svíčka, krácel pěšky k červenému stavení. Jakýs pán ho uvítal, tázaje se ho zdvořile, čeho by si přál,

„Račte odpustit,“ odpověděl Haslinger, „chtěl jsem se podívat, jak to zde máte zařízeno.“

„Je mi líto,“ vece pán, „ale bez dovolení našeho pana chefa nelze zde cizince provádět, ani jim čeho ukazovat. Dovolení snadno lze obdržet; račte sestoupit k huti, pan chef právě tam mešká a nebude vám bránit.“

„Odpusťte,“ Haslinger odvětil, „chtěl jsem pouze vědět, proč to zde vypadá tak červeně. To mi snad přece smíte povědět.“

Pán mu to vysvětlil, a Haslinger zase posadil se do saní a jel k huti. Bylo mu s velkým podivením, že nikdo cizí neměl přístupu bez výslovného svolení majitelova. Mělt' také závody, a tam mohl vejíti, kdo chtěl. Deset minut na to stál u vchodu do sklárny. Jediný pohled dovnitř poučil ho, že tento závod je za tři jeho.

V tom už tu byl také pan Chablé, statný, vysoko vzrostlý starší pán, vzezření skoro vojenského, přívětivé tváře; oslovil zdvořile přichozího, tak mile, skoro srdečně, že tento rázem pozbyl všelikých rozpaků. Slovo dalo slovo, a než starý Haslinger se nadál, stál vnitř huti, rukou v ruce s jejím majitelem.

„To mě těší, pane sousede,“ pravil tento, „buďte mi srdečně vítán. Všecky pány továrníky na mnoho mil v okolí už znám, všichni už zde byli, jen vy posud jste se nám

neukázal. Rozumí se, že u nás zůstanete několik dní... v té samotě člověk je návštěvám rád, a místa je u nás nazbyt.“

Nařídív jednomu ze svých lidí, aby zaopatřil Haslingerovy saně, koně a jeho vozku, pan Chablé prováděl svého hostě po celém závodě, neustávaje mu podávati všelikých objasnění; starý zálesák, upjat do svých těsných šatů, sotva stačil, běhaje za ním.

Když všecko prohlédli, huť, sklady, brusírnu, slévárnu, zavedl pan Chablé svého hostě do zámku. Už zevnějšek této stavby imponoval dobrému panu Haslingerovi, ač sloh silně barokový dnes asi sotva komu by se zamlouval. Haslinger žasl: oken a okének všude, kam člověk se podíval; bání, sloupy, věžičky, jedna velká vrata a několik menších; tu besídka, tam dřevěná veranda, jako přilepená na zdivo vlastního stavení, sem tam nějaký arkýřek podivných tvarů, s obloukovými i do špičky vyhnanými okny, opatřenými různobarevnými tabulemi a sklíčky, vroubenými olovem. Haslinger porovnal toto sídlo s knížecím zámkem v Kroužilově a pravil si v duchu, že posledně jmenovaná stavba přes ohromné své rozměry co do nádhery jest holé nic vedle tohoto útulného hnízda střed vysokých planin a černých hvozdů Šumavských. Stál, dívaje se dlouho jako u vytržení, a posléze vyrvalo se mu slovo:

„Panenko nebeská! Tady vystavět takovou krásu, tady, kde před málo lety medvědi a lišky si dávali dobrou noc! Pane zlatý, děkuji tisíckrát za práci, již jste si se mnou vzal, však odpusťte: dále nepůjdu; jsem sprostý člověk a svou přítomností bych zneuctil tuto nádheru.“

Stálo nemalou práci, než pan Chablé ho dostal pod jakýs krytý peron, jehož klenbu drželo osm mohutných sloupů, a odtud do průjezdu.

Bude záhodno, přenechatí slovo starému skláři, jenž po svém návratu vypravoval dopodrobna o své cestě a o dojmech Jezerenských svému drahému příteli, panu pojezdnému v Kroužilově, jenž ho poslouchal s lehounkým úsměvem na rtech.

„...Tak, abych tu zůstal aspoň do zejťka, z počátku přes oběd, pak přes svačinu a přes večeři, že je už tak zvykem u nich. Vejdu vám do sálu – to byla krása! Čalouny všude, modré a zlaté, vypadaly jako sametové, ve prostřed sálu dlouhatánský stůl, bíle krytý, příbory na něm, lesklé jako stříbro, ani jsem nemohl spočítat, kolik jich bylo, pak drahocenné vázy s květinami, považte, nyní v zimě! Nad tabulí ohromný lustr, s něhož visely skleněné hranoly, lesknoucí se ve všech barvách; kolem stolu vysoké, řezané židle, podobné stolicím v panské oratoři; o těch různých zrcadlech a obrazech, visících na stěně, vám nebudu ani povídat: té krásy si nikdo nepředstaví, kdo vlastníma očima neviděl. – Jak jsme vstupovali, pan Chablé prohodil něco o saloně, do něhož chtěl mě zavést, však že už přicházíme pozdě, že už se zvonilo k obědu, že tudíž mě zavede přímo do jídelny, a salon že uvidím odpoledne. Také sotva jsme vstoupili, už se otevřely jiné dvěře, a těmi se přihrnul celý zástup lidí, paničky,

nějaká slečinka a několik pánů. Pode mnou se trásly nohy, člověk přece musí nějak se uklonit, stojí-li proti takovému panstvu. Já věděl a cítil, že to dobře neumím, a přece nikdo se nezasmál, nikdo, povídám vám, ač viděli, na jakých jsem rozpacích. I přišla mi v ústrety krásná panička, statná, plná,“ – pan Haslinger napodoboval, gestikuluje rukama, její postavu a tvary – „s jiskrnýma černýma očima, a hned na mne:

„A pěkně vítám, pane sousede, to jste dobře učinil, že jste nás poctil svou návštěvou! Slyšeli jsme o vás, jaký jste pořádný člověk...“

Já něco koktám, sám nevím co – v tom už mi představila svou dceru – jaktěživ jsem takové krásné slečinky neviděl – a potom svého syna, mladého pána asi osmnáctiletého, který prý právě se vrátil ze studií, jež konal někde daleko za Bavorskem, pak jednoho pána, o kterém jsem už slyšel a vy snad také - pana Jahodu, majitele hutí ze Sosnovky, však víte, asi pět mil od nás směrem ke Krumlovu; je to mladý, hezký pán, a velice bych se mýlil, není-li to ženich té krásné slečny, tuším, že jí říkali Lucilka. Také jiným pánům a paním mě představili, ale už ani nevím, kdo byli a jak se jmenovali, zrovna hlava se mi motala, co jich tam bylo.

Pak jsme usedli za stůl, a pomyslete si, já musil nahoru, na pravo vedle paní; pan Chablé seděl naproti mně. Já se zpěchoval, zdráhal, přísahal, že by to byla pro mne už velká čest, kdyby mě posadili dolů na poslední místo, že jsem sprostý člověk, ale nebylo nic naplat, musil jsem poslechnouti. Při obědě podávali jídla dva páni, jeden na pravé, druhý na levé straně tabule, oděni v bílou uniformu se zlatými knoflíky, v modré, krátké spodky, bílé punčochy a přeskované střevíce, rozkoš se na ně dívat. Já už je hodnou chvíli pozoroval, než přinesli polévku, a pořád ještě se divil, proč právě těmto mě nepředstavili, a když pak jeden mi podával polévku, řekl jsem mu: „Vzácný pane, proč si nesesednete?... Já si posloužím sám!“ tu mi teprve paní řekla, že to jsou sloužící. Kdo by si byl pomyslíl!

Při tabuli jsem bedlivě pozoroval, co činili druzí, a dělal jsem to pak po nich; však vida, že si utírají ústa servíty, lesknoucími se, jakoby byly z damastu, ostýchal jsem se jich následovati a pošpiniti takové vznešené prádlo a raději jsem sáhl po svém kapesním šátku.

Šly pak řeči o našem průmyslu, o obchodu – těch jsem se účastnil, a pan Chablé několikrát řekl:

„Pane sousede, je vidět, že rozumíte věci, že jste zkušený člověk a dobře počítáte.“

„Bože,“ povídám, „dobře počítám! Já jsem hlupák, že druhého na světě není, s odpuštěním. Ani si nepředstavíte, jakou mám práci, než přečtu objednávku a než k ní odpovím. Proto jsem taky dal kluky z domu, chudáky, do širého světa, do Řezna, aby se mi tam vycvičili. U nás člověk se narodí a vyrůstá, s odpuštěním, jako půl zvířete...“

Smáli se, tvrdili, že moje chování a můj zevnějšek nejlépe vyvrací tato slova.

„Nu, ovšem, můj frak byl jako nový a jakoby byl na mne ulit... sotva jsem v něm dýchal. Taky jsem jim řekl: „Prosím, podle tohoto oděvu neračte soudit...“ a měl jste slyšet, jak vážená společnost se rozesmála; shledal jsem, že je bavím znamenitě.

Pak zase byla řeč o dětech. Chválili velice, že jsem dal hochy z domu, a řekli mi, že mají ještě malé děvčátko, asi pětileté, které, až odroste vychovatelce, také prý dají na vychování, a sice do Prahy, k Anglickým slečnám. Ptal jsem se po tom děvčátku, řka, že bych je rád viděl, a tu mi odpověděno, že obědvá ve svém pokoji s vychovatelkou, že není dobře, když děti příliš záhy zmoudří ve společnosti dospělých a starých.

Víno mě rozehřálo; tolik jsem ho jaktěživ nepil.

„To by tak byla jednou nevěsta pro jednoho z mých kluků!“ vyrazím ze sebe.

To jste měl slyšet, jaká veselost vzešla z těchto mých slov. Pan Chablé pravil:

„Beru vás za slovo, pane sousede! Až vaši synové se vrátí ze studií, představíte nám je. Není pochybnosti, že pak se domluvíme...“

Já jsem snad trochu prohloupil, že jsem tak bez obalu řekl, co jsem měl na srdci, však nemohl jsem si pomoci. Ti lidé se mi líbí nevýslovně; viděl jsem poprvé, co to je pravá elegance.

Po obědě provedli mě po celém zámku. Té krásy vám nemohu popsat; mínil jsem, že jsem vstoupil do božího ráje. Nábytek, obrazy, zrcadla, můj ty Bože! Odkud to jen vzali!... A pak, leštěná podlaha všude, hladká jako nový led... chodit po tom našinec neumí... ale oni po tom chodili, jako já po své huti. Ten svět je divný!

Pak jsme šli zase do závodu, a pan Chablé vypravoval opět o svých obchodech; má deset párů koní, jež rozvázejí jeho zboží. Mnoho ho jde do Bavor, nejvíce do Norimberka, kde má velký sklad.

Večeře nás všechny zase shromáždila v jídelně. Velké slovo vedl jistý pán, jemuž někteří říkali „pane starý“, jiní „pane hejtmane“; poslední titul se mi rozhodně lépe líbil. Pan Chablé a milostivá paní mu tykali a říkali mu prostě „Matěji“. – Ten pán vedl domobranu, když roku 1809. se proslýchalo, že Francouzi a spojení s nimi Bavoráci udeří na naši zemi, a tu prý vykonal věci tak velké, že se o tom dověděli až v Číně, kde vypsali krátce potom konkurs na uprázdněné místo císaře. Věc prý se rozbila pouze o to, že onen pán nechtěl se dotvrdit v čínském jazyce. Bylo o tom mnoho řečí, a já poslouchal jako u vytržení. Pan Chablé tázal se ho mezi jiným:

„Řekni mi, Matěji, jakým způsobem bys se tam byl dostal, do Číny?“

K tomu odpověděl pan hejtman:

„Tot' by byla snadná věc. Cesta vede přes Hamburk, kamž lze dostat se z Prahy po lodi; z Hamburku vykoná se ostatní kousek cesty na nápravě...“

Nepochopuji do dnes, co tato odpověď obsahovala směšného, a divím se, že tak se jí smáli.

Také tvrdil pan hejtman, že skláři se nehodí za vojáky, poněvadž prý je nemožno vtlouci do nich kázeň, a v tom měl na mou věru svatou pravdu. Kdo ví, jak musí s nimi se zacházet, aby zůstali při dobré vůli, nemůže než přisvědčiti mu, což jsem taky učinil způsobem velice okázalým, protože tomuhle – ve vši skromnosti to budiž řečeno – dobře rozumím.

Spal jsem jako v nebi – ten frak mě přece jen po čertech tísnil, a byl jsem rád, když večer jsem mohl zbýti se ho.

Celou zpáteční cestu moje myšlenky dlely u těchto vznešených a hodných lidí.

„Jen hleďte,“ pravil mi při loučení pan Chablé, „abyste dostal do majetku půdu, na níž stojí vaše závody...“

Bože! Pomyslím-li, že bych kdy vstoupil do příbuzenstva s touto rodinou. Nu, dá Pánbůh, že kluci tam v Řezné pořádně se vzdělají... Dvanáct nebo patnáct let by člověk ještě mohl vydržeti...“

III.

Nadšení, jež jevil dobrý pan Haslinger, rozmlouvaje o panu Chablé a jeho rodině, a jež zaplašilo i chmury, vznikající v něm v příčině znamenání se křížem, bylo opodstatněno a tím upřímnější, poněvadž oba majitelé hutí nijak nebyli konkurenti. Vyrábělit' každý jiné druhy skla, a obchod jejich bral se různými cestami. Do Bavor Haslinger vyvážel duté sklo, Chablé hlavně zrcadla a tabule; jemné druhy sklenic, váz a jiných skleněných nádob své výroby pan Chablé posílal do rafinerií Jabloneckých a Šenavských v severních Čechách, s nimiž byl v úzkém spojení. Pan Chablé přišel z ciziny; ale blaze kraji, do něhož tací cizinci zavítají. Byl zakladatelem velkého průmyslu skelného na Šumavě, a s ním přišlo požehnání. Člověk obezřelý, duch pronikavý a bystrý, povaha ryzí a ušlechtilá, stotožnil se s novou vlastí, stal se pravým otcem veškerého obyvatelstva, s nímž ho pojila manželka, kterou mezi ním našel. Pan Chablé vydělával ohromné peníze, žil skvěle, a s ním žilo všecko, co s ním vcházelo ve styky.

A přece, vzhledem k velkým jeho příjmům, nikdo by nebyl mohl říci, že by snad byl nerozumným způsobem penězi plýtvat; vedlť, čemu říká se na Rusi velice případně: „život široký“.

Pan Chablé byl tělem a duší průmyslníkem; jemu na titulu nezáleželo zhola nic, jemu imponovala jedině práce a užitečné konání. Nicméně, snad si toho nebyl ani vědom, proudila v něm krev starofrancouzského šlechtice v nejlepším smyslu toho slova, tedy krev člověka, o němž se právem říká, že se vznesl na nejvyšší stupeň společenské dokonalosti. Pozbyv revolucí titulu šlechtického, pan Chablé neučinil ani jediného kroku, aby ho opět nabyl; o titul mu nešlo, ale přesvědčení, že pouze lidé stejně smýšlející, vychovaní ve stejných názorech, stojící společensky na téže výši, v rodinném obcování k sobě se hodí, pevně v něm kotvilo. Přispělt' každému, kdo pomoci jeho potřeboval, jednal s každým stejně zdvořile, ba srdečně; jeho pohostinství neznalo rozdílu stavů: avšak rodina byla mu zvláštní svatyní v celém širém chrámě člověčenstva. Přístup do svatyně měl každý člověk, pokud se přihlašoval jako host; ale stálým jejím obyvatelem měl se státi jen, kdo původem, vychováním, názory svými a celým životem svým tam patřil.

Věren tomuto principu, koupil si po svém útěku z Francie statek v českém kraji a pojal za manželku baronesku Amalii Chodeckou, která netoliko že připojila značné své jmění k velkému jeho bohatství, ale i veškerými svými vlastnostmi ducha výborně k němu se hodila. Bylo to manželství v každém ohledu tak šťastné, že málo jest takových pod sluncem.

Nebe jim dalo čtyři dítky, z nichž nejstarší dcera Lucilka čítala v době, kdy Haslinger přijel do Jezerného, asi dvacet jar; syna René, jemuž bylo osmnáct let; pak dvě menší dcerušky: Adélku čtrnáctiletou, již Haslinger neviděl, poněvadž toho času byla v Praze na vychování, a Charlottu nejmladší, tehda jedva šestiletou.

Život venkovského statkáře nevyhovoval panu Chablé; vždy čilá jeho mysl toužila po práci, po stálém zaměstnání, jemuž z mládí byl přivykl, a proto se zakoupil v srdci Šumavy, v Jezerném, a zařídil si tam známé nám závody průmyslové.

„Já vlastně na revoluci se nehněvám,“ říkával své manželce, „očistila mnohé z nás, jak oheň čistí zlato. Člověk není zrozen pro lenošení, nýbrž pro plodnou práci. Tat' byla u nás rodinná tradice, kterou jsme chovali od pokolení do pokolení, rovněž jako svou reformovanou víru...“

Byla to poněkud divná věc, že pan Chablé, oženiv se s katoličkou, právě této různosti názorů nedbal. Ale okolnosti bývají silnější člověka a prolomily už mnohou zásadu. Bůh sám ví, jak bojoval sebou samým, avšak láska, láska... Omnia vincit amor!

Ba, dostal-li princip jeden průlom, jiné následovaly s železnou důsledností.

Pan Chablé vychovával své děti dle názorů revolucí zmodernělých francouzských šlechticů, nikoliv podle způsobů zkostnatělých ve starých tradicích emigrantův, kteří ničeho nezapomněli a ničemu se nepříučili.

Každé vychování, je-li vůbec moudré, má své kořeny v poměrech své doby a směřuje zase k tomu, učiniti dorůstajícího člověka způsobilým, aby zaujal čestné místo v kruhu společenském, v němž mu jest žíti: ve svém národě, v celém lidstvu. Vychování, jež se nezakládá na této zásadě, mstí se na vychovaném i na vychovávajícím, uvádí oba do sporů s okolním světem, ujímá chovanci přirozenou půdu pod nohama a osamocuje ho.

A kde byla v odlehlém koutě Šumavském, vzdáleném od velkého světa, půda vhodná pro názory toho šlechtice-průmyslníka? Kde byla vrstva, třída společenská, řídící se týmiž názory?

Nedaleko Jezerného, tam, kde hvozdy Šumavské přecházejí v český kraj, seděl statkář na statkáři, tehda skoro vesměs šlechtici. Pan Chablé skoro se všemi se znal a pěstoval s nimi dosti přátelské styky; účastnil se jich zábav, navštěvoval je a ještě častěji přijímal jejich návštěvy, jež, zejména pokud se týkalo mladých pánů, množily se tou měrou, kterou Lucilce přibývalo let a krásy. Celý zástup zbožňovatelův obletoval ji, a věru, nebylo čemu se diviti. Dívka vskutku krásná, milá, vzdělaná a – bohatá.

Hodné bylo nápadníkův, ale jací byli?

Pan baron Bukvice z Doloplaz byl hezký, růžový v obličejí, ale hloupý, že se stal pořekadlem.

Pan rytíř Holbáč z Kalinova nebyl právě hloupý, za to nudný, nadutý a šeredný.

Pan šlechtic z Weissensteinu bavil celou společnost a nejvíce sebe; za to pil jako díra a když se opil, urážel kde koho, i dámy.

Pan baron Krach von Hellenberg doklepal hospodářsky, a bylo patrné, že si chtěl pomoci bohatou nevěstou.

Jiný pán, přes šlechtický svůj predikát, byl surovec a sprost'ák nad selského pacholka a při tom takový lakomec, že si nepřál sousta do úst; opět jiný, přes to, že si vedl jako mladík, byl už obstárlý a na těle sešlý, až běda.

Zkrátka, nebyl mezi nimi jediný, který Lucilce by se byl zalíbil a ještě méně jejím rodičům. Pan Chablé jim jednou řekl svoje mínění, ničím se netaje, ovšem na neutrální půdě velké taneční zábavy v krajském městě, k níž skoro všichni se byli sešli.

„Pánové, je to divná věc, že mladí lidé žijí pouze zábavě, nečinnosti a ničemným tretkám, jimiž vyplňují veškeren čas svůj. Mohl bych vám povídati dojemné historky o bídném konci velké části francouzské šlechty, kterou rozvála revoluce do všech světa končin,

a věřte mi, že ta revoluce udělala dobře! – Staré doby minuly, a nový věk počal, třeba vlády usilovaly o umělé vzkříšení toho, co zašlo. Šlechtic má zůstatí šlechticem, toho nepopírám, a vy sami víte, že jím zůstanu, třeba se nenamáhám o vrácení svých titulů; než, rovněž jako šlechta minulého věku už nechodila do Svaté země dobývat Božího hrobu z rukou nevěřících, protože tyto výpravy, jež svého času zajisté sloužily vývoji vzdělanosti a odpovídaly duchu času, během věků se přežily a staly se zbytečny: právě tak přežil se způsob života šlechty uplynulého věku osmnáctého. Kdo tomu neporozuměl, kdo nevidí znamení doby, není ho škoda, zamete-li ho koště Prozřetelnosti. Pánové, věřte, prošel jsem důkladnou školou života a přesvědčil jsem se, že jediná spása je v práci. Svět se obrací, a věčný řád vývoje lidstva málo dbá, budou-li z prvních poslední! Pouhý titul ještě není šlechtictví, a znám hrabata a knížata, již o pravém šlechtictví věru nemají nic, než pouhý prázdný, klamný zvuk svého jména, jemuž dělají ostudu.“

Přítomní páni kobylníci, slyšíce slova ta, jimž snad rozuměli, však jichž dosahu sotva chápali, nejraději by byli pana Chablé prohlásili za revolucionáře, rýpala, mluvku, zlosyna, antikrista a co ještě, kdyby jeho tabule nebyla bývala tak převýborná a jeho dcera tak překrásná a bohatá. Vzhledem k těmto okolnostem broukali, vrčeli cosi, čemu nebylo dobře rozumět, a teprve, když byli úplně mezi sebou, pustili jazyku uzdu, jedni nadávající a spílající, druzí výkladům jeho se posmívající.

Ti všichni neohrožovali klidu Lucilčina, nikdo z nich nepřivedl zásad otcových do povážlivého kolísání.

Lucilka se vyvíjela, dozrávala; kde žije devatenáctileté děvče, jemuž srdečko nešepce divných, záhadných bájí o jakémisi neurčitém štěstí, jež kyne v širé dáli? Letí sny mladou hlavinkou, sny o netušených slastech.

A než sama se nadála, láska slavila vítězný svůj vjezd do panenského srdečka.

Asi rok před tím, než objevil se v Jezerném starý Haslinger, přivedla tam náhoda pana Arnošta Jahodu, majitele skelné huti v Sosnovce. Byl to muž, jenž měl první mládí již za sebou; bylo mu asi třicet pět let! ale krásný, mužný jeho obličej, statná postava a klidné jeho chování, nápadně se lišící od způsobů svrchu uvedených zástupců mužského pokolení, již s Lucilkou dotud se stýkali, neminuly se u ní s příznivým dojmem.

O panu Arnoštovi se vědělo, že je synem prostičkého otce, jenž, podobně jako Haslinger, si zařídil po dlouhých, úporných námáhách velkou hut' v Sosnovce. Když otec zemřel, jediný syn uvázal se ve vedení závodu; počínal si obratně, a štěstí mu přálo, tak že za pět let hut' značně rozšířil a mnoho peněz vydělal. Jinak byl samotář a s lidmi málo se stýkal. Byl jako mladík nějaký čas ve světě a tím si získal nejen odborného vzdělání, nýbrž i slušných

způsobů společenských. Lucilce se líbil jakýsi nádech melancholie, jevící se v celé jeho bytosti. Řekla si, že tento muž asi mnoho zkusil, že snad se dožil trpkých sklamaní, a z tohoto soucitu snad v první řadě vypučela její láska. Jednoho dne sešli se v parku a rozhovořili se. Z počátku obyčejné, každodenní fráse.

„Je tady krásně a – veselo,“ pravil mladý muž; „hostí tu máte pořád dost, vám se jistě nestýská. Ani si nemůžete pomyslit, jak je u mne smutno. Nic, nic, nic než černé, mlčelivé lesy, smutné nebe a lidé, s nimiž sotva lze mluvit.“

Podívala se na něho po očku.

„Jest pouze na vás,“ prohodila zpola vážně, zpola čtveračivě, „a nebudete sám.“

Sklopil smutně oči.

„Už jsem sám na to pomýšlel,“ odušil; „než, kdo by chtěl sdílet se mnou tu samotu, která je mi souzena od dětství? Matky jsem neznal, ani bratra ani sestry jsem neměl, a otec jedva se mnou promluvil. Za takových okolností srdce suchem vyprahne, a duše stone.“

Vžila se do dosahu těch slov. „Kdo by vás miloval,“ pravila prostoduše, „třeba rád by s vámi sdílel samotu a rosou lásky zaléval by srdce suchem vyprahlé.“

Zdálo se jí, že řekla více, než se slušelo, a zamlčela se.

„Jste tak laskava, že marně hledám slov, abych slušně se vám poděkoval. Buďte přesvědčena, že jste vykonala dobrý skutek...“

Stáli mlčky několik minut. On přerušil toto mlčení, řka:

„Řeknu vám upřímně, slečno, co si myslím. Jsem světem dosti zkušený a nejsem bláhový mladík, podávající se ilusím. Víím dobře, že by se našlo dívek dost, jež by rády sdílely mou samotu; možná, že mnohá z nich by činila, seč by byla, aby mi bytí osladila, ozářila; avšak já nemám víry... jen v jednu, a ta stojí vysoko nade mnou, ta mi září, jako nedostupné slunce. Pokládal bych za veliký hřích, za bídné sobectví, kdybych ji chtěl připoutati k své osamocené pouti.“

Lucilce se líbilo toto romantické a zároveň melancholické vyznání lásky. Zapýřila se, sklopila tmavé oči a počala hovořiti o jiných věcech.

Nazejtří pan Arnošt odjel, a jí se zdálo, že prostřed obklopujícího ji lesku je tak osamocena jak on.

Nedaleko zámku skrývalo se v hlubokém lese nevelké jezírko. Od nepaměti dřímaly černé, nehybné vody v úplné samotě, ve stínu věkovitých, mechem porostlých smrků věčného pralesu. Tam nikdy nepronikl sluneční paprsek, vody jeho nikdy se nečeřily větrem, ptáček nezašveholil, muška nezabzučela; sem nezabloudila lidská noha, vysoká stěna na severozápadě, šedými balvany posetá, nikdy neodrážela hlaholu lidských řečí, ba snad ani lidé

na blízku rození nevěděli o něm. Pan Chablé v pravdě teprve je odkryl, když kdysi zabloudil v lese. I dal prokletiti a upraviti k němu cestu a vodil k němu cizí hosti jako k památnosti těchto krajin.

K tomuto jezírku odtud často ubírala se Lucilka a trávívala celé hodiny na smutném jeho břehu. Její oči zařívaly se do bezedných, temných vod, její myšlenky zalétaly daleko přes vrcholky spících stromů, v jejichžto hlubokých stínech tak sladce se snilo. Někdy se vracela, až když večer padal, když na nebi hvězdičky se ukazovaly. Přibíhala potom, všecka uhrátá rychlou chůzí; oči se leskly, tvářinky nachem planuly.

A za dvě neděle opět přišel pan Arnošt a přicházel opět, až si řekli, že se milují a že budou svoji.

I počal otec tušiti příčinu častých návštěv mladého továrníka, a nelze říci, že byl by se z nich těšil. Zkoumal povahu nápadníka své dcery i vzdělání jeho, a zdálo se mu, že jeho vzdělání nestojí na stejné výši se vzděláním Lucilčiným. Netajil se tím své manželce, a ta, dávno zasvěcená v tajné tužby dceřiny, vylouvala mu jeho pochybnosti.

„Věř mi, má drahá,“ pravil jedenkrát, „ta známost nepovede k dobrým koncům. Málomluvnost Jahodova činí na mne dojem strojenosti; je to škraboška, za níž skrývá se jeho nevědomost. Ten člověk a Lucilka nehodí se k sobě, byť i dívka pro samou lásku neviděla mezery, jež dělí oba od sebe. Až skutečný život na dívku pohledne, procitne ze svého snění a uvidí, ach, pozdě se přesvědčí!“

A paní Amalie odvětila:

„Příliš černě vidíš, příteli. Miluje ho, není dobře brániti lásce. A nehodný pan Jahoda není... Každý o něm mluví dobře; je zámožný, příčinlivý – dívce je skoro dvacet let, věru čas, provdati ji. Rci sám, kde najdeš pro ni lepšího ženicha... mezi těmi šlechtici sám víš, že bys ho marně hledal.“

„A přece se bojím, že to nedopadne dobře, že štěstí dítěte vydáváme v šanc... Různost názorů a vzdělání nepřeklene okamžitá, pomíjející vášeň...“

„Příteli, zapomínáš, že nejsi ve Francii. Kdo pohlíží zde tak na svět jako ty? Mluvíš o vášni, na lásku zapomínáš; ta překlene větší propastí... Což naše manželství?... Ty jsi evangelík, já katolička, i tvé děti jsou katolické... nedělila nás širší propast? A vidíš, přece překlenuli jsme ji a žijeme šťastně...“

Bylo nesnadno opírat se těmito důvodům. Podobné rozmluvy mezi manželky se opakovaly, Lucilka taky si zaplakala, cit otcův zvítězil nad jeho nejkrásnějšími zásadami, a když pan Arnošt Jahoda ve vší formě se ucházel o Lucilčinu ruku, byla mu přiřknuta. Pan Chablé si pouze vymínil, aby svatba se slavila až za dvě léta.

„Stav manželský není hračka,“ pravil vážně, „a nežli do něho vstoupí, obě strany musí si vše dobře rozmyslet. Znáte se málo a třeba vám popřátí času, abyste druh druhá úplně poznali. Než se spojíte pro celý život, třeba vám vědět, hodíte-li se k sobě, abyste kroku svého nelitovali, až bude pozdě. Kdybyste druh na druhu shledali vlastnosti, jež se vám nelíbí, rozejdete se ve vší dobrotě.“

Pan Arnošt mumlal něco o přetěžké zkoušce, jíž velevážený příští tchán ho podrobuje, a dovolával se jeho milosrdenství vzhledem ke své úplné opuštěnosti a odloučenosti. Ale pan Chablé nedal se obměkčiti.

„Prosím vás,“ pravil, „rcete sám: kolikrát pak jste tu byl? Řekněme dvacetkrát. Kdybyste po celý den, jež z pravidla trvala vaše návštěva, bez ustání byl rozmlouval s Lucilkou, nebylo vám oběma lze vystihnouti svoje povahy. A kdybyste během dalších dvou let stokrát k nám přišel – což vzhledem ke vzdálenosti vašeho závodu, jenž jest poukázán na vaši přítomnost, jest dost' často – sotva poznáte se tak, jak bych si toho přál, abych byl štěstím vašim jist. Je mi líto, zdá-li se vám tato lhůta příliš dlouhá, avšak trvám se vší rozhodností na své podmínce. Zdá-li se vám nesplnitelná, Lucilka vám vrátí dané vám slovo.“

Lucilka plakala, pan Arnošt se tvářil velmi nešťastným, ale nepomohlo jim nic, pan Chablé nedal se uprositi ani domluvami své manželky.

Lucilce pravil téhož večera:

„Děvče, tobě a matce nebe dalo cit, mně dalo rozum a chladné uvážení. Budeš mi snad děkovat, že jsem nepřipustil, aby krok tak důležitý se učinil přenáhleně. Miluješ ho, dobře! nebudu překážet tvému štěstí, ač jest-li to štěstí, co jím býti pokládáš, ač se obávám – nu, nechci tě zarmucovat. Ty jen sama zkoušej, a, nelíbí-li se ti co, bud upřímná! Život je dlouhý, žel, ho ztratit.“

Políbil ji včelo, objal ji něžně. Bylo mu jí v srdci líto; cítil dobře, že žádá na ní velkou oběť. Nicméně vlastní svědomí ho ujišťovalo, že činí dobře; nepochyboval, že dcera, jsouc bystrého ducha a vychována v pevných zásadách, sezná povahu a duchovní vlastnosti svého ženicha a že po případě se ho zřekne. Jemu se nelíbil, jemu se nezdál vhodným manželem pro drahou dcerku; marně se opíral té myšlence.

Čas utíkal, roční doby se střídaly, a pan Jahoda, kdy jen mohl, se objevoval v Jezerném. Byl před Bohem a lidmi snoubencem Lucilčiným, a popřána mu největší volnost stýkati se s dívkou. Třeba říci, že nijak nezneužil té volnosti. Byl stále zamyšlen, skoro smuten, ale každé slovo, jež promluvil k své nevěstě, dýchalo nesmírnou, skromnou, oddanou láskou. Lucilka ho stále více milovala, i paní Amalie byla všecka okouzlena jeho chováním. Pan Chablé neříkal ničeho, pouze tu a tam utkával se s ním v hovor o různých vážných předmětech, o

politice, o otázkách časových a společenských, o umění a vědě. Pan Jahoda se jevil v příčině té velmi málomluvným, nepronášeje nikdy svého úsudku a tím pilněji naslouchaje výkladům svého příštího tchána. Pokud se týkalo obchodu a průmyslu, býval méně zdržlivý, a co v té příčině řekl, bývalo vždy správné a dobře odůvodněno.

Pan Chablé dotazoval se ho také časem, četl-li tu neb onu knihu, díla známá každému vzdělanci. Taková otázka ze všech nejvíce ho uváděla v rozpaky, zvláště vytasila-li se Lucilka s odpovědí, že ona díla zná. Uznával za dobré vymlouvat se na svou odloučenost od světa a na úmornou práci, jež vyžaduje řízení závodu beze všech pomocných sil.

Lucilka cítila, jak málo se jejímu otci líbí tento nedostatek sečtěllosti, i podstrkovala Jahodovi různé knihy, prosíc ho, aby neomeškal si je přečísti. Pan Arnošt ovšem přislíbil, že tak učiní; vrátil knihy při své nejbližší návštěvě a prosil o jiné, avšak vrácené knihy nejevily z pravidla nižádných stop, že by kdo v jejich listech se byl probíral, a v rozpravách, jež pan Chablé v příčině četby někdy zaváděl, pan Arnošt jevil se dvojnásobně mlčeliv a upjat.

To Lucilku často nevýslovně bolelo, a jednou mu dokonce řekla bez obalu:

„Vy nerad čtete – o čem pak budeme rozmlouvat po celé dlouhé večery, jež budeme trávit v Sosnovské samotě?“

„Můj anděle! moje světice!“ odpověděl, usmívaje se, „budeme si povídati o svojí lásce, která nemá konce. Teprve uvidíte, jak ožiju, až budete docela mojí. – Ostatně, kdo vám řekl, že nerad čtu? – Nerad mluvím o jiných předmětech než o své lásce a o vaší dobrotě; to je všechno. Moje myšlenky a tužby jsou u vás – co je mi druhý svět, co je mi umění, co věda, co politika?...“

„Ale k vůli otci!“ namítla. „On rád hovoří o takových věcech, a velice by ho těšilo, kdybyste mu trochu vyhověl.“

Ženich slíbil, čeho Lucilka jen si přála. Sliby jsou ovšem laciné zboží.

Paní Chabléové ovšem neušlo, že dívka bývala časem zádumčiva, stísněna. Umínala si, že jí domluví, aby jí pověděla úplnou pravdu.

„Moje drahé dítě,“ pravila k ní při vhodné příležitosti, „stojíš na prahu dlouhého života. Jak si ho nyní zařídíš, takový bude. Buď upřímná, ničeho nezakrývej, nezamlčuj!...miluješ ty svého ženicha? miluješ ho tak, jak ho musíš milovat, abys s ním byla šťastna?...“

„Maminko... já...“

„Dovol mi domluvit. Táže se tě, je-li tvá láska taková, že cítíš, že by ti bez něho nebylo lze žít, že je ti nade vše na světě, nad rodiče, sourozence, nad tebe samu? Zkoušej své srdce, mé dítě, a odpověz mi podle pravdy. Jsi-li v pochybnostech, věř mi, že to pravá láska není, a bude lépe, učiní-li se konec celému poměru dříve, než bude pozdě.“

Líce dívčiny polily se nachem.

„Co mám říci, matinko?... Miluji ho, miluji ho!“ odpověděla rychle, jakoby chtěla jedním rázem přetnouti hovor, jenž jí byl nemilý, jenž ji uváděl v rozpaky.

Matka jí pohlédla ostře do očí.

„Je to tvoje poslední slovo?... Proč tedy sedáváš zamyšlena?... Věřu, netváříš se, jakobys byla dostoupila vrcholu pozemské blaženosti. Jsi jista, že se nemýlíš, že tě nemámí jiný cit?“

„Nemýlím se, matinko. Jsem jista, že ho miluji... nevím, zda nade vše na světě, ku příkladu nad tebe, má drahá... ale to vím najisto, že nad něho nikdo se mi nelíbil...“

Vrhla se matce na šíji, dala se do pláče.

„Má na sobě vady, má je dojistá,“ pokračovala; „ale kdo jich nemá? Nejsem slepá, abych jich neviděla... ale přes to miluji ho... a myslím, že ženě přísluší, aby povznesla muže, aby ho šlechtila... že ne, matičko?... Můj cit mi to povídá...“

Matka potřásla hlavou; nepřestala na dceru dorážeti, do duše jí mluvit, ba při jiných příležitostech obnovila své dotazy, avšak výsledek byl stále týž: Lucilka setrvala při tom, že na světě nemiluje nikoho než Arnošta Jahodu a jiného že si nevezme.

Pšenice páně Arnoštova tedy kvetla bez úrazu dále. Hradba zásad páně Chabléových byla neodvratně prolomena; dobrosrdečná matinka za nic na světě nebyla by se štěstí dceřinu opřela, a dcera, inu, dcera ho milovala dále, těšíc se, že pod jejím vlivem se oblomí, že bude takový, jakým si ho přála. Nebylo tudíž nikoho, kdo by se mu byl stavěl v cestu.

A přece pan Jahoda měl jednoho nepřítel v Jezerném, nepřítel, jenž ho z té duše nenáviděl, a tím byl strýček Matěj, týž, jehož pan Haslinger při tabuli poznal v době své návštěvy v Jezerném a jehož oslovovali tu „pane starý“, tu opět „pane hejtmane“.

V čem tato nenávist měla svou příčinu, věru těžko udati. Nepřihodilo se zhola nic, co by mu k ní bylo dávalo právo. Pan Jahoda o ní neměl tušení; při svých návštěvách úplně ignoroval strýčka Matěje, nedobíral si ho, jako činívali druzí, již si na něm brousívali svůj vtip.

Na nepřátelství strýčka Matěje ovšem málo záleželo; strýček Matěj byl prostě směšná osoba a v celku ubožák, žijící z milosti svých příbuzných. Pocházel ze staročeské rytířské rodiny, avšak nezdědil po předcích ani nejmenší stopy rytířského mravu, mimo jakousi směšnou, úplně zvrácenou bojovnost. Byl spřízněn s paní Chabléovou asi ve čtvrtém koleně; jeho otec sám už zchudlý, býval majitelem malého statečku někde na Klatovsku; prodali mu ho, když Matějovi bylo jedva deset let.

Matěj měl dva bratry, oba starší než on; oba se dali na dráhu vojenskou a stali se z nich důstojníci; starší padl jako setník u Jemappes, mladšího stihl v téže hodnosti týž osud u Slavkova. I Matěj měl nastoupiti stejnou dráhu, avšak běda! osvědčil takovou tupohlavost, že ani za oněch dob, kde se nečinily velké nároky v příčině vzdělání důstojnického, nemohli ho potřebovat. V kritické době, kdy bylo pomýšleti, co by z něho mělo býti, nenadále zemřel jeho otec, a chlapce ujali se dobromyslní příbuzní. Byla s ním nemalá potíž. Nemohlť naučiti se číst a psát; po celý svůj dlouhý život toho nedokázal. Otec paní Chabléové přišel na myšlénku dát ho vyučiti sladovnictví. Mělt' velký pivovar a počítal při tom snad na to, že Matěj, o jehož poctivosti nebylo lze pochybovati, povede svým časem onen závod. Ale i v tom bylo běda. Matěj sice se vyučil sladovnictví a převzal řízení závodu, ale s Pánembohem, dobré pivo!

Dokud žil otec paní Chabléové, zůstal té doby jediný pan starý šlechtického původu v úřadě svém i přes pochybné pivo, které vařil; však jakmile převzal panství mladý baron, nebylo už místa pro onoho; mladý pán reformoval, opravoval a zlepšoval, a pan starý stal se první obětí oněch oprav. Touž dobou pan Chablé ucházel se o baronesku, nynější svou choť, a Matěj skoro zároveň s ní opustil rodný její zámek, v němž tak dlouho žil a špatné pivo vařil.

Matěj chudák zbožňoval baronesku, dceru svého dobrodince. Byla o patnáct let mladší než on. Když ještě byla děckem, nosíval ji na rukou, zhotovoval pro ni všeliké hračky, běhával s ní po polích a po lesích, nejinak při tom sobě veda, než věrný strážný pes. Když pak dorostla v pannu, on i nadále jakoby jen pro ni žil. Říkal jí „slečno teto“, přestal jí tykati a staral se o ni více než o svěřený mu pivovar.

Baroneska měla velkou zálibu v květinách a panu starému se vidívalo dohlížet celý den na zahradníka, aby ten „pitomý ochlasta“, jak říkával, „nezapomínal na svou povinnost“. Jak následkem tohoto dozírání se vyvedla várka, toť bylo věci vedlejší. – Čím více den zasnoubení baronesky se blížil – Matěj měl už v kapse výpověď –, tím byl smutnější.

„Což bych tu dělal?“ říkával, „ona opouští zámek, já zde taky nezůstanu.“

Louče se s ní, plakal jak dítě; ona taky plakala.

„Přijdeš ke mně, Matěji,“ pravila, „budeš u nás; Chablé tě má taky rád.“

„Ale pan Chablé nemá pivovar.“

„To je jedno; přijdeš k nám a budeš u nás.“

Ale hned k nim nepřišel. Měl něco peněz, jiní příbuzní mu přidali a oženili ho k tomu s dívkou poněkud zralejšího stáří, která měla několik tisíc věna. Ani nevěděl, jak se to stalo, a najednou byl ženat. Pak mu najali pivovar na jiném panství a: Matěji, starej se, a hleď, jak pochodíš!

Pochodil tak dobře, že za tři léta byl úplně hotov. Žena shrábla, kde ještě co bylo, a utekla mu. Stál sám, nevěda si pomoci. Ukázalo se, že je dosud dítě, ač už se blížil čtyřicítce.

Napadlo ho, že půjde k paní tetě Chabléové. Přišel, přijali ho a od té doby tam zůstal, ač v pravdě tam byl úplně zbytečný. U pana Chablé byl život jako u dvora královského a z Matěje během času se vyklubalo cosi, jako dvorní šašek. Doby Napoleonských válek a zejména rok 1800 probudily v něm vlastnosti duchovní, jež dlouho v něm dřímaly a, probudivše se, založily slávu jeho na všechny časy... – Než, to je jiná kapitola.

Strýček Matěj tedy nenáviděl pana Jahodu, byl by snad nenáviděl každého, kdo by mu byl odvedl Lucilku, které byl právě tak oddán, jako svého času baronesce Amalii, její matce. Dlouho neříkal nic, ale kdysi vida, že to jde do opravdy, nezdržel se již a promluvil takto k dívce:

„Slečno teto,“ – Lucilka mu byla právě tak „slečnou tetou“ jako svého času její matka – „slečno teto, nehněvejte se, ale nemohu si pomoci, musím vám říci, že skláři jsou ničemná, hanebná banda, kterou jsem poznal v roce 1809. Není s nimi nic, nejsou schopni kázně ani poslušnosti, zkrátka, pořádný člověk by o ně neměl zavadit...“

„Ale, strýčku Matěji,“ usmála se dívka, „a což můj otec, vždyť je taky členem toho cechu...“

„Slečno teto, váš pan tatínek má sice sklárny, ale sklářem není; váš pan tatínek je kavalír, ale pan Jahoda je sklář, a proto tak málo se hodí k vám, jako poslední fukač nebo brusič ze závodu vašeho pantatínka. Odejdete-li nám, bude nám tu, jako by slunce odešlo s nebička... a pro koho nás opustíte? – pro skláře!“

„Nu, strýčku Matěji... vždyť byste přec nechtěl, abych zůstala do smrti starou pannou...“

„To je tak, slečno teto. Předně se najde někdo jiný, hrabě, kníže... taková krása jako vaše neroste nadarmo. Za druhé, ani kdybyste se neprovdala, až vám bude třicet let, budete paní. Naše arcikněžny jsou paními hned, jak se narodí; proč byste vy nebyla paní ve třicíti letech?“

„Ale, strýčku Matěji, já ho mám ráda a pak... pak taky, abych ti řekla pravdu, mně na tom nezáleží býti paní bez pána; připadá mi takový stav poněkud divným...“

„Slečno teto... tyhle lesy tady a ten divoký lid, jenž v nich žije, vám zvrátil vkus. Je to smutné pro starého člověka, jenž takových věcí musí se dočkat. Od té doby, co jste se tu usadili, tvrdím, že sem nepatříte, že to vypadá, jakoby člověk, nebo řekněme raději, nějaký zlý duch byl zasadil rubíny a diamanty do hlíny místo do zlata. V Praze by bylo místo pro vás... tam se scházívali páni, čemu opravdu se říká páni, a nikoliv taková sklářská holota. Vy

jste ještě nebyla v Praze, slečno teto, ale já jsem tam byl, já, s nebožtíkem panem baronem Chodeckým, vaším panem dědouškem, jemuž Bůh dej věčnou slávu... a to jsem viděl, co je krása, nádhera, sláva a dobré bydlo. Na vašem místě bych předstoupil před pantatínka a řekl bych: „Tatínku, já chci do Prahy! Strýček Matěj tam půjde se mnou a bude mě tam střežit jako oko v hlavě. Bydlit budeme na Hradčanech, nedaleko královského hradu, jak na mne se patří. Uvidíme tam knížata a hrabata, a strýček Matěj mi z nich vybere jednoho, a tož nejbohatšího, nejhezčího, nejnadanějšího a nejstatečnějšího! – Ten se hodí pro vás, nikoli takový sklářský pochop, jemuž bych ani já nedal dceru, kdybych jakou měl.“

A strýček Matěj si odplivl.

Lucilka, mluvíc s matkou, sdělila se s ní o této rozmluvě.

„Věru,“ dodala, „kdybych už dávno nevěděla, že strýček Matěj má o kolečko více, dnes bych o tom byla nabyla přesvědčení. Ubohý Arnošt, dostal co pro to!“

IV.

Divoká zimní metelice rozzuřila se nad Jezerenskou plání. Z lesů vyznívaly divné, příšerné zvuky, jakoby vylo tisíc vlkův ve vrcholech smrků, hustě k sobě lnoucích. Rachot lámajících se větví, dunění spoust sněhových, spadajících s nich k zemi, stenání kmenů sem tam zmítaných – vše to bez konce, bez ustání mísilo se v tyto srdce svírající zvuky.

Byly jedva tři hodiny s poledne a půlnoční šero leželo nade vším krajem – ba, co dím, šero! – Peruti té vichřice dotýkaly se ho, zahalovaly jej jako křídla obrovitého ptáka, a pod těmi křídly, mávajícimi, metoucími povrch země, vládne tma, již neproniká žádný paprsek světla. S nebe sype se sníh, víří se v nekonečných spirálách, rychle uhánějících; k němu se přidávají mocné kotouče rozprášeného jíní, větrem do výše hnaných prášků ledových, roztržitých v ostré, malinké jehlance vloček sněhových, jež, jedva k zemi dopadše, už zase strženy bývají v rej vzdušné pouti. Na planině pak, na široké, ve světlinách lesních, které zarovnal sníh, vyplniv prohlubně, zasypav drobné křoviny i bující dorost stromův, není, co tomuto zběsilému reji by se postavilo v cestu. Shluknou se, zhoustnou kotouče ze země vyzvednutých spoust i s nebe se vířící vločky v děsné smršti vše drtící, vše s sebou unášející, které, když se rozsypou, k zemi dopadnou, nastanou závěje, o jichž hloubce neučiní si obraz, kdo sám neviděl.

V to šero, v hukot a vřavu válčících, rozpoutaných živlů pohřížilo se celé Jezerné. Hut', slévárny, brusírny i zámek ta hrůza zavila v záhyby větrem zmítaného, bouří šlehaného pláště svého, že všecko spojení mezi nimi bylo přerušeno. Tak hustě sypal se sníh, že přesycený jím vzduch pohltil i rudou zář, vycházející z pecí, i lesk proudící se z oken jasně osvětlených komnat a dvoran zámku. Jedni neviděli druhých; nikdo nemohl opustit stavení, ve kterém právě dlel, a tak na ten čas bylo přerušeno všechno spojení mezi jednotlivými částmi závodu vespolek a mezi nimi všemi a domem panským.

V huti zvláště měli na pilno. Střecha této stavby má mnoho otvorů, jimiž uchází kouř: těmi všemi nyní neucházel, kupil se pod trámovým krovu, naplňoval veškeru místnost, dusil lidi a nutil je, otvírati vrata a kde která dvířka a okénka, aby průvan jej vyhnal. Těmito pak otvory vnikal mrazivý vnější vzduch, přinášející chumáče dotěrného sněhu, jehož křišťály dorážely až k samým hrcům, v nichž plála bílým žářem roztavená hmota skelní. A sálající výheň je polila světlem svým, tak že se třpytily jako jiskry pryskající od kovadliny pod ranami kladiva dopadajícího na žhavé železo.

Ubožáci fukači, polonazi, pekoucí se z předu pod účinkem žáru, sálajícího z pecí a hrců, mrzli od zadu v přívalu ledového vání. Do ruda zapálené oči slzely, neustále drážděny kousavým dýmem.

„Zavři vrata, Kubo!“ zvolal jeden, „člověku v tom průvanu tuhne tuk v kostech!“

„Jak pak zavru?“ odpověděl chraptivý hlas, „pojď se podívat, jaká tu leží závěj zrovna na prahu. Pojď sem, vezmi lopatu a pomoz mi vyhodit navátý sníh, pak zavřeme.“

„Vy blázni,“ ozval se jiný, „chcete se udusit? Hleďte ten kouř, to aby čert vydržel.“

„Obrat' se zády k peci,“ smál se opět jiný, ale bylo slyšet na hlase, že ten humor nepocházel od srdce, „bude ti teplo hned – nebo si namaž hřbet touhle vlašnou hmotou a vlez si potom do chladicí pece; stojím ti za to, že za pět minut ti to vytáhne všecko bolení.“

Ten, jenž odhazoval sníh s prahu u vrat, přišel ohřát se mezi ně.

„Lidičky,“ pravil, všecek se třesa, „to Boží dopuštění venku! o zámku ani pomyšlení, ani brusírny není vidět... Nu, pomoz Pánbůh tomu, koho to dnes chytlo venku! Ten sníh ho zalkne, spíš než by nás zde udusil kouř, kdybychom ucpali všechny otvory. Vyšel jsem pouze na chvílku, asi na deset kroků ze vrat, a už mě to mělo; oči mi to zasypalo, bodalo to jako žhavé špendlíky, do nosu, do úst se mi to dostalo, vlasy to speklo. Už jsem na mou duši myslil, že se nedostanu zpět.“

Co toto se dalo a mluvilo v huti, byli na zámku v rozruchu a nepokoji daleko větším. Tam ovšem okna a dvéře dobře se zavíraly, tam nevnikal vítr ani sníh, a teploučko, útulno bylo ve vysokých, nádherných, dobře osvětlených síních a pokojích, a přec, kdykoli zahudla

meluzina, kdykoli narazily kroužící sněhy, krupky a jíní na okna, mrskající do zamžených tabulí, až tyto bolestně zařinčely, probouzely se, ozývaly se v duších obyvatelův zámku hrozné, strastiplné ozvěny.

Lucilka stála u okna, bílé ruce sepnuty přes prsa; marně se snažily uplakané oči vniknouti do nekonečného, bezbarvého šera, vládnoucího v příbytku.

„Ach, matinko, zle je, zle!... a on psal, že dnes večer přijede, abychom ho najisto očekávali...“

Paní Chabléová, chmury na čele jindy tak jasném, seděla v křesle, hlavu podpírajíc o dlaň.

„Dítě, měj přec rozum,“ konejšila dceru; „pomysli, že Arnošt není dítě ani blázen... kdo by se vydal na cestu za takové nepohody...“

„Oh, před polednem bylo krásně... slunce svítilo. Vydal se, matičko, jisté se vydal!... a po cestě ho to chytilo... a starý Andres v čeledníku vykládal, že je ztracen, bez pomoci, koho to zastihlo byť jen deset minut cesty od lidského příbytku... a ostatní, kteří to znají, kteří se tu nasadili, celý život přebyli, přisvědčovali, znamenajíce se křížem; cesty mžikem jakoby zapadly; lesy, stromy, pahrbky, vše, vše, podle čeho člověk se vyzná, zastře neprostupná tma; koně zapadávají v měkkém, vlnícím povlaku země, který vlastně nemá povrchu, jako nemá dna, neb splývá s vířícím přívalem vloček... vše jeden sníh, celý vzduch je hustý, bílý prach, až do těch oblak... není lze ku předu... není lze zpět... vše jedno moře... a přijde ruka mrazivá... dotkne se... zadrží... nepustí...“

Dívka propukla v nové vzlykání. Paní Chabléová vstala, přistoupila k dceři, položila jí ruku na ramena.

„Upokoj se, mé dítě,“ pravila, sama přemáhajíc hroznou úzkost, „dojel do B., kamž před polednem nemohl se dostat; tam obědval, pokrmil koně, a opět mohl se vypravit, bylo to tu... a pak zůstal, kde byl, vždyť přece zná kraj. V nejhorším případě, vydal-li se přece dříve, mohl dojeti do Rovné, a tam najisto zůstal. Jsou to ovšem bídné chalupy a přenocovati v takových selských příbytcích není velká pohova. Než, jedna noc ho nezabije.“

„Ale on snad vyjel velmi časně ze Sosnovky, možná, že už včera odpoledne... a zasáhla-li ho metelice za Rovnou, tož je ztracen, zahynul bez pomoci. Je to strašné... ten tam je můj život... zapadlo moje štěstí...“

Paní Chabléová přes to, že usilovala, aby zaplašila obavy dceřiny, nemohla popřít možnost hrozné katastrofy, která snad už stihla Lucilčina snoubence. Ani pan Chablé, jenž k nim sešel z pracovny, kde prohlížel knihy a rovnal účty, nemohl poskytnouti dceři útěchy. Tonul sám v úzkostech, těšil sebe sama, slibuje jí, že zítra, jakmile se rozední, vypraví všecko

obyvatelstvo Jezerného se vším náčiním k odhrabání sněhu a k upravení silnice směrem k Rovné. Byla to ovšem slabá útěcha: co platno, najdou-li ti lidé pana Jahodu, vždyť při životě už nebude, postoupí leda děsná jistota na místo krutých obav.

„Ach, drahý tatínku,“ dívka pravila, vidouc v jeho slibu pablesk naděje, „vyprav ty lidi hned! Mohou-li zítra, proč by nemohli nyní? Snad ho najdou... snad je na blízku... a konec bude té hrůzné nejistoty...“

„Co tě to napadá, mé dítě?“ odvece otec; „v té hrůze bysi je chtěla vyštvat? Ani pět minut cesty by neurazili; a kdyby, sotva by se dostali nazpět. Do jisté záhuby bychom je hnali. Věř mi, mi, není možná... je to strašné, ale není pomoci, musíme se oddat v neodvratný osud, trpělivě vyčkat a v Boha jediného doufat.“

Večer se sklonil, noc se přivalila a venku vřava neustávala. V zámku přecházeli s místa na místo, z komnat do komnat, jako bludné stíny; pozdě v noci ulehli, spánku nikdo nenašel. Naslouchali bez přestání dorážejícímu větru, táhlým zvukům meluziny, podobným táhlému kvílení a celé venku burácející hrůze.

Dlouhá, dlouhá noc, nejdelší ze všech, co jich tu zažili.

A z jitra žádná úleva, tatáž metelice; nerozednilo se, šedý soumrak pouze vystřídal se s černou nocí.

Pan Chablé chtěl v průvodu zámecké čeledi se vydati do huti. Ani nejmenší možnost! Vzduchem vířil a rejdlil stále týž sníh, ohromné závěje nakupily se ho kolem zámku a zatarasily cestu neprostupnou hradbou.

„Strpení! strpení!“ domlouval pan Chablé chotí a dceři, plačícím, ruce zoufale spínajícím. Lucilka sama vyběhla před vrata. Stáli tam sloužící, kočové, zahradník. Sepjala ruce, pro Boha prosila:

„Lidé, smilujte se! zkuste to; snad Bůh pomůže!“

Starý sluha Andres, jenž sešedivěl v službách jejího otce, zatřásl hlavou, pokrčil ramenoma; slzy mu stály v očích.

„Není možná, drahá slečinko – stojíme tu pod klenbou vjezdu, a podívejte se na sebe: váš oděv je pln sněhu, vlásky vám metaný sníh pokryl a slepil, vaše ručky jsou rudé, jako by je byl někdo jehlami rozpíchal... ani na padesát kroků se nedostaneme...“

„Zkuste to, Andrese...“ zaúpěla, „pro Boží milosrdenství to zkuste, a ty jdi s ním, Jiříku! ty’s mladý, silný...“

Jiřík byl kočí; chlapík silný, urostlý jako jedle, tvrdý jako žulová skála, jinak dobrotisko, jako dítě, pro svoje panstvo by byl šel do ohně. Podíval se na starého Andresa, pak na slečnu a zase na starocha.

„Nu, Andres,“ pravil, „ježto slečna poroučí, pojd'me, zkusme to...“

„Je to marné, Jiříku! nikam se nedostaneme...“

„Zkusme to!“

A zkusili to. Ozbrojil se každý lopatou a vydali se, druh druhu se držíce. Pět – deset kroků daleko viděla Lucilka jejich šedé silhouetty, potácející se v bílém reji, slyšela jejich těžké dýchání – pak nic, už nic... zmizeli úplně, i dýchání, slov zvuk pozřeli zuřící živlové. Dívka stála jako sloup, dívajíc se za nimi.

„Slečno,“ ozval se zahradník, „nečinila jste dobře, že jste je vyslala; o něco dále jsou ohromné závěje, na dva sáhy hluboké. Sníh je sypký... zapadnou úplně...“

Kočí Jiřík jedva před rokem se oženil; jeho mladá žínka vyšla v té chvíli na perron; byla v pozhnaném stavu.

„Kde je Jiřík?“ tázala se, nevidouc ho. Kdosi ukázal rukou směrem k hutí.

„Pro Kristovy rány!“ zvolala všecka zděšena, „snad se nevydal v té hrůze?... Můj bratr zhynul při takové vánici sotva na sto kroků od příbytku... je tomu as deset let...“

Lucilka se ulekla; nevýslovným strachem zmítána, vyběhla zpod klenuté stříšky, chránící perron; po kolena zabředly nožky do sněhu.

„Jiříku! Andrese!“ volala úpěnlivě. Hlas se ztrácel v burácení větru, mřel jako zaražen v tom hustém ovzduší.

Nevýslovný strach pojal ji. Chtěla vydati se za nimi, stěží ji zadrželi.

A zase: „Jiříku! Andrese! – vraťte se!“ – až hlas jí selhal v hrdle.

Žádná odpověď.

Vyšel z domu pan Chablé.

„Lucilko, co zde děláš? Vrať se do pokoje, skřehneš, nastydneš; měj přece strpení, vždyť vidíš, že nikdo nemůže ven.“

„Ach, tatínku, Jiřík šel s Andresem a nevracejí se. Já jsem je vyštvala, já nešťastná... a jsou prý tam dál ohromné závěje... Pomoz, tatínku!...“

Vrhl na ni přísný pohled.

„Vrať se do pokoje,“ pravil, „nemáš zbla rozumu...“

Žena Jiříkova podepírala se o sloup. Bylo bolestno, popatřit na ubohou bytost. Neplakala, nenařkala, ale strachem se jevil obličej jako z kamene vytesán.

Byly to hrozné chvíle.

„Vrať se, Lucilko!“ pan Chablé opětoval, bera ji za ruku.

V tom, hle! dvě šedé postavy, neurčitých obrysů střed kroužících spoust, a už tu byli oba, stanuli na perronu, stírajíce s obličejů sněh, lepkavý, mrznoucí. Těžce oddychovali, bílí byli, jakoby je někdo byl posypal hustou vrstvou jemné mouky.

„Drahá slečno,“ promluvil Jiřík, „odpusťte, ale nebylo možno proniknouti. Dech to odnímá, půda se tratí pod nohama, po paže člověk zabřídá... už jsme myslili, že tam zůstaneme...“

Jiříkova žena vrhla se muži na prsa.

„Bůh buď pochválen! Mám tě opět!“ a proud slz jí uvolnil stísněná prsa, a se slzami prchaly strach a hrůza.

„Ty starý blázne,“ pravil přísně pan Chablé starému Andresovi, „což nemáš s to rozum? – Vraťte se všichni dovnitř! Což tu stojíte? Čím jste tu platní?“

„Odpusťte mi, lidé!“ zalkala Lucilka, „strach mě oslepil. Bůh je milostiv, že vás zachránil...“

Celý boží den vánice potrvála s nezlomenou silou. Tupost se zmocnila ubohé dívky. Nejedla, nemluvila, bez slz přecházela z komnaty do komnaty; chodila, sedla, zase vstala. Rodiče jí domlouvali laskavými slovy, ona jich jedva slyšela.

Pak opět přišla noc, hroznější, příšernější než předešlá.

Ale k ránu utichlo burácení větru, a když vstal nad horami nový den, ukázalo se lidem opět slunko. Temně nachové červánky vzplály na východě, ohromná rudá deska vystoupila za nimi na kraji obzoru, růžová a fialová světla mžikem olemovala temena vrchů, po nebi a po zemi uháněly šedé páry, kupily se v chumáče, opět rozplynuly se, a k deváté hodině nebe bylo čisté, lazurové, a bílý povlak země leskl se oslňujícím třpytem odrážejících se v miliardách křišťálů ledových paprsků.

A světlo vrátilo lidem odvalu a energii, zahnilo zmalátnělost.

Živo, živo mezi zámkem a hutí. Kde kdo chopil se kopáče, rýče a lopaty, přiodili na nohy obruče sněhové, klestili cestu, vyšlapovali dráhu, pracovali, namahali se, že pot se lil proudem s čela, volali druh na druhu, pobízející se na vzájem k účinnému dílu. A když spojení bylo hotové, když pan Chablé sám přišel do huti, bez meškání přistoupili na novou práci, mnohem těžší, únavnější, delší, na opětné otevření, upravení silnice, vedoucí do B.

Počítali při tom na součinnost obyvatel roztroušených sousedních dědin, jimž také musilo záležeti na tom, aby nezůstali odloučení od ostatního světa; jenom spojenými silami, úporným, vzájemným sobě pomáháním bylo lze toho docílit. V závodech onoho dne se nepracovalo; přihlíželo se na nejvýše, aby oheň nevyhasl v pecích, a to byla práce, kterou mohli vykonati i slabší a invalidové. Všickni ostatní, mužové a ženy, dělníci závodů, chasa

hospodářská, čeled' zámecká, kde kdo byl, veškeré obyvatelstvo pracovalo na silnici. I pan Chablé, mladý pan René, strýček Matěj a pan účetní účastnili se těchto prací.

Dílo ubíhalo pod tolika rukami; asi ve tři hodiny s poledne silnice byla na půl cesty do Rovné upravena. Zde počínal dosti hluboký úvoz; vpravo rovina, slat' rašelinatá, porostlá zakrsalými smrčky a hustou klečí; všude plno černých, hlubokých tůní, kyselou travou a vlhkem nabobtaným mechem vroubená. Nyní ovšem po tom všem nebylo pohádky; sníh, lesklý nekonečný sníh všecko zarovnal, jednotvárným bílým rouchem zakryl, pouze tu a tam černala se větší louže. V létě sbíraly se tu lehké páry, ležící závojem nad širým krajem; na podzim se tvořily mlhy, bílé jako mléko, valící se v ohromných kotoučích dolů po svahu na pravé straně silnice. Tento svah, znenáhla padající, byl místy porostlý hustým lesem, místy jej tvořily mokré louky, proryté velkým počtem struh a vodotoků; na jeho úpatí všechny tyto bystřiny slévaly se v bohatý potok, jehož málokdy zamrzající vody šuměly a hrčely třeskne přes nesčíslné prahy šedých, žulových skal, prostupujících řečiště. Levý břeh tohoto potoka přechází v sráznou stráň, divokou lesní a skalní poušť, žádným lidským tvorem neobývanou. Šedé, tu holé, tu mechem porostlé stěny se střídají se smutným lesem, jenž pro nedostatek prsti nemůže se zmoci do výše: schne a hyne; umírající a umrlá drva, tlící, rozpadávající klest' pokrývá půdu, plazivé kořeny objímají skály, klenou se přes trhliny a tvoří neprostupné houštiny, v dobách, kdy náš děj se odehrával, ještě mnohem děsnější, neschodnější než dnešního času. Za tehdejších dob do těchto divočin nikdo nevstoupil, ba snad nikdo neměl tušení, jak to tam vypadá. Co by tam byli lidé činili? Ani sekery dřevorubců, pro sklárny pracujících, marně by tam byly hledaly vhodné oběti...

Ale na pravém břehu potoka, na svahu spadajícím od silnice do údoliny, už dávno se usadili lidé. Tři, čtyři chaty, roztroušené, bídne, s malinkými okny, lidé si tu vybudovali a žili v nich životem syslů, zvláště v zimě; rozloučili se se světem a se světlem, polehávali, pochrupevali v přetopených jizbičkách, pojídali z nahromaděných přes léto zásob, dojili své malinké, hubené kravičky, modlili se, když na ně lehala nuda z dlouhé zahálky, třeba deset růženců za sebou a nestarali se o celý velký boží svět.

Ale dobráci bývali a jsou po dnes. Po vánicích, po zimních bouřích, vylézali ze svých tmavých, teplých děr, a pomáhali upravovat zase silnici „proto že Pánbůh tak chce“. Dělali tak věru nikoli k vůli sobě – co jim záleželo na silnici? – ta dříve nebyla a oni taky byli živi – ale pro bližní své, kteří na ni byli poukázáni.

Jakmile lidé páně Chabléovi se dostali do obvodu těchto troglodytů – říkají tomu místu „v Lávkách“, divili se, že ti lidé jim nepřicházejí vstříc. Chata jednoho z těchto osadníků nalézala se v malé vzdálenosti, sotva tři sta kroků od silnice, a přeci ho tu nebylo, aniž koho z

jeho čteného potomstva. Chalupy jeho nemohli vidět: bylť mezi ní a silnicí kousek lesa a pahoreček, a právě za tím se skrývala, jako by se bála lidí.

Inu, nebyli tu, tož nebyli – lidí Chabléových bylo tolik, že i bez počestného Seppl-Hanesa si pomohou. Tomu ovšem na silnici nezáleželo, aniž mu běželo o spojení s ostatním světem, ale hloupý je přece, že nepřišel: mohl dostat brisilu (bavorského pašovaného šňupavého tabáku) dvě lahvičky a jeho věčně podšňupaný nos mohl míti posvícení.

Kopali, ryli, vyhazovali sních z úvozu, tak že stěny, ohraničující jízdní dráhu, vzrostly na dva sáhy.

„Co je tohle?“ pojednou zvolal jeden z dělníků, jenž byl vrazil lopatou do něčeho tvrdého, nepodajného.

Přiskočili jiní.

„Na mou věru!“

„Kriste na nebi, toť hrozné!“

Ty a podobné výkřiky ozvaly se sborem; dívali se druh na druha zděšeně...

„Co pak je? našli jste něco?“ tázal se pan Chablé, pospíšivší na to místo.

„Milostpane... Ježíš Maria!... slečinko... slečinko...“ zakoktal jeden i ukázal prstem na černající se v sněhu předmět, pustil lopatu a sepal ruce.

Pan Chablé pohlédl na ten předmět. Těžko uvěřit očím...

Koňská hlava, opravdová koňská hlava; oči ve sklo ztuhlé, smrtelná úzkost posledního boje je daleko vytřeštila z hlavy; vydmuté, široko se otvírající chřípě naplnil sních; na řemenech úboru, křížujících se přes čelo, třpytilo se stříbrné kování...

Dali se znova do práce, vyhrabali celé zvíře, zahynuvší v stoje, spousty napadlého sněhu nedaly mu lehnouti. Ach, znali je všickni: běhoun páně Jahodův. I sáně vyhrabali; ležel v nich kožich, houně, příkrývky, ale člověka v nich nebylo.

Lucilka, jež, jak již podotknuto, byla vyšla se vším tím lidem, která však byla zůstala poněkud vzadu, přiběhla, vidouc, jak pracující se kupili v zástup. Strýček Matěj, jenž jí kráčel stále po boku, tuše dobře, že osudný byl nález, marně ji zdržoval.

Udal se hrozný, srdcelomný výjev. Nebylo lze pochybovati, jaká tragedie se tu odehrála. Lucilka, bledá, téměř smyslů zbavena, zadívala se v němém zoufání do mrtvého koně, do prázdných saní; modré rty se chvěly, prsty se křečovitě stahovaly.

„Kde je? Kde je on?“ vyrazila ze sebe trhaně, lapajíc dech v nevýslovné hrůze.

Pokrčili ramenoma, neodpovídali.

„Bůh tě potěš, mé dítě,“ zašeptal pan Chablé, „není ho tu, sáně jsou prázdný.“

A obrátil se k svým lidem:

„Kopejte dále... hledejte!...“

Strýc Matěj podle ní, snad jen, aby něco řekl:

„Nezoufejte, slečno teto, snad se zachránil...“

„Snad se zachránil!“ opětoval po něm starý fukač hlasem svědčícím, že sám nevěřil v tu útěchu.

Kam by se byl zachránil? Ku předu se nedostal, byli by už našli jeho ztuhlou mrtvolu; ani nazpět nemohl, a vydal-li se přece, za malou chvíli na něho přijdou v zavátém hlubokém úvoze. Dal-li se na pravo, hrůza pomyslit, co se stalo. Hluboký, bílý rubáš nad černým močalem se protrhl a temné jícný děsných, neprůhledných vod ho pozřely na věčnou věčnost; co uchvátil pohyblivý, slizký hrob, na všechny časy ze sebe už nevydal...

A uchýlil-li se na levo? – Svah, záhyby terrainu, strašné spousty sněhu, bezedné propasti klamnou pokrývkou zastřené, pak potok a za tímto lesy, nekonečné lesy, houštiny, kam žádná noha lidská nevstoupila, stráně, skály... žádného útulku daleko široko. – Ale až tam se nedostal, dávno než by byl došel k potoku, byl by ho pohltil bílý hrob. Zaměřiti k chatě Seppel-Hanesa nemohl; nedalo se předpokládati, že o existenci tohoto obydlí vůbec měl tušení; se silnice ji nemohl viděti ani za jasného počasí, na to tedy za předvěřejší strašné vánice. Tak nebo tak, ať se uchýlil kamkoli, nemohlo jíti o nic jiného, než naléztí jeho mrtvolu. To stálo psáno na všech tvářích, to mluvilo ze všech očí. Dívali se na sebe, jakoby si chtěli říci: „Jen kdyby zde naši slečny nebylo! – Bude to strašné, až ho najdeme!...“

A kopali, ryli, odhazovali sníh dále do úvozu, jako dosud.

Hodina uběhla, dlouhá, úmorná hodina.

„Lucilko, jdi domů,“ pan Chablé prosil dceru, „jdi, moje ubohé dítě... mrzne víc a více a práce naše je smutná... Jdi, strýček Matěj půjde s tebou.“

Nešla.

Slunce se počalo chýliti k západu; vypadalo jako dodoutnávající ohnivá koule. Hrot a výběžky nedaleké hory zabarvily se ohněm, stráně se polily světelnými pruhy, modrými, fialovými, nachovými; obloha vypadala jako z kovu ulita, její blankyt přecházel v ocelové šedo.

„Tmí se, má drahá,“ naléhal pan Chablé, „za chvíli padne černá noc – jdi domů, zlatá... pro tebe zde není místa...“

„Ach, tatičku, neodháněj mne... neměla bych klidu doma...“

Prokopali se, proryli celým úvozem. Zavzněly čistým vzduchem jim v ústrety jiné hlasy lidské. Lidé z Rovné, již se své strany přišli razit dráhu, byli jim už poblíže; za krátko je měli na očích, právě když slunce zapadlo. Bylo jich přes třicet, rychtář s nimi.

„Nenašli jste nic?“ volal už z dále starý fukač na lidi z Rovné.

„Nic! nic!“ zahouklo několik hlasů v odpověď.

Když se sešli, když Jezerenští jim ukázali mrtvého koně a zpod závějí vykopané sánky, rychtář přistoupil k majetníku hutí a pravil:

„Pane, viděl jsem ho předevcírem, jel kolem nás, krátce než se ta hrůza spustila. Věděli jsme, že to začne, a prosili jsme ho, aby nejezdil dále...“

„Byl sám v saních?“

„Nebyl sám, měl kočího s sebou. – Zahynuli oba. Nedal si říci; tvrdil, že tomu ještě ujede; kůň prý letí jako střela, nejdéle za půl hodiny že prý je na Jezerném. Jeho kočí mu také domlouval, aby zůstal u nás; ten člověk se v povětrí vyznal jako kdokoli z nás... Ale Sosnovský pán měl od jakživa hlavu jako beran; kde pak by ten byl poslechl rady?... Tož to nyní máme! – Je pod sněhem... byla to jeho vůle. Toho kočího je mi více líto; ten věděl, co jim hrozí, a nechtěl jeti, avšak, co na plat? – kdo je v službě, musí poslouchat, byť mu pán velel, aby skočil střemhlav se skalní stráně... Podle doby, kdy ta vánice počala, soudili jsme, že ho právě v tomto úvoze najdeme.“

„Já to taky povídám,“ ozval se strýc Matěj, „je to taková sklářská palice, dej mu Pánbůh nebe a...“

Chtěl patrně ještě dále rozpřísti své mínění o sklářských vlastnostech, avšak, vzpomněv si, že ubohá Lucilka stojí podle něho, zarazil prudce stavidla své výmluvnosti.

Tmělo se víc a více; na obzoru kupily se zevšad páry podobné černavému kouři; vůkol sníh, bílý, jednotvárný, na němž se mihotalo přes padesát lidí, jako mravenci na ohromném ubruse. Hledali stopy po zmizelých, pohroužili se v úvoz, zase se vynořili a opět v něm zapadli. Nenašli pranic, co by jim bylo mohlo věstiti, kam onino se poděli, jakým směrem se dali, aby ušli záhubě.

„Musíme toho nechat,“ vece pan Chablé, „valí se noc, marně bychom dnes hledali. Vrátime se sem zítra, až Bůh dá světlo.“

I obrátiv se k Rovenskému rychtáři, dodal:

„Vy nás neopustíte, rychtáři, vidíte, při konání naší smutné povinnosti?“

„My jsme vaši, pane, jako vy jste náš,“ odpověděl starý královák, vážný, plný vědomí své důstojnosti po otcích zděděné, „jak zasvitne slunko, jsme zase na místě.“

Potom se rozešli, jedni na sever k Jezernému, druzí na jih, k Rovné.

Nesmírná skleslost zmocnila se Lucilky. Celý den probyla v tom svěžím, silném vzduchu, bez jídla, bez odpočinku, nepocítivši únavy ani hladu; naděje jí dodávala síly, naděje překonávala mdlobu.

Naděje? Jakáž tu mohla býti naděje? – Nevěděla sama; bylo na bíledni, že kdož v nalezených saních seděli, stihl týž osud, jako nalezeného zmrzlého, sněhem zalklého koně. Ale, kde byli ti? Kde byl její Arnošt?... Jistotu chtěla mít... kdyby byla viděla jeho mrtvolu, bylo by se jí ulehčilo, aspoň si to myslila; byla by ji pokropila slzami, byla by mu řekla ještě jednou, že ho miluje... ale, svatý Bože, kde byl? ve kterých místech hrůzy zasáhla ho ledová ruka smrti?...

Ohromné ticho vůkol. Žádný šelest, žádný zvuk. Lesknoucí se planina spala hrobovým snem, močály nedýchaly a les klímal němě, přišerně se černaje, neboť dvoudenní vichřice sesypala s vrcholův stromů veškeren sníh. Lidé, vracející se domů tou hroznou opuštěností, nepromluvili lichého slova, kroky jejich dusil sníh, pohlcovala okolní prázdnota.

Ubohé dívce bylo nevýslovně děsno. Ji děsilo všechno, to mlčení, němé postavy kolem ní kráčející, pohybující se dlouhé, černé stíny. Bylo jí, že hlavy těch stínů dotýkají se hrobu, v němž ležel on, její drahý, opuštěný v té hrozně samotě... I přišlo jí mdlo, nožky klesaly, srdenko se sevřelo. Pan Chablé ji musil držeti.

A mlčky, jako řada stínů, kupa lidí ubírala se tmavou nocí zimní. Páry se hnaly po obloze, zastřely ji, jen tu a tam promkla hvězdička, jež brzo se skryla za šedý závoj.

Té chvíle vzplanuly za posledním záhybem silnice ohně huti, dlouhá světla poskakovala na bílém sněhu, těkavá výheň nad střechou zbarvila kroužící vzduchem lehounké páry... a kousek cesty dál zámek, hrdě se pnoucí, s ozářenými okny.

Paní Chabléová už věděla o děsném nálezu; už v průjezdě se objevila, ovíla rámě kolem šije nešťastné dcery, a v měkkém objetí matčině rozproudily se slzy, ulevující stísněnému srdci...

V.

Jak ona noc obyvatelům zámku uplynula, o tom věru netřeba se šířiti. Nazejtří, jedva že na východě vystoupilo první šero, všickni zase spěchali k úvozu. Jedině Lucilka nesměla súčastniti se této výpravy; všechny její prosby zůstaly marny. Pan Chablé obávaje se, aby stálé vzrušení neškodilo jejímu zdraví, rozhodně stál na tom, aby se neodlučovala od matky.

„Není tě tam třeba,“ pravil, „cítíme s tebou tvůj bol a tvá upřímnost v pravdě ohromuje nás všechny. Slibuji ti, že bez meškání ti pošlu zprávu, jakmile jakákoli stopa zmizelého se

objeví. Buď moudra, nezapomínej, že jsi moje dcera; ženy rodu našeho vždy dovedly se ovládat, i když nejkrutější rány jich stihly. Vzpomeň si na historii Adrienny Chablé, jež byla odsouzena, dívat se na popravu svého ženicha, jehož královský soud byl odsoudil, aby jako kacíř za živa byl upálen. Adrienna Chablé byla přítomna té popravě, a ty víš, jak se zachovala.“

Lucilka tuto tklivou a zároveň strašnou historii slyšela několikrát z úst svého otce. Adrienna nespustila očí s mučeného, její pohled, plný neskonale lásky, dodal mu zmužilosti a útěchy a doprovodil jeho duši do oněch výšin, kde není fanatických katanův. Ale když odešla jeho duše, obrátila zrak svůj na předsedu soudu s takovým výrazem, že muž ten omdlel. Vzkřísili ho, však jeho duch zůstal v temnotách, a pokud žil, jeho oči viděly pohled té dívky.

„Co Bůh uloží, dobré je,“ pokračoval otec, „nesmíme reptat ani zoufat. Zahynul-li tvůj Arnošt, byla v tom vůle Boží; té se poddej v pokoře, neboť nic na ní nezměníš. Ještě jednou: chci, abys nezapomněla, že jsi dcera z rodu Chablé. Tvoji předkové přečkali zkoušky mnohem strašnější.“

Lucilka přisvědčila a přestala prosit otce. A dobrotivá matka, sdílejíc dceřin bol, jala se jí domlouvati, slzy utíratí...

Dole v čeledníku objevil se strýc Matěj. Tvář jeho byla přísná, odhodlaná, asi jako tenkrát, když v roce 1809 vyšel do boje proti Francouzům, o čemž ještě podáme bližší zvěsti. Spatřiv kočího a zahradníka, kteří se hotovili na výpravu, postavil se před ně a pravil hlasem vážným:

„Boží soud! Skláři, ta banda mizerná, chovali se tak hanebně, když šlo o to, hájiti vlasti a krále, že nelze se divit, splítá-li Bůh na ně bič. Dojde na všecky, a dobře bude, dojde-li...“

„Ale, pane strýčku,“ ozval se zahradník, „jak to mluvíte? Což vám není líto naší slečinky? Utrápí se nám, chudinka...“

„Co utrápí? nikdo na světě ještě se neutrápil. Já taky jsem se neutrápil, když ta moje saň mi utekla; ani se nestarám, kde nyní vězí a živa-li nebo ne. Lépe je, bude-li slečna teta nějaký čas se trápit, než aby ji do smrti trápil takový sklář. Věřte mi, já bych neuronil jediné slzy, kdybychom ho našli pod sněhem anebo vůbec nenašli; já bych v tom viděl Boží milost a spravedlnost...“

Kočí mrknul na zahradníka, uváděje ukazováček na svoje čelo, jako by chtěl říci: nechme ho, vždyť víte, že má tuhle o kolečko více. –

Když došli úvozu, Rovenští se starostou už tam na ně čekali.

„Pane,“ pravil starosta, „přemýšlel jsem dnes celou noc a uvažoval jsem pilně. Pan Jahoda je pán a měl se státi vašim zetěm. Dobrá! S nadsazením svých životů vykonáme

všecko, co v takovém případě vykonati dlužno. Ale tam ten chudák“ – a starosta ukázal směrem k obydlí Seppl-Hannesa – „ten je taky člověk a má nárok na pomoc svých bližních. Kdo ví, co tomu se stalo – ale že se mu něco přihodilo, o tom nepochybují, jinak by tu byl býval už včera a byl by nám pomáhal při práci. Navrhuji, abychom především se podívali k němu, po případě prorazili cestu k jeho chalupě. Snad nás tam čekají živí, kteří potřebují pomoci.“

Pan Chablé přisvědčil, mlčky pokývnul hlavou.

Všichni vylezli z úvozu, ležel před nimi svah, pokrytý hlubokým sněhem.

„Ved'te nás, rychtáři,“ pravil pan Chablé, „všichni postavíme se pod vaše velení...“

„Takový hřbet má rozkazovat?“ zabručel jeden z přítomných fukačů – náš milostpán je divný, že se mu poddává...“

Velká láska nevládla mezi skláři a selským obyvatelstvem, zvláště byli-li skláři přivoláni z ciziny. Kde si navzájem mohli něco strčit, dojistá toho neomeškali, ani v příležitosti tak vážné nebyli s to, aby zapomněli na své vzájemné nevražení.

Pan Chablé, jenž zaslechl poznámku fukačovu, ostře podíval se na něho a pravil přidušeným, ale přísným hlasem:

„Ani slova reptavého at' neslyším, Ferdo! Jediná poznámka ještě, a půjdeš domů ke své peci! My bez tebe snadno se zde obejdeme!“

Tato hrozba pomohla. Ferda zaryl mlčky lopatu do sněhu a dal se s druhými do díla.

Perná byla práce v hlubokém sněhu, místy hlubším než v samém úvoze. Sto kroků, dvě stě kroků daleko prorazili dráhu, jež, obcházejíc kousek lesa, již měla zabočiti přímo k Hanesově chalupě, která s místa, kde teď stáli, měla se jim objeviti. Avšak, neviděli nic; jediná černá skvrna na bílém povrchu sněhovém označovala místo, kde stála.

„Vždyť jsem si to myslil!“ zvolal rychtář, ukazuje lopatou v naznačený směr; „jsou pod sněhem, úplně zaváti...“

A znovu se dali do hrabání; hlouběji, vždy hlouběji ležel sníh, tak že brzo pracovali na dně hluboké galerie, majíce po obou stranách na dva sáhy vysoké stěny sněhové; musili občas se vyšplhat ze dna chodby na hořejší pokraj této stěny, stále se bořící, aby neztratili směr, jímž bylo jim se bráti.

Pracovali, hrabali, vyhazovali stále sníh, v němž stáli po pás; prostor sotva už jen padesáti kroků je dělil od černé skvrny.

„Halou! Hanesi! ozvi se!“ rychtář zvolal; nadmul prsa, hlas jeho zněl jako hrom.

„Halou! halou!“ zvolalo za rychtářem několik jiných.

A temně, dušené, jako z útrob země ozvala se odpověď:

„Halou! tu jsme! sem, sem!“

A znova přiložili ruce; i rostla stále výška stěn na pravo a na levo, úžil se pruh nebeského blankytu nad jejich hlavami. Pak zaduněly rány kopajících do vyvýšeného kamenného náspu před chalupou.

„Krista pána, tu je sněhu!“ ozval se jeden z těch, kdož kopali v první řadě; „jako by zlé moci ho byly snesly z celého lesa právě sem. Ten si tu chalupu postavil na kloudném místě!“

„Spousty jim zalehly dvěře,“ pravil rychtář, „nemohli ani otevřít.“

Byli při samém domě. Slyšeli stále hlasy, mužské a ženské, volající k nim: „Sem, sem!“ – i dětské kvílení k nim doráželo.

Zaduněly těžké rány, zarachotily dvěře, rozlítly se, a jim v ústrety vyhrnuli se lidé, vybaveni z tohoto hrobu, v němž po tři dny byli uzavřeni. Michl, jeho žena, starý výminkář, děti – všichni slzeli, prudký přechod z dlouhé tmy do jasného světla zimního dne je oslňoval.

A zároveň s těmito – osvoboditelé nevěřili svým očím, pan Chablé sám vytřeštil oči úžasem a stanul jako do země zakořeněn; strýček Matěj vypravil z úst široko otevřených jedno jedinké „sakra!“ – objevili se pan Jahoda a jeho kočí.

Zjevení se bílého anděla by bylo pana Chablé méně potěšilo; objal životu vráceného se vši vřelostí. Kdo by byl pomyslíl! – Takové štěstí! – žil! žil!... nepohltil ho bílý hrob!...

A řeči sem, řeči tam, otázky, odvěty... pan Jahoda se usmíval po svém způsobu, chladně, melancholicky a přece spokojeně, dobře věda, jak zajímavým se stal tímto svým dobrodružstvím.

A Hanesova žena, vyzáblá, šeredná, rozcuchaná, polonahá, obrátivši se k rychtáři, dala se do vypravování... trhaně, nesouvisle letěla slova, vřískavým hlasem pronesená.

„Och, rychtáři... zrovna když to počalo onoho večera... povídám: Hanesi, jdi pokrmit... jdi do stodoly, přines nůši sena... já zatím připravím telatům nápoj... a tu ta malá, víte, tři roky jí minuly na podzim... horkost už měla po dvě neděle... mazali jsme ji kozím močem a liščí jazyk jsme jí přivázali na prsíčka... Nic platno! Tož ona ta malá umřela... ba právě, umřela, zrovna když začalo se sypat, a potom za čtvrt hodiny ten pán přišel...“

A pojednou, jakoby si byla vzpomněla, že dosud neměla pokdy děcko vedle zákonů slušnosti oplakati, dala se do hrozného řvaní, lomila rukama, stále opakujíc:

„Božíčku, ty můj milý... ach, ach, moje Naninka, odešla mi, už jí nevidím, mou zlatou... och, Bože, Bože!...“

„Dítě vám zemřelo?“ tázal se pan Chablé. „Kde je máte?“

„Kdež bych je měla,“ odvětila stále plačíc, „kdež by bylo, milostpane?... V sednici leží na postýlce... och, ani svíčky jsem neměla, abych ji rozžala, když umíralo, moje robátko...“

Tu pan Jahoda: „To věru ještě se mi nepříhodilo... přečkat takovou dobu – ani sám nevím, jak dlouho jsme zde, moje hodinky se zastavily a ti lidé žádných nemají, a noc a den nebylo lze rozeznati – takovou dobu v přetopené světnici, podle mrtvého dítěte, a kromě tohoto má ještě dvě nemocné... Je to tam strašné! Ještě den a byli bychom snad se zalkli v tom puchu. A jak topili!... děti prý jedině teplem mohou se uzdravit.“

Bylo v té světnici ovzduší, jež nevyličí žádné lidské péro.

„Sníh sypal se komínem,“ vykládal Hanes, „vichřice nedala ucházeti kouři; bylo třeba několikrát to prorazit...“

Prorazil to dobře. V peci praskal oheň, ohromná kamna zářila nesnesitelné horko. Jinak bylo tma, že žádného předmětu nebylo lze rozeznati. Hrozný puch zaléhal dýchání; z kteréhosi kouta vyzníval pronikavý pláč neviditelného děcka.

„A v tom jste vydržel tři dni?“ tázal se pan Chablé.

„Nevídáno!“ zabručel strýček Matěj, „vždyť je sklář! ti přivykli lecčemus!“

Rozumí se, že pan Chablé a jeho nastávající zeť neprodlel dlouho na tomto místě hrůzy a hnusu. Továrník bohatě se odměnil těmto ubožákům za poskytnutý jimi útulek panu Jahodovi a ten také neskrblil. Po celou dobu svého života Seppl-Hanes neviděl tolik peněz, jako tenkrát se mu jich dostalo, a tento nervus všech věcí neminul se ani při jeho ženě účinkem zázračným. Zapomněla i na pláč i srdcervoucí nárek pro své dítě, a slib, že i nadále bude o ně postaráno, rozvázal tou měrou jazyky obou, že na vzájem se překonávali v nadšených blahosloveních.

Pan Chablé odevzdal je zvláštní péči rychtářově, a pak rozkázav svým lidem, aby pracovali společně s obyvateli královské rychty Rovenské o vybavení dvou jiných osadníků těchto končin, kteréž jako Seppl-Hanesa byly pohřbily spousty padajících sněhů, vydal se ve společnosti zázračně zachráněného snoubence své dcery na cestu k domovu.

Bude to radost doma, až Lucilka spatří svého ženicha! Bůh všemohoucí odvrátil tu strašnou ránu! Šlechtné srdce továrníkovo tou měrou se naplnilo radostí a nekonečnou vděčností k Pánu všech osudů, že toho času zdálo se mu, jako by vhodnějšího, lepšího zeteř vůbec nebyl mohl nalézt.

„A jak jste se zachránil, můj drahý? Vypravujte, prosím“ – naléhal na Jahodu, nepouštěje jeho ruky, objímaje ho co chvíle – „je to opravdový zázrak! Už jsme vás věru nepočítali mezi živé... bylo to strašné...“

A pan Jahoda vypravoval, usmívaje se nestále po svém způsobu, s jakousi strojenou nonchalancí, nikoli bez příchuti samolibosti, jak vše se událo. Továrníkovi, jindy tak bystrému, tentokráte tato strojenost úplně ušla.

„Bylo to velice prosté, pranic zázračného. Trocha přítomnosti ducha, to je všechno. V Rovné mi radili, abych zůstal. Můj Bože! Já zůstanu v Rovné u nějakého toho sedláka, věda, že na mne čeká moje Lucilka! – Že ta vánice počne co nevidět, jsem věděl právě tak, jako onino tam... Kdo by to nevěděl, abych tak řekl, necítil, kdo v těchto zlořečených horách se narodil a vyrostl? Ale myslil jsem, že tomu přece nějak ujednu; koník je dobrý; za půl hodiny jsem v Jezerném, počítal jsem. Nu, a rázem to přiletělo a to s takovou prudkostí, že jaktěživ jsem ničeho podobného neviděl. Sanice jako mlat, uháníme jako větrem a najednou nevidíme, nerozeznáváme už cesty, zběsilá vichřice z předu, ze zadu a z obou stran plno sněhu ve vzduchu, jako vody v moři... pět minut na to kůň v sněhu přes břicho, stane, začne se třásti a nehýbá se s místa. Povídám svému Francalovi: „Ou, synku, takhle to nejde! Skoč s kozlíku a vypřáhní ho...“ – Ten, baba chlap, sedí a pláče a odevzdává duši Bohu. – „Osle,“ povídám, „nebreč a jednej! tvá mizerná duše má ještě dalekou cestu do pekla, tak hned se tam nedostaneš!“ Ale on byl celý jako ztrnulý; seskočím tedy já a chci koně vypřáhnout... Než, prožluklé dílo! uvázl už tak hluboce, že jsem se nedostal k postraňkům; také mi šlehal ten sníh do očí, že jsem neviděl zbla, a uši mi zalehly. Chytnu tedy milého Francala, strhnu ho dolů, což nebylo hluboko, protože seděl na rovni s plochou sněhovou, může-li o takové ploše býti řeči, ježto pořáde stoupala. Křiknu mu do ucha, že tu na blízku vím o chalupě, aby šel se mnou, že se tam ještě dostaneme, že ta chalupa je sotva na tři sta kroků od nás...“

„Ale jak pak jste se dostali z úvozu?“ přerušil mluvícího pan Chablé; „vždyť jsme tam našli vašeho koníka i se saněmi...“

„Jak jsme se dostali? Kdybych to věděl! – Bylo to všecko v stejné výši, aspoň jsme se nemusili dlouho šplhat po svahu. Zkrátka, já jsem ho vytáhl, on pořád: „Ježíši svatý! Panenko na nebi!“ Já pak: „Nech je, neobtěžuj jich! pomoz si a pomohou ti taky!“ – Pak to šlo dolů po svahu... valili jsme se nebo váleli, nevím, jak mám říci, se sněhem, ve sněhu, pod sněhem, ale dostali jsme se k lesíku a tam jsme byli trochu za větrem. Bylo tak dobře, aspoň jsme si mohli trochu oddechnout, sypající se vločky a metelící ze země pozdvižený sněhový prach už už nás dusil, a už jsem myslil, že můj Francal i já nemáme daleko tam, kde onen sebe už viděl; ale ten oddych v lesíku nás spasil. – Když jsme nalapali trochu vzduchu, vydali jsme se dále a vybědli jsme zase z lesíka. O té chalupě nebylo ani památky, tma jako v pytli, a my samotní v tom vzteklém, bez konce kroužícím víru. – Ale já jsem dobře věděl, kde ta chalupa stojí: pamatoval jsem si to, když jsme loni z jara tam honili tetřívky. Z toho lesíka je k ní jedva sto kroků, ale ten kousek byl nejhorší. Zbloudit jsme ovšem dobře nemohli, proto že svah nás vedl přímo k chalupě... Nu, člověk je z dobrých rodičů, a překonali jsme to, – to jest, já jsem to překonal, můj Francal pouze držel se mne za šosy. Šlo o to, abychom neminuli chalupy, a

to by se bylo snadno přihodilo; nebyli bychom ji viděli ani na deset kroků vzdálenosti... a potom by to bylo šlo střemhlav po stráni, a dole bychom bývali měkce leželi. – Ale já jsem se dal trochu šikmo a přes to, že ta vánice se dala do řádění pořáde vzteklejšího, že jsem neviděl, neslyšel, necítil, že jsem se bořil po pás do té sypké, stále povolující hmoty, můj nos se osvědčil jako znamenitý vůdce... za pět minut jsme stáli na náspu, zavátém až do polovice výšky zdi. Houkl jsem na ně tam, klepal na zavátá okénka... neslyšeli, neodpovídali. Tedy buch! buch! na dvěře, že se celá chalupa třásla. Zavřeli se totiž, zabednili dvěře, proto že se domnívali, že se žene příšerná divoká honba. Otevřeli nám konečně a spatřivše nás, leknutím div nez kameněli; za námi se hnál sníh, mžikem pokryl celou podlahu průjezdu, my sami jsme byli jako sněhuláci. – „Nu, nu,“ povídám, „myslíte, že jsme strašidla?... Jsme lidé jako vy, a dnes už nás tu musíte podržet přes noc.“ – Oni, že ano, že na lavici můžeme spát, bude-li se nám chtít; že ovšem veselo u nich není, ježto jim právě zemřelo děcko, a dvě že stůňou, ale za to že je teplo, příjemně teploučko. – V sednici, malinké a černé, hořela buková louč, vrhající kmitavá světla na celý zástup dětí, jež tlačily se kolem nás a otvíraly oči a ústa zároveň. Jakýs stařec se modlil a hekal v koutě u kamen; „příjemné teplo“, jež nám slibovali, na vlas podobalo se hroznému dusnu, v němž jsme, totiž v němž jsem já dýchal hůře než venku v metelici – můj Francal rozplýval se nevýslovnou slastí, svlekl bez odkladu svůj plášť a pověsil si jej na bidlo u kamen, načež si zul boty, ani nepožádav mě za dovolení. „Ty máš naspěch,“ povídám. – On na to: „Milostpane, mám v botách samý sníh...“ – Když ti lidé uslyšeli, jak Francal mě oslovil, jako by d'as do nich byl vjel. „Milostpane“ sem, „milostpane“ tam, a abych odpustil, že byli tací hrubci a že mi nabízeli lavici za lůžko, že prý nepoznali. Bože! kdo by poznal! – že ani nevěděli, jsme-li vůbec lidské bytosti – ale že to napraví, že mi postoupí postel, v níž sami léhají, peřiny že mají dobré, těžké, teplé... teplo je hlavní věc na světě, bez tepla člověk by se nastydl, jako to jejich ubohé děcko, které dostalo spálu a umřelo, a ty ostatní, jež se rozstony za ním, také se nastudily – divná věc, k neuvěření! Ze světnice nevyšly už po tři neděle a přece se nastydly; panuje prý v celém okolí ta nemoc, řadí mezi dětmi jako mor, ale to všechno od nastuzení. Jakmile přijdou chladnější noci podzimní, okna zabední se tak dokonale, že nejmenší vzdoušek neprojde skulinami, celý den se topí, děti nesmějí ven, musí spát pohromadě v jedné posteli, přikrývají se nejtěžšími peřinami a přece nastydnou! – „U nás je vzduch zdravý, silný,“ mínila žena, „ale člověk musí se ho chránit! Nebýt nastuzení, každý by žil sto let... ach, moje ubohé robátko!...“ a hrozný, srdcelomný pláč přerušil její výklady. Klekla k jedné posteli, ve které leželo na jednom konci mrtvé dítě, přikryté peřinou, aby ještě po smrti se nenastydlo, na druhém konci pak dvě nemocné, jichž oči plály v horečném lesku. Bezprostředně vedle té postele stála druhá, již mi chtěli laskavě

postoupit. Neodmítl jsem hned, abych jich neurazil; taky jsem si vzpomněl na svého ubohého koníka i řku Francalovi: „Chlape, ty si teď hoviš! K tomu ještě není čas! Napřed ještě se vypravíme zpět na silnici, abychom zachránili hnědouše, na něhož, jak se zdá, jsi zapomněl.“ – Tu on zbledl jako stěna, div se nedal do pláče. „Zahyneme!“ zasténal, „do jista zahyneme!“ A ti lidé tam také, muž, žena i výminkář, každý zvlášť a všichni sborem: „Není možná, milostpane – ani pomyšlení! byla by to jistá smrt – kůň už tak jako tak nežije.“ – To jsem též věděl; bylo mi ubohého zvířete líto; než, k vůli tomu si nezoufám. – Ale nemohl jsem se ubránit pokušení, abych toho lenivého, zbabělého chlapa trochu nevehnal do úzkých. Tož jsem tedy trval na tom, že jest jeho povinností, aby se postaral o koně sobě svěřeného a nenechal ho zahynout, byť měl nasaditi i vlastní kůži...“

Kdyby pan Jahoda byl slyšel strýčka Matěje, jenž, nepřestávaje po něm vrhati zuřivé pohledy, stále broukal a skuhral, co by as byl odpověděl?

Strýček Matěj zajisté při těchto jeho posledních slovech zaklel dosti hlasitě a do sebe zamručel:

„Nepovídám to? Bestie sklářská! Na místě, aby děkoval Bohu, že ho chránil, že ho vyrval jisté smrti, dělá si pusté šašky ze smrtelných úzkostí ubohého člověka... Nu, Pánbůh peče oplatky!... Nepochybuji, že je v pekle pro ně zvláštní přihrádka zařizena...“

Ale pan Jahoda těch poznámek neslyšel, byl příliš zaujat svým povídáním; příležitost byla znamenitá, ukázat se chladnokrevným hrdinou; i mluvil tedy dále:

„...Ten se kroutil! A já jsem trval na svém, i písmo svaté jsem mu citoval: Spravedlivý se smiluje i nad svým hovadem – a co podobného dále. A on posléze s obličejem odsouzenec, ubírajícího se k šibenici, měl se k odchodu; nechal jsem ho vyjít až na násep... to jest, šel jsem za ním do průjezdu, kde otevřel dvěře na násep, dále nemohl, sníl se hrnul do domu, jako by padala bílá zeď, a on uskočil, jako by se jí chtěl vyhnouti... a ti lidé! to vám byla švanda, jak ti zaň prosili! Inu, myslil jsem si, jsem tu zavřen, pěkně tu není, tož ať je aspoň trochu té kratochvíle.“

„Pěkná švanda! pěkná kratochvíle!“ bručel strýček Matěj.

I panu Chabléovi ta švanda nezdála se příliš duchaplná.

„To jste přece neměl činit,“ pravil.

Ostatně pan Jahoda také se zarazil; obrátil a pokračoval hlasem docela jiným:

„Nu, žert,“ pravil, „zoufalý žert!“ – „Ty bláhový člověče,“ povídám Francalovi, „nevidíš, že jsem tě chtěl pouze zkoušet? Aspoň jsem nabyl přesvědčení, že’s hodný, obětovný, a mám tě za to rád. Jakáž pomoc! Škoda koně, ale zachránit ho nemůžeme; buďme rádi, že jsme vyvázli sami...““

A pak, zabrav se do podrobností děsné své vazby, pan Jahoda bez dalšího vtipkování vypravoval, jak ten dlouhý čas přečkali, než došli vysvobození. Zdlouhavě plazily se minuty, bez konce hodiny v tom hrozném ovzduší, ve stálé tmě, ozářené jediné plápolavým světlem bukových loučí, jichž oharky se sykotem padaly do podstaveného škopku, naplněného vodou. Občas pojídali mléka, zelné polévky, černého chleba, bramborů a rezných placek, vše buď ze špinavých nádob, buď přímo ze stolu ještě špinavějšího. Nejvíce tížil je nedostatek vody; ke kašničce pod náspem nebylo lze se dostat; vše zasypal ten nemilosrdný, bez přestání padající sních. Žena užívala k vaření jediné roztaveného sněhu, jehož do všech nádob nabírala, otevřevši dvěře domovní. Avšak později ani toto už nebylo možno: sních zalehl dvěře, nebylo lze jich otevřít. Krávy v chlévě bučely žizní; slepice, usadivší se na půdě, mřely hlady, protože pro tmu neviděly na zob. V sednici lidé přecházeli, posedávali, polehávali: spát nebylo možno, pára a puch zaléhávaly dýchání, všichni byli by se snad udusili, kdyby nebylo se podařilo, prorazití komín, jenž jediné vyčníval nad sních; se stěn a se stropu stékalo vlhko. Nevýslovná sklíčenost se zmocnila všech; zmalátněli úplně, oddávající se v neodvratný osud... Jenom pan Jahoda nepozbyl myslí, napomínal k trpělivosti, těšil, že pomoc přijde...

Tak aspoň vypravoval pan Jahoda, a pan Chablé tomu věřil. Francal ovšem už po cestě do Jezerného a ještě více v zámeckém čeledníku líčil věc poněkud jinak, a kdož ho slyšeli, také mu věřili. Vedle slov kočího pan Jahoda jevil méně trpělivosti než všichni ostatní: počínal si jako zoufalý; žádal neustále, aby obyvatelé chalupy sami si prorazili cestu k silnici, nečekajíce, až by odjinud přišla pomoc, a když to nešlo, zuřil, proklínal... Pro ztraceného koně plakal, ruce spínal, jeho, Francala, obviňoval, že měl se starati... Také prý Francal věděl o té chalupě, která je zachránila před jistou záhubou, však nikoli pan Jahoda; ten prý ještě v poslední chvíli nechtěl opustiti svého koně, nikoli, že by byl cítil s ubohým zvířetem, nýbrž z lakoty. Francal téměř mocí musil ho odtrhnouti. Nyní mluví jinak.

„Je to můj pán,“ pravil Francal, „sloužím mu věrně, ale dlouho mu sloužit nebudu. Marně mluvit: nemá srdce ani pro lidi ani pro dobytek. Váš pán je jinaký, to člověk vidí na první pohled... Škoda, té slečny, ta se potáže s divnou!... E, co je mi po tom? Máme svých trampot dost, ať páni se starají o sebe sami...“

A chasa v čeledníku naslouchala a přisvědčovala.

„Takých pánů jako našich na světě není,“ pravil starý Andres, a opět přizvukovali kruhem.

„Bůh zachovej naše pány!“

„Ale slečně by to měl někdo říci,“ ozval se kdosi, „byla by jí věčná škoda, kdyby se dostala tomuhle do spárů...“

„Však jí to řekne strýček Matěj, ten toho vašeho pána nemůže cítit...“

„To není ten pravý,“ promluvil zase Andres, „toho ona nebere vážně... není divu: mluví mnoho hloupých a zbrklých věcí...“

Tak mluvilo se v čeledníku!

Na Zámku slavili z mrtvých vstání na věčnost uloženého. Lucilka štěstím div neomdlela. Smála se, plakala, smích majíc na rtech...

Večer je všecky shromáždil, ty šťastné, blažené lidi, v rozložitě, skvostné jídelně, kde byly hody a ples a radost a zář. Lucilka seděla vedle svého ženicha, oči s něho nespouštějíc.

Ach, jak krásně mluvil! Málo v pravdě, ale vážně, zcela jinak než po cestě s panem Chablé. Och, pan Jahoda se vyznal! Knih mnoho nečetl, ale svět znal a dle lidí uměl se zařídit řečmi a jednáním.

Jako maně prohozená slova o té bídě, o strádání těch lidí, v jichž středu prožil strašné hodiny, neminula se s hlubokým dojmem; slušela mu, shodovala se s jemně melancholickým výrazem jeho tváře. O své duchapřítomnosti, zmužilosti, o humoristickém pojmání věcí nebylo ani třeba ani záhodno se zde šířiti. Pan Chablé beztoho méně si ho všímal; nespouštěl zraků s dcery své, kochaje se v jejím štěstí; a v očích té dívky pouhé faktum, že Jahoda přetrpěl tři dni v hrozném ovzduší oné chaty, podle zemřelého děcka, obklopen bídou, hnusem, tmou a morem, a že tu dnes mezi nimi dlel po tolikerých svízelných, živ a zdrav, stačilo ho přiodíti kouzelným, nadzemským leskem...

„Matinko moje, jak jsem šťastna!“ pravila Lucilka, dávajíc matce dobrou noc; na dlouhých, hedvábných řasách leskly se slzy čistého blaha.

Paní Chabléová objala ji něžně.

VI.

Nebe, jakoby bylo chtělo odškodnit Jezerenské pány za vystálý strach, po dlouhou řadu dní se nezachmuřilo. Třpytný blankyt stále rozpínal se nad černými lesy, nad širými, bílými pláněmi. Mrazno bylo, ale jasno; proražené cesty přituhly, ujely se.

Sjížděli se zase hosté, zábavy, plesy, hostiny se stihaly; takové veselé nálady na zámku nikdo nepamatoval.

Nebylo divu: právě tou dobou přišly také zakázky na zboží z ciziny, tolik jich, tak výhodné, že peníze v pravdě přšely.

Pan Jahoda přes to, že přítomnost jeho v závodě Sosnovském by byla bývala ne-li nutná, aspoň žádoucí, nemohl se odhodlati k odjezdu. Bylo tu tak milo za těch dlouhých zimních večerů, a on tak úplně středem tohoto rozkošného života. Zvěst o jeho zachránění bleskem se rozlétla po blízkém i dalekém okolí; kde kdo zavítal, gratuloval mu, vyptával se, jak to bylo. A on, stav se králem lesklých těch kroužků, vypravoval, zařizuje se dle toho, kdo mu naslouchal. I divili se páni, chválili jeho pružnost, odvalu a ráznost, smáli se, jak jim líčil ty lidi, jich způsoby, život trogloditův – a dámy, poddávající se tajemnému kouzlu, jímž na ně účinkovalo vypravování těchto hrůz, nestačily ho poslouchat.

Lucilka byla milá, skromná dívka; ale kdož vyloží ve zlé hrdost, jež plnila veškeru její bytost? – Co chvíle zablesklo se to pýchou v krásných očích, a bylo, jako by mluvily oči ty:

„Hled'te – tento rek, jenž přemohl divou vřavu živilů, ten je můj! Tento dobrý člověk, jenž sdílí srdce s nejnížším, s nejchudším, jenž bere podíl tak živý na strádání bídných, opuštěných – ten je můj! můj! můj!“

Vše, vše na zámku se radovalo, jen jeden se mračil – strýček Matěj. Kdy jen mohl, vyhnul se společnosti a hledal útulek v čeledníku; tam kázal.

„Aby do toho bohapustého skláře! Že nezůstal pod tím sněhem! bylo by ho bývalo méně škoda nežli jeho koně. Že se nezadusil v tom otráveném vzduchu u Seppl-Hanesa! Vidět, že čert mu pomohl. Čert chce se vymstít na slečně tetě za to, že celý svět jí říká anděl. Proto já jí tak neříkám!“

„Ale, pane strýčku – kdyby vás slečna slyšela!“ namítal Andres; „bud'te rád, že pan jahoda byl zachráněn; vždyť naše dobrá slečna by se byla usoužila...“

„Co mi to mluvíte o soužení?“ rozkřikl se strýček Matěj; „kdo se usoužil nad smrtí kteréhokoli sklářského necamoura... chtěl jsem říci, nad ztrátou milence nebo milenky?... co?... houby se kdo z toho usoužil! To jsou jen povídačky, jež si vymyslili ti, kdož skládají plačtivé knihy... O tom já taky něco vím. Mně utekla žena; kdo ví, s kým teď žije... nebo nežije... ta...“ – strýček nevážil slov, jež na tomto místě pronesl – „a já jsem se neusoužil!... Tož ona by se také nebyla usoužila. Proplakala by nějaký čas... ale mladost je mladost a ženská je ženská. Objeví se po čase jiný, zalíbí se také. Neusouží se ani vdova, kterou tu zanechá muž se sirotami... má jich třeba šest a zamiluje se znova do jiného... a potom byste chtěli, aby naše slečna teta se usoužila k vůli takovému skláři... Roku 1809 já být hromem, bez toho už by tu nikdo nebyl. Císař pán by tohle řemeslo měl zapovědět...“

Nechali ho mluvit.

Stalo se za těch dnů, že se kdysi sešlo k večeři méně hostů než obvykle. Byl tu pouze jistý statkář se svou paní z nedalekého Královčína, pak Podhůrecký pan farář, velmi častý host, v celku devět osob, počítaje v to domácí a pana Jahodu.

Královčinský pán, pan baron Thurmwedel, německého původu, miloval dobré soustíčko a rád táhl „dluhým tahem“ jako Sasíci každý nápoj, jen když tento obsahoval v sobě alkohol; jinak to byl hodný, joviální padesátník, který se smál, až fialový nos přímo zapadal mezi tlusté, červené tváře. Paní baronka, bývalá čestná dáma při kterémž maličkém německém dvoře, dbala přísně etikety a zkoušela proto mnohé nepříjemnosti právě se strany svého manžela, který ji rád uváděl do rozpaků, ani v nejmenším nedbaje vznešených jejích citův. Paní baronka mluvila němčinou, prokládanou francouzskými slovy, ba celými větami, pan baron k nemalému jejímu zděšení pořád více navykal pohorskému dialektu a s pravým zápalem se oháněl nejpádňějšími jeho rčeními.

Pan Chablé míval nemalé potěšení z debat, jež následkem této různosti v názorech obou manželů mezi nimi se odehrávaly.

I onoho večera pan baron byl v náladě. Vypravoval anekdoty a dobíral si strýčka Matěje, který mu splácel s nelíbenou masivností; strýčka Matěje už dopalovalo, když ho někdo oslovil titulem „pane starý“. Rozumí se, že pan baron jinak mu neříkal.

A k tomu tu byl i pan farář. Také vydařená kopa; dobrosrdečný, starší pán, jehož osadníci zbožňovali, v každém ohledu vzorný svým životem, ale pln vydařených vtípův, a kamkoli přišel, duše zábavy. Míval roztomilá hesla pro veselou společnost.

„V kostele vážně, při tabuli vesele, všude počestně a poctivě! – Bůh chce, abychom mu sloužili s veselou myslí. – Já mám radost z božího světa, jsem spokojen se svým stavem, při tom jsem člověk jako jiný, Bůh mi buď milostiv za mé hříchy, jichž lituji, ale kdybych jich litoval před světem, vypadal bych jako pokrytec, a tím nejsem, ani státi se jím nechci.“

Se strýčkem Matějem pan farář zvláště dobře uměl zacházet; prováděl s ním kratochvilné výstupy, při tom ho nesnižoval, nevysmíval se mu; rozvázal mu prostě jazyk, a pak všeobecná veselost se dostavila sama, a nejlepší při tom bylo, že strýček Matěj se bavil ze všech nejlépe.

I onoho večera pan farář zosnoval takový solový výstup. Strýček Matěj měl nabito; trochu vína do toho, několik povzbuzujících slov, a puma musila prasknout. Bylo ovšem potřebí poněkud mírniti výbuchy strýčkovy, aby nevybočil z mezí. Pan baron Thurmwedel si z hrubé střelby ovšem málo dělal, ale paní baronky strýčkovy střely velmi bolestně se dotýkaly, třeba proti ní nebyly mířeny.

Když pan strýček vypil as pátou sklenku vína, blesky počaly lítati na pana Jahodu, jenž seděl šikmo naproti němu.

Pan Jahoda si toho nevšímal; jeho zapředly paní Chabléová a paní baronka do hovoru o jakémisi novém vynálezu v příčině pozlacování skla.

„Na sto kusů postačí jediný dukát,“ pravil pan Jahoda. Obě dámy se divily; pan Chablé potvrdil výrok Jahodův.

V tom se ozval s dolejšího konce stolu broukavý hlas strýčkův:

„Sklář je sklář, ať pozlacuje čili nic. Roku 1809 podal o tom nezvratný důkaz...“

Pan Jahoda se trochu zarazil; pan baron se dal do hřmotného smíchu; paní baronka zdvihla oči k stropu, řkouc káravě svému manželu:

„Mon Dieu – Luitprande, tvůj smích je mauvais genre...“

„Ale pane setníku,“ ozval se pan farář, „ráčíte častěji ve svých hovorech poukazovati k roku 1809. Známe sice jednotlivé výjevy z vážných událostí, jež tehda se sběhly, ale souvislost a posloupnost fakt nám chybí. Neráčil byste se zavděčiti společnosti, že byste nám vypravoval tu historii?“

„Nu což, vypravovat se to může,“ odpověděl strýček, jemuž zdvořilý způsob otázky, jakož i udělený mu titul nemálo lichotily; „třeba ovšem z předu vytknouti, že sklářům ke cti mnoho se neřekne; co nelze chválit, musí se hanit, toť běh světa. Komu čest – tomu čest – skláře vyjímám...“

„Nic si z toho nedělejte,“ pan Chablé šeptal Jahodovi; „to už je jeho způsob. Jinak se výborně pobavíte.“ – Pan Jahoda mávl rukou.

„Pro mne ať si řekne, že skláři vynalezli nový způsob kradení zlata, aby mohli pozlacovati sklo,“ pravil usmívaje se, „já se nepohněvám; člověk mu nesmí zkazit radost.“

„Nu, pane starý,“ pobízel baron, „spusťte, prosím; také jsem o těch rekovstvích ledacos slyšel... zejména, že špatné vedení tehda mnoho zbrýndalo... tak aspoň se vypravuje dole v kraji...“

„Co? Vedení? Kdo to povídá?... Snad vy, pane barone Federbuschi?“

Tisíckrát snad strýček Matěj už slyšel vysloviti jméno baronovo a přes to nemohl si je pamatovati, ba překrucoval je pokaždé, z čehož paní baronka brala nemalé pohoršení.

„Nu, já to právě nepovídám, ale myslím... domnívám se, že snad...“ smál se baron, ale nedopověděl, neboť strýček vstal a pravil hlasem mocným:

„Pane barone Federwischi! Šlechtu vynechme! Já jsem také šlechtic, ale co je do šlechtictví, když nejsou prostředky...“

„Strašný člověk!“ zaúpěla paní baronka.

„Ale, pane setníku,“ uchoopil se slova opět pan farář, „ráčíte odbočovati od slíbeného nám líčení oněch památných událostí, v nichž jste ráčil míti účastenství tak veliké. Pan baron nezná průběhu věcí, proto račte mu odpustit, že byv špatně zpraven, pronáší věci pravdě se přičítí.“

Strýček Matěj, ač poněkud smířen, přece nemohl potlačit následující vyjádření:

„Prosím za odpuštění, řekl-li jsem více, než bylo dobře. Ale, předně, pane barone, ta banda, vaši krajané z Bavorska, šla s Francouzi proti našemu zeměpánovi, a proto myslím, že bude záhodno, abyste o těchhle věcech si nechal úsudek pro sebe, sice bych se viděl nucena vám dokázati, že Bavoráci byli od počátku světa holota, hlupáci, vůbec vyvrhel na světě nejhorší; za druhé: kolem nás je tu šlechty, že by mohlo vydláždít se jí celé město; jsou mezi nimi bývalí důstojníci – a přece nám nepřispěl na pomoc ani jeden. Šlechta tedy nemá práva mluvíti o vlastenectví, tím méně smí někomu vytýkat, že byl špatným vůdcem... a nejméně je k tomu oprávněna šlechta bavorská...“

Pan baron měl z té řeči takovou radost, že smíchem by se byl zalknul, avšak pan farář, vida rozpaky a nesnáze barončiny, opět přerušil strýčka Matěje, a i pan Chablé se ozval:

„Nech už těch řečí, Matěji, a povídej, jak to tenkrát bylo na hranicích.“

„Nu, člověk musí se hájit, když se tu mluví o špatných vůdcích,“ zabručel. Pak spustil.

Dříve než čtenář bude sledovat referát tohoto statečného muže, bude mu vyslechnouti stručnou trest' historických událostí, jež byly podkladem hrdinných výkonů strýčkových.

Válečná rada ve Vídni se rozhodla v únoru 1809, že počne válku s Napoleonem, a přijala království České za východiště operací.

Devítka svobodných rychet pošumavských měla tehdy ještě své výsady: byly osvobozeny od pravidelné vojenské služby, však za to, vedle starodávných ustanovení, v případě vojny se strany bavorské každý zbraně schopný obyvatel těchto rychet byl povinen ozbrojiti se a hájiti pomezí proti nepřátelským vpádům ve spojení s císařskou pomezni stráží, tak zvanými „gränzjäger“. Tak se stalo i tenkrát, a ozbrojení sedláci obsadili hranice; byla to dosti obtížná služba vzhledem k tomu, že ležely ohromné spousty sněhu.

Krátce před tím pan Chablé v oněch krajích se zakoupil, a strýček Matěj se byl uchýlil k němu.

Jak strýček Matěj viděl, že sedláci se zbrojí, aby hájili pomezí, probudilo se v něm horoucí vlastenectví. Obchod tehdy vázl, skláři neměli práci. Naléhal tedy tak dlouho na pana Chablé, aby ozbrojil také svůj lid dělnický, až tento, uváživ snad, že jsa cizincem, takovýmto osvědčením své oddanosti udělá si dobré oko, k tomu dal svolení. Že pak jakožto Francouz rodem nechtěl bojovati ani jakkoliv osobně se účastniti boje proti svým rodákům, přenechal

velení nad padesátkou svých lidí strýčkovi Matěji, který se uvázal s náramným zápalem v tento čestný úřad. – Poněvadž rek tento o vojančině a vedení zbraně neměl tušení, obrátil se k veliteli gränzjägerův a vyžádal si poddůstojníka tohoto sboru, kterýž mu měl býti přidělen jako adjutant, cvičit jeho lid a jemu samému radit. Žádaný hodnostář mu byl povolen bez obtíží, odešel do Jezerného, cvičil pana hejtmana a jeho podřízené zbrojnoše a měl se znamenitě, tisíckrát lépe než ve svých kasárnách.

V březnu mužstvo Matějovo bylo vycvičeno tou měrou, že konalo pomezí službu rovněž jako sedláci.

Statečný pan setník se přioděl fantastickou uniformou vlastního vynálezu: temnozeleným, dlouhým svrchníkem s ohromnými stříbrnými epauletami a velikou medvědicí, zdobenou různými zlatými třapci a prýmky.

„...Co tenkrát jsem se naběhal,“ vypravoval; „považte: odtud k hranicím jsou tři hodiny cesty, lesem, houštinami, roklemi... ale, já řku, co člověk by nevykonal, vidí-li, že vlast' je v nebezpečí? Proto se nedivte, že jsem každý večer vážil zase cestu zpět do Jezerného, abych pro zejtrí se posilnil...“

„Nu, ano,“ prohodil pan Chablé, „dosvědčím mu milerád, že každý večer vypil na posilněnou dosti obsáhlou láhev rumu nebo araku a že potom spal jako dub. To jste taky měli vidět, jak ráno byl čerstev a při síle...“

„Já byl při síle,“ potvrdil ex-kapitán, „ale skláři nebyli, to jest dělali se, jakoby nebyli. Den co den bylo pět až deset marodů; hlásili se: „poslušně hlásím, kluk mi stůně“; – „s odpuštěním, rozedřel jsem si nohu, prosil bych o dovolenou na dva dni,“ – a potom: „v nejšších by se to chodilo lépe“ – a tak dále, až jsem určil trest smrti na bolení břicha a odřené nohy... A kdybyste, pánové, byli slyšeli, jak jsem k nim mluvil! Dřevo by se bylo pohnulo a kámen by se byl rozplakal, ale skláři?... to to! – Na takového chlapa neúčinkuje ani podrobný popis císařského hradu, ani jiné vlastenecké řeči. Na skláře účinkuje pouze knedlík, kaše a pivo. Přes to, že věděli, že jim hrozí zastřelení, utíkali mi z hlídek a vřeštěli doma o závod se ženskými...“

Aby čtenář se vyznal, stůjtež zde vytčeny ještě následující věci.

V březnu dvorní rada válečná změnila původní svůj úmysl, počítí vojnu z Čech, odvolala odtud již připravené voje a rozhodla se položití dějiště války na Dunaj; postupovalo se podél toku této řeky proti nepříteli.

Rozhodnutí toto ovšem se netýkalo domobrany rozestavené podle hranic česko-bavorských, a velitel ozbrojených sklářův hájil i nadále se sborem svým pomezí v obvodu Jezerného.

Dne 9. dubna arcikníže Karel překročil řeku Inn, a válka počala. Dne 19. dubna již poraženi byli Rakušané u Abensperku, dne 22. u Eckmühlu. Trosky poražené armády přepravivše se na levý břeh Dunaje uchýlily se do Čech. Francouzi a spojená s nimi vojska Porýnského Spolku nepronásledovali jich, ba postupovali neodolatelně po pravém břehu řeky do Rakous, směrem k Vídni. – Ale v Čechách kde kdo očekával bezprostřední vpád nepřátel, a zavládlo všeobecné vzrušení, zmocnily se mysli všech odůvodněné obavy. Na pomezí bavorském co den očekával se všeobecný útok...

Ponechme slovo panu ex-kapitánovi.

„...Spím ještě, teprve o půlnoci jsem ulehl. Tu, právě vycházelo slunce, vrazí do pokoje taková sklářská bestie a řve:

„Francouzi vzali Řezno! – povídal nám to jakýsi bavorský halama a vysmíval se nám!“

Vyskočím, opášu se šavlí, vrazím si na hlavu medvědici a pádím do lesa, ani na kávu jsem nečekal. Obsadím svým lidem kde jakou lesní cestu, kde jaké strategicky důležité místo. Opakuji těm chlapům, jak mají si počínat, a varuji je před následky, jež opuštění vykázaného místa by musilo mít v zápětí. Celý den běhám sem a tam, křičím tolik, že jsem k večeru úplně ochraptěl. Na to jsem se chtěl vrátit domů – a tu, co se mi stane! Vidí mě jeden takový chlap, jemuž jsem vykázal místo v lese, přicházet proti sobě, myslí bezpochyby, že jsem Francouz, a vypalí proti mně svou pušku. Slyším kouli hvíznout, křičím: osle! – tu on, nevyčkav, co dále mu chci říci, praští puškou a uhání jako splašený jelen do lesa. – Počkej, chlape! křičím, tebe smrt nemine! – a taky, jak tu před vámi stojím, byl bych ho dal bez milosti zastřelit, kdybych ho byl dostal a – potom, kdybych byl neuvážil, že ortel smrti musí být sepsán na papíře... a kde já měl v lese papír a inkoust? – Tož jsem si řekl: Počkej, chlape, až přijdu domů! však to přivedu na papír a zítra se to provede.“

Při těchto slovech všichni posluchači se smáli, a pan Jahoda taky. Vědělť všichni, že pan setník neuměl psát. Bylo známo, že dovedl pouze se podepsat, a tu nikdo nesměl ho přerušit, jinak se zmýlil a musil počít znova. – Pan setník pak, vida se smáti pana Jahodu, přeměřil si ho důkladně a pravil:

„Nu, co panáček se směje? Byl jsem v pravdě hloupý, že jsem tolik uvažoval! Co se sklářem? Sklář není člověk jako jiný; skláře možno i bez rozsudku utratit, tím lidstvu jen se prospěje.“

Pak pokračoval:

„Neměl jsem již stání v Jezerném. Rozvažte... z Řezná, daleko-li je odtud k nám?... K tomu ta prokletá holota bavorská, kterou Pánbůh trestá naše hříchy, ta si nenechá ujíti příležitosti a navštíví nás co nejdříve. Ukazovali se všelijací hastrošové u samých hranic,

pokřikovali na naše lidi a hrozili jim: „Francouzi jdou, ženou se jako mraky! Deset dní cesty zaujmají od prvního k poslednímu. Ti vám nasolí hřbety, a naši s nimi!“ – Pomyslím na tu hroznou odpověď, jež ležela na mých bedrách, a pravím k sobě: Matěji, musíš do lesa, tam rozbiješ hlavní stan, abys na tu havěť sklářskou mohl dozírat z blízka!...“

„To je svatá pravda,“ přerušil ho pan Chablé; „náš dobrý Matěj se obětoval do té míry, že se odstěhoval od nás do lesní dřevařské boudy. Opustil nás a nevyžádal si nic jiného nežli kuchařku, něco potravních zásob a malý soudek rumu. Poslali jsme mu tam všechno až na tu kuchařku, protože tam žádná nechtěla jíti samým strachem před Francouzi. Za to jsme mu poslali ženu jednoho z válečníkův jemu podřízených, jejížto knedlíky těšily se veliké pověsti...“

„Pěkně děkuji,“ zabručel pan setník. „Její knedlíky mi ležely tři neděle v žaludku. Ale rumu jsme potřebovali... čím pak bychom se byli posilnili! Kdo neprodělal takové vojny, neví, co člověk zkusí.“

„Nu, dále, dále, pane setníku!“ naléhal pan farář, „jak to bylo potom?“

„Nu, jak to bylo! Spím k večeru v boudě, vrátiv se z obchůzky. Byl jsem zemdlen, že jsem nemohl stát na nohou. Tu mě vyruší ze spaní strašný povyk a burácení na dvěře. Přisype se chlap Fleckl-Martin do hlavního stanu a řve, až uši zaléhaly. „Pane hejtmane,“ křičí, „už jsou tu! už jdou! jako hrozná voda se ženou! Co budou dělat děti?“

„Chlape,“ povídám, opásav se šavlí, „jak se stalo, že sem přicházíš? Postavil jsem tě na stráž, a ty jsi se opovážil opustiti své místo?... Nešťastný člověče...“

Jak tak začínám, vytratilo se z boudy několik chlapů, kteří tam zároveň s ním byli vešli. Však mne znali a věděli, že se mnou nejsou žerty. On pak třesa se odvětil:

„Směl bych prosit, abych poslušně směl hlásit něco?“

„Hlas, chlape,“ velím, „proč jsi tu?“

„Poníženě prosím, oni na mne přišli...“

„Kdo?“ křičím.

„Inu, Francouzi... bylo jich pět, a důstojník v jich čele...“

„A cos dělal?“

„Poníženě prosím, presentoval jsem, vždyť byl u nich důstojník...“

„A nestřelil jsi?“

„Vždyť jich bylo pět...“

„Tož jsi měl umřít za vlast!“

„Nu ano, za vlast... ono se řekne... ale žena by se poděkovala...“

„Dál, dál!“ křičím, „co se stalo potom?“

Tu on, že ten důstojník k němu přistoupil, tázaje se ho, co tu dělá. On prý odpověděl, že stojí na stráži. Na to důstojník rozkřikl se na něho, aby mu odevzdal pušku; ani nevyčkal, až mu ten osel pušku vydal, ale, vyrvav mu ji, vlepil mu políček, až v očích se mu zajiskřilo, načež prý mu poručil, aby ihned šel domů, sice že mu stáhnou kůži za živa.

A ten chlap sklářská běžel, co nohy mu stačily, a to mi přišel ohlásit! Já myslil, že mě raní mrtvice. Tak se ti chlapi drželi, tak rozuměli vojně! – Křičím na ty ostatní, aby ho spoutali, oběsili, zastřelili; nikdo tu nebyl... Jak on spatřil můj hněv a mou odhodlanost, práskl do bot a ten tam houštinou a lesem; ve dne nebyl bych ho dohonil, neřku-li v noci...

Bylo strašno v té samotě. Větril jsem takořka nepřítel, věděl jsem, že mně s jeho strany milosti se nedostane. Ohlížím se, tma vůkol les, ticho. Najednou někdo běží, přímo naproti mně. Myslím si, že už jdou, a tasím šavli; z jednoho udělám kaši – potom ať se stane cokoli; zemru na poli slávy... Ale on to nebyl Francouz ani Bavorák, byl to můj trubač, jenž, uživ mého odpočinku, šel si zabrousit někam, nejspíše za holkou; poznal jsem ho po jeho funění a křičím: ‚Tondo, sem ke mně!‘ – On pak: ‚Tu jsem, pane hejtmane!‘ Na to opět já: ‚Francouzi jdou, a naši darebáci utekli... Fleckl-Martin je viděl... nechal si jimi vzít pušku...‘ – Tu on, všecek se třesa: ‚Ježíši! to co nevidět se dostanou do Jezerného a vyrabují nás... Musím domů, abych zachránil rodinu a majetek...‘ – To aby čert snesl. ‚Chlape,‘ křiknu, ‚zde budeš a zatroubíš alarm!‘

Na to, pomyslete si, pánové, on, ten chlap sklářská, bídná, který není hoden, aby ho země nesla, on mi odpověděl:

‚Toho pan hejtman neračiž žádat! Podle mého troubení ti chlapi by seznali, kde jsme, a přišli by na nás. Já mám rodinu...‘

A pak mi utekl taky.

Co mi zbývalo činit? – Stojím v lese sám. Byl sychravý, nevlídný čas, sněhu plno, ač duben se chýlil ke konci. V oněch lesích je hrozno, třeba nestrašil žádný nepřítel. Straší jiné věci. Každou chvíli je něco slyšet, praskot, kvílení, kdo to vypíše všechno?... Měl jsem čekat, až se příženou, mě zajmou a sobě ke slávě odvedou do své proklaté země?... Té radosti jim neudělám!... Sebral jsem se a vrátil jsem se do Jezerného; však pan strýček se pamatuje, v jakém stavu jsem tenkrát přišel, pozdě v noci, promoklý, bez dechu... Tolik žádný člověk ještě nezkusil... a ti chlapi sběhové ani neřekli, že mě zůstavili samotna!... Věřu, takové mrzkosti není schopen leda sklář.“

„Ano, ano, Matěji,“ potvrdil pan Chablé, „pamatuji se!... Vyžádal jsi si láhev rumu a šel jsi si lehnout. Bylo to kruté...“

„Ano, lehnout jsem si šel,“ bručel Matěj, „ale spát jsem nemohl. Celou noc jsem přemýšlel, jakou smrtí tu bandu nazejtří zahladím. O zastřelení nemohlo se už jednat, té cti nezasluhovali, a oběsit je, zdálo se mi příliš mírné. Za živa spálit... do kola vplést... Také jsem si myslel, že v noci se přisype ta bavorsko-francouzská holota... Tenkrát zámek tu ještě nestál, staré boudy věru by nebylo bývalo škoda, kdyby ji byl čert vzal... Přijdou-li, živého mne nedostanou. Vyhodím se do povětří... Dal jsem deset liber prachu pod svou postel... a ať pan strýček řekne, co se mne naprosil, než jsem mu ten prach vydal... a potom, uvážil jsem, že by se mohlo také něco přihodit paní tetě Amalii a mé zlaté slečně tetě Lucilce... a to... věru, já jsem dobrák!... raději ať ta banda odvede mě spoutaného k šibenici, než aby těm něco se stalo... Ať vidí, že obětavost ještě nezmizela z božího světa...“

„Já jsem se bál, že by rum mohl chytit,“ ozval se pan Chablé, a paní Chabléova dodala:

„Zachránil nám život...“

Baron se smál. Strýček Matěj se napil a pokračoval ve svém vypravování:

„Ráno vstanu – hlava jako škopek, jedva jsem ji nesl. Jdu se ohlédnout, zda mi kdo zbyl. Nic. Utekli do lesa, i ženy jejich, i děti; vše vzali s sebou, dobytek, náradí, nádobí... vypadalo to v Jezerném jako po vydrancování. Pouze pan strýček s rodinou zůstal. Bylo mi to divné, a tázal jsem se ho, proč nepomýšlí na záchránění, ale pan strýček tvrdil, že nepřijdou, a kdyby přišli, že mu nic neudělají. Nu, možná... pan strýček umí francouzsky, a tož by ho snad byli nechali. Ale smělé to bylo, a odvážné... nu, pan strýček není sklářem od narození, tož tu odvalu pochopuji... ale nikdo nemůže mi zazlítí, že jsem se chvěl při pouhém pomyslení na paní tetu, když jsem tak uvažoval, co jí by se mohlo státi...“

„Věděl jsem, že Francouzi dali se na pochod do Horních Rakous,“ podotkl polou šeptem pan Chablé, obraceje se k svému příštímú zeťovi, „a byl jsem přesvědčen, že řídké bavorské hlídky nepřekročí hranice; ona, s kterou se potkala nešťastná přední stráž Matějova, bezpochyby sama zabloudila a dostala se na českou půdu, sama nevědouc jak...“

Strýček Matěj, slyše pana Chablé mluvíti, přestal vypravovati a naslouchal.

„Jen vypravuj dále, Matěji,“ vece pan Chablé, „řekl jsem jen, že by to bývala hanba, kdybych byl i já utekl. Někdo tu musil zůstat...“

A Matěj s jízlivým pohledem na pana Jahodu:

„Nu, sklář by tu byl nezůstal... z našeho rodu mají i ženské desetkrát tolik odvahy, co veškeré sklářské pokolení. To ať si každý pamatuje!“

„Vypravujte dále, pane hejtmáne,“ naléhal pan farář, tváře se vážným; „máte znamenité nadání líčiti strašné příběhy.“

„Povídám pouhou pravdu,“ vece Matěj. „Slyšte tedy. Když jsem nikoho nespátřil, umínil jsem si, že ty bestie vyhledám v jejich skrýších a že s nimi naložím podle jejich zásluh. Viděl jsem červeně, nepochyboval jsem, že poteče krev. Opásal jsem se tedy šavlí, zastrčil jsem dvě bambitky za pás a vydal jsem se za nimi. Trubače rozsekám na kusy, tent’ ze všech byl nejhorší sketa.“

Bylo poledne, když jsem odešel z Jezerného. Bloudím po lesích, nebudu vám povídat, do jakých končin jsem zabředl. Napadlo mě, že bych se mohl setkat s medvědem. Ticho, strašno všude, nic se nehýbalo. Houštiny neprostupné, bahno, mokrý mech, místy hluboký sníh. Ztratil jsem úplně směr... Nebylo po nich nikde ani stopy. Den se chýlil. Což utekli se světa, ti bídníci?... Nu, počkejte! Kdybych měl brousit celý týden po lese, přec je najdu, a pak běda!... Nu, ano – ono se řekne... ale u nás tady je svět jiný. Smrákalo se a pořád nic. Divné zvuky počínaly se ozývatí... lání, hekání... Nedivte se mi, že mi počalo být úzko; pomyslete si, kdybyste vy tam byli; povídám vám, že byste se zbláznili... Najednou slyším lidské hlasy, nemýlil jsem se... také zabučela kráva. Konečně! si pomyslím a utíkám houštinou, co nohy stačily. Šavle se mi pletla do kroku, zachycovala se do haluzin, oděv mi to dralo s těla... ale já nedbal a běžím napořád za těmi hlasy. Najednou něco mě chytne za nohu... padnu... kolem mne všecko se řítilo... taky za ruce mě to chytilo... jsem na zemi... tluku sebou, chci vstát... nemohu, něco mě drží... něco se mi zaplétá kolem údů. Což pak peklo mne dostalo do svých osidel? – Čím více se bráním, tím více mě to drží, zapřádá mě to, jako pavouk mouchu, padá to na mne, celého mě to zakrylo. Křičím jako zoufalý... a vůkol ticho. Všichni svatí, pomozte... nečisté síly lesní se spikly s Francouzi a s tou sklářskou bandou, aby mne zničily...“

„Mně se tají dech!“ přerušil mluvčího pan farář, „a neráčil jste volat na pomoc všechny svaté a hlavně čtrnáct Pomocníků, pane setníku?“

„Na čtrnáct Pomocníků jsem té chvíle nevzpomněl, důstojný pane, ale všechny svaté jsem volal.“

„To jste ráčil chybiti. Na pomocníky člověk nemá zapomenouti... Také jste měl jménem Nejsvětější Trojice zaklínati zlé duchy...“

„To jsem taky učinil... ale oni to vlastně nebyli zlí duchové, nýbrž kolovrátky, které ty baby sklářské zanesly do lesa a naházely na velkou hromadu; dostal jsem se ve tmě nějak do toho haraburdí, svalilo se to na mne, nohy se mi zapletly do koleček, a jak jsem se chtěl z toho vyplést, ovila se mi příze kolem rukou, kolem těla; zkrátka, nebylo možno z toho se vybrat. Avšak, z počátku jsem nevěděl, co by to bylo... kdo by se nadál, že se zaplete v lese do kolovrátků? Ať se kdo vmyslí do mého položení...“

Strýček Matěj zapil tuto strašnou vzpomínku důkladným douškem, baron se prohýbal smíchy, paní baronka prohodila: „Fous êtes tonc fou?“ – a pan farář s největší vážností:

„Dovedu si představit – pane setníku, ráčil jste se nacházeti v situaci poněkud trapné a nepohodlné, a jediné pomyslení, že člověk za vlast?...“

„Nemyslíl jsem na vlast“, přerušil ho Matěj, „v takovém položení střídají se pouze strach a náramná zlost. – Jak tedy tu ležím, křičím a se rvu s neznámým nepřítelem, zaslechnu hlasy, ženské hlasy. ‚Tu je to!‘ povídá jeden. – ‚Tu to ještě není!‘ odpovídá druhý. – ‚Tu je to!‘ – křičím já – ‚sem pojďte a pomozte mi!‘ – A tři ženy mi pomohly. Také jsem seznal, co to vlastně bylo. Jakmile jsem se cítil volným, popadla mě taková zlost, že jsem jinak nepomyslíl, než zabít tyto hanebné megery. Měly věru co dělat, aby mne uchlácholily. Ukázaly mi cestu domů; já pak ze všech těchto dojmů, ze zlosti, z přestálého rozčilení jsem se roznemohl, uleh a čtyři neděle jsem nevstal z postele. Byla to žloutenka, ať řekne pan strýček, jak jsem vypadal.“

„Ano, vskutku – vyhlížel jako citron a když se zotavil, bylo po vojně, a ve sklárnách opět se pracovalo.“

„Od té doby tu bandu sklářskou nemohu cítit“, pokračoval strýček Matěj; „nebýt té žloutenky, však bych jim byl ukázal! – Ale žel, když jsem se uzdravil, bylo po vojně, a chlapi ušli popravě. Škoda!“

Domníval-li se strýček Matěj, že věrným vyličením všelikých mrzkostí sklářův překazí zasnoubení Lucilky s panem Jahodou, sklamal se, ubožák. Nepomohlo ani, když v předvečer svatby si vyžádal rozmluvu s panem Chablé, k němuž pravil:

„Velectěný pane strýčku! Osměluji se promluvití vážné slovo výstrahy, aby se neřeklo, že jsem němý pes, který mlčel, když měl štěkat. Račte odpustit, ale mluvil jsem se slečnou tetou... bohužel, je mladá, zadívala se do toho... zkrátka nemá s to rozum. Pomyslíl jsem si, že my starší musíme se uvázat v uvažování všech okolností. Sklář je sklář, a slečna teta je, čemu se říká princezna, a to se k sobě nehodí... Už ta špinavost toho Sosnovského skláře! Račte uvážít, pane strýčku: než tehdá odjel, jak by bez mála byl zahynul v Lávkách, sháněl se po kůži svého zmrzlého koně!... A takovému chce pan strýček dát dceru?...“

„Milý Matěji“, odušil pan Chablé, „tys hodný člověk, a já tě mám rád; však musím tě rozhodně požádat, abys ty starosti přenechal mně. Žert je žert, a do jistých mezí jej snáším a zasměji se rád; avšak každá švanda má svůj konec. Už bys mohl přestat Házeti pana Jahodu do jednoho pytle s oněmi skláři, kteří tě tak šeredně zradili při expedici proti Francouzům; to stálé nadávání se člověku znechutí. Buď tak laskav a nemluv už o tom...“

Strýček Matěj svěsil hlavu a smutně odešel do lesa. Slyšeli ho lidé, jak s sebou samým hovoře, předpovídal všeliké zlo a neštěstí, jež z tohoto manželství vzejde.

Nazejtří se nesúčastnil svatby, nýbrž předstíraje nutnou cestu, odešel a vrátil se teprve za několik dní, když novomanželé už byli odjeli do Sosnovky.

Při svatbě bylo veselo, slávy mnoho, řečí a holdu ještě více; Matěje nikdo nepohřešoval.

Mladá dcera – světlo v domě. Když odjela Lucilka, již zářilo štěstí skrze slzy na dlouhých řasách, všem se zastesklo.

Nepomyslí-li pan Chablé, stoje na peronu a dívaje se za odjíždějícími, že snad ti dva přece nehodí se k sobě?

VII.

Než, proč by nebyli se hodili k sobě? – Vždyť se měli rádi, řekli si to, přísahali si to, ani sami nevěděli kolikrát. Ani on, ani ona nelhali; ona už dokonce ne. Její mysl byla jasná jako nebeský blankyt, před ní se otvíral život plný záře a světla po boku milovaného manžela. – A on sliboval, že pro něho bude mít platnost jenom jedna vůle, vůle jeho drahé ženušky, jíž byl získal po tolikerých bojích. – Ani jí nenapadlo, že ty boje nebyly tak hrozny, ani tak četny, jak by bylo souditi z jeho slov. Jí stále tanulo na mysli, jak tehdá, letě k ní na perutích lásky, bez mála by byl zahynul ve sněhu; chvěla se ještě, pomýšlejíc na ony hrozné hodiny beznadějného zoufání, a děkovala bohu se se vši vroucností duše, že ho vzal pod svou záštitu a s ním její štěstí...

Když přijeli do Sosnovky, zarazila se poněkud. Bylo tu trochu jinak než u nich v Jezerném. V přírodě ten rozdíl se nejevil – týž Šumavský kraj, poněkud chmurný, černé lesy, zelené pažity, šumný potok – ale bydlo bylo zcela jiné než to, jemuž ona přivykla od mládí. Žádný zámek, pouze jakýsi větší dům, neladný, zpola z kamene, zpola ze dřeva, šindelová střecha, zdi vypouklé, špatně omítnuté, okna malá, okenice chatrné, vůbec divně to tu vypadalo.

Lucilka se pamatovala, že její otec, jenž několik neděl před jejich zasnoubením byl jel se podívat do Sosnovky, vrátiv se, vypravoval cosi o mládeneckém hospodářství. Ona nerozuměla příznakům takového hospodářství ani o tom nepřemýšlela; bylot' jasno samo

sebou, že domácnost svobodného muže vypadá jinak než domácnost, kde vládne pečlivá ruka ženská, ruka něžné manželky.

Otec také se rozhovořil s panem Arnoštem o nutné výbavě a naléhavé potřebě, přestavěti obydlí. Pan Arnošt přisvědčoval, omlouval se svojí dosavadní osamělostí a sliboval, že vše potřebné se zařídí vedle vkusu a vůle jeho drahé Lucilky; ta ať prý rozhodne sama, až přijde a uvidí, její sebe skromněji vyslovené přání že mu bude rozkazem.

Když šlo o výbavu nábytkovou, pan Arnošt tvrdil, že jí není potřebí, že v Sosnovce je všeho hojnost, dával při tom najevo, že by mu bylo mnohem milejší, kdyby peníze, jež by se vydaly za tím účelem, vyplatily se mu v hotovosti; připojoval, že čekání, až by vše to bylo hotovo, posunulo by jeho štěstí do dálky, že vše umluví s Lucilkou, že vše se zařídí, jak ona si toho bude žádat.

Pan Chablé potřásal hlavou a už nenaléhal. Kavalířské jeho povaze se protivilo, předpisovati příštímu zeti ve věcech, týkajících se jeho domácnosti, a o záležitosti této už se nemluvílo. V den svatby dílem vyplatilo se mu hotově, dílem mu poukázal sto tisíc zlatých tehdejší měny, a vše bylo v pořádku.

Když mladá paní vstoupila do nového obydlí svého, podivila se ještě více, než když spatřila z venčí dům. Prázdné chodby – vlastně žádné chodby, nýbrž klikaté předsíně, dlážděné cihlami, komnaty jako rozestříkané po celém domě, schůdky z jedné do druhé, jedna nízká, druhá vysoká, jedna úzká, druhá široká, málo světla, málo vzduchu, kuchyně dole, jídelna nahoře. Mladá paní nerozuměla, jak slušný člověk může bydliti v takovém labyrintu.

A ten nábytek! Hodně ho tu bylo, ale vše bez ladu a skladu. Byly tu v pravdě kusy nábytku nové, cenné, avšak vedle těchto i staré, směšné harampátí, odřené, červotočivé; zdálo se, že majiteli bylo líto, vyhoditi je.

Pan Arnošt patrně dobře věděl, že ženušce toto nahromadění němých svědkův různých dob přespříliš se nelíbí, byť ani nebyla se vyslovila; neboť pravil: „Nech, drahoušku, všecko si zařídíš, jak se ti to bude líbit...“

Neodpověděla a nastoupila svou vládu po způsobu, jaký u nich v Jezerném byl obyčejem.

Šlo to nějak ztěžka, nemohla se vpravit do nových poměrů. Služebnictva v tom smyslu jak u nich v Jezerném nebylo; lidí k obsluze sice dost, ale všickni pouze na výpomoc: skláři, jich ženy a děti, selští hoši a dívky, vše jen do času, pokud jich bylo třeba, den, dva dni, měsíc, rok. Divný poměr mezi pánem a těmi lidmi, patriarchální a při tom nejasný; nikdo neměl svého určitého oboru, dnes byl k některé práci komandován ten, zítra onen; ani zvláštní kuchařky nebylo, a kuchyně prapodivná.

Mladá paní chtěla se pustit do oprav; nikdo nevěděl, co chce; mračili se, ušklíbalí se, a když se obrátila na svého manžela, dokládajíc, že si neví rady, že takové domácnosti nikdy neviděla, odpověděl:

„Zařid' si vše podle svého zdání, má drahá! To ti ovšem musím říci, že takové jak u vás v Jezerném to zde není, a také ztěžka se to tak dá upravit. My si navzájem pomáháme, to je naše stanovisko. Já jim dávám výdělek, živím je, a oni mi obstarávají práci v závodě, v domě, na poli. Kdybys chtěla je přinutit k jakémusi poměru služebnému, ulekli by se toho, možná, že by se opřeli, a bůh sám ví, co by z toho vzešlo...“

„Ale, vždyť by ti lidé mohli zůstat při své práci v závodě a v hospodářství,“ namítala; „jenom do domu, k naší obsluze, by bylo potřebí nějakých změn, služebných lidí, zvláště k tomu cíli najatých, kuchařky, panské, lokaje, kočího, snad zahradníka – v zahradě to vypadá strašně, člověk bojí se tam vstoupit. Kdybych psala matince, zajisté by nám opatřila spolehlivé lidi. U nás každý rád sloužil, u nás málokdy se udála změna, proto že lidé se měli dobře; rodiče toho pilně dbali...“

Panu Arnoštovi se zatajil dech.

„Co povídáš? Lokaje, kuchařku, panskou, kočího, zahradníka? Ale, má drahá, uvážila jsi, co mluvíš? Což si myslíš, že Jahodovi jsou panstvo jako Chabléovi?... To by stálo náramné peníze.“

Paní Lucilka se zarazila. Ani ve snu nepomyslela, že paní Jahodová by nebyla taková paní jako paní Chabléová; ani jí nepřišlo na mysl, že by vůči ní kdy měla přijíti v úvahu a přetřes otázka peněz; což pak její otec kdy poukazoval k výlohám a penězům, když její matka projevila nějaké přání? Peníze se vydělávaly, s jejího stanoviska lépe řečeno, se scházely, sama dobře nevěděla, jak, zač a proč, a zase se vydávaly. Tak aspoň bývalo u nich v Jezerném, a proč by tu bylo jinak? – Vždyť sám její otec často se zmiňoval, že pan Jahoda jest zámožný. Mladá paní také věděla, že věnem dostaly se jí peníze; však řeklo se jí také, že manžel bude peníze tyto spravovati. Nenamítala ničeho; toť se rozumělo samo sebou; pan Chablé taky spravoval jmění své manželky.

Peněz tu tedy bylo, a nyní Arnošt se zpěchoval, najati služebnictva, bez něhož nemohla přece se obejít.

Paní Lucilie neříkala nic, ale počítala velmi důkladně; kontrolovala a zapisovala vydání v domácnosti a vyptávala se manžela na jeho příjmy, s počátku dosti naivně, avšak vidouc, že dává vyhybavé odpovědi, dovtipovala se, a otázky její stávaly se čím dále tím určitější a naléhavější.

A on z těch otázek měl malé potěšení.

„Proč se tážeš, srdéčko? To je má starost; nač si trápíš hlavinku? – Bojíš se, abys neupadla v nouzi?...“

Tím tonem odpovídal, s počátku ještě přemahaje svou nelibost. Avšak, netrvalo dlouho, a už jí nepřemahal.

„To věčné škemrání už mě mrzí,“ odbyl ji; „co je ti po mých příjmech? Starej se o své věci!... Někdy se přijme více, někdy méně, jak jde obchod. Tomu ty nerozumíš, to je věc, jež se týče jedině mne...“

„Jsem tvá žena a domnívala jsem, že ženě přísluší sdílet s mužem radosti i starosti. Nechceš-li toho připustiti, odsuzuješ mě k smutnému bytí. Nevím, proč jsem na světě... můj život se minul svým účelem...“

Dala se do pláče, on rozmrzen vyšel z komnaty.

Tenť byl první nelad mezi nimi, avšak záhy přišlo jich více, a netrvalo dlouho, už se nevytratil.

Pan Arnošt se staral jedině o svůj závod a svůj obchod; od rána do večera se zdržoval ve sklárně a v pisárně; sotva naobědvat se přicházel. Ten tam byl melancholický výraz jeho tváře, jenž tak velice se byl jí líbil. S žínkou jedva mluvil; zdálo se, že bez ustání počítal. O čem také s ní mluvit? Nejlépe mu bylo, když mlčela. Buď si stěžovala nebo počínala hovory, jaké chodily v Jezerném, o knihách, básních, běžných otázkách společenských; jemu se protivovalo obé. Stěžovala-li si, obořoval se na ni; počala-li hovor ve smyslu právě uvedeném, dával se do zívání.

Začalo chudince býti nesmírně smutno. Sama, pořád sama. Živá duše k nim nezavítala, nebylo s kým si pohovořit. Jak jinak bývalo u nich, tam za černými lesy, za šedými horami, v otcovském, útulném zámku, kde všecko se smálo a radovalo, kde večer se zpívalo, hrálo, rozmlouvalo, kde otec jim vypravovával o všem, co ve světě se událo! Och, což byl jiný, dobrý, milý otec! Jasně bylo jeho čelo, a když někdy na něm vystoupily chmury, zaplašila je matčina bílá, jemná ruka. Jak by i ona je ráda zahrnala s manželova čela, on ale nechtěl... nechtěl... on zíval, dokládaje, že nemiluje sentimentálnosti.

Její otec byl také obchodníkem, a jak obecně se vědělo, výtečným obchodníkem, ale tohoto věčného spekulování, této stálé zamyšlenosti u něho nikdo neviděl. Aspoň na večer patřil její otec rodině, patřil jí zcela a zplna. Její manžel pak, sotva že večer něco pojedl, jevil nesmírné unavení, zíval, natahoval se a šel na lože.

„Řekněte mi, Kačenko,“ mladá paní tázala se kdysi staré sklářky, jež měla na starosti prádlo a uklízení, „což pán chodil také tak časně spat, dokud byl svobodný?“

Stará po ní mrskla okem, jízlivé a udiveně zároveň, odpovídajíc otázkou:

„Což pak pořádní lidé chodí spat po deváté?“

„Proto člověk ještě nepřestává být pořádným. Zvyky jsou různé...“

„Jen opilci, hráči a ničemní lidé, již staví svět na rub, dělajíce z noci den a ze dne noc, vyhledávají pozdě lůžko. My zde na Sosnovce nikdy jsme tak nečinili, a náš pán byl od jakživa pořádný...“

Paní Lucilie už se neptala. Čeled' – bylo-li možno nazvati tímto jménem výpomocné síly, vykonávající službu v domě – všecka vedla si týmž způsobem vůči ní. Cítila se úplně osamocenou. Nesmírná tesknota lehla na ni. Sotva uplynulo několik měsíců, co se vdala, a tak málo lásky jí jevil manžel, jí, která ho tak něžně milovala, která tolik bojovala, aby s ním byla spojena. Chtěla si postěžovat rodičům, umínla si, že jim řekne vše, vše, že poprosí otce, aby domluvil manželovi, aby mu vyložil, jakému žití ona přivykla...

Avšak, pustila tuto myšlenku; hrdost její se vzepjala. Nezapomnělat', jak otec kdysi jí varoval, jak jí vykládal své zásady, své obavy. Nechtěla tenkrát slyšeti, zavírala oči naschvál. Teď se dostavovaly následky. Přemůže se, ponese je, bude bojovat, dokud síly stačí.

A paní Lucilie byla při vši něžnosti povaha velice energická; měkká, dokud jednalo se s ní dobře a něžně; tvrdá, jako ocel, když počalo se do ní bušiti. Ohněm života, protivenstvími a nehodným s ní zacházením vykalena byla její duše. Zahalila se v úporné mlčení, obrnila se tuhým vzdorem. Přestala mluvit s mužem; žili podle sebe a každým dnem druh druhu více se odcizovali. Jeho to někdy zamrzelo, počínal k ní mluvit, ona jedva mu odpovídala.

„Počkej jen až přes rok,“ pravil k ní kdysi, „pochopuji, že nelíbí se ti zde, že jsi přivykla jinému bydlu... Přestavíme tu boudu. Letos nebylo možno, bylo třeba peněz do obchodu...“

„To je mi úplně jedno,“ odvětila; „jsi pánem. Stav nebo nestav, žij, jak chceš, jak uznáš, ty tomu rozumíš...“

„Prosím tě, Lucilko, nemluv tak se mnou! Nevíš, jaké starosti člověkem zmítají...“

„Byl čas, když jsem tě prosila, abys se mnou sdělil své starosti, dojistá, že by ti jich tím nebylo přibylo. Tenkrát jsi mě odbyl. Nes si je nyní jak chceš a jak můžeš, jako já si ponesu své, z nichž nejtěžší je ta, že jsem dospěla k poznání, že my dva k sobě se nehodíme...“

„Jak to se mnou mluvíš?“ vyhrkl ze sebe všecek zaražen.

„Jak od tebe jsem se naučila. Vidiš, že nejsem nechápavá. Upokoj se ostatně, často ti té řeči nepovedu... chtěla jsem ti to pouze jednou říci; snad rozumíš z toho, že taky se naučím počítat. Věř mi, já se všemu naučím i bez učitele, neřku-li pod vedením tak výborným jako je tvoje...“

„Čím jsem ti ublížil? Hrozíš mi snad?...“

„Bůh uchovej! Hrozby jsou tupá zbraň. Jako nebojím se jich sama, ani jich neužiju vůči tobě. Chtěla jsem ti jenom říci, že jsem se stala stvořením rozhodně praktickým a že se pokusím, abych se obeznámila se svými právy; podle toho zařídím svoje jednání.“

Rozzlobil se; surově, divoce jí odpověděl. Ona si ho změřila od paty k hlavě a zůstala chladna.

Od té doby roztržka byla úplna. Manželé žili pod jednou střechou, ale odloučili se od sebe. Mladá paní se omezila na jedinou komnatu, jedla odděleně, nescházela se s nikým. Za pěkné pohody konávala dlouhé procházky po okolí; tmavé lesy vábily ji neodolatelným kouzlem: černé vody mladé Vltavy jakoby odnášely do dálné dálky její trudné myšlénky, stále znova se rodící jako tyto vody. – Když čas byl deštivý, trávila dni doma o samotě a četla, četla bez ustání knihy zábavné i poučné, ba suchopárné folianty nejneobvyklejšího druhu.

Knihy si opatřovala poštou z Prahy, vydávala za ně téměř všechny peníze, jež dostávaly se jí do ruky. Těch ovšem nebylo mnoho, poněvadž manžel spravoval jmění, její věno, a ona v hrdosti své na něm ničeho nežádala. Když se vdávala, ani se neptala, kolik toho věna bylo. Co jí na tom záleželo?... Tenkrát nekalil její duši ani stín nedůvěry, tenkrát, kdyby její vůle byla rozhodovala, všechno do posledního krejcaru by byla dala milovanému manželu a skoro se divila, slyšíc, že věno její se jí pojišťuje. Nač to? Což nepatří všechno manželům na společnou ruku? Vždyť je to věc krásná, ideální, závisí-li žena ve všem na mileném manželu, děkujíc mu za každé sousto chleba a platíc mu láskou za jeho starání. Jak jinak pohlížela na věci teď! – Každým dnem se vzmáhal nezlomný vzdor v této krásné hlavince. Přetrhnouti pouta, v něž sama se ukovala: toto pomyšlení stále ji doprovázelo, stávalo se utkvělou myšlénkou. Sama rozbije tato pouta, sama! bez číkoli pomoci, a samostatnou se stane, nezávislou na nikom!

Nepsala domů ani jediného slova o poměru, jenž vzešel mezi ní a manželem, o jeho chování se, o svém vzdoru, o svých úmyslech. Psala vůbec málo a zřídka, aby nemusila lháti. Až bude čas, poví rodičům všechno, ale obtěžovat je nebude. A čas bude, až dosáhne plnoletí. Dvě léta scházela do té doby. Jak je přečká? co jí přinesou? Nevěděla, ale pevně byla odhodlána, že bude bojovat, opírat se všemu, co by na ni mohlo dorážet, že neustoupí ani o píd'.

Pro peníze si jí vzal! K tomu závěrku dospěla. Jaká to hanebnost! – Ale mýlil se! Ona není z žen, jež umírají ze zhrzené lásky. Ona mu přinášela celé své srdce, svou nevinnou dětinou duši, neznající falše ani vypočítavosti. On jako muž, třeba neměl vzdělání, jakého v něm hledala, měl přece míti tolik citu, aby jím pohnula ta veliká láska, a tolik zkušenosti a

rozumu, jak šťastně s ní mohl žít. – Ale on nemyslel na nic jiného než na její peníze! – A on těch peněz nedostane! Té myšlénky se přidrží, byť z toho vzešlo cokoli.

Mezi Sosnovkou a Jezerným rozkládaly se husté, černé hvozdy, vypínaly se strmé vrchy. Vzdálenost v přímé čáře obnášela sotva více pěti nebo šesti mil, ale nesnadné bylo spojení, jen výjimečně bylo lze překonat vzdálenost za jeden den. Za tehdejších poměrů byl to kraj světa; obyvatelstvo Šumavy bylo tehdy velmi nehybné; kde by kdo byl přišel ze Sosnovky do Jezerného? Co se dalo v jednom z těch míst, o tom ze vzdálenosti nemnohých mil nevěděla živá duše; bylo v pravdě, jako by tmavé, věčně mlčící lesy to byly pohltily v černém lůně svém.

V Jezerném se divili, že ani dcera ani zeť se tam neukazují; přijeli jednou, asi čtyři neděle po své svatbě, to bylo všecko. Tenkrát mladá paní, ačkoli už počínala tušit, že není vše jak by mělo býti, byla ještě plna svého štěstí a pevně doufala, že časem ještě více se sblíží s manželem.

„Jsi šťastna?“ tehdy tázala se jí matka.

A ona, rdíc se, sklánějíc tvář na prsa své rodičky:

„Ach, šťastna, moje matinko!“

Týden asi manželé zůstali v Jezerném; pak se vrátili domů. Viděli jsme, jaké mezi nimi vzešly poměry. Ale přes to, že o těchto poměrech nic se neproslechlo v Jezerném; přes to, že Lucilka v němém vzdoru svém ve svých dopisech ani slovem nedotkla se jich: paní Chabléová nebyla by bývala matkou, kdyby z nich nebyla seznala, že panuje nelad mezi manžely, že dcera trpí, že není šťastna. Četla z dopisů, přicházejících ze Sosnovky, co v nich psáno a co v nich nepsáno. Palčivý nepokoj se jí zmocnil.

„...Tebe něco tíží,“ psala dceři; „poprvé nechceš se mi svěřiti? Strachem o tebe se soužím, mé dítě... Z tvých dopisů nemluví štěstí... Stalo se něco mezi vámi? Doznala jsi sklamaní? Buď upřímn, otevři srdce matce své, a všecko bude lze napravit, vše se obrátí k dobrému... Zapřísahám tě, moje dítě, pověz mi úplnou pravdu a netaj mi ničeho. Těžký balvan mi leží na prsou, odval jej, mé drahé dítě! Bývala jsi vždy hodná, upřímná, ničeho jsi přede mnou neskrývala, a tvůj otec i já jedině tvého štěstí jsme hledali...“

A dcera odpověděla: „...Zbytečně se rozčiluješ a strachuješ, matinko. Proč bych byla nešťastna?... Vdala jsem se, vstoupila jsem do života... prchly sny mládí, propadly mnohé iluze, toť vše! Musím se vpraviti v ten nový život, velmi pozitivní, velmi věčný, a – to sama víš a – přiznáš toho? bez jistých vnitřních bojů nelze. Čas taková protivenství zase vyrovnává, dostavuje se rovnováha, klid, mír, a všechno opět je dobře. Můj muž má jinou povahu, jinou letoru než já; musíme druh druhu se přizpůsobit, na vzájem si vyhověti, a tomu teprve musíme

se naučiti... Mysli si pouze, že začínám rozumět životu a vpravovat se do jeho požadavků...“

Takovým způsobem vyznívalo celé dlouhé psaní, a paní Chabléová by nebyla bývala ani matkou, kdyby její cit jí nebyl řekl, jak věc se má. Och, neklamala se, jasně viděla: iluse propadly, sny mládí uprchly jedva po čtyřech měsících v manželství uplynulých! – Srdce se jí křečovitě sevřelo nesmírným bolem. Ten tam život dceřin – ztracen na vždy, propadl jako její iluse!

Váhala svěřit se svému manžel; tušilať, co jí řekne: Vzpíral jsem se tomuto sňatku, věděl jsem, že ti dva k sobě se nehodí, ale obě jste doléhaly na mne, a kdo odolá probám manželčíným a dceříným? – Ženské slzy odhoupávají nejpevnější zásady...

Ale manžel tak nepromluvil, když posléze mu ukázala dceřin dopis a sdělila s ním své obavy. Manžel neviděl tak černě. Pan Chablé nebýval nikdy nakloněn k pessimismu.

„Má bezpochyby svou hlavičku, jako vy všechny,“ pravil, usmívaje se, „nebude se jí zdát do poslouchání. Myslím, že mluví úplnou pravdu, řkouc, že třeba nejprve se naučiti vzájemnému sobě vyhovování. Nepochybuji, že časem k tomuto umění dospěje.“

„Ach, můj milý, rci, zda bych já byla tak psala domů čtyři měsíce po našem sňatku?“

„Neměla’s příčiny; poslouchal jsem bez reptání,“ smál se pan Chablé. „Náš pan zeť je snad z fládra trochu tužšího...“

Avšak přes to, že pan Chablé nepohlížel na obsah dceřina dopisu, nebo-li spíše na to, co dopis tento neobsahoval, se stanoviska tak tragického jako jeho choť, přece ani on nepochyboval, že v Sosnovce není všecko, jak by býti mělo.

Mrzutosti, si pomyslí, bez nichž žádné manželství se neobejde, a naše Lucilka byla vždycky naladěna trochu romanticky. Ovšem, Jahoda není člověk, jenž by ji dovedl přiměřeným způsobem vyhojiti z této nálady; jemu se nedostává nutné v té příčině jemnosti. To mi neušlo od první chvíle, co jsem ho viděl, a proto jsem se také rozmýšlel dlouho, než jsem dal svolení... Ukazuje se zase kletba, ležící na těchto samotách od světa odloučených. Dívka dozraje, v srdci se rodí city, v hlavince myšlenky... utvoří si ideál, a ten ideál nepřichází. Odkud by se vzal? – Byl by v tom zázrak, aby se nalézal v počtu těch mužů, kteří jí přicházejí na oči. Tož tedy ona, nemohouc se dočkat pravého, přenesla vlastnosti svého ideálu na někoho jiného, vidí je na něm, klame sebe samu, až zapomene, že ona to byla, která tomu jinému přibásnila vlastnosti, jichž nemá. Když jsou pak svoji, když skutečnost, život zaplaší sladký mam, počíná se mluvit o propadlých ideálech, zmizelých snech a podobných věcech. Čas zase pomůže. Přijdou dítky, s nimi starosti mateřské, ženě se dostane jejího povolání, a najde se zase rovnováha... Ale, což když dítek není?... Byla to nepřijemná

myšlénka... Pan Chablé si musil dodat, že pak věci ovšem stojí hůře... žena bez dětí není nikdy úplně šťastna. Mínula se účelem, k němuž příroda ji stvořila... Pan Chablé tu myšlénku musil násilně zaplašiti.

O těchto svých myšlénkách se vůči své manželce vyslovil potud, pokud ji mohly potěšiti; za nic na světě by jí nebyl dal cítit, že hlavně na její domluvu svolil k tomuto sňatku. Nyní bylo pozdě honit bycha, a pan Chablé ho vůbec nehoníval; bylť mužem, který svoje jednání zařizoval dle skutečných okolností.

„Měj rozum, Amálko,“ pravil k svojí choti; „považ, že by bylo nenapravitelnou chybou, kdybychom v takových zcela přirozených mrzutostech mezi mladými manžely viděli více, než co ve skutečnosti za nimi vězí: letní sníh, ježž první teplý větřík roztaví.“

Ale domluvy ty jevily se marny. Pobouřené srdce matčino nepřestávalo tušiti z dopisu dceřina něco více, než okamžitou mrzutost.

„Nesnesu této nejistoty,“ pravila paní Chabléová po dvou bezsenných nocích; „pojedu do Sosnovky; uvidím... snad napravím, co napraveno lze... avšak, obávám se, že je hůře, než myslíme. Znáš Lucilku...“

Pan Chablé přes to, že nepokládal tuto cestu za vhodnou, neodvážil se překážeti jí, a paní Chabléová jela do Sosnovky.

VIII.

Není krásnější krásy nad Šumavu na sklonku pozdního léta. Počasí stálé, vzduch čistý, nepřesycený vlhkem jako jindy. Tráva bují, zelená se a žlutne zároveň, pavučiny ji spřádající lesknou se, jako by byly utkány z čistého stříbra. Klenou se smrkové lesy, hustě, do nedozírna, černají se blíže oku, modrají se v dáli, koupají se v jasů slunečné, která je obetkává lehounkým, třepetným závojem. Tu odstíny jemné, sotva znatelné, tam příkré protivy třpytného světla a hlubokých stínů, jas a šero, den a noc, vše vedle sebe, vše v jedno splývá, zase se rozchází a opět se pojí. – Kde příroda do temnozelených borů vtrousila listnaté stromy, buky, břízy, javory, tam vzplane les v kráse nevýslovně pestré. Listy buků se rdí všemi odstíny červeně, rudě, ohnivě, nachově hoří; zdá se, že ze starých, bělošedých kmenů růže vyrůstají; bílé břízy stříbrem lemují močály, na nichž roste modravě zelená kleč, a kouzlí

lesklé pruhy a žehy na skalní stráně, poseté šedými balvany; žlutnoucí ve všech odstínech široké listí javorů dovršuje tuto pestrost...

Než, všecka tato krása marně se rozvíjela před očima ubohé matky, která vážila dlouhou cestu skrze lesy, přes hory a doly, cestu bídnou, křivolakou, posetou drobným kamením, plnou výmolů; její myšlénky daleko ji předbíhaly, a vracejíce se, tížily srdce. Nedbala hrkání povozu, necítila otřesení, pouze to těžce nesla, že tak zdlouhavě cesty ubývalo.

V zimě, když nastala dobrá sanice, bylo lze uraziti vzdálenost mezi Jezerným a Sosnovkou za jeden den. V dobách letních takový výkon jevil se naprosto nemožný, a nezbývalo než přenocovati v městečku V., které tehda slynulo ještě bídnějšími hospodami než za dob nynějších. – Když paní Chabléová ve společnosti svého chotě byla poprvé v Sosnovce brzo po dceřině svatbě, jeli tam jinou cestou, poněkud lepší ale delší. Tehda strávili noc u jakési známé rodiny statkářské; nyní za živý svět by byla nevolila této cesty, už proto, že nebyla by se chtěla sejít se známými; nebylať by dovedla se přemoci, a zdálo se jí nanejvýše ponižujícím, zmiňovati se před cizími lidmi o svém soužení. Volila tedy raději přenocovati ve V., přes to, že věděla, co jí tam čeká.

Když nazejtří dojela do Sosnovky, den už se chýlil. Teprve byla jí patrná veliká protiva mezi touto hutí a Jezerným. Tam vše se usmívalo, vše skýtalo pohostinného útulku; zde bylo neladno, pusto, přes to, že krajina byla snad ještě krásnější. Žádná zahrádka, žádné upravené cesty, huť i panský dům stejně černé, začazeny kouřem, nic, co by nasvědčovalo, že tu vládne po boku majitelově mladá paní, jíž připadl úkol, okrášlit mu pobyt. Když tu byla z jara, ovšem nebylo jinak, ale tenkrát nemohla se tomu diviti: pan Jahoda tu trávil po dlouhá léta samotářský život mládenecký; nyní ovšem, po čtyřech měsících aspoň počátek mohl se učiniti, aby bydlo vypadalo útulněji.

Jak dojela před panský dům, nikým nevitána, ač ji byli viděli, neboť několik lidí vyběhlo z huti a z brusírny, spatřila u samých vrat muže ještě mladého a obstarlou ženu; nikdo z nich se nehnul, nepřistoupil – nepozdravili ani, čuměli, otvírajíce ústa.

Kočí seskočiv s kozlíku, otevřel dvířka kočáru.

Ti u vrat stále čuměli, nemluvíce slova.

„Kde je pán?“ tázala se.

„Pán? – hm,“ vece muž, jako by těžko chápal.

„Nu ano, pán!“

Ukázal prstem k nedalekému stavení, dle zevnějšku skladišti; neměloť oken a nekouřilo se z něho.

„A kde je paní?“ tázala se dále.

Muž si odkašlal.

„Paní? ... ani bych nevěděl. Lízlo, nevíš, kam šla paní?“

Tázaná přistoupila o krok.

„Jemináčku,“ spustila, „což pak já vím, kde nyní je? Možná, že se vrátila z procházky, možná taky, že ne. Člověk neví...“

„Doskočte mi pro pána!“ paní Chabléová zase se obrátila k muži; „řekněte mu, aby přišel hned.“

Človíček jako by se rozmýšlel, dobře nechápal významu povelu. Po chvíli řekl:

„Kdyby paní snad vešla do čeledníku. Pán beztoho brzy přijde, nebude to trvat ani hodinu. Počítá sklo, které tyto dni se odešle. Nechce, abychom ho vyrušovali; zapověděl nám to nejednou...“

A stará žena dodala:

„Och – v tom je zlý! Když počítá, nikdo nesmí ho vytrhovati; to hned vynadá, jako mně onehda. Osopil se na mne: „Drž hubu, ty stará ostudo!...““

„Nu, jděte,“ pobízela paní Chabléová, „vezmu následky na sebe; řekněte mu, že přijela jeho tchyně z Jezerného.“

Muž pokrčil ramenoma a váhavě se vydal na cestu směrem ke skladišti. Paní Chabléová zatím vstoupila do domu, a bába ukázala kočímu konírnu.

Paní Chabléová nenašla nikoho ani v průjezdě, ani v čeledníku; ani v kuchyni nebylo živé duše; chladno tam bylo, temno a mrtvo, žádný oheň nepraskal, pouze vody šplouchaly jednotvárně do jakési kašničky; starý, polo olezlý pes vstal z pod stolu, přibelhal k ní, zavrčel mrzutě, zazívl, zavěťfil a zase se vrátil na své místo.

„Bože, jak je tu divno!“ pravila k sobě a zachvěla se. „Kdo by řekl, že tu vládne moje dcera? Kam jsem se to dostala?...“

Vyšla zase ven do průjezdu. Kuchyně a čeledník byly na pravé straně chodby; chtěla vstoupiti do místností na levo, kde, jak se pamatovala, nalézaly se komnaty, obývané manžely. Položila ruku na kliku, shledala, že dvěře jsou zamčeny. Na konci chodby průjezdové byly schody, vedoucí do prvního patra; zamířila k nim, ale než k nim došla, vešel do průjezdu pan Jahoda.

Spěchal k ní rychlým krokem, vítal ji uctivě, s obvyklým melancholickým úsměvem na tváři.

„Ach, jaké překvapení, paní tchyně! – račte odpustit... nenadáli jsme se, jinak bychom vás byli očekávali... důstojně uvítali...“

Podívala se naň bystře, nepozorovala nic nápadného ve výrazu jeho obličeje.

„Co se děje mezi vámi?“ ptala se poněkud prudce, neodpovídajíc na jeho omluvy.

Pokrčil ramenoma.

„Hněvá se... nelíbí se jí tu... Nedivím se jí, není zde hezky... sama vidíte tu schátralost, ale, jakáž pomoc!... tolik nyní obchodních závazků, že jsem nemohl pustit se do staveb. Domníval jsem se, že se spokojí zatím...“

Takto dovedl ji do prvního patra, kde vešli do nízké komnaty, přeplněné různým nábytkem, bez ladu a skladu. Paní Chabléová znala tento „salon“ z dob svého prvního pobytu... nic nezměnilo se tu.

Usadila se na starodávnou pohovku, potaženou vybledlým aksamitem, nízkou, hlubokou, tak že téměř v ní zmizela; on stál podle ní, musila mu třikrát pokynouti rukou, než se posadil do křesla. Bylo tu temno; malými okny, k severu hledícími a ještě k tomu záslonami zavěšenými, vcházelo jen málo světla; jedva si viděli do tváře.

A on pokračoval ve své řeči, mluvě s pokorou, skromně, touže toliko na sebe, ani slovem jí neobviňuje.

„...Odlučuje se ode mne, pochopuji to úplně. Starosti o budoucnost, kterou jí chci zabezpečiti skvělou... mrzutosti, jež právě se stihají v obchodě... různé návyky z mládí, to vše učinilo ze mne člověka suchopárného, nezábavného... ale vůli mám dobrou, věřte mi, paní tchyně, rád bych vyhověl... ale ona mi nerozumí. Chtěla, abych jí zasvětil do svých starostí, že ráda je ponese se mnou... Zajisté, že v dobrém úmyslu toho na mne žádala... ale já jsem si myslel, že bych se prohřešil, kdybych žádosti její vyhověl. Nač jí třeba znát, co tíží mne? Tím mých starostí neubude, a jí by se kalilo nebe...“

Paní Chabléová ho nechala mluvit. Pak tázala se:

„A kde je? Připozdívá se...“

Pokrčil ramenoma.

„Chodí do lesa na procházku; často celý den tráví venku... vyhýbá se mi, vrací se, kdy se jí líbí, a já se jí netáži, abych jí nepohněval. Je úplně pro sebe... Nemluví s nikým, ani s čeledí. Zavírá se do svého pokoje a nikoho k sobě nepouští...“

Vzdechl si z hluboka.

Paní Chabléová, všeka zdrcena tím, co slyšela, zápasila s pláčem.

„Daleko to s vámi došlo,“ pravila tiše, „ba, velmi daleko za tu krátkou dobu, co jste svoji...“

„Račte odpustit,“ on ujal se slova, „řeknu to bez okolků. Vinen jsem já. Měl jsem oči a viděl jsem, jak se žije v Jezerném, široký, skvělý život, plný zábav, elegance, společností... U

nás tak není a nemůže býti... nejsme tu na to vychováni. Přesadil jsem jemnou květinu z luzné, sluncem vyhřáté zahrady do syré, chladné poušti a chtěl jsem, aby mi tu bujela jako v rodné půdě. Moje svědomí mi to vyčítalo, avšak já bláhový jsem se konejšil, namlouvaje si, že z lásky ke mně se vpraví do nových poměrů...“

„A co z toho vzejde?“ vyrazila ze sebe. „Jak to s vámi skončí? – Hluboká propast otevřela se mezi vámi... Má ubohá, dobrá Lucilko...“

Vešla obstarlá žena; táž, jež obstarávala úřad kuchařky.

„Paní se vrátila z procházky,“ pravila; „řekla jsem jí, že přijela z nejmilejších paní maminka. Ona na mne vyvalila oči, neřekla slova a utekla do svého pokoje. Já jsem si myslila, že to musím ohlásit. Ach, naše paní je divná!...“

„Dobře, Nany, už jsme slyšeli;“ těmi slovy zarazil pan Jahoda stavidla výmluvnosti stařeniny. „Jdi do kuchyně, nestarej se o nic a hled', abys nám připravila dobrou večeři.“

Stará zase šla po své práci. Tchyně a zeť zůstali mlčky hodnou chvíli podle sebe.

„Toť neslýcháno,“ promluvila paní Chabléová; „ví, že jsem tu, a nejde ke mně, ba utíká přede mnou...“

Slzy její padaly bez ustání, marně bránila se pláči.

Pan Jahoda mlčel.

„Pojďme k ní,“ paní Chabléová pravila po chvíli; „musím s ní promluvit bez odkladu.“

„Račte prominout – já vás tam dovedu, ale k ní nevejdu; marně bych ji podráždil. Snad vaší domluvou zmoudří.“

Šli. Komnata mladé paní nebyla zavřena na klíč; paní Chabléová vešla.

Paní Lucilie stála u okna; dosud neodložila plášť, nesňala široký klobouk s hlavy, jen rukavice ležely před ní na stolku. Vidouc vcházeti matku, nepohnula sebou, obrátila k ní pouze obličej, nachové rozpálený, v němž se leskly dvě černé oči.

Paní Chabléová stanula na prahu.

„Nemáš slova uvítajícího pro svou matku, mé dítě?“ tázala se hlasem tlumeným.

Mladá paní stála jako sloup.

„Nevítáš mne?“ opakovala paní Chabléová. „Slyšela jsi, že jsem přijela návštěvou, a ty's nepřišla mě obejmout? Čím jsem si toho na tobě zasloužila?“

Lucilie se vzpřímila možno-li ještě více.

„Matinko,“ vyrvala se jí řeč, „odpusť, ale řeknu ti přímo, co si myslím. Za jiných okolností bych tě byla uvítala s tou láskou, kterou k tobě budu chovat, pokud budu živa; ale tentokrát jsi přišla nevhod. Bič, jenž mě šlehá, sama jsem si upletla a sama se vybavím z

nehodného postavení, v němž se vidím. Tat' jest moje vůle, na ní nikdo ničeho nezmění, ani ty ne, matinko...“

„Jak to mluvíš, moje dítě?...“

„Buď tak dobrá a vyslechni mě. Povím ti zkrátka, že jsem se minula se štěstím, na dobro, na vždy, neodvolatelně. Chybila jsem; nezkoušela jsem svého srdce. My dva nehodíme se k sobě, to je nad den jasnější. Však to jen my dva můžeme vědět, my dva a nikdo jiný na celém světě... A proto také ten boj dobojuji sama, matinko, slyšíš, já sama!...“

Paní Chabléová, stojíc dosud u dveří, nespustila očí s dcery.

„Je to sen, co slyším, Lucilko?“ tázala se.

„Není to sen; je to smutná skutečnost. Ale neboj se, matinko, Bůh mi dal sílu, abych nepodlehla. Vedu boj s člověkem sprostým, ziskárným, licoměrným... Vy jste mne vychovali jemně, nepřipravili jste mě na takové zápasy... ale já se utužím sama...“

„Nemluv tak, dítě! Měj strpení... jest osudem ženy, určením jejím, vpravovati se do poměrů...“

„Ano, tak se povídá. Ale já na všeobecné fráze nic nedám. Všecko má meze. Je-li manžel člověk nečestný, surový, je-li zloděj, šejdíř vypočítavý, manželka má se také vpraviti do poměrů, jež musí nevyhnutelně plynouti z této mužovy povahy a z těchto jeho mravních zásad? – Jsem k němu přikována, abych žila podle něho jako kus nábytku, bez vůle, bez citu?...“

Tváře mladé paní hořely, z očí sršely jiskry. Paní Chabléová byla ustrnutím všecka bez sebe. Byla to její Lucilka, její dítě, jemné, mírné, plné dobroty?

„Mluvíš velmi rozhodně,“ pravila, „hromadíš těžké obžaloby na hlavu toho, s nímž osud tě spojil. Proč jsi se nezmínila dříve? Proč jsi nesdělila s rodiči, s matkou, co tě tíží?...“

„Již jsem ti řekla: ponesu sama své neštěstí! Nač do něho vplétati tebe a otce? U vás doma jsem neznala života, nyní jej znám a dle toho budu jednat!“

„Myslím, že zasluhuji aspoň tolik důvěry, abys mi pověděla vše od začátku. Dosud ti nerozumím. Tvůj manžel mluví jinak a – řeknu ti to bez obalu – mnohem mírněji nežli ty. Říká pouze, že mu nerozumíš, že se vynasnaží, aby ti vyhověl...“

„Lže! V hrdlo lže!“ zvolala náruživě. „Proto ho nenávidím, vidíš, proto! Proto už nikdy se s ním nesmírím. Vyrval mi z duše lásku, kterou jsem mu chovala, strhal do kalu moje nejsvětější city...“

„Vypravuj mi všecko do podrobná – ale věz, je-li chyba na tvé straně, že se tě nezastanu, nedám ti za pravdu.“

Paní Chabléová usedla na prostou, dřevěnou stolicí, a mladá paní jala se vypravovati. Mluvila rychle, náruživě. Když domluvila, jakoby kůra jejího srdce byla roztála; dala se do hořkého pláče, padla matce k nohám, chopila se její ruky, líbala ji vášnivě a zakryla tvář v jejím klíně.

„Jak by bylo tobě, matinko, jak by ti bylo, kdyby otec tak s tebou byl jednal? Jak by ti bylo, kdybys takovým životem musila žít?“

„Mé dítě, pojedeš se mnou domů! Dům rodičů tvých i nadále bude tvým domovem! Nevěřím, že manželů tvému jde jediné o tvé věno, ale vidím, že nehodíte se k sobě. Je to strašné, avšak nelze to měnit.“

Tma zavládla v úzké, nízké komnatce, kde dvě ženy držely se v tuhém objetí, obě usedavě plačíce.

„Pojedeš se mnou, mé ubohé dítě!“ opakovala matka.

Nechtěla ani slyšeti, stála na tom, že nepojede. Teprve po dlouhém domlouvání povolila matčinu přání, stále dokládajíc, že povede boj dále, že zhatí sobecké úmysly svého manžela.

Téhož večera ještě paní Chabléová pravila v rozmluvě se svým zetěm:

„Uvážila jsem vše, vyslechla jsem vás oba a seznala jsem, že spolu žítí nemůžete. Vezmu zítra Lucilii s sebou do Jezerného; snad zatoužíte po sobě, až budete od sebe odloučení.“

Prisvědčil, nenamítaje ničeho.

„Očekával jsem toto rozhodnutí,“ pravil tiše, „a podrobuji se mu. Rozumíte tomu lépe, paní tchyně.“

Seděli drahnou dobu mlčky proti sobě; každý z nich očekával, až druhý se ujme slova. Konečně učinil tak Jahoda, řka po svém skromném způsobu, jež vždy zachovával v jednání s rodiči své manželky:

„Dovoluji si otázku a prosil bych, abyste mi ji zodpověděla po pravdě a se vší určitostí. Pochopujete, že jde o moji budoucnost, o můj život...“

„Mluvte, prosím.“

„Zmínila se moje manželka o rozvodu, nebo snad hodláte vy, paní tchyně, a váš pan manžel, vzítí v úvahu možnost této eventuality?“

Paní Chabléová se zachvěla; snad teprve nyní jí padlo na duši toto významné slovo, proletěl její myslí osudný jeho dosah.

„Moje dcera ani slovem se nedotkla rozvodu,“ odpověděla; „zdá se mi hrozné, že po čtyřech měsících manželství vy, pane zeti, o této možnosti se zmiňujete...“

„Nedivte se. Nejsem člověk, který klame sama sebe; přivykl jsem uvažovati život, jaký je. Přistihl jsem vaši dceru při četbě divné pro mladou paní: probírala se v občanském zákonníku, a shledal jsem, že studuje paragrafy, jednající o rozvodu, o věně, o právech, nabývaných dnem plnoletosti...“

Paní Chabléová, všecka zaražena, nevěřila svému sluchu.

„Moje dcera že čte a studuje občanský zákonník?“ tázala se; „a jak to víte?“

„Prominete mi moji zvědavost v té příčině. Objednala si to před měsícem; o tom jsem se dověděl ze seznamu knih, jež jí poslal knihkupec. Vešel jsem několikrát za její nepřítomnosti do jejího pokoje a po každé jsem našel na jejím stolku dotyčný zákonník a v něm různá, do stránek vložená znaménka, ukazující zřejmě místa, kde četla.“

„Ale mně neřekla nic,“ pravila paní Chabléová.

„Věřím, paní tchyně,“ pokračoval pan Jahoda. „Snad teprve v Jezerném se zmíní o tom předměť. Já přes to, že, pokud její osoby se týče, v ničem jí nebudu překážeti, hájiti budu svého práva. V tom už mě račte omluviti, paní tchyně. Také račte odpustiti, že o takových věcech čistě obchodních a paničkám málo se zamlouvajících jedním; kdyby byl přijel místo vás váš pan manžel, nebyl bych vás v té příčině obtěžoval, nejméně prvního večera vaší mně velmi milé návštěvy; že pak tento první večer vedle vašich slov je také poslední, nemohu si pomoci a vracím se k druhé části původní své otázky: vezmete v úvahu eventualitu rozvodu?“

O věcech tak naprosto pozitivních paní Chabléová po celý svůj život nejednala; mezi ní a manželem jejím takové otázky nikdy nepřišly na přetřes; protivily se jí také té chvíli co nejsvrchovaněji, a proletěla jí hlavou myšlénka, že by na místě své dcery s tímto člověkem také nechtěla žíti. Tázal-li se, vezmou-li v úvahu možnost rozvodu, patrně sám již o této možnosti uvažoval.

„Pane zeti,“ odvětila, všecka se chvějíc, „jak můžete žádat, abych vám k takové otázce odpověděla?... Zda o takové eventualitě v budoucnosti budeme uvažovat?... Prozatím jsem myslila jedině na smír mezi vámi... roztržka, která mezi vámi povstala, jest pro mne strašnou ranou... Zdá se, že vy jste přemýšlel o otázce takového dosahu nic jinak, než jako by šlo o zbavení se starého nábytku. Nepopřu vám, že vidím ve vašich řečech úplný nedostatek delikatesy...“

„Neračte zbytečně se rozčilovat, paní tchyně,“ odpověděl klidně Jahoda; „nejsem přítelem pěkných frází, neznám planého citlivůstkářství, nýbrž pojímám věci tak, jaké ve skutečnosti jsou. Vaší dceři u mne se nelíbí, to je věc nade vši pochybnost jistá. Opakuji vám, že se tomu nedivím: u vás je jinak než u mne. Čekal jsem trpělivě, oddávaje se naději, že, jsouc mladá, vpraví se do nových poměrů, uvažujíc, že ženě sluší přizpůsobiti se muži. Žil

jsem zde klidně, den po dni, rok po roce míjel stejnoměrně. Potřeb žádných nemám, avšak můj obchod srostl s mojí duší; odjakživa jsem jej řídil sám, těšil jsem se z jeho zdaru a zápasil jsem sám s protivenstvími a mrzutostmi, jichž každému obchodníkovi se dostává údělem. Pomocníka v tomto boji jsem neměl potřebí, ani jsem žádného nehledal. Má žena ať se zabývá domácností, která je zařízena tak, jak já si toho přeji. Plýtvání, mrhání a zbytečné vydávání peněz nenávidím; život, jaký panuje u vás, je velice krásný, ale moje skromné příjmy nedovolují mi, abych ve svém domě tolik vydával... snad později, bude-li mi přáteli štěstí... zatím jest mi nemožno, povolovati vrtochům vaší dcery. Nezbývá jí, než aby v té příčině se poddala mé vůli; nechce-li – dobrá, nebudu ji držet. O rozvodu pak jsem mluvil proto, že možnost jeho zasahá v záležitosti peněžné, vytknuté v naší manželské smlouvě. V té příčině vám řeknu beze všeho obalu, že jsem odhodlán, hájiti práv svých až do krajností. Věno mé manželky jest pojištěno na mých realitách, ale správa jeho je svěřena mně, jedině mně, a já jsem uznal za vhodné, uložit je ve svém závodě. Lucilie marně studuje občanský zákonník; žádný soud na světě nedonutí mě, abych je vydal a vydáním jeho sebe uvrhl ve zkázu. O tom nemůže býti řeči, v případě rozvodu nevydám ani krejcaru. Chce-li Lucilie, až dosáhne plnoletosti, se mnou se soudit, nemohu jí v tom bránit – každý jedná, jak mu jeho skutečný nebo domnělý prospěch káže. Opakuji vám, že v uvážení výslovného znění naší smlouvy každý soud na světě mi dá za pravdu. O věcech těch ani bych se nezmiňoval, kdybych nechtěl varovati svou manželku před nerozvážnými kroky. – A ještě na něco vás upozorním. Lucilie snad se domnívá, že pro případ rozvodu mě přinutí, abych jí vyplácel něco ročně na živobytí. I v té příčině se mýlí; nedokáže mi, že bych s ní byl nakládal surově, že bych ji byl trýznil, ani cos podobného. Však já dokážu, že ode mne odešla bez všeliké vážné příčiny. Já se držím vždy a za všech okolností svého práva. Svě věno dostane Lucilie, až umru, ani o den dříve.“

Paní Chabléová mlčky vyslechla tuto dlouhou řeč. Když Jahoda domluvil, vstala a pravila, přemáhajíc svůj hněv:

„Jsem vám za vaši – upřímnost velice povděčna, pane Jahodo. Je jasno mezi námi. Chtěla bych tázati se vás pouze, co vás přivedlo na domněnku, že by moje dcera, dcera Chabléová, kdy od vás přijala příspěvků na svou výživu... v té příčině můžete klidně spáti. Ztrátu nebo zadržení věna snese ona, sneseme my a oželíme ji, jako každou jinou ztrátu peněžní. Pro nás takové ztráty nemají toho dosahu jako snad pro vás; nás stokrát více tíží pomýšlení, že naše dcera se dostala za muže, který si ji bral za manželku pouze, aby se zmocnil jejího věna.“

„Věno její se jí neztratí,“ odpověděl klidně, „je pojištěno a případně jí po mé smrti zase. Nebude je dědit s nikým, poněvadž, pokud lze předvídat, nebude mít ani děti...“

„Dost, pane – naposlouchala jsem se do syta a pochopuji úplně, že moje dcera po vašem boku žít nemůže. Zítřka se jí zbavíte...“

Jahoda vstal též.

„Pokládal jsem za svou povinnost, mluvit s vámi otevřeně,“ pravil, změniv ton; „činite, jak chcete, avšak kladu váhu na to, výslovně podotknouti, že Lucilii od sebe neodpužuji. Kdykoliv se jí zlíbí, vrátiti se ke mně, bude mi srdečně vítána. Pokusím se také, abych podle možnosti všem jejím přáním vyhověl. Podle možnosti, pravím, a podle okolností! Na tom ovšem trvám, aby poněkud hleděla vpraviti se do našich poměrů.“

Obličej jeho měl opět onen melancholický výraz, jenž Lucilii svého času tak se zalíbil. I na paní Chabléovou tehdaž učinil příjemný dojem. Dnes ovšem toho neviděla; dnes v pravdě její srdce bylo zarmouceno až k smrti. –

Dlouho do noci seděly pospolu obě ženy, plakaly a rozmlouvaly. A mladá paní se bouřila proti řádu, zákonu a zvyku.

„Věno své mu mám zůstavit? – a, nechce-li je vydat, že nemohu ho přinutit?... a to je spravedlnost?...“

„Nerozčiluj se, mé dítě... ty ani přes tuto ztrátu nebudeš vydána nouzi...“

„Ale spravedlnost, matinko!... Kde je právo?... Nač je zákon, když nechrání?...“

Dlouhá cesta skrze lesy, koupající se ve skvoucím slunci zářijovém, uprostřed modrých hor a zelených palouků. Každý krok otvíral nové krásy, ale ani matka ani dcera té rozkoše neviděly, necítily. Jim ta pouť se plížila bez konce, s nimi, před nimi a za nimi letěly trudné myšlénky co stáda černých havranův...

Když, dojíždějíce své cesty, minuly Rovnou a octly se na místech, kde v hlubokém úvoze blíže „Lávek“ nalezen byl po osudné sněhové bouři Jahodův kůň, potkaly tam člověka, jenž, stanuv, zadíval se na ně s otevřenými ústy. Byl to Seppl-Hanes, v jehožto chatě tehdaž se zachránil Jahoda.

Lucilie ho poznala. Sletěly se černé myšlénky v husté chmury...

Když dojeli Jezerného, když před zrakoma mladé paní objevil se otcovský zámek, její srdce naplnilo se jakousi sladkou útěchou.

„Jsem zase doma, matinko!“ zašeptala, tulíc se k rodičce; „kéž bych nikdy nebyla opustila tato místa...“

Vjely pod klenbu peronu; tu otec vyšel jim naproti, vysoký, vážný, v očích pohled plný dobroty.

Seskočila, vrhla se mu na šíji, objala ho vzlykajíc.

„Bud' mi vítána, moje dcero, moje milá...“

A ona v hořkých slzách: „Och, otče, vracím se k tobě... jsem nešťastna! tuze nešťastna...“

Vzal ji za ruku, dovedl dovnitř, do útulného salonu, kde zadívali se na ni staří známí: obrazy, zrcadla, nábytek, všecko, s čím se rozloučila. Vše jakoby se usmívalo, vše jakoby ji těšilo:

„Neplač, ty naše, ty naše! Bývala jsi nám sluníčkem, stýskalo se nám bez tebe – teď tě zase máme; neplač, drahá!...“

Otec se neptal; on v pravdě by byl uhodl, kdyby mu ničeho nebyly řekly; ale ony se rozpovídaly, dlouho, dlouho mluvily, ještě než odložily cestovní oděv.

Mlčky vyslechl všecko. Viděl, že se klamal, domnívaje se, že nedohodnutí mezi manžely je rázu pomíjejícího, že opět se shodnou. Jeho v pravdě šlechetná, rytířská povaha viděla v manželce něco více než hospodyně; jemu starofrancouzské „Madame“, mea domina, má paní, nebylo planým zvukem, bezvýznamným pojmenováním; on ctil každou ženu a ve své vlastní spatřoval velitelku v šlechetném toho slova smyslu; každé její přání bylo mu rozkazem, ba, dříve než je vyslovila, hleděl je uhodnouti; těžko chápal, že v té příčině vzdělaný muž jinak by mohl si vésti. Také, vedle jeho mínění, jakési vnější elegance bylo ženě – dámě svrchovaně potřebí; bylať živlem jejím, v němž dýchala, žila, kvetla; chápal úplně, že jeho dcera nemohla býti šťastna bez onoho ovzduší, elegantního bydla, v němž vyrostla, a bez něhož ani on si nedovedl mysliti útulnou domácnost. Ani jediné slovo káravé nepřešlo přes jeho rty. Stalo se; proč by nešťastnou dceru ještě více zarmucoval zbytečnými a v pravdě nezaslouženými výčitkami? Nepoukázalť ani k tomu, že sám se byl opíral tomuto sňatku.

Když zvěděl o řečech Jahodových v příčině věna, bolestně stáhly se jeho brvy. Pan Chablé byl v obchodě obchodníkem, bystrým, vypočítavým i nepoddajným; doma, vůbec pokud nešlo o obchod, zachoval si ráz úplného kavalíra, a nic neprotivovalo se mu tak, jako otázky peněžné; doma také snadno a s úsměvem na rtech oželel každé ztráty peněz, každého bytí sebe většího vydání; co žil se svou manželkou, ničeho jí neodepřel, a věru, kdyby paní Chabléová byla bývala ženou marnotratnou, nerozumnou, snad bez jediné slova, bez jediné výčitky by se byl nechal od ní přiváděti na mizinu. Když se ženil, na věno se neptal.

„Tož tedy pro věno!“ pravil trpce. „Člověk, jenž chce býti pokládán za slušného, běře si věno a k němu ženu přídavkem! Ženu pak pustí a věno si nechá! Dobře jsi učinila, mé dítě, že jsi odešla.“

„Neodešla jsem svou vůlí, otče,“ odpověděla hrdě; „chtěla jsem zůstat, hájiti svých práv, ale matinka nechtěla...“

„Dobře matka ti radila,“ pravil; „podle takového muže není pro tebe místa...“

„Ale věno mu nepřísluší, otče...“

„Nepřísluší, pro případ rozvodu! – ale po zákonu není zde důvodu k rozvodu. Zákon zapovídá muži trýznit, fysicky zraniti ženu, avšak zákon mu nepředpisuje něžnosti, jemného citu a všech těch krásných věcí, jež marně bys hledala v občanském zákonníku. Zákon je pozitivní jako ten tvůj manžel, mé dítě. Zákon nevidí do srdce a jako nestihá myšlének, nechrání ani citu. Vinu všeho mám já, mé dítě – a budu hledět, abych v době života, jež mi ještě zbývá, na tobě napravil, čím jsem se prohřešil. Měl jsem šetřiti svých zásad, být prozíravý... a, svolil-li jsem k tomuto sňatku, abych nezarmoutil tvoje srdce, měl jsem smlouvu sepsati jinak, aby on nebyl neobmezeným vládcem tvého jmění. Tvůj manžel se odvolává k svému právu; dobrá, zůstav mu pole! Žádný Chablé se nesoudil se svými příbuznými, a my v té příčině nebudeme prvními. Obchod se daří, budeme pracovat, abychom znova získali, co jsme ztratili. Abych ti pověděl pravdu, nepřejí si ani, aby, pro případ, že by on dříve opustil tento svět než ty, nějaká část jeho jmění připadla na tebe. Za to chci, abys ty ustanovila ho dědicem veškerého svého jmění, povolá-li tě Bůh k sobě dříve. Nechci, aby takový člověk soudil, že by kdy kterýkoli člen naší rodiny počítal na toto tvé jmění!“

Tak mluvil pan Chablé téhož večera, kdy dcera se mu vrátila domů. Podobalo se, že vymluviv se, ulevil sobě i všem, neboť od té doby jméno Jahodovo jakoby bylo zapadlo do moře; nikdo je už nevyslovil, a v obyčejném životě v Jezerném nic se nezměnilo. Zábavy, hosté a společnosti jako dosud; a všichni ti lidé, domácí i cizí, jako by si byli dali slovo, že nepromluví o době, právě minulé: nikdo se netázal, čím to, že mladá paní je zase na Jezerném. Byla tu; to postačilo; vypadala veselá, bezstarostná – tím lépe. Ba, stala se energickou, ta mladá paní; v krátkém čase prošla školou trpkého života, a škola ta obrnila srdce její ocelí. Krátká byla doba jejího manželského žití, ještě kratší čas jejího štěstí, a jí to všecko připadalo jako sen. Byla tu ve svém ovzduší, ve svém živlu; domnívala se, že je zase tou někdejší Lucilkou...

Ale časem přece pociťovala, že hluboko v srdci utkvěl hrot zlomeného šípů, jenž ji proklál, jedem napuštěný osten, ježž nebylo lze vyrvat. Pak bývala chvíle zoufalého pláče, nesmírného roztrpčení nad pochybeným, ztraceným životem.

Klamala se, domnívající se, že nikdo nepozoruje, netuší tohoto úporného boje, jenž časem v nitru jejím bouřil.

Tušili jej, dohadovali se, třeba nespočítali tajně uroněných hořkých slz!

„Ona se trápí,“ říkávala matka.

„Upokoj se! čas ji vyhojí,“ těšil ji otec a – klamal i sama sebe.

A v tom klamu žili všickni.

Strýček Matěj jediný z celé rodiny si nenamlouval klamně útěchy; jemu v pravdě nic nekazilo radost, že tu zase byla slečna teta, jak nepřestával nazývat mladou paní. S panem Chablé netroufal si promluvit o Lucilčině návratu, poněvadž mu neušlo, že tento, vyhýbaje se sám všeliké zmínce o té záležitosti, nerad by ji slyšel z jeho úst. Za to neustával láteřiti v čeledníku proti Jahodovi.

„Sklář bídácký! Což jsem neříkal od prvního počátku, že není lepší než ti, kteří zradili císaře pána roku 1809? Být svoboda, věděl bych, co učinit! Kde panuje svoboda, tam člověk smí činit podle své vůle, a kdybych směl činit podle své vůle, já bych ho...“ a strýček Matěj významně máchl rukou, takže nikdo nemohl zůstat v nejistotě, jak s Jahodou by naložil, kdyby panovala svoboda, po níž tak toužil.

A „slečně tetě“ kdysi pravil:

„Buďte ráda, že jste tu daleko od toho chlapa! Buďte přesvědčena, že okovy, které vás vážou, ještě se přerazí. Věřte, že ve dne v noci o tom přemýšlím. Také jsem dospěl k poznání, že naše víra musí se opravit. Proč víra vašeho pantatínka dává možnost, rozbití manželství, které jest nesmyslem? Já v té příčině promluví s naším panem farářem, aby dopsal papeži. To přec nemůže být, abyste vy, mladá, krásná, pro takového sklářského sprostáka neměla se provdat za jiného, který by se vám líbil a k vám se hodil.“

Paní Lucilie měla co dělat, aby mu vymluvila tento jeho úmysl, promluvit s panem farářem.

„Nu, když poroučíte,“ pravil konečně, „zatím budu mlčet, ale k věčnému mlčení se nedám odsoudit; přijde čas, kdy promluví. Jde tu o vaše štěstí, slečno teto.“

IX.

Deset let minulo, snad i více. Zavřela se nad tímto časem věčnost, jako neskonale moře nad vrženým do něho kamenem.

V širých hvozdech Šumavských doba ta mnoho nezměnila. Postoupil, posunul se sice kraj lesa poněkud před hubicí rukou lidskou, bělely, zelenaly se na některých místech výseky,

ale v celku člověk přece jen nepatrně postoupil ve svém boji proti odvěkému dílu přírody. Bez hluku stromy rostly na ohromných prostorech, kde nikdo jich neohrožoval, úporně vedly o své bytí pouze s druhy svými boj, v němž vedle okolností vítězily i podléhaly.

Němý, zoufalý to byl boj – vítěz neznal slitování: jeden toliko se vypjal bojovník, jeden jediný, na úkor všech ve značném obvodě, vyhnal peň vysoký, rozložil zelenou chvoj ve vzdušné říši, zabral si pro sebe světla, cokoliv ho měl potřebí, a bujel. „Já! já!“ šuměly větve. A rozložené kořeny, hluboko a široko pod černou zemí se rozvětvující, nešuměly, nemluvíly nic, ale mlčky hltaly potravu, braly ji po věky věkův, s touž bezohledností, s jakou bralo pro sebe jehličí vzduch i světlo. A od narození k předčasné smrti odsouzen, vůkol velikána rod hyne za rodem, zmírají nesečtená pokolení, po většině vlastní jeho dítky, jež nemilosrdný rodič dusí a vraždí. Cizopasně lišejníky, chundelaté, zelenavě šedé, obrůstají křehké letorosty i slabounký kmen ubohých nedochůdčat, visí s nich jako dlouhá brada stoletého starce.

Avšak naplní se i dni velikánovy, sto let a déle nemoc hlodá v jeho útrokách, jiných sto let chřadne a mře, staví se v něm bohatá míza, měníc v trouchel a červotoč tuhé jeho vlákno, tvrdé jeho dřevo, a přijde den, kdy obr podlehne a klesne s ohromným třeskotem; pouhé nic, snad slabý náraz větru ho srazí se vzdušných výší, s jasných končin slunečného svitu, i padne k zemi, přelomí, zdrtí v hrozném pádu svém drobné výrostky, jež s bratry svými marně toužily po vzduchu a světle; och, zatřeskne, naposled zašumí, na věčnost už nevydá zvuku.

A málo, a vzbudí na samém těle zemřelého vítěze vřes, plavuň, kaprad' a jahodí, větrem přiváté dítky cizích velikánů zapustí do něho své kořeny, zašumí vůkol dosud krnící jeho vlastní rozenci, plesajíce pod váním větru tenkými hlásky: „My! my!“ Započne mezi nimi nový boj na život a na smrt, až jeden z nich zase zašumí od hluboka a pyšně: „Já! já!“ – A nový, němý, urputný boj, nemilosrdné potírání slabšího zase počíná, zase končí, a trval by od století do století, kdyby člověk, bídna, rychle pomíjející jepice u přirovnání k těmto věkovitým zápasníkům, neučinil mu konec.

Co je deset let v životě těchto dítek přírody? Bublínka času, malá chvílka, nepřinášející skoro nižádné patrné změny. Za to deset let života lidského! Dlouhá, předlouhá doba, činící z hochu mladíka, z mladíka muže, z muže starce.

Kdo by po uplynulém desítiletí neviděl těch změn na starém Haslingerovi a jeho dvou synech? Vetchý stařeček, shrbený, jedva se plížící. Chýlil se ke konci i tento starý strom, jako ty staré smrky nedaleko jeho závodů.

Krásný letní večer zářil nad Janovem. Nad hutí kroužily lehounké, otvorem na střeše vycházející mráčky modravého dýmu, tetelily se, rozplývaly pod paprsky slunečními, šikmo

na ně padajícími; bylo, jakoby světlo je pohlcovalo. Starý Haslinger, sedě na lavičce před svým obydlím, zadíval se do nich; snad mu připomínaly vlastní jeho život, podobný mroucímu tomuto kouři. I jemu se dostalo údělem světlého, teplého večera dnů svých. Plahočil se, namahal se, pracoval od svého mládí, ale aspoň dopracoval se něčeho a mohl spokojeně a klidně složit k otcům mdlé svoje tělo. Nebyl už nájemníkem půdy dočasně trpěným, na níž stály jeho huti; patřilať mu vlastnictvím daleko široko, mnoho set jiter kolem jeho závodů. Jeho výtečný přítel v Kroužilově, někdejší pojezdny pan Klimeš, potom přísný pan důchodní a nyní už skoro čtyři roky všemohoucí pan ředitel knížecího panství, stál mu věrně v slově: jedva se stal ředitelem, způsobil, že milostivá vrchnost prodala Haslingerovi naznačený výměr půdy. A jak výhodně starý sklář koupil veškeré ty rozložené pozemky! Jest ovšem pravda, že pan ředitel zticha a bez křiku dostal dvacet tisíc přídavkem, ale kdyby byl dostal ještě jednou tolik, ještě by to byl býval znamenitý obchod pro Haslingera. A vrchnost také byla spokojena. Což bylo na té půdě? Les, nic než les a mizerných padesát jiter luk, sotva deset jiter polí, a ty si musil kupující teprve vzdělat, ba lesu vyrvat. Jakou cenu měl tehdy les? Za fatku mohlo se ho zkoupit na čtverečné míle.

Když vše bylo v pořádku, vše uzavřeno, s jakou radostí starý sklář tenkrát stával před obrazem své ženy! Div před ním neklesl na kolena.

„Slyšíš, moje zlatá, naše je to, všecko je to naše! Raduj se tam s námi! Tvé děti budou šťastny, slyšíš? Jen počkej, až sejdu se tam s tebou, až ti vše povím, budeš se divit, jak jsem to dobře provedl. Ale bez pana Klimeše by to nebylo šlo, má drahá! Promluv tam za něho dobré slovo, věř mi, zasluhuje toho! Jednal se mnou jako bratr. Je hodný člověk, odporuč ho Pánubohu samému!“

A tvář nebožky jakoby se usmívala, oči jakoby ve stínu bílých krajkových záslon mrkaly.

„Také jsem vše zařídil, jak náleží,“ pokračoval staroch, „však to víš – nechci, aby po mé smrti nastaly spory a hádky mezi hochy, to by nás oba mrzelo, vid’? Jan se vzpíral proti původnímu mému úmyslu, sklářem prý nebude, nikdy prý jím nebude; však ti to tam vyložil náš starý Jakub, jenž odešel k tobě před pěti roky, a já jsem ti to také řekl – domlouval jsem mu dost, ale on na tom trval, že ne, za nic na světě. Starý Jakub, náš kantor, pan Klimeš a pan ředitel tam v Řezně, všichni mi byli radou, abych ho nenutil, když nechce. Kupcem ano, tím že bude, že půjde do světa, zde u nás že se mu nechce býti! Tož jsem mu tedy byl po vůli, a dnes je z něho kupec. Mně ovšem se zdá, že je na obyčejného kupce příliš učený a že příliš vězí v knihách, a měl bych za to, že kupec by měl býti více praktikem – ale Bůh to sud’! Svět je nyní jiný, a já nemám s to rozum, abych to posoudil, jak náleží. Učený je náš Jan!“

Francouzsky hovoří, jako když bičem mrská... všichni se mu diví, a ještě včera mi řekl pan ředitel Klimeš, že v celém Kroužilově není tak učeného člověka... Nu, ať je tomu jakkoliv – je kupcem a půjde do světa. Bůh mu požehnej, a ty, vid', moje zlatá, ty mu požehnáš taky?... A nyní, moje drahá, ti povím, jaký zamýšlím udělat pořádek. Je svrchovaný čas... cítím, že brzo se shledáme. Tož tedy Antonín dostane oba závody, Janov i Antonov, se vším všude, jak to stojí a leží, a Jan dostane hotové peníze. Je kupec, a kupec potřebuje hotových. Antonín bohatě se ožení a vyplatí bratra bez obtíží... To je štěstí, co udělá ten hoch, ten Antonín! Takovou nevěstu a do takové rodiny! Kdo by to byl řekl?... Ovšem, hezký hoch je, daleko široko takového neví! Po tobě, má zlatá, úplně po tobě! Ty's bývala krásná! Jen kdyby nebyl tak prudký a zhorka nakvašený! Prosím tě, má drahá, chraň ho, aby jednou nevyvedl velkou hloupost!... Ani s tím novým obydlím, které teď staví, nelíbí se mi... Jakoby tenhle domek nestačil? Což jsme my tu nebyli šťastni? Ovšem, my tomu už tak nerozumíme, jsme z těch starších – a paní z rodu Chablé by v bydle tak chudičkém nemohla žít, vedlo by to k takovým koncům, jako na Sosnovce – tak aspoň míní Antonín, a toho bych nechtěl se dočkat za živý svět! Kdo by to řekl? Pro ten byt tam se rozešli a už se k sobě nevrátili. Přes deset let paní Lucilie už je u rodičů v Jezerném, a pět let tomu, co Jahoda je upoután na lůžko, kost a kůže, každý den na shasnutí, žít nemůže a umřít taky ne. Toť strašné! Tak mladý člověk!“

Tak vypravoval staroch své manželce nejinak, než jakoby před ním stála živa.

Ach, ano – pro ten byt prý se rozešli! Pravda, rozešli se pro taková nedorozumění, na první pohled málo závažná, a pro nedohodnutí z různosti povahy a vychování plynoucí, ale kdyby bylo bývalo jen těch, zase by se byli sešli a byli by hleděli jakž takž si vyhověti, a byt' ne šťastně, přece snesitelně by spolu byli žili...

Avšak Jahoda byl člověk sobecký; ani škrabošky, zastírající pravou jeho tvářnost, neuměl neb nechtěl dlouho na sobě podržeti. V prvních dobách po odchodu své choti všeliké jeho konání směřovalo k tomu, aby si pojistil její věno.

Bylo v pravdě dobře pro paní Lucilii, že od manžela odešla. Z jara po jejím odchodě objevila se v Sosnovce z nenadání jakás babizna v průvodě dvou mladších žen. Celá ta trojice si počínala, jako by se tam byla chtěla uvelebiti navždy, a Jahoda, jak se podobalo, byl ve velkých nesnázích. Odešly zase, ale už se proslýchalo, že majitel hutí se vykoupil značnou sumou peněz, a pak proskakovaly pověsti o jeho dřívějším životě. Babizna prý nemlčela a chlubila se kde před kým. Řeči se roznášely daleko široko – týkaly se věcí tak neslýchaných, že přemohly i tehdejší odloučenost jednotlivých částí Šumavy a pronikly až do Kroužilova, ba donesly se do uší strýčka Matěje, který nemeškal sdělit se o tom, co slyšel, se „slečnou tetou“

a s panem Chablé; rozumí se, že vše omastil a opepřil vedle svého způsobu, nezapomínaje přidati, že takovéto mrzkosti samy sebou se rozumějí u skláře.

Mladá paní tenkrát mnoho plakala; avšak, jako již svého času v Jezerném, i nyní zvítězil vzdor. Byla u konce s láskou svou, s láskou vůbec, o tom nepochybovala.

Pan Chablé položil Jahodu k mrtvým onoho druhu, kteří nezůstavili po sobě památky.

Ubíhala léta, přišla, propadla, přinesla mnoho dobrého i zlého, avšak do Sosnovky žádný rok nepřinesl zvěsti z Jezerného. Za to přišlo kdys od Jahody psané nabídnutí toho znění, že by byl ochoten přispívati na vydržování své manželky, že velkomyslně se zřiká svého práva, neposkytovati jí ničeho. Rozumí se, že mu neodpověděli.

Tu – pět let už bylo uplynulo, co mladá paní žila zase u svých rodičův – dostala se zvěst' do Jezerného, že Jahoda churaví. Byla to prý zvláštní, příšerná choroba. Hlava jasná, ruce i ramena při síle, a nohy jakoby pozbývaly citu; nemocný nevěděl, kdy dostupuje noha na zem, chůze jeho stávala se nejistou, a tato nejistota vzrostla tou měrou, že vůbec se bál dostupovati. Pomalu, loudavě přibývalo neduhu, ale než rok se setkal s rokem, nohy vypověděly mu službu.

A nyní počalo chřadnouti ostatní tělo, sil mu ubývalo a strašlivé bolesti na něho doléhaly. Nemocný se svíjel, řval, zuřil, pronášel řeči tak hrozné, že vše od něho utíkalo. A přece potřeboval stále někoho při sobě...

Tu psal své manželce do Jezerného, pro Boha ji prosil, aby vrátila se k němu, i vypsál jí své hrozné útrapy.

Avšak srdce mladé paní se proměnilo v tvrdý kámen. Spatřovalať v dopise tom nový důkaz jeho sobectví: vzpomněl si na ni, protože potřeboval ošetřovatelky. Odpověděla mu, že zůstane u rodičů.

Brzo potom Jahoda poslal jí opis své závěti, v níž ji ustanovil universální dědičkou veškerého svého jmění. Vyjmenoval ve spisu tom všecko dopodrobna: byl to veliký peníz, ani netušila, že je tak bohat, několik set tisíc. Veliká trpkost zmocnila se jí, hořký pocit, jež nezaplášil ani dopis, provázející tento důkaz účinné lítosti, dopis, v němž kajicně se vyznal ze své viny a prosil znova za slitování a za odpuštění.

Paní Chabléová byla pohnuta k pláči; i pana Chablé list do té duše dojal. Dobré, šlechetné jeho srdce zapomnělo, co se stalo, čím ublížil tento člověk jeho dceři a jemu; i počínal viděti v něm jedině člověka trpícího, vrchovatě nešťastného... Prvého dne neřekl nic, nazejtří pravil dceři:

„Lucilko, pomni, že osvědčuje lítost... odpusť mu!... Je před Bohem a před lidmi přece jenom tvým manželem... a nyní je ubohý při všem, že je boháč... snad větší než my. Lucilko, povinnost káže, abys...“

„Abych jeho peníze si dala zaplatit svoje zničené mládí, svůj zahozený život!“ odvětila trpce.

„Mluvíš poprvé divně s otcem! O jeho peníze nejde; víš, že peníze nikdy nebyvaly a nejsou vodítkem mého jednání. Ale odpustit bys mu měla, když tě prosí a uznává, že se prohřešil. Tvá povinnost tě volá k němu, k trpícímu.“

„Nabízí mi svůj mamon, protože v beznadějném jeho stavu pro něho nemá ceny. Jsem tvá dcera, otče, jsem ti povinna poslušností. Můžeš mne odtud vypovědět, vyhnati, ale nemůžeš mě donutit, abych se vrátila k tomuto člověku.“

Bylo patrné, že vzepjala se v ní všecka hrdost uražené ženy. Nepoddala se...

„Nemám k němu žádných závazkův, pražádných,“ pravila; „kdybich měla dítě, byl by otcem mého dítěte a bylo by to jiné. Takhle jsme vypořádání! Ať si nechá moje věno, nestojím o ně!“

Když všeliké domlouvání jevílo se marným a trpký její vzdor úplně zvítězil nad vrozeným ženě milosrdím, pan Chablé sám vydal se do Sosnovky.

Pobyl tam několik dní. Co projednával s nemocným, o tom nikdo nezvěděl, zachovalit' o tom oba hluboké mlčení. Avšak vrátiv se ze své výpravy, pan Chablé byl velice pohnut; mnoho nemluvil, ale šla hrůza z toho, co řekl. Jahoda trávil shasínající svoje dni v děsné opuštěnosti. Samoten se rval s bolestmi svými; bylo, jakoby se ho všichni více báli ve ztrnulé jeho malomocnosti, než dokud byl při síle a rozhodoval nad osudy své čeledi a svých dělníkův; jedva že mu poskytovali nejnutnějšího ošetřování. V závodě vládl povoláný jím vzdálený příbuzný, člověk mladý, v sebe uzavřený, zádumčivý jako Šumavské lesy, které ho zrodily. Ten si hleděl své práce, svého obchodu, o chorého, bezvládného strýce pranic se nestaral.

„Pochybil-li ve svém životě,“ pravil pan Chablé, „stihl ho krutý, strašný trest. Kdybys viděla tahle muka, Lucilko, neměla bys v sobě lidské duše, kdybys ho nepolitovala. Kaje se z viny své, ví, že ti ublížil, prosí za odpuštění...“

Není na světě skutku velkomyslného, jehož by žena nebyla schopna, není oběti, jíž by nepřinesla tomu, jehož miluje, a i tomu, kdož vzbudil její soucit, byť byl cizím jejímu srdci; žena je obětavou do krajnosti, na sebe zapomíná, život, čest dává v šanc; avšak žena uražená ve své samolibosti, žena zhrzená, která se přesvědčila, že byla předmětem mužovy vypočítavosti, ta neodpustí!

Lucilie neodpustila!

Pana Chablé rmoutila nemálo tato dceřina hrdost; avšak slovy jí nepřemohl, a utíkat se k donucování, nebylo v jeho povaze; bránila mu v té příčině přirozená jeho šetrnost, jakož i okolnost, že nepřestával si vytýkati část viny v dceřině osudu tím, že svého času svolil k jejímu sňatku s Jahodou.

Touž dobou as provdala se druhá dcera pana Chablé, Adéla, za jistého šlechtice Vitunského, mladého pána velmi příjemného zevnějšku a velmi uhlazených způsobů, syna někdejšího dodavatele vojenských potřeb za válek Napoleonských. Starý Vitunský získal obchody svými ohromného jmění, jež uložil po ukončení válek v půdě, nakoupiv řadu velkostatkův a panství. Byl člověk prostý, dobromyslný, jehož povahy boдрé nijak nezměnily nabyté miliony. Dostalo se mu přídavkem šlechtického titulu, ale ani tato okolnost neodvrátila ho od dosavadního jednoduchého jeho života, leda že se postaral, aby jeho dvěma synům, Robertu a Stanislavovi, dostalo se pečlivého vychování, jež by odpovídalo jich bohatství a společenskému postavení.

Robert Vitunský, jenž krátce po sňatku Lucilčině s Jahodou koupil panství jakéhosi sešlého barona ze sousedství Chabléových, seznámil se v krátkosti s rodinou touto a zamiloval se do Adély, krásou se rovnající starší své sestře. Zasnoubení a sňatek, jež vzešly z této známosti, byly panu Chablé s nemalou útěchou: Robert Vitunský jevil se kavalírem v nejlepším smyslu toho slova; něžně miloval svou mladou choť, choval se k ní vzorně, a ona mu splácela stejnou láskou; zkrátka, bylo to manželství, že lepšího a šťastnějšího nikdo nemohl si přát.

A celý dům, kde kdo, všichni přáli Adélce tohoto štěstí a radovali se s ní; strýček Matěj horoval pro pana Vitunského.

„To je člověk,“ říkával, „to je něco jiného, než takový sklář! A pomyslit, že slečna teta (stále tak nazýval paní Lucilii) mohla dostat ještě něco daleko vyššího! Je to k zoufání!... Já se jen těším, že neschází hořem. Je to znamenitá ženština! Jedná, jak se patří: vpravuje se v nezbytí, pouští bol s myslí a kvete dál. Však ještě i pro ni se najde štěstí.“

Och, pravdu měl starý rek z roku 1809. Alespoň zevnějšek paní Lucilie v ničem nejevil, že by skrývala v srdci tajný bol. Tvář její se smála, z očí šlehaly blesky a krásy její přibývalo skoro každým dnem.

V Jezerném byl život volný, společnosti, zábavy, dýchánky, výlety se stihaly jako dřív, a ona se stala duší a středem těch zábav. Vše se dvořilo mladé, krásné paní, a ta jako by viděla v té všeobecné pozornosti náhradu za rozbité svoje štěstí manželské.

Kdo by jí byl zazlíval?... Nikdo ji nemohl vinit ničím zlým, nikdy nevybočila z mezí dovolené zábavy, ani utrhační jazykové nemohli se rozvázati...

I stalo se té doby, že koupil na Šumavě valný kus půdy, ohromný komplex lesa kníže S***, malý německý souverén. Pozemky jeho, stále rostoucí novým přikupováním selských usedlostí, objímaly se dvou stran pozemky Chabléovy, ale nepodobalo se, že by v objetí tomto vězelo něco hroživého, nebezpečného. Naopak: kníže S*** počal vyhledávati styků se svými novými sousedy, a Chabléovi před ním se neuzavírali. Kníže byl pán dosti mladý, veselý kavalír, družný, ke všem přívětivý, s ním přicházela do Jezerného celá jeho vybraná družina a nad to i jiní velmožové. Bylo veselo, převeselo v Jezerném. Pan Chablé okřával; bylo, jako by sama sebe byl našel. Ejhle ovzduší, v němž žilo se mu lahodně, v němž se cítil úplně svým! Snad probudily se v něm vzpomínky na mládí, snad ožily staré, nikdy úplně nezapomenuté tradice rodinné.

A nejen v Jezerném se scházivali hosté, odbývaly se slávy, ale i v Blažejovském zámku, jež kníže dal přestavěti a královským přepychem upravit, stihaly se skvělé slavnosti, a Chabléovi chyběli málokdy.

A paní Lucilie byla i v této skvělé společnosti předmětem všeobecné pozornosti, a nebylo, kdo by se jí nebyl dvořil.

Kdo by byl řekl, že v odloučené od světa Šumavě zavládne takový život, že tam vznikne dvůr v pravdě královský?

Skoro tři roky trvala ta sláva. Pak kníže se vrátil do Němec, a všechno utuchlo, zapadlo v bývalou dřímotu. Šuměly opět lesy starou píseň svou, nepřehlušovanou hlaholem lidským, vedly stromy svůj němý, vražedný boj.

A po celou tu dobu radovánek, plesů a dvorností umíral v bolestech člověk, připoutaný tuhými svazky k veselícím se, umíral v opuštěnosti za hradbou zelených lesů, modrých hor, umíral, ale neumřel.

Zda došla ho zvěst' o bujném životě v Jezerném?...

Tam sotva jim zbylo času vzpomínati na něho. Aspoň nikdy nemluvílo se o něm. Zda někdy, ve chvílích klidných, mezi radovánkami, se nezjevila jeho bledá tvář stárnoucímu kavalíru-skláři, kdo by mohl pověděti?

X.

Všech těch věcí dotýkal se starý Haslinger, mluvě k svému drahému obrazu, vykládal mu to široce, tázal se ho, zda to schvaluje, zda nemyslí, že to není úplně v pořádku.

„A víš, má zlatá,“ pravil, „já bych soudil, že starý pán je trochu slabý vůči své paní dceři. Já bych myslil, že nikdo nemá býti nesmiřitelným, byť urážka byla sebe palčivější: Když Bůh sám trestá, nemá trestat člověk a má se smířiti! Ať byl muž jakýkoli, doráží-li naň smrt, žena stůj mu po boku, její měkká ruka ať mu poslouží. Tak aspoň zdá se mi, ale já nechci nikoho ničím vinit, nejméně Jezerenského pána, který je jinak učiněná dobrotá. Ale pořád mi připadá, že by mohl přinutit svou dceru, aby dostála své povinnosti. Vidíš, moje drahá, já ty naše kluky mám taky rád, o tom jsi přesvědčena, ale za podobných okolností bych je hnal z domu, natož potom dceru, kdybychom jakou měli... Ale já jsem hloupý, nevím... je možno, že ta jeho kalvínská víra zapovídá panu Chablé jednati, jak bych jednal já. Bůh to sud’.“

Se svým synem Antonínem staroch rozmlouval podobným způsobem.

To byl hoch, ten Antonín! Krev a mléko ve tváři, jasné modré oči, obličej, že krásnějšího nebylo daleko široko, urostlý jako jedle. A „Hochgestreng“ řezenský pan ředitel ústavu nejen že ho opatřil vědomostmi, jež starého Haslingera ohromovaly, ba vycepoval ho i v jeho chování a způsobech, že cos podobného bylo lze viděti jen v Jezerném a na žádném jiném místě po celé Šumavě.

Šest let Antonín pobyl v Řezně a když se vrátil jako devatenáctiletý mladík, divil se mu starý otec a samým divením nevěděl, jak mu utekl první rok po návratu synovu. Jan přišel tehda také, ale ten starému tak se nelíbil. Nebyl ani tak hezký ve tváři, ani tak hovorný, ba spíše uzavřený v sebe, vězel stále v knihách, nudil se doma, toužil zase do světa a nestaral se o zdar otcovského závodu. Ba jednou i prohodil, že by byl raději studoval něco jiného než obchodní vědy: vedení knih že je práce, která v ničem se neliší od roboty poddaného sedláka. Haslingerovi se zdálo, že za těmi slovy se skrývá výčitka, a proto mu řekl:

„Chtěl-li jsi být doktorem, proč jsi mi to neřekl? Já bych ti nebyl bránil.“

A syn na to:

„Dříve jsem s to neměl rozum a když jsem ho dostal, bylo pozdě. Ale vy, drahý otče, nermuťte se z toho! Zůstanu vám vděčen do smrti. Spřátelím se jistě se svým stavem, ale zde, v těchto malých poměrech, nezůstanu. Půjdu do velkého světa. Hanby se se mnou nedočkáte. Zatím půjdu studovat dále; vím, že mi chybí ještě mnoho.“

Otec byl úplně srozuměn se záměry Janovými, ač nepochopoval, nač člověk má potřebí tolika vědomostí. On zajisté jich neměl stý díl a přece se mu dobře vedlo. Ovšem, časy byly jiné; kočující skláři na příklad zmizeli úplně, jako by jich nikdy nebylo bývalo, a on přec v dobách svého mládí nedovedl ani si představit, že sklárna se nemusila posunovati s místa na místo; sklárna chodila přec za lesem a nikoli dříví za sklárnou. Kdyby mu byl někdo dříve tvrdil, že se to obrátí, byl by ho prohlásil za blázna; a sám během času tohoto se dočkal opaku!

Jan tedy zase odjel, a Antonín zůstal na dobro u otce. Tři roky po svém návratu vedl závod skoro sám, starý více a více ustupoval do pozadí, přenechávaje synovi volnou ruku. A syn vedl si vzorně.

„Má to v ruce,“ tvrdíval otec; „kdo by to řekl? Šest let ležel v knihách, psal, počítal a trápil si hlavu a nezapomněl zacházeti s píšťalkou. Vyfoukne sklenici jako kterýkoli starý sklář, jenž od svého mládí nedělal nic jiného.“

Co konal Antonín v příčině dopisování a jak zakládal nové knihy, toť ovšem byly věci, jimž starý Haslinger pouze se divil, nemaje o nich nejmenšího posudku. V němém úžasu bral činnost synovu k vědomosti, netroufaje si ani hlesnouti. Pokud se týkala práce v závodech a výroby, tuť staroch ovšem i na dále ještě rozhodoval, a syn ochotně uznával bohaté jeho zkušenosti a podroboval se jim s ochotou. Nicméně nepouštěl s myslí, že jinde výroba skla po praktické i umělecké stránce všelijak se zdokonalila a že by leccos nového, výhodného mohlo se zavést. Do ztraceného, od světa odloučeného zákoutí šumavského jen stěží se dostávaly novoty, ať byly zlé nebo dobré. Domlouval v té příčině otci a pronesl přání, podívati se do světa, do Nizozemska, do Francie. Starému Haslingerovi se nevidělo, že by jeho závod měl potřebí nových zavedení: obchodu se dařilo, a zakázky se jen hruly; přes to přistoupil k synovu náhledu, že nezbytně třeba všímati si pokroků časových, a Antonín odjel do ciziny, hojně opatřen penězi. Skoro rok se potloukal světem, a třeba doznati, že se vrátil s bohatými zkušenostmi.

Jedva zase byl doma, počal zaváděti všelijaké opravy, přestavovati pece, prováděti chemické rozborů a změny v materiále; otec kroutil hlavou, ale nenamítal ničeho; připadal si ohromně omezený vedle tohoto mladíka, který mluvil jako kniha a počítaje, házel ciframi, až starému v hlavě se vířilo.

Dva roky po svém návratu z cest pan Antonín Haslinger zajel si do Jezerného; učinil tak, puzen jsa jednak vlastní zvědavostí poznati dům a závod nejznamenitějšího těch dob člověka na celé Šumavě; jinak také proto, že otec mu k tomu domlouval. Starý Haslinger totiž

po celý čas, který uplynul od doby, kdy byl návštěvou v Jezerném, choval v mysli myšlenku, spatřiti po boku synově manželku ze vznešeného tohoto rodu.

„Nejmladší dcera už dorostla,“ pravil svému synovi; „kdybych se dočkal štěstí, přivítati ji zde na své půdě jako tvou choť, odešel bych spokojeně za tvou matkou, synáčku! Věř mi, takových lidí není na světě druhých! Učiněná vznešenost, dobrota a laskavost...“

„Ale, tatínku,“ odvětil syn, „pomněte, jaké panstvo, jací vznešení lidé se tam scházejí, a jakého zármutku se dožili s Jahodou. Dcera Chabléových nekvete pro našince.“

A starý odvětil se vší hrdostí otcovskou:

„Ty nejsi Jahoda!“

„Vždyť jste sám několikrát řekl, že neschvalujete jednání paní Lucilie Jahodové, že pan Chablé sám by ji měl přinutit, aby se vrátila k nemocnému manželovi a aby mu odpustila, čím proti ní se provinil.“

Staroch poněkud se zamyslíl.

„To je tak,“ pravil po chvíli. „Já soudím, že žena, ať se stalo cokoli, nemá opouštět muže nemocného, umírajícího; než, jiný soudí za jistých okolností, jichž já neznám, snad jinak. Buď si jak buď, ty nejsi Jahoda a nebudeš se chovati jako tento, a Chabléovi jsou, čemu se říká, vznešené panstvo. Já pronáším svoje mínění, pokud se týče jednotlivého případu; může býti, že pochybili, avšak nepřísluší mi, abych proto je odsuzoval. Každý člověk pochybí ve svém životě.“

Mladý pán jel tedy do Jezerného. Přijali, uvítali ho tam s onou srdečnou, širokou pohostinností, s jakouž vůbec každému hosti otvírali dům svůj. V Jezerném každý se cítil doma, nikdo se neubráníl nevýslovnému jakémus kouzlu, jímž vše tam dýchalo, on pak nejméně. Chabléovi žijíce v poměrném osamocení od doby dvou let, co kníže S*** a jeho dvůr opět se odstěhovali z Blažejova, skoro výlučně se mu mohli věnovati. Jemu bylo, jakoby rovnýma nohama byl vkročil do nebe: viděl mnoho na svých cestách, sešel, poznal a spřátelil s mnoha lidmi, ale doznal od první chvíle, co tam vstoupil, že otec v ničem nenadsazoval, říká mu, že znamenitější, roztomilejší rodiny nenajde na celém božím světě.

Když přijel, vstoupil právě tak jako svého času jeho otec nejprve do huti; právě tak jej tam uvítal pan Chablé, jenž ho pak zavedl do zámku a představil rodině. Bylo, jakoby mu byli chtěli připravit překvapení za překvapením, stupňující dojem. Teprve při večeři spatřil slečnu Charlottu. Říci, že při prvním pohledu zamiloval se do ní, nebylo by správně. Rozkošný, panenský zjev v kouzelném věku šestnácti jar nemohl ovšem se minouti hlubokým dojmem, ale mladíkovi se podobalo, že cosi nadzemského, vysoko nad něho povzneseného, brání

důvěrnému se přiblížení. Dívka sama z panenské skromnosti a zdržlivosti nemluvila mnoho, a on jedva tu a tam si troufal oslovit ji.

Když nazejtří mladík se loučil, děkuje za srdečné pohostinství, všichni zvali ho, aby je opět brzo navštívil. I slečna Charlotta ho zvala.

„Zdržel jste se krátce,“ pravila, „nemohli jsme vám ukázat vše, co tu máme pěkného. Ale přijdete zase, vidíte?“

Přisvědčil a stiskl lehce podávanou mu hebkou ruku. Byla v jejích slovech prostodušná nenucenost, spočinulo na něm jasné dívčí oko s výrazem tak srdečné milým, že duši pojal pocit necítěného dosud blaha.

„Můj otec,“ pravil vroucně, obrátiv se k paní Chabléové, „můj otec – promiňte mu – je člověk prostý, který neumí pěkně mluvit. Byl u vás jen jednou, ale řekl mi, že jste na světě jediní. Vidím, že se nemýlil, přes to, že o světě neví nic. Přijmětež, milostivá paní, v první řadě nelíčené, vřelé moje díky a ujištění, že těch krásných hodin, jež jsem u vás ztrávil, nikdy nezapomenu.“

„Nejlepší důkaz mi podáte,“ odpověděla paní Chabléová, „nepovedete-li si jako váš pan otec, kterého jsme zde už neviděli.“

A pan Chablé pravil, podáváje mu ruku:

„Bez okolků, pane Haslingere! Pokládejte náš dům za svůj a poctěte nás svou návštěvou, kdykoli se vám zachce. Jsme tu na samotě a daleci vši misanthropie. Nám každý host jest vítán. Nechceme zkysat...“

A pan Antonín přijížděl opět a opět, váben mocí neodolatelnou.

Otec těšil se z těch zájezdů nemálo, a v Jezerném vídali ho rozhodně rádi. Zalíbil se jim svou osobou, svým chováním, svými řečmi.

„To je jiný člověk než Jahoda,“ pravil pan Chablé, rozmlouvaje kdysi se svojí chotí, „jest skromný, upřímný, bere účast na všem, je sečtělý, umí mluvit, možno s ním hovořiti o všem, nikoli jen o věcech jeho oboru. Nepopírám, že bodrá jeho povaha se mi velice líbí. Starý Haslinger, přes to, že je prostý, je poctivý muž a zachoval si jmění velmi značné, jediné poctivou prací vymožené...“

„Pomýšlíš snad, že mladý Haslinger by byl dobrou partií pro naši Charlottku?“ usmívajíc se, pravila paní. „Nezdá se ti, že je příliš mladá?“

„Bude jí brzy sedmnáct let,“ odpověděl pan Chablé, usmívaje se rovněž, „a pokud se pamatuji, neškodilo to mamince, že se provdala ve stejném věku. Ostatně uvažoval jsem pouze možnost; do provdání jest ještě daleko.“

Co při takové všeobecné náladě a dispozici se státi musilo, k tomu také ve skutečnosti došlo. Prošlo sice mnoho času, než mladý Haslinger se odvážil promluvit, ale když, přesvědčiv se o náklonnosti dívčině, vyznal jí svou lásku, vše se dostalo do proudu.

Ach, byly to krásné doby! Červnové slunce nad Jezerným, hroty a báně hor se zlatily v jeho ranní a večerní záři, modré nebe se klenulo přes černé, šumící lesy... a i když obloha se zabrala za šedé mraky, když bouřky i přívaly se hnaly, přeháněly, milujícím jen nového blaha přinášely. Útulno bylo v Jezerenském zámku, všude dost místiček, kde o samotě mohli vyměnit vřelé ruky stisknutí, drobné, rychlé slovíčko, obsahující více štěstí, než všechny krásné knihy celého světa...

Ale nebudeme psáti historii této lásky. Zkrátka, když pan Antonín se ucházel u rodičů své dívky o její ruku, nenamítli ničeho, bylo vidět, že se těší, že věc dospěla do těch konců. Abychom pověděli pravdu, paní Chabléová měla jakési neurčité obavy; také jí snad tanula na mysli jiná partie, jež, nedávno tomu, se jí zdála velice vhodnou pro Charlottku. V době totiž, kdy kníže S*** žil na Šumavě, býval u nich na Jezerném častým a velmi oblíbeným hostem jakýs baron Weissenborn, mladý pán, kavalír v družině Jeho Jasnosti, a ten svého času zcela do opravdy dával na srozuměnou, že by si počkal na dorůstající Charlottku. Než pan baron odjel s knížetem a v Čechách už se neukázal. Psal sice tu a tam, neopomněl nikdy gratulovati k Novému roku a ke svátkům, tázal se po Charlottce, avšak ani jediná narážka v jeho dopisech nenasvědčovala, že by chtěl se vrátiti k pronesenému úmyslu; přes to přese vše paní Chabléová nemohla naň zapomenouti: baron Weissenborn se jí zdál ideálem zetě. Netajila se tím ani svému manželu, ale ten odpověděl moudře:

„Upust' od této myšlénky, má drahá! Byl to žert, jaký se často dělá v příčině malých děvčat.“

Paní Chabléová neodpověděla, ale manžel jako by četl v jejích myšlénkách.

„Tane ti na mysli Jahoda a rodinné neštěstí, jež nám vzešlo z Lucilčina manželství,“ doložil. „Podobáš se našemu starému Matějovi, který vidí v každém skláři rozeného lotra. Zmýlili, zklamali jsme se jednou, toho nepopírám, a ponese až do hrobu následky osudné chyby, jíž jsme se dopustili, lépe řečeno, jíž já jsem se dopustil, nezkoumav, neuváživ všestranně – ale z toho, že Jahoda tak špatně se osvědčil, neplyne, že by mladý Haslinger musil býti také takovým člověkem.“

„Nemohu se ti opřítí rozumovými důvody, můj milý,“ odvětila paní, „Haslinger činí dojem člověka řádného, dobrého, je vzdělán, chová se bezvadně... ale nevím... nelze mi říci, nemohu se zbavit jakés tajné předtuchy, že ani tento sňatek se nevydaří... Ostatně dali jsme

své svolení... marně přemýšlet o možných následcích učiněného kroku. Nezbyvá než dostáti danému slovu...“

A ubohá paní, zcela pod dojmem vzpomínek a předtuch, nemohla se ubránit pláči.

Dole v čeledníku pak obcházel starý Matěj a metaje na všechny strany zuřivé pohledy, broukal a brebentil jen což.

„Bůh sám ví, co vlastně s námi se stane! Jakoby toho jednoho nebylo dosti a těch roztomilých zkušeností se slečnou tetou, už zase obchází tu druhý. Což nežije na světě už nikdo kromě těch bohapustých sklářů? Tenhle ovšem tváří se jinak, ale sklář je sklář, a jádro těch různé vypadajících bobulí je všude totéž. Půjde-li to tak dále, vydám se do světa na žebrotu, abych nemusil být svědkem nového neštěstí... Kdo by to řekl? Knížecí dvůr tu byl po několik let, slavný, skvělý dvůr a kavalírů celý pluk, a v domě mají tři dcery, jednu hezčí nad druhou, a žádná z nich se nezachytila... Nu, o slečně Adéle nemluví... pan Vitunský aspoň je podoben kavalírovi a žádný sklář, ale tím pravým přece není. Což ten dvůr nemohl přijít o dvě léta dříve? Což se nemohl odstěhovat do té proklaté německé země o dvě léta později? Mohla se zaopatřit aspoň jedna z nich. Ale že s nimi, s těmi slečnami, nejeli do Prahy! Jeden masopust tam, ukázat je, představit je velkému světu, a bylo by to! Na každém prstíčku visel by aspoň jeden hrabě, a mohli by si potom vybrat pan strýček a paní teta, který by se jim zdál nejlepším a který by zároveň slečnám se byl líbil...“

Strýček Matěj se pak pustil do úvah o sousedních statkářích. Přehlídka nevypadla právě příznivě, majíc v zápětí soud podobný onomu, který o nich pronesl svého času pan Chablé, když ti páni se ucházeli o Lucilku.

Pan Holbáč z Kalinova tu byl dosud, a bylo by bývalo lze sňatkem s ním sobě osladit život. Byl ohyzdný a nadutý jako tenkrát a za to o dvanáct let starší.

Na místě, kde vládl a doklepal pan baron Krach von Hellenberg, seděl pan šlechtic Bořita z Kváskovic. Měl na lbi dvě libry pomády, pode lbi nic a pod modrým frakem scvrklou koží potažené hnáty.

„Vleče za sebou pravou nohu a nemůže ji přitáhnouti k levé,“ doznal si strýček Matěj, „patrně má v ní něco jako úbytě; při tom má ta noha tu zvláštnost, že vypadá, jakoby byla také levá. Chtěl býti důstojníkem, a nevzali ho... je to divno, přece šlechtic!“

Pak seděl na Kobylíně mladý pán, pan baron Arthur Feldhausen von und zu Kobylin, Reichsfreiherr. Urozenému tomuto mládenci bylo nezcela 46 let, a osmdesátiletý jeho pan tatínek, jakož i čilá pětasedmdesátiletá jeho paní maminka, berouce v uvážení, že blaho dvaapadesáti věrných jejich poddaných, Bohem jim svěřených, úzce souvisí se zachováním dynastie „der Feldhausen von und zu Kobylin“, oslavivše okázale svou zlatou svatbu, počali

vážně přemýšlet, vyhledat mu důstojnou jich rodu nevěstu, vedouce si při tom nejinak, než jakoby mladý panáček jedva byl vyrostl z krátkých kalhotek. Ježto v pravdě Chablé byl původu šlechtického, padlo jejich oko na Charlottku, a milostivá paní baronka viděla v duchu, jak Chabléovi se radují z té cti.

O tom všem uvažoval strýček Matěj a přiznal si, že tyto partie nebyly právě přes míru lákavy; přes to vše opětoval neustále:

„Byť byli jacíkoli, skláři nejsou!“

A slečna Charlotta? Ach, ta měla mladé, teplé srdéčko, které nemohlo žít a být bez lásky. Šest let svého života strávila v Praze u anglických slečen, od desátého do šestnáctého roku se tam vzdělávala a přiznala se tatínkovi, matince i svému ženichovi, že tam nebyla ráda, že tam bylo pusto, nudno, jakoby slunce nesvítilo. Dvakrát nebo třikrát směla domů na několik neděl, žádný student netěšil se tak na prázdniny jako ona, a nikdo na celém světě tak žalostivě, tak zoufale neplakal jako ona, když vypršela lhůta jejího pobytu v domově.

V době, kdy chýlily se ke konci poslední její prázdniny, zapředlo se srdéčko čtrnáctileté dívčinky v prostinký, nevinný román.

Ve společnosti knížete S*** objevoval se jistý husarský rytmistr, dojíždějící z Klatov, kde byl posádkou, do Blažejova a také do Jezerného. Byl to muž jedenatřicetiletý, krásný, tváří osmáhlých, energického pohledu. Spatřila ho a bylo jí, že nelze jí s něho spustit oči; on malého ještě děvčátka ovšem málo si všímal.

„Ach, Bože, ten je krásný!“ šeptalo probouzející se srdéčko, ale rty sevřely se a utlumily jeho řeč, ba i hluboké, snivé oči nevyzradily nic.

Charlottka ani neznala jména onoho krásného důstojníka; pro ni byl on prostě panem rytmistrem, až jednou, Bůh sám ví kde a jak, našla jeho navštívenku. Podivné, složené maďarské jméno:

Jász-Várgonyi Lajos de eadem et de Kis Kun Szent-György.

Neuměla to přečísti, ale zdálo se jí to jméno nadmíru zvučné a ze všech těch jmen, přes něž jazyk klopytal, z té celé skupiny slov nejlépe se jí líbilo slovíčko „*eadem*“. Proč právě toto slovíčko, které přece také bylo jméno, začínalo malou písmenkou?...

Uschovala pečlivě tuto navštívenku, brala ji s sebou na své vycházky a na odlehlých místečkách, kam sotva něčí noha zabloudila, kde nikdo jí neviděl ani neslyšel, četla ji tisíckrát, namáhajíc se, seč byla, aby ji plyně vyřkla. Prožluklé „*eadem*“! Když si nevěděla jiné rady, obrátila se na strýčka Matěje:

„Prosím vás, strejčínku, co pak je to „*eadem*“?“

„Jak? co? *eadem*?“ tázal se tento znamenitý znalec.

„Nu ano, eadem!“

„Moje zlatá, to je patrně francouzské nebo turecké slovo, a těch řečí já jsem nestudoval.“

Charlottka vyňala ze záňadří svůj pečlivě schovaný poklad a ukázala růžovým prstíčkem na záhadné slovo. Náš laskavý čtenář, který dojista nezapomněl na všestranné vzdělání dobrého pana ex-setníka domobrany, uvěří nám na slovo, povíme-li mu, že touha dívčina nebyla ukojena. Strýček Matěj viděl v její malé ručce navštívenku a nic, pranic jiného.

„Ale, strýčku, prosím, neříkejte nikomu, že jsem vám ukázala tuhle navštívenku... bylo by to hrozné... nezmiňujte se také o mé otázce...“

A strýček Matěj přísahal, že bude mlčet jako hrob.

Ona pak uzavřela opět svoje tajemství v hlubinách svého srdce a neumějíc vysloviti druhých jmen, nazývala v myšlénkách ideál svůj prostě „de eadem“.

Když po dvou letech se vrátila z Prahy do otcovského domu, zvěděla, že v Klatovech jsou posádkou kyrysníci, a že předmět jejích dívčích snů je kdesi v Uhrách, a když opět po roce se objevil mladý Haslinger, bledl a ustupoval do pozadí ubohý „de eadem“. Ustoupil úplně? Udusila ho nová, mladou silou bující láska?

XI.

Utíkal, ubíhal čas: staří s hrůzou pohlíželi na jeho let, ale mladým se loudal.

Už byla blízka chvíle, která navždy měla spojití milence nerozlučnými svazky.

Živo bylo na Janově. Antonín Haslinger dostavoval, dořizoval teplého hnízdečka, útulného stánku své lásky. Už se rděla červená střecha nad temnozelenými lesy, už čněly vížky k blankytným nebesům. O překot, horečně se pracovalo, jakoby i dělný lid sdílel chvatnou nedočkavost vlastníkovu.

Zámeček na Janově, do něhož Antonín zavéstí hodlal svou Charlottku, velice se podobal Jezerenskému zámku, jen že byl menší; ale úprava skoro táž; milo, útulno v něm i vůkol něho. Cestičky upravené, zahrady rozložitě: až stromy a kře dorostou, trávníky vzbudí, bude zde rozkošno.

Nábytek obstará pan Chablé, ba, už jej obstarával; dovážely jej četné těžké povozy z Čech i z Bavor; výbava bude skvělá, v pravdě panská.

Starý Haslinger denně vypravoval své manželce za bílými záslonami o divoch divoucích.

„Och, že toho nevidíš! Jako v Jezerném, ti povídám! Kdo by za našich časů byl řekl, že je na světě takové bohatství... to stojí peněz, má zlatá!... Ta stavba jich taky pohltila sílu... nevím, moudře-li jednáno... ale já jsem hloupý!... Ten náš hoch tomu lépe rozumí... byl bych dvojnásob pošetilý, kdybych mu bránil, předpisoval... vždyť si zakládá své štěstí...“

Na Jezerném žili jako dosud. Vše v starých kolejích, na závodech i v panském domě, na pohled nikde pražádné změny.

Ale bystré oko přece ledačeho nemohlo neviděti.

Dělného lidu bylo skoro více než dříve: pan Chablé nepropustil z práce nikoho, kdo poněkud se zachoval, a rodinám zemřelých vždy se dostávalo chleba a příbytku. Avšak ve slévárnách a v brusárně na zrcadla ubylo práce a ruchu; lidé zevlovali, nečinně pobíhali; za to sklady byly přeplněny.

Majitel hutí dosud týž, hovorný, přívětivý; ale chvílemi vysoké čelo se zachmuřovalo, oko se zadívalo do prázdna a dlaně se chytaly hlavy.

Skláří si toho všímali; rozprávěli o tom, šoškajíce po svém.

„Náš pán schází,“ pravil jeden.

„Není divu – stárne! Padesátku dávno překročil, šedesátka se blíží...“

„Od starostí, věřte mi! Třetí dceru provdává; uvažte, jaká jsou vydání... takové tisíce...“

„A obchod vážne...“

Padlo toto slovo poprvé. Kdož je pronesl, umkl rázem, jako by se byl ulekl. Druzí také se zarazili, ale reakce přišla neprodleně. Nemohlo to býti, a bylo-li to přec, co z toho?

„Náš pán to vydrží,“ pravil jeden, „všude se stává, že obchod po nějakou dobu vážne. Kdo pak nemá hotových, tomu ovšem je zle, ale náš pán, aj!“

Všichni přistoupili na toto pojmání věci, i ten, jenž prohodil osudné slovo.

„Bavoráci zřizují teď zrcadlářny,“ ozval se opět jeden, „v Ludwigsthalu si postavili jednu, jednu ve Světlé, v Schönbergu...“

Napočítal jich ještě několik. Dali se pak do našich sousedů na západě a příkrými slovy je vyhlazovali s povrchu zemského.

Toho času pan Chablé v kontoře měl vážný hovor se správcem slévárny.

„Pane Hromado, ženou nás do úzkých! Bůh sám ví, co ti tam myslí ve Vídni! Pěkné ovoce nese naše celní smlouva s Bavorskem; náš vývoz je v koncích, a z těch dob, co se

zřídilo nové království Belgické, vzešla nám soutěž, proti níž nemáme moci. Je to prožluklá věc! Zařídili jsme vše na vývoz do ciziny a teď vázneme, a na dlouho!...“

Starý pán vstal s křesla, přešel několikrát pokojem a zase usedl.

Správce Hromada, sestárly ve službách svého pána, ctihodný člověk, svěsil hlavu, zajel prsty do sporých šedin.

„Máme za 70.000 zl. zboží ve skladech...“

„Vím, vím,“ přisvědčil pan Chablé, „a zásob ubýváti nebude; nelze taky zavřítí závody, a lidé nemohou zahálet. Tuť třeba ustanoviti se na něčem rozhodném. Víte-li, nač pomýšlím?“

Starý správce pokrčil ramenoma.

„Zkoupím několik těch bavorských zrcadláren a budu obchodovat tam odtud.“

Správce vytřeštil oči.

„Pan principál by se odstěhoval odtud?“

„Kdo vám to řekl? Podržím tyto sklárny a přikoupím k nim tam ty. Nechápete? Nyní lze věc ještě provéstí. Kdyby tam ti se zmohli, bylo by hůře. Pro domácí potřeby budeme pracovat zde, pro vývoz do ciziny tam; zde duté sklo, tam zrcadla; je to velmi jednoduché. Vždyť je Ferdinandovi už skoro třicet let.“

„Ale peněz bude třeba hodně...“

„Však je seženeme.“

„Náš pan chef je chlapík, celý muž,“ ještě téhož dne pravil starý Hromada mladému kontorskému. Nevyzradil ovšem jeho úmyslův, ale vidělo se mu přece doložiti:

„Náš pán zamýšlí něco velkého; podaří-li se mu provéstí úmysl, podivíte se, jak náleží, a byli by v tom všichni d'asi, kdyby se nestal nejbohatším továrníkem celých Čech. Člověk trne úžasem, ale je to nejlepší a snad jediná cesta, kterou možno se bráti, aby věci obrátily se k dobrému.“

S chotí svou pan Chablé rozmlouval o týchž svých úmyslech; nemíval v obyčejí, hovořiti s ní o věcech, týkajících se peněz a obchodu, a v pravdě paní Chabléová byla těch věcí málo povědomá, ale časy naléhaly, a nezdálo se mu vhodno ani spravedlivo, pouštěti se ve spekulace tak vážné a daleko sahající a nevyložiti jí upřímně a důkladně nezbytnosti zamýšleného podniku, který jedině ho mohl uchrániti před velkou škodou, ne-li před katastrofou. Vylíčil jí věrně nové poměry obchodní a netajil před ní tísně, jež tou dobou ho svírala.

Ba, opravdová, krutá tíseň to byla!

Před pěti roky, když se vdávala druhá jeho dcera za pana Roberta Vitunského, nahromadil se u pana Chablé nadbytek peněz, mnohem více, než jich v obchodě mohl

potřebovati. Za tehdejších časů z ukládání peněz vycházely nemalé starosti: ústavů peněžních, bank, spořitelen atd. bylo velice málo, spojení s místy ústředními bylo obtížné, nákladné, časem a místy venkonce nemožné. Bylo tedy přirozeno, kdo měl peněz nadbytných, že se snažil nakoupiti pozemků, aby touto cestou se domáhal výtěžku.

I napadlo tehdá pana Chablé, obrátiti se na starého Vitunského a požádati ho, aby přijal správu jeho hotových a vedle rozumu svého jimi spekuloval a obchodoval. Vitunský souhlasil, snad tomu byl i rád: koupil právě toho času velké panství korunní ve východních Čechách za dva miliony a čím více měl hotových do svých spekulací, tím i lépe pro něho.

Odnesl tehdá z Jezerného skoro 200.000 zl.

A pan Chablé byl tomu rád; co by si tu byl počal s těmi penězi? Ujednali mezi sebou výpověď na rok, úroků pět ze sta a přiměřený podíl z čistého výtěžku. Úroky a tantiémy tyto se vyplácely panu Chablé velmi správně a dostačovaly běžným vydáním v domácnosti; bylo všechno v nejlepším pořádku.

Avšak za nových poměrův obchodních, vyžadujících nevyhnutelně koupi pohraničných bavorských sléváren, nebylo lze obejít se bez hotových. Bylo třeba jednati bez průtahu, kupovat za každou cenu, překvapit do jisté míry bavorské majitele hutí, aby nemohli se vzpamatovat. Pan Chablé cítil, že se chystá ke kroku velmi rozhodnému: s jedné strany, promešká-li příhodnou dobu, hrozily mu nenahraditelné ztráty, ba znenáhly, ale jistý úpadek; s druhé pak, bude-li mu možno přistoupiti rychle k činu, kynuly mu výhody, jichž na ten čas nebylo lze ani přehlédnouti; zlomí bavorskou soutěž, zmonopolisuje veškeru výrobu zrcadel; ale hned, bez nejmenšího odkládání, třeba se vzchopiti k činu, dříve než sesílí závody tam za hranicemi.

Co by byl dal, kdyby bylo bývalo hotových!

Ale vždyť jich bylo, vždyť tu bylo sto tisíc zlatých věna Charlottčina...

Užije jich!

Vydralo se mu toto slovo z hrdla, když rozmlouval se svou chotí o nevyhnutelné nutnosti rychlého činu; ale jedva je vyřkl, zdálo se mu, že projevil úmysl v pravdě zločinný, na každý způsob nepoctivý. Ty peníze už nepatřily jemu.

„Vždyť je dceři pojistíš,“ domlouvala paní.

„Ale Haslinger? Ne... ne... tomu jich nelze zadržeti. Zmínil se onehdy, že mu nastanou po smrti otcově tuhé starosti, ježto mu pak bude vyplatiti bratrovi podíl v hotových.“

„Pokud znám Haslingera,“ pravila paní, „nebude žádat, aby mu věno bylo vyplaceno v den svatby, a do roka Vitunský nám vyplatí sumu, kterou máme za ním...“

„O tom nelze pochybovat,“ odpověděl majitel hutí, „ale rok je dlouhý, a kdyby i tak bylo, jak myslíš, kdyby Haslinger na krásně počkal, co pak je sto tisíc zlatých vedle sumy, jíž do toho podniku potřebuju? A pak, má drahá... doprošovat se, dožadovat... je to strašné!...“

Starý pán přecházel pokojem v hlubokém zadumání; po chvíli se postavil k oknu a položil horké čelo na chladící sklo.

„Jsi velmi rozčilen,“ poděšeně pravila paní, „nikdy neviděla jsem tě v takové náladě.“

On snad ani neslyšel, tak byl zabrán do svých myšlének. Obrátil se zády k oknu a znova počal mluvit, spíše k sobě nežli k ní:

„Nevím, jaké myšlenky pořád na mne chodí. Je to hanebné a bráním se tomu ze všech sil. Je strašno si představit, co zkouší Jahoda, a dobře by bylo, kdyby Bůh učinil konec jeho trápení... A kdyby... kdyby jej vysvobodil, bylo by i po těchhle starostech...“

„Co mluvíš?“ zděsila se paní ještě více. „Nerozumím ti...“

Snad už tři léta tomu, co naposled se vyslovilo před ní jméno Jahodovo; pro ni dávno už umřel.

A starý pán pravil:

„Odpusť mi, má drahá, zamlčel jsem něco před tebou; chtěl jsem ti ušetřiti duševních zápasů. Snad jsem nečinil, dobře, ale Jahoda také jinak nechtěl, ukládaje si mlčení jako část svého pokání... Věř mi, Amálko, provinil-li se Jahoda, mukami svými a pokáním smazal vinu, a Lucilka přes to, že právem se cítila zhrzenou, do duše uraženu, neměla...“

„Co mohla, co měla Lucilka činiti?“ hájila paní Chabléová v dceři uraženou ženskost. „Byl bys ty se mnou tak jednal?“

„Nelze nikoho nutiti ke kroku velkomyslnému,“ odvětil pan Chablé, „aniž komu lze poroučeti, aby odpustil. Jest to křesťanská povinnost, ale při konání jejím jest nutno, aby vyplývala z vlastního srdce. Než nechme tohoto hovoru. Lucilce nebudu domlouvati, protože Jahoda mi to zakázal; jemu se uleví jen tehdá, když Lucilka sama se k němu vrátí, sama, povídám, nikým a ničím nejsouc k tomu pobádána; proto také Jahoda nechce, aby zvěděla o jeho posledních ustanoveních; proto také já tě prosím, abys jí ničeho nevyzrazovala o tom, čeho se nyní dovíš. Domlouval jsem jí ještě před nedávnem, laskavými slovy jsem jí uváděl na mysl její povinnost, vylíčil jsem jí strašná jeho muka; bylo všecko marné: srdce její zkamenělo! A přece bývala tak dobrá!“

Starý pán už dávno těžce nesl tento neúprosný dceřin vzdor; ale jak jej zlomiti? Vynutiti smíření nezdálo se mu ani mužno, ani spravedливо, a působiti na ni tím, že by s ní sdělil přes záповeď manželovu úmysl jeho, ustanoviti ji universální svou dědičkou, k tomu za nic na světě nebyl by se odhodlal. Byl by se za ni styděl, kdyby u ní rozhodovaly takové

pohnutky. Tyto myšlenky ho tížily už tehdy, když věc neměla stránky hmotné; čím mu byly, nedávno tomu ještě, Jahodovy peníze? Ba ztráty věna Lucilčina za nic nebyl by vážil; i kdyby ho úplně pozbyla, o její živobytí bylo postaráno. Jak praveno, po dlouhou dobu ho tlačila mravní stránka této otázky smíření. Jiný člověk, než tento až do hlubin duše poctivý sklář-kavalír, byl by za daných okolností tuto mravní stránku pustil úplně mimo sebe, přestává na hmotné, která poskytovala skvělých vyhlídek do budoucnosti. Ať Lucilie se smířila se svým manželem čili nic, jmění jeho, mimo malou částku, připadlo jí; pan Chablé měl v rukou opis poslední vůle Jahodovy, a jiný opis byl uložen u patrimonialního soudu v K***.

Několikrát ještě pan Chablé navštívil Jahodu, neudávaje doma cíle svých cest. Po každé nemocný se tázal, smířila-li se Lucilie, zbývá-li mu naděje, že konečně odpustí, a panu Chablé bývalo po každé smutně potřásti hlavou.

„Nenuťte jí, nedomlouvejte,“ říkával ubohý, „prosím vás; řekněte jí pouze, jaká muka snáším, že nemohu umřít bez jejího odpuštění; ale smířit se, odpustit mi musí jedině z vlastního popudu; jedině to pokládám za konec svého pokání...“

Lucilie nepřistoupila na domluvy otcovy. Ovšem ani ona, ani její matka nevěděly o Jahodově posledním pořízení.

Teprve nyní pan Chablé pověděl všechno své choti. Neubráníla se slzám.

„Než slyš a uvaž, moje drahá,“ doložil manžel, „a rci, možno-li nám, možno-li Lucilce kdy přijati tyto peníze, abychom se své strany nepodali důkaz smýšlení stejně čestného, stejně noblesy? Zkrátka, jest mojím vůlí, i přes to, že právě na mne dorážejí peněžité rozpaky, aby alespoň po této hmotné stránce Lucilie jednala tak, jako její manžel. Co zítřek nám přinese, vědět nemůžeme. Jahoda umírá po několik let a dosud neumřel – možná, že bude živořiti ještě jednou tak dlouho. Nelze mi přinutiti Lucilii, aby mu odpustila, ale v jednom mi bude po vůli: Lucilie mi napíše svou poslední vůli tak, jako ji dal napsat Jahoda, a ustanoví svého manžela tímž způsobem universálním dědicem, jako on ustanovuje svou manželku. Čekal jsem dost dlouho, dále vyčkávati nebudu. Už jsem promluvil s Jahodou o tomto mém úmyslu; řekl jsem mu, že Lucilie toliko s touto podmínkou přijme jeho odkaz. On bolestně se usmál a svolil, jakoby v tomto kroku nespatořoval než pouhou formalitu. Já v něm vidím více. Zůstavuji rozhodnutí samému Bohu: kdo z nich odejde dříve, ať zanechá druhého dědicem. Tak velí čest, a v té příčině nic na světě nezmění mého rozhodnutí!“

Paní Chabléová se ulekla. Pomyšlení, že mladá, zdravím, krásou a silou kypící dcera píše poslední vůli, sevřelo jí srdce; bylo jí, jakoby Lucilie podpisovala ortel své smrti.

„Je to strašné! Strašné!“ úpěla.

„Není to nijak strašné,“ pravil manžel, „a žádá toho čest našeho rodu, na němž nelpí žádná skvrna. Upokoj se, má drahá, a nepoddávej se přílišné citlivosti. Víš, že jsem napsal poslední vůli svou před dvaceti lety a – jsem živ!“

„Moje ubohé dítě!“ lkala paní Chabléová.

Přistoupila k oknu, zadívala se do třepetavých světél letního dne, vznesla zraky ke kučeravým, bělavým beruškám, přelétajícím po blankytu... I utkvělo oko na temeni vysokého chlumu, kde se světlem polita stála mezi zelenými buky a černými jedlemi právě dostavěná pohřební kaple Chabléových.

„Moje ubohé dítě... Nač jsem tě povila?“

„Amálko, nač se tak rozčiluješ?“

Ukázala prstem na rodinnou hrobku. –

„...Lucilko,“ domlouval nazejtří pan Chablé nejstarší své dceři, „slyš ještě jednou vážné slovo a pilně o něm uvažuj. Tvůj manžel umírá v bolestech. Neodpustíš mu, čím provinil se na tobě? Nesmíš se s ním?“

Vypjala se v pyšné své kráse.

„Ach, otče, proč mi o něm mluvíš? Zničil můj život, zhrdl mnou, pohanil mě... Se mnou se nezasnoubil, ale s mým věnem! Proč mi domlouváš, otče, ke kroku, proti němuž všecek cit se vzpírá?“

„Nedonucuji tě, dcero má; kohož donucovat k smíření, na němž srdce nemá účasti? Ale na uváženou ti dávám, kdo chce u Boha dosíci odpuštění, že sám musí odpouštět.“

Tvář otcova byla neobyčejně přísná. Mladá paní cítila, že srdce jeho odvrací se od ní. Dala se do pláče.

„Ach, smiluj se, drahý otče – neumím lháti. Bylo by snadno říci, že odpouštím... Ach, já i odpustím, jako že prosím Boha, aby ho ráčil přijati na milost svou; ale jak zapomenu?...“

„On chce tě vidět, chce umřítí v náručí tvém... a bude ti žehnat posledním svým slovem. Ustrnula bys se, kdybys viděla, jak strašně trpí, jak nevýslovně lituje... Lucilko, vždyť jsi dobrá, vždyť ctíš vůli otce svého, pojed' se mnou k němu a rci mu, že mu odpouštíš! Podle něho, ode všech opuštěného, jest místo tvoje, místo, které zaujímají placení, najatí lidé. Pojed', Lucilko, a Bůh ti požehná...“

Zachvěla se, zalomila rukama.

„Ach, otče, nežádej toho! Cítím, že vejdouc k němu, hrůzou a nepřekonatelným odporem s prahu bych se vrátila. Zkazil, rozšlapal moje mládí, a nyní žádáš, aby pohled na umírajícího utkvěl v mé duši až do mé smrti, aby příšerný stín mukami zmítaného po všechny

moje dni mě pronásledoval?... Nemohu, otče, a byť i věčná v tom byla vina, nemohu, nejsem s to...“

Dralo se mu slovo na rty, snad jí chtěl povědět všechny úmysly jeho, svědčící o účinném jeho pokání.

„Ty nevíš... ty nevíš...“ vyrazil ze sebe.

Zarazil se, umkl.

„Lucilko, přestala jsi býti dítětem!“ pravil po chvíli. „Vzdávám se při tobě autority otcovské a nebudu ti ukládat věci, jež poroučeti nelze. Odpovídej svému svědomí za svoje jednání. Ale v jednom mi budeš po vůli, nezprotivíš se mi. Čest našeho jména žádá, abys opsala a podepsala tuto listinu.“

Přečtla podávanou sobě listinu; byla krátká.

Moje poslední vůle

Jsouc při zdravém rozumu, aniž kým donucována, ustanovuji takto: Po mé smrti zdědí veškeré moje movité jmění, zvláště moje věno, jímž dosud vládne, obnášející jedno sto tisíc zlatých, můj manžel, Arnošt Jahoda, majitel sklárny v Sosnovce.

Lucilie Jahodová rodem Chabléová

Dáno na Jezerném, dne 10. srpna 18**.

Mladá paní zbledla.

„Nač to, otče?... Zákonitými dědici jste vy, moji rodiče, kdybych s toho světa sešla... Mám přece právo, ustanoviti dědicem, koho chci... na své jmění mám právo, a on mi je zadržuje...“

„Nechceš-li podepsati, Lucilie,“ pravil přísně, „nebudu tě nutit. Opakuji pouze, že naše čest toho žádá. Stojíš-li na svém, jest konec mezi námi. My těch peněz oželíme, my jich *nechceme*...“

„Ale, tatínku, vždyť jsem zdráva... nač poslední vůli... nyní...“

Pokrčil ramenoma.

„Jsme smrtelní lidé,“ pravil vážně.

Sedla za stůl, opsala mlčky listinu a stvrdila ji svým podpisem.

„Dobře,“ řekl, „pojedu dnes do Sosnovky a odevzdám tuto listinu Jahodovi. Děkuji ti, mé dítě! Nadál jsem se, že poslechněš. Podle lidského výpočtu nás přečkáš, přežiješ i svého

chotě; ručím ti za to, že své poslušnosti železi nebudeš. Chceš-li, Jahoda ti vydá tvé věno v hotových.“

„Byl čas,“ odpověděla klidně, „kdy jsem chtěla, aby mi je vydal; dnes pohlížím na tuto věc s jiného stanoviska. Není mi těch peněz potřebí; ať si je nechá...“

Téhož dne pan Chablé odjel do Sosnovky. Měl na pilno; bylo, jakoby chtěl zbýti se všelikého pokušení, těžiti pro sebe z nálady nemocného. Vzhledem k rozpakům, v nichž tonul, k naléhavé nezbytnosti, co možno rychle provést svoje plány v příčině zakoupení bavorských sklárných závodů, byla na snadě myšlénka a snad mu i přišla, požádati Jahodu...

Bůh jediný ví, jak těžký boj probojoval, než nad sebou zvítězil.

Ale zvítězil úplně; slovem se nezmínil o své tísní, a nemocný chladně přijal z jeho rukou Lucilčinu poslední vůli. Nemoc Jahodova vůbec se zhoršila: bylo vidět, že ztrnulost dostupovala mozku; už jen blábolil, myšlénky se mu trhaly.

„Těm nic! Těm nic... leda nemovitosti... všechno jí... ale už vím, že nepřijde... jedno... nemůže odpustit... nemůže... snad Bůh odpustí... ale proto přece jí dám všechno... však pan notář ví... a pan justiciář... Nebýti těch... vše by už byli pokradli... odnesli... někdy si myslím, že mě zabijí... ale nebojím se... bylo by po tomhle trápení... a nedostali by přece nic...“

Potom blábolil zcela nesouvislé věci a hned zase rozumně:

„Pane tcháne... jste na světě jediný člověk, který nade mnou se smíloval... jděte do K***... seberte peníze... vezměte si je už nyní... ti tady se rozzuří tak, že mě uškrtí... a bude konec...“

Když pan Chablé nazejtří odjížděl všecek vzrušen, díval se za ním příbuzný Jahodův, týž, který spravoval jeho závod. Jedovatým pohledem ho sledoval; pěsti se sevřely.

„Zloději!“ zasípěla zsinálá ústa.

„Pane Haslingře,“ pravil asi čtrnáct dní po těchto událostech pan Chablé, rozmlouvaje s příštím svým zetěm, „zbývá mi povědět vám jednu věc. Připouštím a vím, že základem šťastného manželství jest láska; přes to ani hmotné stránky nesluší zapomínati. Uvěříte mi na slovo, zaručím-li se vám, že nejmladší mé dceři dostane se téhož věna jako dvěma starším...“

Mladý muž se uklonil.

„Nenapadlo mi o tom pochybovati,“ pravil, „uvěříte i mně, velectěný pane, povím-li vám, že otázka, kolik se dostane mé drahé nevěstě věnem, nepadá u mne na váhu...“

„Dobře, dobře – vím, co chcete říci. Ale slyšte a odpovězte upřímně k mé otázce: Stojíte na tom, aby splatilo se vám věno Charlottčino v den svatby?“

„Pane...“

„Prosím o malé jen strpení. Ještě jsem nedomluvil... Řcete mi plnou pravdu. Přejete-li si, aby věno bylo splaceno, stačí mi úplně tento projev vaší vůle a do krejcaru vám vše vyplatím v umluvený den.“

Mladík se zarděl.

„Ani ve snu mi nenapadá, čeho takového požadovati,“ odvětil; „naopak, setkáváte se s mým přáním, podržíte-li peníze při sobě. Kdybych vám řekl, že vůbec nežádám věna, neuvěřil byste mi a pokládal byste moje slova za plané fráze...“

„Věřím vám,“ pravil starý pán, podávaje ruku příštímu zeti; „jste šlechetný, upřímný člověk. Nebudete skrácen...“

I rozpovídal se o svých plánech, skoupiti bavorské zrcadlářny, aby překonal hrozící mu jimi soutěž. Byla to spekulace na pohled odvážná, ale výborně pojatá a neomylně k cíli vedoucí, provedla-li se bez otálení. Starý pán vyložil mladíkovi všecky podrobnosti, a ten sám se rozohnil pro tento podnik.

„Mnoho nemám,“ pravil, „vydal jsem se poněkud z peněz novými zavedeními, opravami a stavbami, a jsem vám k službám padesáti tisíci; kdyby tu byl bratr, nepochybuji, že i on by se účastnil tohoto podniku; disponuje větší částkou...“

„Díky vám srdečné! Možná, že přijmu šlechetné nabídnutí vaše – promluvíme o tom později. Vydám se na delší cestu, až se vrátím, budeme jednati. Rozumí se, zdaří-li se nám, čeho podnikáme, že vy, milý pane zeti, budete mým společníkem, a že se rozdělíme o výdělek. Stačí mi zatím, že netrváte na svém právu v příčině věna.“

Mladý Haslinger odmítal všeliké díky s velikou rozhodností, trvaje na tom, že se pokládá šťastným těše se důvěře a lásce svého velectěného pana tchána, a že bude předním úkolem dalšího jeho jednání zachovati sobě obé.

Panu Chabléovi odpadl skutečně kámen od srdce. Rozmlouvaje se Charlottkou, pravil:

„Má drahá dcero, dostane se ti šlechetného, výtečného manžela! Nabyl jsem o tom jistoty; važ si ho a buď mu po všechny časy hodnou a obětavou ženou, nemineš se otcovským požehnáním.“

Krátce potom pan Chablé odjel z Jezerného. Navštívil nejdříve svého zetě, šlechtice Roberta Vitunského, chtěje promluvit s ním o svých plánech.

Kavalír, ten pan Robert! Hodný člověk, srdce by byl s ním rozdělil, drahý papínku sem, zlatý tatíčku tam, a bylo vidět, že mluvila duše, nikoli jen jazyk. Žilo se u něho jako v ráji, a paní Adéla, se slzami v očích, nestačila chváliti své štěstí, jak hodného a pozorného manžela má... a dvojice růžolících, batolících se, dovádivých hošíčkův... radost, radost, v dědouškovi se srdce smálo.

Blahobyt, elegance, spokojenost, největší pozemské štěstí, všeho tu bylo, a kdo tam přišel, nepadl se loučil.

Kavalír byl pan Robert, jakoby noblesa celé řady šlechtických předků v něm se byla soustředila, ale obchodního ducha neměl. Když tchán se jal vykládati mu o svých starostech a plánech, bylo, jakoby nerozuměl. Když pak pan Chablé se zmínil, že by potřeboval peněz uložených u jeho otce, zasmál se a pravil:

„Na mou čest, o těchhle věcech nemám ani tušení! Dobře uděláš, tatínku, když si k němu zajedeš. Je to daleká cesta, ale co naplat? Já sice dobře nerozumím, co mi vykládáš a jak to zamýšlíš narafičit s těmi bavorskými sklárnami, ale myslíš-li, že je třeba peněz, nezbývá než promluvit s otcem a s bratrem Stanislavem. Ti sami vše vedou, já se nestarám o nic, uložil jsem u nich svůj podíl a Adelčino věno, a oni posílají mi úroky. Letos toho bylo méně, poněvadž stále kupují za příčinou nízkých cen půdy; až budou prodávat, až se dočkají vyšších cen, budou mi posílají více. Mně je to jedno: na náš život zde stačí úplně výtěžek z panství, ba nejen že stačí, ale máme ještě několik tisíc na hotovosti a nevíme, co s nimi; kdybys nám je vzal do správy, byli bychom tomu rádi.“

O podrobnostech otcových a bratrových spekulací dobrý pan Robert nevěděl zhora nic; smál se pouze, když pan Chablé se ho tázal a dával rozmluvě jiný směr.

„Ale, tatínku, až uvidíš moje trakény, kteří mi došli minulého týdne z Holštýnska, podivíš se! Takových koní tu nemá nikdo; vraníci, jenom se lesknou. Doprava stála tři sta, ale není mi těch peněz líto; jsem zvědav, jak se osvědčí – bojím se, aby půda pro ně nebyla příliš tvrdá, kopyta vypadají poněkud měkká...“

Chtě nechtě pan Chablé musil se pustiti do rozprávky o trakénech; jindy rád se dával do takových rozmluv, ale té doby dorážející na něho starosti zaplašily veškeren interes ve sportu.

Rozloučil se brzy se zetěm, s dcerou a vnučkou a odjel do východních Čech, aby promluvil se starým Vitunským a jeho synem Stanislavem.

Starý Vitunský, stářím a neuhem sešlý, málo dbal obchodu; byl rád, že našel klid, a syn Stanislav všechny starosti vzal na svá bedra.

„To je člověk! to se podívíte,“ pravil staroch, „ten má desetkrát více podnikavosti než já. Co pak nezamýšlí koupit už druhý korunní statek! Obchod tří milionů, ale on jej provede... Svých dvě stě tisíc že potřebujete?... Je to maličkost, ale nevím, bude-li je mít na hotovosti. Čert aby do toho! Nyní, příteli, jest heslo: kupovat, pořád kupovat!...“

O dočasném stavu obchodů a spekulace vetchý stařec nevěděl mnohem více než Robert; odvolával se stále na svého syna, a ten jezdil s panství na panství, s pozemku na

pozemek, z těch byly mnohé roztroušené po celých Čechách. Panu Chabléovi nastala pravá honba po něm; konečně dostihl ho v severních Čechách.

Taky kavalír, ten pan Stanislav. Pachtil se za jakous komtessou, aby, vstoupiv s ní v manželství, povznesl svůj rod; také věnoval mnoho peněz na účely náboženské a církevní, koje se tou nadějí, že papež ho odmění titulem římského hraběte. Také žil jako pravý kavalír a hověl různým urozeným choutkám, zachováváje ovšem slušnou míru; ve všem ostatním činil dojem znamenitého, vypočítavého obchodníka.

„Budoucí český Rothschild!“ tvrdí váli o něm vrstevníci.

Když mu pan Chablé vyložil příčinu svého příchodu, žádaje ho, aby, možno-li, mu vyplatil jeho dvě stě tisíc zlatých, zachmuřilo se čelo českého Rothschilda-kavalíra.

„Slyším dobře?“ pravil. „Hned že vám mám vyplatit peníze? Vždyť vám není nepovědomo, že jsme si ujednali jednorocní výpověď...“

„Nedovolávám se svého práva. Pravím pouze, že velmi byste se mi zavděčil, kdybyste mi mohl peníze vyplatit ihned nebo aspoň v několika nedělích. K vašemu přátelství se utíkám... za rok snad bude pozdě...“

„Drahý pane,“ pravil po krátké přestávce pan Stanislav, „sám jsa obchodníkem, víte, že ve věcech peněžných přestává přátelství... Přiznám se vám, že i výpověď vaše mi přichází velice nevhod, právě nyní, kdy kupujeme. Kdyby každý, kdo má za námi peníze, nám je vypověděl, byli bychom brzy v koncích. Já na vašem místě nechal bych bavorských sléváren, a nevyplácí-li se u nás výroba zrcadel, nevyráběl bych jich. Nechte svých peněz u nás a za nedlouho vyděláte více, než v nejlepším případě na zrcadlech.“

Následoval pak dlouhý, nekonečný výklad o nastávajícím stoupání cen pozemků; pan Stanislav viděl do budoucnosti lépe než celý sbor starozákonních prorokův.

Panu Chabléovi tyto řeči se nelíbily. Vypadaly divně v ústech mladého člověka, jemuž neslušelo poučovati starého pána. I zastavil jejich proud, řka:

„Nu, rad vám dávatí nebudu. Dovolával jsem se vašeho přátelství, domnívaje se, že vám nebude za těžko přispěti mi v mé situaci. Vám se nevidí tak učiniti a odpustíte už, pro radu jsem k vám nepřišel. Račte tedy přijati výpověď v příčině mých peněz a vzítí na vědomost, že do roka a dne na ně spoléhám.“

Rozumí se, že se nerozešli v nejlepším přátelství.

Těžko vylíčiti, jaké trampoty, jaké svízele nastaly panu Chabléovi. Nynějšímu pokolení těžko lze posouditi, jak neutěšené bývaly u nás poměry úvěrové před padesáti lety. Bylo sice už několik úvěrných ústavů, ale ty všechny půjčovaly toliko na hypotéku pozemkovou, a tu se

ukázalo, že pozemky Chabléovy neměly ani třetinu ceny, jakou by byly mítí musily, aby mu mohla být poskytnuta půjčka, jíž se domáhal.

Přišla komise, pánové odhadli všecko, dali se pohostit skvěle a po svém obchodu pronesli ortel skoro zdrcující.

Les, Šumavský les! Netroufali si odhadnouti jitra ani na deset zlatých; zámek o sobě měl větší cenu než tisíce jiter nejkrásnějšího lesa. Kromě toho, což neměl pravdu pan Stanislav Vitunský? Neřekl-li, že je čas kupovat pozemky, že jsou přímo zadarmo? Nelze pochybovati, že pan Chablé by byl našel úvěr soukromý v každé výši, kdyby byl koho požádal o pomoc. Ale v té příčině francouzský kavalír-průmyslník jevil se špatným obchodníkem. Bylo vůbec poprvé, že měl potřebí úvěru; dosud vždy mu stačily jeho vlastní fondy. Byl ve spojení s velkými firmami domácími i zahraničnými, těšil se pověsti poctivce; ale nesvěřil se nikomu; domníval se, že jeho dobré jméno by bylo to tam, kdyby obchodní svět zvěděl, že je v nesnázích, byť jen okamžitých.

Léto se schýlilo, jeseň nastávala. Nad starou Šumavou plálo opět ono babí léto, jehož svrchovaného lesku žádné péro nedolíčí. Každé lidské stvoření okřávalo, všem jasné slunéčko v srdce zasvítilo.

Oj, jak byli šťastni, jak se těšili životu na Jezerném mladí manželé, jimž kněz složil ruce, aby druh s druhem žili po veškerou pouť pozemskou, na jichž hlavy rodiče nevěstini i otec ženichův svolávali nejhojnějšího požehnání. Och, svatba byla hlučná a nade všechny dřívější slavná; vše zářilo blahem, na mladý párek usmívala se rajská budoucnost, a na starší, co jich tu bylo, usmívaly se dávné vzpomínky. Jen na jednu neusmívala se ani minulost, ani přítomnost, ani budoucnost, na paní Lucilii. Tvář statné ženy, dospěvši vrcholu krásy, smála se s veselými, ale v srdci, k němuž krev bouřlivě se hnala, hlodal zlý červ, ozýval se hlas plný hořkosti: „Proč ti všichni jsou šťastni? Proč ty jediná ze všech jsi zbavena štěstí? Dokvétáš, ba dozráváš – a cílem jsi se minula... Propadávají léta, ubíhá mladost, až uběhne...“

Byl tu mezi svatebčany jeden, jehož nemohla neviděti. Nespouštěl s ní očí plných nelíčeného obdivu; šly od úst jeho řeči, lahodně plynoucí, zvukem lichotivým k srdci mluvící; jí bylo, že nikdy neslychala hlasu tak příjemného.

A když pozvedla oči, viděla mužnou tvář, nikoliv pravidelně krásnou, ale výraznou, plnou dobroty, vysoké, klenuté čelo, tmavé oko, plné hloubky...

A hlas v jejím nitru: „Propadla's! Propadla's!“

Muž ten byl ženichův bratr Jan; přijel z dálné ciziny, aby se stal svědkem bratrova štěstí. Zdržoval se do těch dob ve Frankfurtě, ale prohlásil, že půjde do Nizozemska a do

Francie, že teprve po delším pobytě v oněch zemích se rozhodne, kde se usídli a čemu se věnuje.

I starý Haslinger tu byl; ach, byl to jeho poslední výlet! Cítil, že není daleka doba, kdy se sejde se svou drahou, dávno odešlou.

Když se vrátil domů po třídní slávě, co se napovídal svému obrazu! Co se nachválil!...

„Ó ty moje, vid', že jsi se taky dívala? Vid, že jsi viděla, jakého náš hoch došel štěstí? Och, že jsi mezi námi nemohla dlít!... Věru, že by tě byli uctili jako mne... To jsou lidé, lepších není na světě. Nezapomeň jich, přimluv se za ně tam na nebesích, kde žiješ na boží slávě, aby se jim dostalo hojného požehnání.“

Mladí manželé zůstali asi čtrnáct dní v Jezerném; zámek byl dost' rozložit, aby ve zdi své mohl pojatai několikeré štěstí.

I Jan Haslinger, bratr Antonínův, prodlel na Jezerném; zajisté poprvé ve svém životě pocítil slastného kouzla rodinného života, a kouzlo to účinkovalo na něho tou měrou, že nemohl se odloučiti. V Jezerném žádný host nikomu nepřekážel, a nikdo nepřekážel hosti. Panovala úplná volnost. Zachtělo-li se hosti, procházeti se krajem, nebývalo třeba se omlouvat; měl-li zálibu ve čtení, byla mu k službám velká knihovna. Oběd a večere shromažďovaly celou rodinu; utkávaly se besedy, improvisovaly dýchánky; každému se skýtalo požitku. Volno přicházet, volno odcházet.

Jan Haslinger, jenž nehledíc k dobám dětství, dosud žil skoro neustále mezi cizími lidmi, oddávaje se svým studiím, potloukaje se širým světem, kam ho hnala neurčitá, tajemná touha, nejinak myslil, než že je v ráji. Poprvé zalíbila se mu rodná Šumava, kterou dotud pokládal za smutné, příšerné vězení. Jak mu šuměly do ucha svoje báje staré černé hory, jakou rozkoší naplňoval jeho duši pohled na modré vrchy. Pouhé pomyšlení, že na krátko jen tu pobude, v pravdě ho děsilo; zdálo se mu, že mu nelze rozloučiti se s touto přírodou, oděnou slavnostním hávem pozdního léta, s těmito milými lidmi, kteří přijali ho mezi sebe, jakoby od jakživa k nim patřil.

A kdo by se nedohádal, co ještě bylo!

Láska se vkradla mladému muži do srdce, prudká láska, která zaujala všecku jeho bytost, ani toho netušil.

Paní Lucilie snad také nevěděla, jak se to mohlo státi. Bránila se dorážejícím na ni citům s úporností čestné ženy, která je si vědoma, že přese vše, co se mezi ní a manželem stalo, mravně je vázána. Ale příroda je mocnější než všechny mravní zásady; příroda se hlásila o svoje právo. Nemohla neslyšeti mluvícího k ní hlasu, že mladost její je na sklonku; krev se

bouřila v bezesných nocech; neodolatelná touha zastírala jí oči. Věděla dobře, že mladý muž ji miluje, razil si cestu do jejího srdce žár z jeho očí... Netajila si, že její láska má do sebe jakousi nesrovnalost, ba nebezpečí pro budoucnost. Janovi bylo 27 let a jí 33; jaký bude poměr za deset let? – Zaplašila tuto trapnou myšlénku. Což jen pro ni, pro ni jedinou přítomnost nemá právo? Což je navždy odsouzena kolísati mezi zašlapanou minulostí a nejistou budoucností, která se šklebila na ni, jako by říci chtěla: dvanáct let tomu, co jsi se provdala... počítej ještě jednou dvanáct – vid, že taková doba brzo uteče? – a jaká budeš po té době? Vyblednou růže tváří tvých, seschne, spadne se tělo tvé, prokvetou ti bujné vlasy tvé... to tam je mládí, na věky propadlo!

A nový hněv ji pojal, nesmírný hněv proti tomu, jenž zničil její mladost.

Nebylo to v pravdě první pokušení, jež na ni doráželo od oněch čas, co odešla ze Sosnovky. V době, kdy sídlem byl na Šumavě kníže S***, mnohý a mnohý krásný mladý pán upíral na ni týž žhavý pohled, mnohé slovo touhy, lásky a vášně dotklo se jejího ucha, ale tenkrát bylo jinak, tenkrát byla mladá, nepřipadlo jí na um, že pomine mládí. Tenkrát také byla duše její naplněna čerstvou hořkostí, otupělá pro city lásky; ani za možné neměla, že by kdy mohla milovati. Rozmlouvala se všemi, smála se, byla veselá, duch a ústa se bavily, ale srdce se nerozehřálo.

Nyní cítila, že je jinak. Něco ji ponoukalo, aby si pospíšila užiti, dokud ještě čas – a ten mladík byl milý, upřímný, bylo na něm vidět, že šlechetně smýšlí. Nicméně neutuchl výstražný hlas v jejím nitru, hlas káravý, přísný: „Nezapomínej, že's manželkou jiného!...“

I zdálo se, že hlas tento si zjednal poslušnost. Počala mladíkovi se vyhýbat, ba často ani večerním besedám neobcovala, předstírajíc prastaré a přece vždy nové bolení hlavy.

Dobře, že paní Lucilii přestávala bolet hlava, kdykoli si vyšla na svěží vzduch. A ona pilně vycházela a při tom pilně toho dbávala, aby se nesetkala s Janem. Řídila se úplně zásadou Abrahamovou: šel-li on v pravo, dávala se v levo, šel-li daleko, pobyla na blízku, a držel-li se on parku, zašla si hodně daleko. Někdy chodila sama, jak už v Sosnovce činívала, častěji pro větší jistotu požádala strýčka Matěje, aby ji doprovázel. Ten ovšem se držel při „slečně tetě“ jako strážný duch a nadával celou cestou všem sklářům světa, zašlým, přítomným i budoucím jich pokolením, jak právě se nahodilo.

Kterého odpoledne chystal se Jan na vycházku směrem k Lávčákům, tedy, jak laskavý čtenář se pamatuje, v ony končiny, kde svého času Jahoda bez mála by se byl stal obětí sněhové vánice. Paní Lucilie ho slyšela, jak se u oběda umlouval s bratrem jejím Ferdinandem.

„Počítám si tam na jeřábka,“ pravil tento; „náš myslivec dnes ráno mi řekl, že je jich tam několik rodin. Toho třeba užít; tito ptáci jsou hrozně hloupí, sílu jich zničí různá dravá zvíř a ještě více jich podlehne zimě a sněhu. Ne aby se schovali! Kde je chumelice zastihne, schoulí se a nechají se zasněžit. Rozumí se, že většina jich zhyne. Škoda, taková výtečná zvířina, a bylo by jich velmi mnoho, kdyby pro svou hloupost tak četně nebrali za své. Kdo je chce střílet, musí mít dobré oko. Nevylítnou nikdy, utíkají kus cesty a přitlačí se k zemi, za kámen, za pařez... jejich barva je chrání, nelze je rozeznati od půdy, byť člověk šel zrovna vedle nich. Ale já už přece jich dostal dost. Nu, Jene, nechceš si taky střelit? Dám ti dobrou pušku...“

Jan, že není přítelem honby, ale že půjde rád se svakem.

Lávky leží jižně od Jezerného. Jedva mladí páni opustili zámek, paní Lucilie vydala se směrem severozápadním, k zamilovanému svému jezírku, jež dalo osadě jméno. Příjemná cesta, o málo delší čtvrt hodiny. Vysoký les v pravo i v levo dávno už polehl, vždy hladové sklárny pohltily stovčká drva; ale všude bujelo do výše různorodé kypré mlází: temnozelené jehlancovité smrky, útlé boučky, jichž listí se rdělo všemi odstíny, mladé břízy, jichž bílé pně vypadaly jako stříbrné nitky, vetkané do ohromného zeleného, červeně a žlutě kvítkovaného koberce; tu a tam javor, pokrytý jasně žlutým listím; šedá jíva, vyrostlá z mokré půdy; vysoká tráva ostřice, hnědá nať borůvková; mroucí houštiny vrbičné; chumáče fialové zeměžluči i bílých s růžovým nádechem parnassií. Pluly tiše vzduchem dlouhé nitě babího léta, vířila jemná seménka vrbice, okřídlená jako vlna pampelišek, chmýří hedvábné, všude vnikající, na všech předmětech lpící. Zamihly se, zakroužily dlouhé pavučiny, zachytily v letu padající paprsek sluneční, zaleskly se na okamžik všemi barvami duhovými a zmizely zase.

A mladá paní šla a šla, myšlénky přelétaly jako ty pavučiny; když docházela cíle svého, výše vystupovaly stromy, jedle, smrčky a buky, a když došla, stál starý les jako obrovská hradba; uzounká stezička vila se křivolakými oklikami pod zelenou šumící střechou. Šero vůkol ní, žádný paprsek se neprodral skrze husté koruny, rozložitě větve; po zemi žluté listí buků, mech a věkovitá trouchel, pokud neprostupoval šedé rulové balvany, tu holé, onde různými lišejníky porostlé. Drobnou klest vyrubaly pilné ruce, jinak by tudy nebyla ani prošla – Sto kroků ještě, i dospěla konce velebného sloupořadí tohoto chrámu přírody, a před ní rozkládalo se malé jezero.

Vůkol něho s polovice lem lesa, proti ní, na západě a na severu vysoká stráž, strmá, samé balvany, mezi nimiž bídně živořily zakrsalé smrčky.

Věčný stín vládl na místech těch, nad nimiž se klenul nebeský blankyt. Voda tichá, černá; temné, bezedné hlubiny, jichž propastí žádné lidské oko nevystihlo; neveselá hladina, které žádný větřík nečeřil.

Mladá paní usedla na široký kámen, porostlý zeleným mechem a vyčnívající podle samého břehu černých vod. Zraky její bloudily po hladině, utkvívaly na protější stráni, těkaly v pravo a v levo; protější stěna se svými kostřbatými, rozcuchanými stromky vypadala jako ohromné, mračně stažené obočí. Na pravo od ní čněly z vody mrtvé vrcholky několika stromů, jež sklátila poslední vichřice do těchto tůní, kde tlí, až za dlouho setlí.

Ticho vůkol ní; doznívalo k ní jedině šplouchání padajícího kdesi do jezírka potůčku, bzučení lesních včel, sbírajících se vysoko nad ní v korunách starých stromův, sluncem ozářených, a z dále dobytčích zvonců unylý zvuk, mroucí a opět se rodící v této ohromné tišině. Zacvrlikalo časem ptáče, drobný, kropenatý střízlíček, malinký zlatohlávek; zavolala řízně pěnkava, již družka odpovídala s protějších strání; zaklepal datlík tvrdým zobákem na peň buku; zasmála se v houštině posupným chechtotem sojka.

Zahvízdla pojednou ve vysokém, košatém smrku sýkorka nebo koňadra, a mžikem umlkli drobní ptáci. Fr! Fr! podle ní a nad hlavou její, tak že bezděky se vznesly její zraky do výše. A hle! u veliké výši, jako v samém nebeském blankytě, kroužil luňák...

Snad bystré oko dravcovo spatřilo lidskou bytost v této samotě, neboť rázem vznesl se ještě výše k blankyту a v rychlém letu zmizel směrem severním, vysoko nad protější stěnou.

I letěly za ním myšlenky její, okřídlené tužby, ztratily se, kroužice v nesmírné prostoře...

A jedva dravec zmizel s dohledu, zavířily kolem ní zase radostné ptačí hlasy, plesající, že odvráceno od nich hrozící nebezpečí.

A ona? – Cítila, jak její mladost uhání letem ostříže, avšak ostříž, jenž zasadil ostré spáry své do jejího srdce, dosud neodletěl, a nebylo, kdo by ho zaplašil...

Nebyla svobodna! nenáležela sobě! Tělo toho, jenž ji měl ve své moci, chřadlo bez vlády, mřelo dlouhým umíráním, ale duch jeho kroužil nad ní a vůkol ní, jako tento luňák, jen že nikdy, nikdy neodletěl.

Nevýslovná hořkost sevřela jí srdce. Bylo jí, jakoby neúprosný, tvrdý hlas úsměšně na ni volal:

„Pozdě, má milá!... pozdě!... Co čas vzal, toho nevydá; co minulo, nevrátí se...“

Zavadila nohou o šedý kamínek; kamínek se převalil, překotil se po strmém břehu a zapadl v černé, nehybné vody.

Bublínka vyskočila, rozplízla se – poslední památka po zapadlém kamínku!

A opět úsměšný hlas:

„Však jsi viděla! Kde je ten kamínek? Žádný věk ho nevrátí dennímu světlu, mechovému loži, kde dřímal od nepaměti. Videla's tu bublinku?... I po tobě mladé zavíří, praskne, a bude po všem.“

Z dále opět k ní zalétal mroucí zvuk zvonců, pohřební hudba po zmizelém kamínku...

Oči se naplnily slzami, dlaněmi zakryla si tváře.

Nevýslovně bolno stalo se jí, a přec tu bylo nejvolněji v této samotě, kde mohla se oddávat myšlénkám a touhám svým. Dýchal jí na čelo les; dívalo se na ni velké oko jezerní, vystupovaly z něho lehounké páry večerní, kroužily nad vodami rojem svým; – šuměly větve nad hlavou tichou řečí svou.

A vůně, vody, páry a stromů šumění těšily ji, bol konejšily, sborem do ucha šeptajíce:

„Pohleď, poslyš, není-li krásný ten svět? Žil ten nadarmo, kdo nám rozumí, s námi se domluví?... Co z toho, že stárneš?... My se ti neodcizíme, my s tebou budeme, báje svoje ti budeme vykládat!... A až tě tam uloží, ve výslunné výši, ve vaší nové hrobce, nejkrásnější na světě, my tě tam navštívíme; my vezmeme s sebou duši tvou, a budeš jako my. Věř nám, my jsme z boha jako všecka tato krása, tato velebnost, tento klid, tato útěcha vůkol tebe i nad tebou. Jako páry vodní neustále mění tvar svůj, tak i vše se mění na světě, příroda i lidé, ale dobrota boží se nemění, a blaze tomu, kdo ji chápe v dílech jeho! Nic se neboj, jen k nám se uchyluj!...“

Seděla, seděla, zadumána.

Přibývalo stínu. Hroty skalní na protější straně, dosud vroubeny zlatem, přiodívaly se znenáhla černými rouchy.

Na vysoké jedli, nedaleko jejího sedadla, proháněly se dvě skotačivé veveřice. Ona jich neviděla. Ale veveřice se daly do své večere. Každá ulomila smolnatou šišku, po jedné straně již dozrávajících, brunátně hnědou, na druhé ještě zelenou, růžově žíhanou. Padaly s výše odloupané šupiny, dopadávaly s lehkým šelestem na kameny pod starým velikánem, zapadávaly do hustého mechu, do vřesu, do borůvek...

Dlouho, dlouho veverky hodovaly, a ona naslouchala padajícím šupinám.

V tom rázem ticho; šupiny přestaly padat. Frr! frr! podle ní střízlíček, jenž se přišel napít; jí zajisté se nebál, díval se na ni černýma očkama docela z blízka, nejevě nejmenšího strachu. Proč uletěl, ani se nenapiv?

Co to? Zašustilo něco v houštině za ní, bylo, jakoby těžký krok byl narazil na kámen.

Ulekla se, vyskočila.

Stál proti ní Jan Haslinger.

XII.

Zachvěla se, zbledla, bezděky sklopila oči. I on se zarazil, dávaje na jevo, že nevyhledával setkání se s ní, ba že ani netušil, že by byla v těchto končinách. Trvalo chvíli, než vyrvalo se mu slovo pozdravu, a ještě déle, než ona mu odpověděla. Stáli mlčky proti sobě, jakoby každý se bál počítí hovor.

„Měl jsem štěstí – ani jsem se nenadál,“ konečně promluvil.

„Jak a proč sem přicházíte?“ tázala se úsečně, skoro trpce.

„Odpusťte, vyrušil-li jsem vás... Bůh je mi svědkem... kdybych byl věděl... ráče prominouti... sama uznáte, že bych se nebyl odvážil takto předstoupiti před vás...“

Teprve viděla, že byl všecek ubrouzdán, blátem pokálen, oděv jeho rozedrán; nebylo věru těžko mu uvěřiti.

„Jak vypadáte! Přihodilo se vám něco?“

Našel řeč. Jal se vykládat, jak sem přišel. Pan Ferdinand se pachtil za jeřábky, uloživ mu mlčení, aby neplašil zvěř. Lehla naň nuda a nevěda, jak by ji zahnal, umyslí si, že vyzkoumá, odkud přichází potok, protékající „Lávkami“.

„Byla to hanebná cesta divočinami,“ pokračoval v samém smíchu; „nebyla to vlastně cesta žádná; nebylo místy možno i podél břehu se dráti neprostupnými houštinami; místy dokonce příkré skalní stráně lemují tok této vody, že nezbyvalo než užití samotného řečiště, skákati s balvanu na balvan, ba i brodit se vodou. Však co na tom? Jsem odměněn, ani bych se nebyl nadál... mohu se s vámi rozloučiti, dáti vám s bohem, bez formality, od srdce... zítra stane se tak ve vsí formě... pozítří odjedu...“

„A proč už odjíždíte? Vždyť jste ještě se nezmínil o nějakém úmyslu, opustiti nás. Nelíbí se vám u nás, pochopuji... Přišel jste k nám z velkého, šumného světa, a u nás je smutno...“

„Křivdíte mi, paní svakyně. Dobře víte, že u vás smutno není, a že sotva by se našel člověk, jenž by nepokládal za štěstí, trávit u vás celý svůj život. Ale vše má své meze, a bylo by neslušno, zneužívat pohostinství...“

„Nás nevyrušuje nikdo, příbuzní nejméně.“

„Právě jsem se přesvědčil, že tomu není tak, jak ráčíte říkat: vás na příklad jsem vyrušil... Pochybuji, že jsem vám přišel vhod...“

„Těžko vám odpověděti. Nenadála jsem se, že by kdo sem přišel... ulekla jsem se, to je vše. Ostatně, na těchto místech nepřijímáme hostí,“ doložila, a pablesk lehounké ironie přeletěl přes krásnou, dotud velmi vážnou její tvář.

Uklonil se.

„Ovšem, ovšem,“ pravil, „stojím tu až příliš dlouho. Za půl hodiny padne soumrak, a je čas ubírat se domů. Jak mě zde vidíte, nemohu vám nabídnouti svůj průvod. Půjdu tedy sám a než rozloučím se s vámi, povím vám pouze, že do smrti nezapomenu krásných, u vás zažitých dní. Povím vám, že odcházím s pocitem, že poprvé v mém životě se usmálo na mne slunce mého štěstí. Děkuji vám srdečně za vaši dobrotu a přeji vám nebe na zemi. Moje myšlenky a tužby budou vás provázeti na vašich cestách, nezapomenu vás nikdy a... snad... snad... až nastanou jiné doby, zase se vrátím a zase mi bude svítit slunce.“

Slova jeho pronesena byla hlasem tak opravdově vřelým, že nemohla se minouti cestou k jejímu srdci.

Stála před ním v hlubokém stínu, takže snad ani neviděl, jak střídavě se rděla a bledla.

„Děkuji vám. S bohem!“ zašeptala.

„S bohem...“

Podal jí ruku, a ona viděla, že na té ruce lpí krev.

„Poranil jste se?“

„To nic není, ani jsem toho nepozoroval... bezpochyby, jak jsem se dral houštinami, zachytila se nějaká ostrá větvička.“

Sehnula se k vodě, namočila šátek a utřela krev s jeho ruky.

A jak se ho dotkla, všecek se zachvěl.

Setkaly se jejich hlady, viděli navzájem celou svou duši. Nebylo třeba slov, aby si všecko řekli.

Ale nad nimi se vznášel, jako onen luňák nad černými vodami, duch umírajícího v dále...

„Jene, pro milosrdenství boží vás prosím, opusťte mne, jděte domů!...“

Neodpověděl. Chopil její bílou ruku a vtiskl na ni žhoucí políbení.

„Jene, jděte...“ prosila úpěnlivě, „víte, že... že...“

„Lucilie, jak je bůh nad námi, já se k vám vrátím. Věřte, že šťastné řízení osudu, že vyšší vůle nás svedla; té vyšší vůli budu děkovati za tento blažený okamžik pro všechny dni svého života...“

„Vraťte se, Jene, až...“

Neodpověděla; plaše se ohlédla, jakoby slyšela zlostné zamávnutí křídel poletujícího vùkol ní luňáka.

On pak ještě jednou políbil chvějící se teplou, bílou ruku a odešel.

Zůstala sama. Od východu se valilo šero, předchozí noci. Splynuly v jedno dlouhé, černé stíny, smazaly hroty, výklenky a sruby protivné stěny i s pokrývající je klestí, pohltily vše vůkol, obestřely stromy i skály jednotvárným závojem. Jasný blankyt nebeský se přioděl temnošedým hávem, na němž vzplanuly dlouhé, nachové žíhy, pluly mráčky, lemované ohněm. Z černých vod vystupující páry zhoustly v bělavou mlhu, jež překypovala přes břehy a objímala pně starých stromů.

Mladá paní usedla ještě jednou. Srdce se jí svíralo bolem, a přece v duši vykvetlo nesmírné blaho. Ozval se u nitra plesající hlas:

„On tě miluje, miluje, miluje!“

Hlas ten zvítězil nad hořkými myšlénkami, nad trpkými vzpomínkami i nad bolestí rozloučení.

Zaplakala, usedavě zalkala – ale byly to slzy, jež srdci ulehčují. Seděla dlouho; rosa padala, páry se srážely, oděv její provlhl.

Pojednou jí bylo, jakoby mrazná ruka se jí dotkla. Vzchopila se. Vše halil soumrak, pod klenbou stromů zavládla černá noc. Pojala ji úzkost, černé otvory mezi stromy příšerně na ni zíraly; zdálo se jí, že se hrouží do neznámých, věčně temných končin. Bylo poprvé, že tak se opozdila; doma snad už na ni čekají.

Ale jak se měla vydati dříve? Měla jít s ním, s Janem? Co by lidé řekli?

Vydala se, ponořila se v lesní tmu. Nebylo tam tak hrozno, jak si to představovala; ostatně, kratičký kousek cesty, a měla za sebou vysoký les. Jak z něho vyšla, jak otevřela se před jejím zrakem pláň, mlázím porostlá, zdálo se jí, že kráčí ještě v plném denním světle. Stál již na nebi srp měsíce, ale na západě plály kotouče ohnivého světla, přecházející v lem růžových červánků.

Došla zámku. Již se tam po ní sháněli, společnost již byla v prostranné jídelně.

Vběhla do svých komnat, dala ohlásit, že se vrátila, že se opozdila, a vykonavši potřebnou toaletu, objevila se ve společnosti, záříc krásou. –

A pozdě v noci, když vše ulehlo, hořela ještě lampa v Lucilčině ložnici, a při jejím svitu hovořily dvě ženy.

„Jsem tvou upřímnou dcerou, moje matičko... vše ti povím, co mne blaží a tíží, ničeho ti nezatajím...“

„Mluv, Lucilie, ulehči srdci...“

„Ach, matičko, viděli jsme se sami dva v lese, u jezera, a řekli jsme si, že se milujeme. Neřekli jsme si to v pravdě, ale víme to, víme to oba... nebylo třeba, vyznati si to... A vid', matinko, je to hřích, že ho miluji, dokud onen žije... Prosila jsem ho, aby odešel, a on je

čestný... uposlechl mé prosby, šel bez odkladu... a pozejtří odjede, daleko, daleko, a nevrátí se... a já přece myslím, že jsem na sebe uvalila zlou vinu...“

Dala se do pláče.

Matka ji objala něžně, dobrá slova k ní mluvila...

„Upokoj se – doufej, že konečně minou dnové zkoušení tvého, že dobrotivý osud přetne pouta, jichž tobě přetřhati nelze; pak vzejde ti nové štěstí, tím větší, čím déle ti bylo odpíráno.“

„Ach, matičko – zdá se mi, že přijde pozdě... mladá léta utíkají...“

„Nezoufej, dítě!... Mládí trvá, dokud si je udržíme. I tvůj čas přijde, a já v tobě ožiju...“

Dlouho spolu hovořily, až dohořival olej v lampě.

Obrátilo se ještě několik dní, a v Jezerném zavládl klid. Jan Haslinger odejel první, po něm pan Chablé, jenž zahájil svoji činnost v příčině zakoupení bavorských zrcadláren; posléze mladí manželé. – Rozstala se nejmladší dcera s rodným, otcovským krbem, rozloučila se s rodiči a přes to, že mnoho slz prolila, opouštěla svůj dosavadní pobyt s blahem v duši.

Dojeli do Janova za výtečné pohody i byli slavnostně uvítáni. Starý Haslinger žehnal nevěstě své na prahu nového domu, bohatě a vkusně vyzdobeného; pak odevzdal všechny klíče synovi, řka:

„Ode dneška jsi neobmezeným pánem všeho, můj Antoníne! Zbude ti pouze vyrovnat se s bratrem Janem, jemuž na hotovosti dávám podíl rovný tvému. Rozumíš obchodu a světu lépe než tvůj otec, jenž už dávno se přežil a touží už jen po odpočinku. Dílo svoje jsem vykonal, jak jsem mohl a uměl. Odejdu spokojeně za matkou tvou, jakmile jen Pánbůh mě zavolá. Vy pak buďte svorni a šťastni, abyste dětem, jež Bůh vám pošle, odevzdati mohli zděděný majetek, pokud možno rozmnožený.“

Syn plakal, líbal otcovy ruce, děkoval na stokrát; nevěsta objala vetchého kmeta, slibujíc, že do smrti bude Antonínovi vzornou, milující manželkou.

„A nyní, děti, zvláště ty, moje drahá nevěsto,“ dále mluvil staroch, „přistupte sem a vizte zde nejlepšího, nejnezištnějšího přítele, ježž nebe mi ušetřilo...“

Mladý pán ho znal, všemohoucího, přísného a přece tak dobrotivého pana řiditele Kroužilovského panství, vážného pána s oholenou tváří. Stál po boku kmetově.

„Ano, milé děti, v této vážné chvíli vám to povídám, v této době, kdy přestávám býti pánem a vládcem toho, co zde vidíte. Bez tohoto výtečného přítele, milý Antoníne, nebyl bys pánem a majitelem, nanejvýše nájemníkem této půdy, odvislým člověkem, jehož lze každou

chvíli vyhnati. Jeho dobrotě, jeho pomoci děkuješ své štěstí, svůj majetek, svou nezávislost...“

„Ach, drahý příteli,“ ozval se řiditel, a neskonalá dobrota, jež trůnila na jeho vysokém, lysém čele, jakoby se snášela na mladý, před ním stojící párek, „ach, drahý příteli, nesmírně přeceňujete skrovné služby, jež jsem vám mohl prokázati. Na mém místě byl by tak jednal každý, kdo by se byl setkal s člověkem tak ctihodným, jaký je váš dobrý otec, mladý pane, váš tchán, milostivá paničko...“

Avšak starý Haslinger mu nedal domluvit.

„Neodmítejte, drahý pane, neodmítejte mých díků, snad posledních, jež vám vzdávám. Můj syn ví... jemu netřeba říkati... ale třeba, aby i moje spanilá nevěsta věděla, čím jsem vám povinen. Proto chci a prohlašuji zde veřejně vůli svou, aby můj syn vám zachoval největší úctu a vděčnost až k hrobu, aby dbal vašich přátelských, moudrých a osvědčených rad, jichž dojista nikdy mu neodepřete, zkrátka, aby na vás přenesl všecku lásku, úctu a důvěru, kterouž jako dobrý syn vždy míval k vlastnímu otci. Jest mlád, nemá zkušeností, a já klidně odejdu, věda, že vy, velectěný příteli, mu budete rádcem vždy a ve všem.“

Řiditel se uklonil.

„Neračte o mé dobré vůli pochybovati, příteli nade všecky vážený. Jsem ovšem přesvědčen, že mladý pán se obejde i bez mé rady; znát' svět lépe než já, nabyt vzdělání mnohem většího než já; nicméně, kdyby mladý pán kdy se utekl ke mně o radu, nebo kdyby viděl nebo se domníval, že to neb ono by se mohlo provésti s větší výhodou, neopomenu sděliti se s ním o svých náhledech, čili, nazýváte-li to tak, poraditi mu. To vám slibuji svatosvatě, a víte, že jsem slibu svému vždy dostál.“

Výraz tváře řiditelovy byl slavnostní, a jeho hlas zněl vznešeně. Starý Haslinger byl tolikou dobrotou dojat k slzám, rovněž mladý, jenž sliboval, že nikdy nezapomene slov otcových; jedině v duši mladé paní se ozvala jakás neurčitá nedůvěra. Mladou, dětinnou hlavinkou projela myšlénka, že velectěný přítel jejího tchána má do sebe cosi strojeného, že možná není tak upřímný, jak se jeví. Než, pozorujíc všeobecnou náladu, uzavřela v srdci city nedůvěry a nezmínila se o nich nikomu. Nicméně pilně naslouchala jeho řečem, studovala se ženským důvtipem jeho pohyby, rysy jeho obličeje, hru očí, veškeré jeho sobě vedení, a výsledek těchto studií byl, že si řekla:

„On je docela jiný, nežli můj otec a můj tchán!“

Nedopředla těch myšlének, pohltily je jiné.

Nastoupil vládu svou podzimem. Přihnaly se mraky od západu, přivalily se husté mlhy, rozzuřily se bouře, vichřice, lehla tma a s tmou nuda; nasákla půda vlhkem, bylo bahno, kam noha stoupla.

Avšak na Janov nuda nedozrála. Tam kvetlo štěstí; tam bylo útulno a milo, a byť i méně bylo hostí než v Jezerném, mladé paní se nezastesklo, a dopisy do Jezerného rodičům posílané zcela jinak vyznívaly, než svého času listy Lucilčiny ze Sosnovky.

Ale otec málo mohl těšiti se z nich; jeho zaujalo tou měrou provádění jeho plánů v příčině zrcadláren bavorských, že skoro úplně se vzdal rodinného života. Zůstavil choti svůj útulný dům, snesl na syna řízení Jezerenských skláren a přestěhoval se do sousedních Bavor. Z počátku vše se bralo směry mnohoslibnými. Pan Chablé zakoupil dva závody skoro rázem za hotové; hned na to třetí, jež vyplatil s polovice. Vydal se úplně z hotových, ale, kdož prodali, byli spokojeni, chválíce si dobrý, výnosný obchod.

„Kdybych byl deset let vyráběl zrcadla,“ liboval si jeden z dosavadních majitelů, „nebyl bych měl tolik čistého výtěžku.“

Věci skutečně braly se tak, jak pan Chablé předvídal: rychlé, nenadálé postupování jeho a vysoké nabídky, které Bavorákům činil, překvapily je.

Ale byly ještě tři takové závody, jež bylo třeba zakoupiti, chtěl-li se zbaviti vší soutěže, a právě z těch byl jeden nejmocnější. Ale nebylo lze pochybovati: nabídnouti majiteli hotových peněz, a byl by mu závod prodal.

Pan Chablé počal vyjednávati o koupi; nabízel majiteli značný obnos, přesahující skutečnou cenu závodu a splatný za rok. Pan Buchmann – tak jmenoval se onen průmyslník – byl člověk zámožný, ba bohatý; nemělť potřebí peněz, ale jemu z toho spěchu nějak se rozbřeslo v hlavě. Znal pana Chablé, věděl, že zakoupil už tři závody; ani nebyly ho tajny pohnutky, jež přiměly českého továrníka k těmto podnikům. Zakoupení závodů na bavorské půdě ho nepoděsilo, viděl v tom jedině vystřídání se konkurentů, nikoli nebezpečnější soutěž. Nebyla-li spotřeba výrobků taková, že několik vyrábětelů dobře mohlo podle sebe obstáti?

Ale nyní pan Chablé se obrátil přímo k němu, i jeho závod chtěl koupiti. Nechoval k němu nejmenší nedůvěry, byl jist, že pan Chablé bude moci i chtíti mu vyplatiti kupní cenu v ustanovené lhůtě. Ale proč tak pospíchal ten pán? Proč, když po roce mohl zaplatit hotovými, nevyčkal do roka? Že by pan Chablé pomýšlel zmonopolisovati veškeru výrobu, to ovšem ho nenapadlo na ten čas. Avšak právě uvedené úvahy dostačovaly mu, aby vyžádal si čas na rozmyšlenou. Výmluvnost páně Chabléova nezvítězila, nerozprášila obavy znenáhla vznikající v bavorském průmyslníku. Vyžádaná na rozmyšlenou doba prošla, a pan Buchmann prohlásil, že závodu svého neprodá; snad instinktivě uhodl, oč šlo; snad sdělil se o

tom s ostatními průmyslníky, neboť i tito jako na úmluvu přerušili všecko vyjednávání a vidouce, že pan Chablé už se pustil do výroby, sloučili se v jakýsi kartel a vydali bojovné heslo proti cizímu vetřelci.

I utkaly se obě strany v zarputilý boj na život a na smrt. Bavorským průmyslníkům přispěla na pomoc jejich vláda; oni zajisté i pan Chablé byli poukázáni na dříví z ohromných kamerálních lesů královských, a z tohoto stavu věci právě vyplývaly pro něho největší pohromy, oněm pak ohromné výhody: onino dostávali dříví skoro zadarmo, jemu se kladly neustále překážky, ba někdy nebylo mu lze, koupiti dříví za žádnou cenu.

Vše, vše spiklo se proti němu; vedli si, jakoby ho chtěli bojkotovat; odluzovali mu dělný lid, a těm, kdož věrně v jeho práci zůstávali, činili všeliká protivenství. Že výrobky z jeho závodů byly mnohem lepší než jejich, sami doznávali, a i jeho zákazníci mu to dosvědčovali; ale konkurenti ubíjeli ho lácí svých výrobků.

Ve vzniklém boji tom pan Chablé znova osvědčil svou v pravdě kavalírskou povahu; neutíkal se k žádným nízkým prostředkům a prostředčkům, které by mu snad byly pomohly v jeho tísní. Přes to byl dobrý obchodník a měl tolik zkušenosti, že věděl, že z pravidla se tak vede začátečníkům v cizím kraji. Kdo vydrží, vyhraje – a bude-li jeho zboží i na dále lepší než zboží jeho protivníkův, bude i marné úsilí potlačit ho. Proto byl dobré mysli. Do roka bude jinak: přihrne se proud peněz, provedou se různá zlepšení, on zřídí sám několik nových závodů na přiměřených místech a udusí soutěž. Zatím bylo potřebí vyráběti a prodávati se škodou; budoucnost to nahradí.

Za takových zápasů a úvah minula zima, první, kterou neztrávil v kruhu své rodiny.

Smutné doby byly v Jezerném. Choť a dcera byly skoro pořád samotny, poněvadž pan Ferdinand byl zaujat řízením českých závodů tou měrou, že přicházel málokdy do zámku.

Hučely, řádily vichřice, sněhové bouře, budily v srdcích žen smutné, trapné vzpomínky; táhly nekonečné mlhy, lehaly na duši jako těžký sen. Odhoupal je vítr, že odtáhly, valíce se přes skalní stráně a zelené bory, ale jedva minuly, jiné se přivalily, přinášejíce novou nudu, šero a tmou bez konce.

Přehnal se ty větry, bouře a mlhy i přes Sosnovku; řádily, zuřily jako na Jezerném, ale neodnesly spoutanou v bídném těle duši, toužící po vysvobození už tolik let.

Jako trouchnivějící kmen v lese, nehybně, bez nejmenší vlády, nešťastný Jahoda trávil dni své na loži. Po měsíce už nepromluvil ani slova, jenom oči těkaly po úzké prostoře, utkvívající chvílemi na obraze Ukřižovaného. – Nemocný nepožíval skoro už žádného pokrmu, jedině neuhasitelná žízeň trápila ho, a kdož mu podávali sklenici vody, reptali, jak ve

dne v noci jim nepřeje odpočinku. Nemocný slyšel jejich řeči a nemohl odpovídati leda stonem.

A nebe neslitovalo se nad ním.

XIII.

I tato zima se přehnalá; přešlo i jaro plné dešťů, bouřek a bláta, a vzplálo opět léto nad starou Šumavou.

V saloně Jezerenského zámku pan Chablé hovořil se svou manželkou. Několik neděl tomu, co se viděli naposled. Paní Chabléová stála u okna; v přestávkách hovoru její oči přelétaly po zelené krajině, utkvívajíce bezděčně na vysoké hrobní kapli, již časem zakrýval z okolního lesa vystupující bělavý dým.

Nebylo ladně venku, ač ustál déšť, trvavší po několik dní. Po obloze přeháněly se trhané mraky, a jen tu a tamrazil si jimi dráhu sluneční paprsek.

A jak na nebi letěly mraky, uháněly pod nimi přes povrch zemský šedé stíny.

Pan Chablé seděl v křesle, i přes jeho lysé čelo letěly stíny a mraky.

„...Tož tedy dnes měl pohřeb chudák, starý Haslinger,“ pravil; „je mu volno v ruce boží. Nastaral se, nalopotil, ale večer jeho života byl krásný. Domohl se, čeho mohl se nadíti, synové se mu vydařili, a když vše upravil co nejlépe, Hospodin propustil sluhu svého.“

„Zde píše Antonín,“ paní ujala se slova; „usnul, bez boje překročil práh věčnosti...“

„Rád bych mu byl prokázal poslední poctu; žel, že jsem přišel pozdě; vždyť už jsem ti řekl, že posel včera za mnou vyslaný mne nezastihl a dnes už bych tam nedošel...“

„Ovšem, Antonín nám odpustí; dostali jsme zprávu včera ráno, také už bychom byli přišli pozdě.“

Zamlčeli se. Zavládlo hluboké ticho v prostranné síni.

„Jeden za druhým odchází,“ pravil pan Chablé; „je věru čas, že je dostavěna naše kobka... Těm tam je lépe...“

„Máš mnoho starostí, můj drahý?“ tázala se paní, a její bílá ruka se položila na jeho rámě.

Zamávl pravici, vzdechl.

„Je to bída,“ pravil, „býti hotových, vše by vypadalo jinak... ale já tě nechci zarmucovat; zůstav mně tyto starosti, které se přeženou jako venku nepohoda. Asi dva měsíce ještě bude mi zápasiti s tou svízeli, pak mi vyplatí peníze Vitunský. Musím se ti přiznat, že jsem očekával více ochoty od Stanislava; jemu zajisté by nebylo připadlo za těžko sehnati sumu, která by mě byla vysvobodila z mnohé tísně... Víš, moje drahá, poctivá práce na konec přece zvítězí a dojde uznání; zakázky už se hrnou přes všechny námahy a pletichy pana Buchmanna a jeho družiny. Jen více peněz, nic než více peněz!“

„Ty se mi usoužíš!“ chopila se paní slova. „Tak je mi, jakoby hrozilo něco strašného... Bojím se o tebe, a připadá mi, že snad by bylo bývalo lépe, kdybys ten podnik tam nebyl vzal na svá bedra. Nač si ukládat na starší dni takových starostí?...“

„Má drahá, není dobře, že tak mluvíš. Co jsem učinil, bylo nezbytno. Pomni, že máme čtyři dítky a že přece všem chceme zůstaviti bydlo, rovné svému vlastnímu; je tedy třeba rozmnožiti naše jmění, a byl bych špatným otcem, kdybych v té příčině dle sil svých se nevynasnažoval. Posud dařilo se nám, jak sami jsme si přáli; proč by nás právě nyní Bůh opustil? Já se přičiňuji, požehnání je u Boha. Ty pak i nadále mi důvěřuj a starání mi zůstav!“

Paní Chabléová neodpověděla. Mluvili zase o zesnulém Haslingerovi, o svých dětech, o svých nadějích.

„Kde je Lucilie?“ pojednou tázal se pan Chablé.

„Odešla asi hodinu před tím, než jsi přijel. Bezpochyby že je u jezera. Chudinka – nediv se, že trochu samotaří. Je ten její život přece jen ztracen!“

Pan Chablé se zadumal. Přišel mu na mysl nešťastný Jahoda; sám na sebe toužil, že v poslední době skoro jediné myšlenky mu nevěnoval. Paní Chabléová nevěděla o něm ničeho, on sám od oné doby, kdy u něho byl návštěvou před svatbou Charlottčinou, neměl o něm žádné zprávy.

„Její manžel je větší chudřas než ona,“ pravil po drahné chvíli; „provinil se, ale tak strašně ještě nebyla trestána žádná vina. Věř mi, Amálko, kdybych sám si nemusil připisovati část viny, že k tomuto nešťastnému sňatku došlo, a kdyby on, chudák, nebyl na to kladl váhu, aby Lucilie vrátila se k němu bez donucení, bez přemlouvání...“

„Jak že? On chtěl, aby Lucilka k němu se vrátila? Toť smělost, která přesahuje vše, co bych i od něho byla očekávala...“

Pan Chablé cítil, že uklouzlo mu slovo, jež slíbil zadržeti.

„Ano, prosil Boha, aby Lucilka se vrátila a mu odpustila. Ba, povím ti vše, abys věděla, že pokání jeho nebylo líčené. Ustanovil ji ve své závěti universální dědičkou a uložil mi,

abych nezmiňoval se o tom nikomu, aby snad toto jeho rozhodnutí jí nepřimělo ke kroku, jenž měl býti dobrovolný a k němuž jedině vlastní cit měl ji pohnouti...“

„A nepůjde-li k němu?...“

„Pokud se týče odkazu, je to jedno; dědí tak nebo tak.“

„A proč jsi mi to neřekl?“

„Můj drahoušku, odpusť, ale slib je slib. Ty bys to byla dceři sotva zamlčela, nyní dokonce ne, vidouc mě v nesnázích...“

„Nezasluhovala jsem té nedůvěry...“

„Není to nedůvěra; opakuji ti: slib se musí zachovati. A ještě něco: kdyby Lucilie byla věděla o poslední vůli svého manžela a kdyby tato okolnost ji byla přiměla k návratu, k odpuštění, řekni mi, čím by byla? Styděl bych se za ni, do smrti bych jí toho neodpustil; proto jsem ji raději nechtěl uváděti v pokušení. Pochopuješ, má drahá?“

„Pochopuji – ale mně jsi to mohl svěřiti...“

„U žen srdce mluví hlasitěji než rozum. Ani tebe jsem nechtěl vydávati v nebezpečí, abys snad musila za dceru se stydět... Snad jsem se dopustil těžké viny, že jsem ti to dnes řekl... Stokrát jsem ti chtěl říci všecko, abys toho ubožáka neodsuzovala... Věř mi, Lucilie nejednala dobře, že mu tou měrou zavřela své srdce. Třeba odpustiti i nepřátelům...“

„Nediv se, odpusť jí i ty,“ matka hájila obviňované; „nediv se! Jakž odpustiti tomu, kdo mladému srdci vzal více nežli život, kdo v prach je zašlápl...“

Otec setrval na tom, že Lucilie měla odpustiti; matka i dále hájila své dcery.

Chýlilo se odpoledne. Slunce objevilo se na sklonku západu, vymanivši se z mraků. Bylo nachově rudé, ohromná, skoro příšerná deska. Jednotvárně se vlnící hory, nad nimiž stálo, nepřibraly z něho žádného lesku, mraky vůkol se černaly.

„Už by se mohla vrátit Lucilie z té procházky,“ prohodil pan Chablé; „je mokro venku, sychravo, nevlídno...“

„Možná, že ji doprovázel Matěj,“ odtušila paní.

V tom se udál na peronu jakýs shon, rychlé kroky, několik křižujících se hlasů doznělo až k nim do salonu, ale oni si toho nevšimli a hovořili dále.

Tu zlehka se otevřely dvěře, a vstoupil jeden ze sluhů. Vypadal bled, ustrašen. Pan Chablé vyskočil z křesla.

„Co je, Josefe?“

„Prosím, milostpane, je... je... že strýček Matěj se zbláznil. Je dole v čeledníku a mluví nesrovnalé věci... člověk tomu dobře nerozumí, něco o mladé milostpaní... ale to přece nemůže býti...“

Pan Chablé se zachvěl. Paní Amalie, zaslechnuvši zmínku o své dceři, přikvapila v tom okamžiku.

„Lucilie? Co se stalo s Lucilií?“ tázala se všecka bleďa.

„Nevím, prosím – ale strýček Matěj... pan starý jsem chtěl říci... Je více mrtev nežli živ. Stál jsem na peroně, když přicházel; zdaleka už bylo vidět, že se s ním něco přihodilo. Ublácený, ustříkaný, hrůza se podívat... Běžel, běžel, jak živ bych neřekl, že starý člověk dovede takhle běžet...“

„Dále... dále...“

„Mával rukama, když jsem na něho křičel, tázaje se ho, co se přihodilo, a Ježíši! sem – Ježíši! tam...“

„A kde je mladá paní?“ vpadl mu do řeči pan Chablé.

„Mladá milostpaní?... Nevím prosím. Nevrátila se s ním, ač jsem viděl, že po obědě spolu odcházeli.“

Pan Chablé už neposlouchal, nýbrž pospíchal dolů do čeledníku. Strýček Matěj tam skutečně byl; seděl na lavici všecek schoulen, sporé šediny visely mu do čela, vytřeštěné oči zíraly do prázdna, jakoby byly skleněny.

„Co se stalo, Matěji?“

„Co se stalo? Propadla se!“

„Kdo se propadl?“

„Slečna teta se propadla!“

„A kde je Lucilie?“

„Což nerozumíte? Vždyť mluvím přece jasně a zřetelně... vždyť neblázním, ač nebyl by div, kdyby člověk z takového neslýchaného neštěstí se zbláznil. Povídám vám: propadla se před mýma očima.“

Zalomil rukama, sklesl na podlahu, svíjel se jako červ.

Sešla zatím také paní Chabléová; všecko se skupilo kolem starocha.

„Stalo se věru něco hrozného!“ pravil pan Chablé, třesa se na celém těle.

„Matěji, mluv! Kde je Lucilie?“ zvolala paní Amalie v zoufalství, na smrt bleďá. „Moje předtucha!... Kde je Lucilie, má ubohá dcera?“

Pan Chablé pak pravil:

„Vstaň, Matěji! Zbláznil jsi se? Já ti nerozumím. Vypravuj, co se stalo...“

Staroch vstal. Viděli, jak vypadal jeho oděv: blátem všecek postříkán, rozerván na cáry. Pan Chablé jej vyvedl z čeledníku, vlekł ho nahoru po schodech. Paní následovala polomrtvá, podpírajíc se o rámě komorné.

Nyní teprve podařilo se přiměti starocha, aby aspoň poněkud souvisle vypravoval, co se stalo. Nebyla to pro něho věc snadná, byl chudák všecek pomaten.

Doprovázel paní Lucilii při dnešní její vycházce. Došli spolu jezera; bylo tam mokro, sychravo. Starý Matěj jí domlouval, aby raději se vrátila domů, ale ona nechtěla poslechnouti, spíše drala se stále ku předu, až k samému břehu, přes to, že padající s mokrých houštín kapky celou ji smáčely. Projevila úmysl, obejít jezero až k severní straně. Staroch neustával vytýkati jí zpozdilost tohoto počínání, avšak ona spěchala ku předu, jakoby Bůh ví oč šlo; on sotva jí stačil, zůstáváje stále za ní. Najednou jí slyšel vykřiknouti; neviděl jí té chvíle, ježto ji od něho dělila houština. Prodral se křovím a co spatřil, přesahovalo veškeru víru. Bořila se pod ní půda, a ona se zoufale namáhala, aby se vybavila z nebezpečného místa. Chtěl přispěti jí na pomoc, dostal se k ní as na pět kroků, ale v tom i pod ním všecko se bořilo. Povolil hustý, zelený mech, po němž nohy kráčely, a vytryskla voda. Cítil bezdno pod sebou, a nebýti podle něho mladého stromku, za jehož peň se zachytil, najisto by se byl taktéž propadl do přílišných propastí vodních. Ale on se zachytil, stranou odskočil a ucítil pod nohama zase půdu. Byl to jediný okamžik nekonečně hrozný; jen na ten okamžik odvrátil oči, ale když pohleděl na místo, kde před vteřinou spatřil mladou paní, ani stopy po ní nebylo. Na místě tom houpalo se černé bahno, a na něm několik kalných bublin. Pokusil se, aby se dostal k osudnému místu: nemožno; jakmile postoupil o jediný krok, bořila se zase půda.

Jak se to mohlo přihoditi?

Milý čtenáři! Míst, kde cosi podobného může se státi, na Šumavě je více, než by se kdo nadál. – Osudné ono místo bylo jedva pět kroků vzdáleno od kraje jezera, ba bylo ještě částí jezera. Během věků pohynuly celé generace kmenů, vyrostších na pokraji černých, smutných vod. Pomřely, převalily se, ponořily se do jezera, tlely a hnily, koruny i pně pod vodou i na povrchu; vyrostly jiné, i těch věk naplnil se, i ty čas a větrové skláli; přikryly těly svými strouchnivělé své předchůdce, jichž zbytky, pokud byly pod vodou, svázalo vodní býlí, a pokud čněly z vody, obrostl vřes neb zelený, hustý mech. I do přibylých mrtvol různé rostlinstvo zapustilo kořeny, proplétalo se, uhnulo, rozpadávalo se, znovu vyrůstalo. Chomáče plazivých bylin vyplnily mezery, až znenáhla utvořila se klenba přirozená přes zátočinu, klenba dosti pevná, dokud bylo sucho. Stokrát, tisíckrát stanula na ní lidská noha, a klenba vydržela. Než, po vydatných deštích rozmočila se věkovitá troucheň. Běda tomu, kdo by se svěřil zelenému tomuto koberci. Pod pokrývkou číhaly chladné, tiché propasti, černé hlubiny...

Kdo vypíše leknutí, zármutek, zoufalství, jež zavládly v klidném dosud panském sídle Jezerenském!

Sběhli se kde kdo na zámku, v závodech, v brusírnách, ozbrojili se náčiním a spěchali k místu hrůzy, aby vyrvali ošemetným hlubinám aspoň bezduché tělo.

Zapadlo slunce, ale tmou noční překonávaly rudé ohně pochodní.

Pan Chablé postavil se v čelo těchto smutných prací.

Sbíraly se nové černé mraky na západě, křížovaly se na nebi blesky, rachotil v dáli hrom – a na klidném břehu, ukrytém v hlubinách lesních, volaly na sebe hlasy mužů.

Vyděsili se ptáci ze sna svého. Přelétali vzduchem, vyskakovali ze tmy netopýři, přivábeni nezvyklým, plápolavým světlem; kroužili ve vrcholech stromů i klikatým letem nad hlavami lidí.

Doma zatím ubohá matka svíjela se v nesmírném hoři.

Položili prkna přes nebezpečné místo, doplazili se po nich až tam, kde se otevřela zrádná země, i našli tělo mladé ženy. Kořeny skryté ve vodě zachytily její šat, jinak by byla zapadla do bezedných hlubin...

Tři dni na to už nebyla prázdná nově vybudovaná rodinná kobka Chabléových. Našla v ní poslední útulek žena v květu svých let, ubohá žena, od níž po dlouhou dobu štěstí se bylo odvrátilo; odešla se světa ve chvíli, když jí kynul lepší osud.

První, jenž přišel ji navštívit a poplakat nad kovovou rakví, byl Jan Haslinger.

Jedva promluvil s druhými, zase odešel. Už nikdy se neobjevil na Šumavě; odešel do širého světa, vzav s sebou vyplacený mu bratrem podíl. Kam šel, jak se mu vedlo, kde se usídlil, nikdo nezvěděl.

„Můj Bože,“ zdrcený otec zalkal nad rakví, „můj Bože, tvé cesty jsou nevyzpytatelný! Snad vládla trestající ruka tvá. Ach, ustaň v hněvu svém, buď milosrdný, milosrdnější než ona, která neodpustila vinníku svému i přes lítost jeho, přes pokání jeho.“

A než se vypravil pohřební průvod ze zámku, spustil dole v čeledníku starý Matěj, napolo šílený nad strašným koncem své „slečny tety“.

„Vyhlad', o Bože, tu hanebnou čeládku sklářskou, která vším tím je vinna. Jenom zoufání může člověka hnáti na taková prokletá místa, jakým je tohle jezero, jehož kraj z ničeho nic se boří... Banda vražedná, tihle skláři!... Ti ji tam dohnali!“

XIV.

Bud' vítáno, neštěstí, přicházíš-li samo!

Když, vrátiv se z pohřbu dceřina, pan Chablé vkročil do Jezerenského zámku, přistoupil k němu cizí člověk, zvláštní posel ze Sosnovky, a ohlásil mu, že zemřel Arnošt Jahoda.

Zemřel v týž den, podle všeho v tutéž hodinu, kdy odebrala se na věčnost jeho manželka.

Posla vypravili druhého jitra. Za jediný den nikdo nemohl vykonati cestu ze Sosnovky do Jezerného. Posel si pospíšil a překonal vzdálenost za půl druhého dne, přes to, že ho zdržovaly neustávající přeháňky.

„Kdy zemřel? Kdy zemřel?“ tázal se ještě jednou pan Chablé, jemuž jako blesk projela hlavou myšlénka, jakého dosahu bude konstatování, kdo z manželů zemřel dříve.

„Bylo asi šest hodin večer,“ odpověděl posel.

Mrtvolu paní Lucilie našli ovšem mnohem později; byla již čirá tma, jistě deset hodin. Ale kdy, v kterou hodinu překvapila ji smrt? V kterou snad minutu?

Bude třeba provésti důkaz.

Umřela-li paní Lucilie jen o několik minut dříve, byl dědicem jejím v okamžiku její smrti ještě žijící manžel a po něm jeho příbuzní; umřela-li později, byla ona dědičkou a po její smrti její rodiče.

Krutá chvíle pro ubohého, smutkem stísněného otce!

Co bude?

Zemřela-li dcera dříve než její manžel, to tam jest i věno její.

Přes to, že srdce krvácelo nad strašlivou ztrátou, která ho stihla, přivalily se děsivé představy o ranách, jež padnou na jeho podnik. Přes to, že dusil všeliké takové myšlénky, musil si přiznati, že často, velmi často cosi jako naděje jistého vítězství ozývalo se v hlubokém úkrytu jeho nitra, jakýs hlas, jenž šeptal: Neboj se! Dni tam toho jsou spočítány, až zavře oči, připadnou ti statisíce, a pak překonáš vše, odoláš všem...

Pan Chablé byl poctivec; ale kde je smrtelník, jemuž by na jeho místě takové myšlénky nebyly přišly?

Přišly mu, ale v zápětí za nimi pevný, nezvratný úmysl, že bude jednat jediňe podle práva a pravdy a že bez ohledu na sebe bude se domáhati pravdy.

Panu Chabléovi připadlo, že mu bude jednati rychle, aby nepodlehl pokušení, které se dostaví. Obrátil se na strýčka Matěje, jenž právě vcházal do průjezdu a který nebyl slyšel, co posel hlásil.

„Kdy se to stalo především?“ tázal se pevným hlasem. „Pověz určitě, Matěji, kdy se to stalo?“

Matěj vypoukl na něho oči, krvavé pláčem.

„Co se táže pan strýček? Vždyť přece ví, že večer...“

„Mluv zcela určitě: pamatuješ se kolik bylo hodin? Zcela určitě; kdybys věděl minutu, snad ani nevíš, kolik dobrého bys způsobil.“

Matějem to trhlo.

„Což pak myslíte, že člověk při takové příležitosti se dívá na hodinky?“ vyhrkl ze sebe.

A pan Chablé pravil, svěsiv smutně hlavu:

„Snad zabrániš naší zkáze, vzpomeneš-li si. Přemítej, pro živého Boha tě prosím! Jsi jediným svědkem. Pokud já s určitostí vím, vrátil jsi se o půl osmé... ale kdy toto hrozné neštěstí se událo, v kterou hodinu, neřekl jsi nám... to nevíme, a třeba nezbytno to vědět; proto tážu se tě...“

Starý Matěj jal se přemítati bruče spíše k sobě samému:

„Počkejte. Světlo ještě bylo, úplné světlo... a o šesté už se tmí u jezera v té kotlině; ano, o šesté slunce se chýlí za hory... a chvíli před tím díval jsem se na hřbet západní stěny, a ten stál jako v plamenech, a tu jsem řekl slečně tetě: „Nechod'te už dál! Co nevidět zavládne stín, bude pak chladno, mohla byste se nastudit...“ Tu ona: „Ale, co vás napadá, strýčku? Slunce zapadá po osmé... máme času dost... po celou tu dobu přšelo, musíme toho užítí...“ Já: „V téhle kotlině je o dvě hodiny dříve tma, a chladno jde z vody, vlhko je tu, prosím vás, pojd'te, bude na vás čekat paní matinka...“ Ale ona mi nešla a drala se stále ku předu houštinami... byla všecka ubrouzdána...“

„Ale Matěji... čas třeba věděti, hodinu třeba přesně určití...“ přerušil jeho řeč pan Chablé.

„Nu, ano, vždyť mluvím o čase. Vždyť povídám, že šest ještě nebylo, ale pátá už minula...“

„Šest tedy nebylo? Víš to jistě?“

„Nu, jistě to vím... Vždyť potom, když neštěstí už se stalo, nadlidsky jsem se namáhal, abych se dostal na místo, kde se propadla... vždyť jsem se bál jít domů... seděl jsem tam dlouho a plakal jsem... Myslil jsem, že se zblázním, že tammusím skočit za ní, abych vám nemusil přinést zvěst'... A pak jsem nešel přímo domů, běžel jsem do slévárny a tam jsem jim to vypravoval a prosil jsem je, aby mi poradili, jakým způsobem bych to měl vypravovati paní tetě Amalii... že vy jste se vrátil, nevěděl jsem. Tam u jezera ovšem už dávno byl padl

soumrak, ale jakmile jsem vyšel z té kotliny, byl bílý den přes to, že slunce nesvítilo... Zkrátka, více než půl šesté nebylo, když se to přihodilo.“

Pan Chablé svěsil hlavu, přejel si rukou čelo. Bylo jisto, že Lucilka skonala dříve než její manžel; nebylo lze o tom pochybovati. Propadlo věno dcery jeho i dědictví její! A přece ustoupil rychle do pozadí zničující dojem této jistoty, a bol nad ztrátou dítěte podržel vrch. Jak rád by byl obětoval všechno, kdyby mu byla vrácena!

A což ubohá matka! Stihnuvší ji rána úplně ji podlomila. Chřadla, vadla – plížila se jako stín.

Co každý mohl předvídati, k tomu došlo. Příbuzní Jahodovi, zejména jeho sestřenec, který po dobu nemoci nebožtíkovy spravoval jeho závody, přihlásili se o dědictví. Pan Chablé přesvědčen, že jeho dcera zemřela dříve a že tedy jemu nepřísluší nároky činiti, nejraději by se byl vzdal všech kroků a jen k domluvě svých přátel, zvláště k žádosti svého syna, jenž stál na tom, aby druhá strana byla přinucena provéstí důkaz, že zesnulý skutečně nezemřel před šestou hodinou, vzal si na pomoc právního přítele.

Jednalo se několikrát před patrimoniálním soudem v K***, kde uložena byla poslední vůle nebožtíkova.

Příbuzní Jahodovi sehnali množství svědkův; i bylo až směšno, jak se snažili posunouti hodinu úmrtí Jahodova do pozdější doby večerní; ba byli mezi nimi, kteří by byli odpřisáhli, že ubohý trpitel skonala až po osmé.

Zástupce pana Chablého zase stál na tom, že rozhodovati může jedině chvíle, kdy smrt obou manželů byla konstatována, a to že vzhledem k paní Lucilii se stalo teprve k desáté hodině večerní. Pan Chablé byl sám přítomen tomuto řízení, ale ani slovem nevmísil se do projednání; teprve když advokátem jeho navržené vyrovnání, znějící v ten smysl, že se zřiká všech nároků na majetek Jahodův ve prospěch příbuzných tohoto, stoje pouze na tom, aby mu vydáno bylo věno jeho dcery Lucilie v obnosu 100.000 zl., druhou stranou bylo zamítnuto, ujal se slova a pravil velice klidně:

„Cesty božské prozřetelnosti jsou nevyzpytatelné, a člověku se nesluší, aby drzou rukou do nich sahal. Hledal jsem svého práva, a druhá strana se ho domáhala rovněž; nebudu se utíkat k vytáčkám a sofistickým výkladům; ať po právu se stane. Pokládám za jisto, že zeť můj, nebožtík pan Arnošt Jahoda, ne-li později, před šestou hodinou neskonal; rovněž přiči se svědomí mému výklad, že měla by zde rozhodovati chvíle, kdy se zjistila smrt mé ubohé dcery, poněvadž nutno míti za to, že té chvíle už byla několik hodin mrtva. Svědek její smrti byl jen jeden, ten je mi věrohodným a mně výpověď jeho zplna dostačuje; týž svědek udává, že neštěstí přihodilo se kolem hodiny páté, zcela jistě před šestou. Poslední její vůli

ustanoveným dědicem jejího jmění byl té doby ještě žijící manžel. Já tedy nemám žádného práva k její pozůstalosti a nečiním též žádných nároků. Neopřel jsem se vyrovnání, jež navrhoval můj právní zástupce, poněvadž se mi zdálo, že se dovolává velkomyslnosti a šlechtnosti právních dědiců Jahodových, a poněvadž po mém soudu nikdo nemá práva, bránití svému bližnímu, chce-li tento býti velkodušný. Z té příčiny bych byl též přijal věno své dcery, kdyby mi je byli vydali, a byl bych se jim pokládal po celý svůj život k díkům zavázán. Jakmile zavrhl tento návrh, není mi s nimi už co činiti; statku, jenž mi nepatří po právu, nikdy jsem se nedomahal a nebudu jinak jednati než dosud, byť mi vzešla z toho hmotná záhuba. Podržte si, pánové, což vašeho jest!“

Slova tato učinila dojem v pravdě ohromující. Těch nikdo se nenadál, nejméně právní zástupce řečníkův a po něm příbuzní zesnulého, kteří se připravovali na dlouhou úpornou při.

Ukloniv se na všechny strany, pan Chablé se měl k odchodu. I přistoupil k němu sestřenec Jahodův, týž, který po dobu nemoci svého strýce spravoval závody jeho.

„Pane Chablé,“ koktal všecek dojat, „prosím ještě slovo! Tak to nebylo míněno... jsem ochoten zříci se polovice věna pozůstalého po vaší paní dceři...“

Majitel hutí si přeměřil mluvčího od hlavy do paty.

„Děkuji vám nyní co nejsrdečněji – avšak dovolte, abych vám řekl, že jsem vám nedal práva pokládati mě za obchodníka v právním přesvědčení, s nímž lze smlouvat. Poroučím se vám uctivě a přeju vám všelikého zdaru. Zdá se, že do nynějšího světa hodíte se lépe než já.“

„Nerozumím vám, pane Chablé,“ vece venku advokát; „nač jste zahazoval zbraň?... Věno vaší paní dcery jistě bych vám byl zachránil... měl jste pomýšlet na své děti...“

Pan Chablé pokrčil ramenoma.

„Jednal jsem, jak mi svědomí moje velelo,“ pravil klidně.

Strýček Matěj zuřil.

„Pane strýčku,“ pravil, třesa se zlostí, „toho jsem se musil dočkat? Tak jednáte s tou luzou sklářskou? Proč jste jim nevydal ještě Jezerenské závody a zároveň ty, jež máte v Bavořích? Věru, já jsem u přirovnání k vám mizerný hlupák, ale tak bych vůči těmto hambářům nebyl prohloupil! Což pak si myslíte, že tato čeládka vám bude vděčná? Mýlíte se! Vysmějí se vám, a právem...“

Pan Chablé jakoby neposlouchal řeči té; teprve po valné chvíli zavřel mluvčímu ústa, řka, aby si hleděl svého. Matěj uposlechl a spolknul svůj hněv. Teprve v Jezerném zase povolil mu uzdu, došed si do hutí, kde vynadal všem fukačům, nosičům a brusičům, nic jinak sobě neveda, než jakoby ti všichni byli ve svazku se Sosnovskými zrádci.

Skláři se mu vysmáli, a to ho popudilo do té míry, že jednoho z nich chytil za hrdlo; byl by ho snad ve zlosti svá uškrtil, kdyby druzí mu nebyli přispěli na pomoc.

„Vrahové vlastního otce! Zrádcové císaře pána, vlasti a Boha samého!“ soptil, vraceje se do zámku, kde dokončil v čeledníku výklady své o mrzkostech synů Belialových.

Jeseň se přihnala, divoké bouře rovnodenní zaburácely přes hluboké lesy, přes širé planiny; převalily se sněhobílé mlhy, halící ve svůj háv údoliny, prorvy i stráně; odhoupal je vítr, přihnal za ně šedá oblaka, jež zdála se srústati se zemí. Mračno všude a neveselo, každé srdce svíral nekonečný soumrak.

A přes bouře, vichřice, přes spousty vod, jež s nebe spadaly a na zemi se sbíraly, den co den nešťastná matka putovala do rodinné hrobky Chabléových pomodlit se u rakve záhy zemřelé dcery.

A sama, chudinka, chodívala, sama plakala; syna zaujaly starosti o závody; manžel neustále dlel v Bavořích. Snad starému pánovi zápas, jež bylo mu vésti s nepřátelskou soutěží, mírnil bol. Přišel čas, kdy dle úmluvy Vitunští mu měli splatiti peníze. Den stíhal den, a pořád nedocházela zpráva o těch penězích. Jeho platební lhůty vypršely.

Jakživ nebyval v takových nesnázích... Děsné okamžiky, strašné dni, hrozné neděle! Za poslední čtvrtletí sešedivěl úplně; oči zapadly do důlků, přímá dosud postava se naklonila, ruce počínaly se třásti, chůze pozbývala pružnosti... to už nebyl bodrý, usmívající se průmyslník-kavalír; hoře ho vysušilo, starosti zaplašily úsměv. A přec, kdyby byly přišly peníze, jeho peníze, zase by se byl vzpružil, a vítězný boj by byl vrátil dobrou mysl; v tomto boji snad by se byla i zacelila krvavá rána.

„Toť krutá neomluvitelná bezohlednost!“ – s touto výčitkou večer lehal, pronášel ji stokrát v bezsenných nocech, s ní vstával každého jitra. Když už si neviděl pomoci, když co den naléhavěji dorážela naň nevyhnutelná potřeba, když řada dopisů Stanislavu Vitunskému i jeho otci zůstávala bez odpovědi, vzchopil se a vydal se na dalekou cestu do východních Čech, kde doufal, že zastihne dlužníky své.

Cesta dlouhá, úmorná onoho času, v době podzimní, honba s místa na místa, jako tehdy, když asi před rokem tam jel. Ale tehdy jely s ním naděje, tentokrát doprovázela ho skleslost, bolné vzpomínky a těžké myšlenky, a ty nekrátí cesty.

Stanislav Vitunský přijal ho velice nevlídně.

„Máte na spěch, milý pane Chablé,“ pravil, „ani bych nemyslíl, že ta věc tak kvapí. Poslyšte: co já mám říkat? Ani pro mne nepřišla ještě doba žní, a v mých pozemcích leží několik milionů. Co je platno, třeba vyčkat! Chcete, abych vyhodil všecko za fatku jen proto, abych vám vyplatil těch několik mizerných tisíc?“

„Pane, jsem ztracený člověk, nevydáte-li mi nyní peněz. Vždyť víte, do jakých podniků jsem se pustil...“

„Byla to chyba s vaší strany, pouštěti se do nich bez hotových peněz.“

„Nepřišel jsem k vám, abych poslouchal vašich naučení. Buďte tak laskav a vyplat’te mi mé peníze, které byly splatny, je tomu šest neděl. Neučiníte-li tak po dobrém, nezbývá, než vymáhati jich soudně.“

„Snad osm neděl bude vám ještě sečkati; víte z vlastní zkušenosti, že obratem ruky nelze sehnati peníze.“

„To není možno, pane. Vaší věcí bylo, postarati se... času jste měl dost. Mně nelze čekati déle; pro vás nebude tak nesnadno, sehnati peníz poměrně tak nepatrný; pravíte sám, že vaše pozemky mají cenu několika milionů. Opakuji vám, že bych byl nucen, stihati vás soudně.“

Pan Stanislav ohyzdně se usmál.

„Jak je libo. Kdybyste mě žaloval, protáhne se věc rok a snad déle. Škodil byste si sám, tolik rozumu snad máte. Radím vám, abyste těch několik neděl vyčkal...“

Krev vstoupila panu Chabléovi k hlavě, nesmírná hořkost jím zalomcovala.

„Vrháte mě s chladnou myslí do záhuby,“ pravil; „nemám slov, abych pojmenoval vaše jednání...“

„Dělejte se mnou, co chcete, nemohu vám pomoci. Přiznám se vám, že jsme se ve spekulaci snad přebrali, ale změnit toho už nelze. Musíte vyčkati jako my. Vy jste také více uvalil na svoje bedra, nežli bylo dobře, a nemáme si čeho vyčítati.“

Panu Chabléovi nezbývalo, leda odjeti a přemýšleti o tomto divném Rothschildovi, který nemohl nebo nechtěl mu vyplatiti v poměru k obrovským jeho podnikům nepatrnou sumu 200.000 zlatých.

Trudno vypisovat, co se dalo v Jezerném a v bavorských závodech Chabléových; snad by byla přikvačila katastrofa, kdyby politování hodnému majiteli nebylo se podařilo sehnati asi padesát tisíc, jimiž uhradil aspoň nejnaléhavější splátky. Oddychl si, že aspoň na dobu odvrátil hrozící nebezpečství a rval se dále s dorážejícími naň trampotami.

Šest neděl uběhlo, a od pana šlechtice Stanislava Vitunského nedošla ani nejmenší zvěšť, rozumí se, ani žádné peníze.

Na Šumavě ležela chmurná zima, spousty sněhu zalehly lesy, zatarasily všechny cesty.

Starý pán dlel stále v Bavořích, odloučen od své rodiny. Bylo mu, jako by celá tato země se naň šklebila, plna nepřátelství a škodolibosti. Konkurenti jeho rozmnožili počet svých závodů; srazili se těsně druh ke druhu, činíce vše, aby zaplavili trh lacinými svými

výrobky. Bylo zjevno, že pracovali se ztrátami, ale bylo jich mnoho, rozdělili břímě; každý dle sil svých se snažil, aby pomohl vytisknouti svého protivníka.

Když po šesti nedělích přes všeliké upomínání pan Vitunský se neměl k zaplacení dluhu, pan Chablé podal na něho žalobu. Uběhla zima, a nekynula žádná naděje, že by věc o jediný krok dospívala k nějakému vyřízení. Vitunští byli držitelé půdy zapsané v zemských deskách, a pře s takovými pány byly obtížné.

A když přišlo nové jaro, přichvátala divná zvěst' do lesního zákoutí šumavského: pan Chablé nebyl jediný, který se tahal s panem Stanislavem Vitunským, bylo jich více, kdož měli za ním pohledávky, a prasklo to pojednou, prasklo to tak velkým praskem, že dosud rovného v Čechách nebylo. Ohromná panství Vitunských přišla na buben, a věřitelům se řeklo, že i císař pozbývá práva, kde nic není. Statkův a pozemků mohlo se tehdy nakoupiti a nakoupilo se jich také za peníze velmi malé. Mluvilo se i cosi o tom, že pan Stanislav si zachránil svěřený milion, ale dokázat se mu nemohlo nic. Bylo-li jakých takových praktik, nevědomo; tolik je jisto, že pan Robert Vitunský ztratil skorem všechno; zbylo mu pouze tolik, že mohl si koupit nepatrný stateček; i věno jeho manželky bylo to tam.

XV.

Uplynulo zase šest let. Mnoho změn přinesla doba ta.

Katastrofa stihnuvší Vitunské strhla do svého víru i skláře-kavalíra na Šumavě. Ten marně se vzpíral záhubě: neodolal; jeho dalekosáhlé plány sřítily se; nezdar za hranicemi měl v zápětí dokonalý úpadek.

Konkurenti jeho koupili bavorské závody; a za nedlouho i Jezerenské sklárny, zámek, lesy, hospodářství, zkrátka vše, čím vládl, octlo se v rukou cizích. Skoupila to správa německého knížete S***, s kterým Chabléovi, nedávno tomu, udržovali styky tak přátelské.

Této poslední rány starý pán se nedočkal; než došlo do této krajnosti, smilovala se nad ním smrt, a uložena jest tělesná jeho schránka v rodinné hrobce na výslunné výšině, odkud do nedávna jeho oko mohlo přehlédnouti vše, co jeho bylo, jeho štěstí jeho požehnání.

Těžce umíral ubohý kmet. Nejvíce rmoutilo ho, že třetí jeho zeť nejen nedostal slíbeného věna, nýbrž že pozbyl ještě části vlastních peněz, jež mu svého času svěřil na zakoupení bavorských skláren.

„Ach, otče, otče!“ lkal syn Ferdinand, rva si vlasy před vchodem do kobky, „zůstavil jsi nás žebráky, mou matinku a mě... Co si počneme?“

„Neruš klidu zesnulého,“ ozval se podle plačícího mírný, laskavě domlouvající hlas, „věř, že do posledního dechu byl poctivcem. Kdo může za neštěstí?...“

Stál podle něho Antonín Haslinger; objal jej.

„I ty budeš živ,“ pokračoval, těše švakra; „pomysli, i já jsem utrpěl citlivé ztráty, ale Bůh je mi svědkem, že cítí budu památku zvěčnělého po veškerý svůj život. Vpravíš se do nových poměrů a budeš žít klidně, třeba šťastněji než on v bohatství svém; já pak ti slibuji, že nikdy, nikdy nebudu tě soužití jakýmikoliv nároky na věno své ženy, ba chci, aby peněz těch se užilo na ukrytí schodků, aby po nebožtíkovi zůstala čestná památka.“

Mladý Chablé děkoval švakru svému se slzami v očích.

Tak se stalo. Kdo za panem Chablém co měl, neztratil krejcaru; ba všickni zřizenci, všickni dělníci obdrželi po odbytém, vedle vykonaných služeb svých.

Ferdinand Chablé koupil z trosek jmění otcova malý statek, na němž se usadil. Ubohého starého Matěje vzal k sobě. Nedlouho po svém přesídlení se z Jezerného oženil se s chudou dívkou, dcerou lesníka; žil šťastně a spokojeně.

Paní Amalie nepřežila dlouho smrti svého chotě; asi rok po jeho odchodu složili i ji v rodinné kobce, která jedině zbyla Chabléovým z veškerých pozemků Jezerenských.

V závodech jiné zavládly ruce. Správa knížecí ustanovila se na tom, že bude pokračovati ve výrobě skla; ale dosavadní dělný lid vyměněn byl jiným, povoláním z ciziny. V zámku usadili se knížecí úředníci, sami Němci cizozemci, kteří zřídili tu společnost uzavřenou, nevyhledávající žádných styků s domácím obyvatelstvem. Pan Chablé byl také cizinec, ale jedva se tu usadil, srostl s lidem, přilnul k němu, spřátelil se s tužbami a radostmi jeho. Nyní bylo jinak: kníže už nikdy neukázal se ani na svých závodech ani na velkém v Čechách zakoupeném panství; peníze, pokud jich nespotřebovali jeho úředníci a zřizenci, plynuly do ciziny, a nic, nic nevracelo se z nich. Později se stalo, že ústřední správa knížecí, jakoby chtěla navrátiti se k původní na Šumavě kočovné soustavě, přeložila závody, co jich tu bylo, o hodinu cesty dále do lesa, za nevhodné pokládajíc místo, kde dosud stály.

Povídá se, že páni úředníci značně zbohatli následkem tohoto přesídlení; domácí obyvatelstvo nemělo z toho valného užitku, poněvadž i k stavbám přivoláni byli cizí dělníci, jen nádenníci přibráni z okolí.

Se závody odstěhovalo se ze zámku i úřednictvo, pro něž se vystavěly nákladné byty.

I pustnul útulný stánek Chabléových; co bylo lze odnésti, sošky, štukatury, dřevěné vykládání stěn, ba i prkna z podlahy, dvěře, rámce, okenice, všecko odnesli... Netrvalo dvacet

let, a se zemí srovnali zříceninou, již z něho udělali. Mech, traviny, vřes, kapradí, plavuň, vrbice, nať borůvková zarostly někdejší záhony a cestičky; cizinec, jehož noha tudy kráčí, nevidí nejmenší památky práce lidské.

Ale památka těch, kdož zde žili a byli, památka Chabléových nevytratila se z paměti lidu. Žije dosud, přechází z úst do úst, jako legendy dávno zašlých časů. Rodinná kobka stojí vysoko nad temnými lesy, na výslunné výši, a k ní tíhne toto podání, stejné v jádru svém, měnící se v podrobnostech...

Než odpusť, laskavý čtenáři, předběhli jsme události, i třeba se vrátit do minulosti.

Antonín Haslinger žil na Janově se svojí mladou paní, žil, pracoval a – bojoval.

A bylo co bojovat! Velké tisíce, na něž čítal, na nichž založil svou výrobu a svůj obchod, byly ty tam, a závazků byla síla. Sypaly se starosti, že ubohý továrník často nevěděl, jak jim ujíti. Paní Charlotta věrně při něm stála, domácnost mu upravovala, něžně ho milovala, ale o jeho starostech chudinka neměla potuchy. A dobře, že tak bylo: vždy usmívající se její pěkné líčko plašilo chmury s jeho čela, a on se chránil, aby slovem, narážkou na příčinu těchto svých starostí zkalil blankyt její duše. Vynasnažoval se, aby nebyla zbavena blahobytu, jemuž v domě otcovském byla přivykla. Dětská její duše ani nechápala dosahu katastrofy, jež stihla jejího otce, její rodinu: oplakávala smrt svých rodičů jako každé dobré, milující dítě, ale pláč její byl májový déšť, po němž slunce brzo zase se zasměje. Pád Jezerenských závodů, prodej otcovského zámku, odstěhování se bratrovo, to vše jakoby jí se netýkalo.

„Škoda,“ pravila, „bylo tam tak pěkně! Já na místě Ferdinandově nebyla bych z Jezerného odešla...“

Manžel se neodvážil vyložit jí pravý stav věci, a ji zaujaly brzy jiné starosti a radosti, starosti a radosti mateřské. Povila manželu svému rychle po sobě dvě dítky, hošíčka a děvčátko. Pravé nebe by se bylo rozepjalo nad Janovem, kdyby nebylo bývalo boje o hmotnou existenci. Stálá tíseň rozčilovala nemálo majitele hutí, a byly též chvíle, že i paní Charlotta trpěla následkem výbuchu jeho letory poněkud prudké, ačkoli nikdy se nezapomněl do té míry, aby jí byl vyčetl, že neštěstí jejího otce zavinilo i jeho nesnáze.

Jednou k večeru – byl horký letní den – pan Antonín vešel do salonu. Bylo na něm vidět, že byl neobyčejně rozechvěn. Manželka ho vítala po svém, s tváří usmívavou; bílá, hebká ručka položila se na jeho rámě. Odstrčil ji, téměř na ni nepohledl. Zarazila se.

„Co je ti, můj drahý?... Nepoznávám tě; ublížila jsem ti něčím?“

„Ach, nech toho štěbetání,“ odpověděl nevrle; „jsi dítě; což myslíš, že člověku je věčně do smíchu?“

Utřel si šátkem pot s čela a mlčky usedl na křeslo. Ustoupila stranou, všecka polekána. Celý onen den ho neviděla, ani k obědu nepřišel, přikázal, aby oběd mu byl poslán do pisárny, že nechce vytrhnouti se z práce.

Po chvíli zase vstal a několikrát přešel pokojem, o paničku ani okem nezavadiv. Ta jen viděla, že pěsti jeho křečovitě se sevřely. Najednou před ní stanul, oči jeho jen jen plály.

„Čert aby za těchhle poměrů skláříl!“ pravil zlostně. „Už toho mám po krk! Praštím vším a odstěhuji se třeba do pekla...“

„Pro boha! Stalo se něco?“ tázala se bázlivě.

„Stalo, nestalo. Stávají se vlastně pořád nemilé věci; obchod vázne jako v... Jezerném. Naši lidé také za nic nestojí; kam člověk pohledne, všude škoda, nic než škoda. Pokorného jsem vyhnal...“

Mladá paní nevěřila svým uším. Pokorný byl účetní a pokladník v jedné osobě; pět let už byl na Janově, a byť pan Antonín časem si stěžoval na jeho zdlouhavost, přece nikdy nic se nepříhodilo, co by nasvědčovalo, že by to s ním mohlo dospěti k takovým koncům. Pokorný byl člověk skromný, úslužný, blízký čtyřicítce; paní Charlottě se líbil skromný způsob jeho mluvy, říkávala, že je jí ho líto, kdykoli na něho se podívá. Slyšíc, že manžel ho vyhnal, cítila slzy, jimiž oči se naplnily.

„Není možná!“ pravila. „Toho chudáka jsi vyhnal? Čím se provinil?“

„Čím se provinil? Povím ti hned. Spí! spí! pořád spí! Člověk by se zbláznil, vida jeho nemotornost a zdlouhavost... a ke všemu nejsem jist, neokrádá-li mě. Dokázat mu nemohu nic, ale včera jsem slyšel divnou řeč se strany, které musím důvěřovati.“

„Antoníne, prosím tě, nepřenáhli se... je to chudák! Jsem přesvědčena, že se mu křivdí. Pomysli, co počne ubohý člověk? Kde se uchytí? Můj otec, pokud živ byl, nevyhnal člověka ze služby...“

„Tvůj otec byl muž velmi hodný, ale přílišný dobrák, a taková přílišná dobrota nevede k ničemu... Kdyby tvůj otec byl býval méně – dobrácký, byl by dnes – živ a tvá matka taky...“

Mladá paní dala se do pláče.

„Vyčítáš mému otci přílišné dobráctví?“ tázala se. „Přivádíš jeho smrt v souvislost s touto jeho vlastností? Jak tomu mám rozumět?“

Zamračil se, zaťal pěsti a pravil: „Neměl svěřovati peněz těm Vitunským... a s Jahodou mohl jednati jinak...“

„Jak? Já tomu nerozumím!“ pravila mladá paní.

„To je svatá pravda, že tomu nerozumíš! Ani tomu nikdy nebudeš rozumět, proto se netaž a zůstav myšlení mně!“

Mladé paní napadlo, že už v den, kdy poprvé zavítala do Janova, zesnulý její tchán varoval svého syna, jejího manžela, před přílišnou prchlivostí; ona tuto jeho vlastnost při něm už několikrát zpozorovala, avšak dosud zlost jeho nikdy nebyla se obrátila přímo proti ní. Naproti tomu často kratinká, mírná její domluva přivedla ho opět do pravé míry, ukonejšila hněv; o jejím otci pak vždy mluvil s největší úctou a láskou. Dnešní jeho řeč dotkla se jejího srdce jako břitký nůž; však přemohla pláč a odpověděla tiše, něžně:

„Nezlob se, můj drahý! Odpusť mi, ublížila-li jsem ti. Víím, že nemám s to rozum, abych ti dávala rad; u mne mluví, rozhoduje jedině cit... avšak pověděti bys mi mohl, čím se provinil Pokorný, a kdo tě na jeho vinu upozornil?“

Tu on pravil, stále přecházeje pokojem:

„Jsi dobrá, vzpíráš se, podkládáti komu zlých, nekalých úmyslův a činů, ale nerozumíš tomu. Já pak, zaujat jinými starostmi, nemohl jsem sledovati počínání Pokorného. Že je ospalec, zdlouhavec, dávno jsem viděl... ale to byla jen taková jeho rouška, pod kterou skrýval nekalé své konání. Nyní jsem o jeho nepoctivosti přesvědčen. Ať okrádá jiného!“

„A jak jsi se přesvědčil?“

„Upozornil mě náš jediný opravdový přítel, Kroužilovský pan ředitel, jenž ho vyzkoušel...“

„Však jsem si to myslila...“

„Pochybuješ o vřelém přátelství tohoto pána? Prosím tě, abys už nikdy se nevracela ku podezřívání přítele tak osvědčeného!“

Paní Charlotta umlkla. Neurčitý cit ji varoval před Kroužilovským ředitelem. V srdci svém nedůvěřovala otcovskému příteli svého manžela, a strach před ním vítězil neustále nad prostou, dětinnou její myslí. Vidouc Antonína rozzlobeného, neříkala už ničeho, ale když hněv jeho poněkud se utišil, vymohla na něm, že Pokorný zůstal. Manžel, povahou svou dobrý, litoval svého přenáhlení a prosil sám choť svou za odpuštění. Bouře se přehnala, manželé žili spolu jako dříve, ale bůh chraň každé manželství před první bouří: vracívá se z pravidla a ruší lad. Prchlivec, byť srdce dobrého, ve hněvu svém zasazuje rány, které zůstávají palčivé jizvy; prchlivec se vmlouvá do svého hněvu, a hněv jeho stává se čím dále tím trvalejší; zdá se, že, cítě vinu svou, přenáší trpkost myšlének svých na svou oběť, zvláště je-li mu stále na očích; hledá omluvu a nalézá ji, řka sobě, že oběť jeho jest vinna vším.

„Jen v jednom mi buď po vůli, má drahá,“ pan Antonín pravil choti své, „jen v jednom: nepochybuj o poctivém smýšlení našeho osvědčeného přítele; připadá mi, že nebožtík otec by se obrátil v hrobě, kdybys byť jen v myšlénkách mu ublížila.“

A vskutku, pan ředitel se osvědčil znova. Sám, jak přísahal, neměl, čím by majiteli hutí pomohl v tísní, ale zprostředkoval mu půjčku třiceti tisíc zlatých, a peníze tyto přivedly vše do rovné váhy, tak že pan Antonín si mohl oddechnouti.

Vida, že nové poměry nedovolují vývoz do ciziny, pan Antonín omezil se úplně na širší odbyt domácí. Výrobky jeho byly lepší než zboží vyráběné jeho otcem, neboť sklářství za dob právě minulých značně se povzneslo; přes to obchod Haslingerův nikdy už nenabyl dřívějších rozměrů, poněvadž přestaly velké dodávky vojenské, které otci tak vydatně pomohly na nohy. Na závodech i pozemcích jeho ovšem vážil značný dluh, ale, jak se podobalo, vše se neslo k dobrému, pomalu, ale tím jistěji, bez velkých, odvážných spekulací. Zejména v Uhrách mladý továrník si získal velikého odbytu, tak že skoro celý jeho obchod počal se nésti tímto směrem. Clo průchodné skrze Bavorsy bylo velmi nepatrné, a tím dána možnost, voliti cestu velice lacinou a pohodlnou: povozy Haslingerovy dopravovaly zboží přes hranice do Pasova na Dunaji, tam se naložilo na lodi a odvezlo se do Pešti, kde byl sklad, jenž časem se rozšířil v rozsáhlou filiálku. Dobrá jakost skla, levná jeho cena a solidní, vkusná výroba, vše zaručovalo trvalý úspěch a skýtalo naději, že za nedlouhou dobu zboží toto opanuje trh.

Tou měrou, jakou se lepšily vyhlídky do budoucnosti, vracel se klid do duše Antonínovy. Vzpomínal otce svého, jenž po dlouhou řadu let žil v tomto od světa odloučeném zákoutí, jež nejen že ho uživilo, ale i k zámožnosti přivedlo. Co by byl řekl dobrý, skromný stařeček, kdyby on, syn, uposlechna nálady, vyšlé z okamžité tísně, byl pohodil místo rodné, tolikerou prací vzešlé v jeho majetek...

A blankytné oči, jasné čílko, růžová, smavá líčka jeho žínky! Jak kochal se v nich! Jak tomu byl rád, že minuly doby kritické, nezakalivše mraky svými nebe spokojenosti její! Trpký osten na vždy by byl zůstal v dětinném srdci... Pomyšlení, že otec, byť nikoliv vinou svou byl svržen s výše své a že pádem svým způsobil neštěstí manželovo, bylo by zničilo illuse její. Lépe, že nevěděla; vždyť děsný konec sestřin a smrt rodičů přinesly jí dosti hoře...

XVI.

Obchod v Uhrách nabýval větších rozměrův a výtěžek z Pešťské filiálky rostl tou měrou, že pan Antonín mohl nejen spláceti dluhy, váznoucí na jeho závodech a pozemcích, a rozmnožiti výrobu svého zboží, nýbrž i zvýšiti vydání v domácnosti a zahrnovati manželku

přepychem, dosud u něho neobvyklým. Paní Charlotta nikdy by toho nebyla na něm žádala, byla by bez reptání se uskromnila, hledajíc štěstí své v lásce manželově a v dítkách svých; ale nebyla by bývala ženou, kdyby se nebyla těšila z tohoto nového stavu věcí. Hostí na Janově ovšem nebývalo, ani dýcháneků, ani veselých večírků, zábav a besed, jako svého času na Jezerném; než, ona toho všeho nikdy nepohřešovala; milovala z té duše chotě svého a děti své, a tato láska úplně jí stačila. Byla mladá, když se vdávala, a mladá žena, miluje-li, ráda a bez obtíží dává se vésti a ochotně se vpravuje do nových poměrů. Pan Antonín, jenž stejnou láskou k ní lnul, nevyhledával jiného štěstí, než zavděčiti se jí a věnovati jí malé pozornosti, jež tak velice blaží ženy. Tak žili spolu v nekaleném štěstí, a pravý ráj se snesl nad Janov.

Ale žádný ráj pozemský nemá trvání. Stále a stále rostl, mohutněl obchod v Pešti, a panu Antonínovi, jenž dosud ve všem byl spoléhal na svého tamního zástupce, dostavovala se nezbytnost, dojetí tam osobně, aby se rozhledl, seznal všecky poměry, se zákazníky promluvil a čeho ještě třeba, sám zařídil; toho na něm žádal i zástupce jeho. Jeho otcovský přítel, Kroužilovský řídící, s nímž se radíval, potvrdil ho v úmyslu, aby co nejdříve odjel.

„Je nezbytně nutno, abyste tam dojel, příteli,“ pravil, „ba divím se, že jste již dávno tak neučinil. Odpustíte, že s vámi mluvím bez obalu, upřímně, jako s vaším nebožtíkem otcem, jehož nemohu zapomenouti. Jste znamenitý člověk, ale máte jednu vadu, která ovšem se zakládá ve vašem šlechetném srdci, a kterou, jak nepochybuji, časem na pravou míru přivedete: příliš věříte lidem a v poctivost jejich! Lidé i málo chytří brzo vás prohlednou a těžší z vaší dobroty. Vám na příklad nyní hrnou se peníze z Uher; netřeba se dokládat, jak velice se z toho těším, ale radost mou mi kalí přesvědčení, že příjmy vašeho zástupce a vůbec vašich zřízenců v Pešti jsou neskonale větší, zkrátka, že ti lidé tam vás okrádají. Bezpochyby, že vám tam bude zůstatí delší dobu, abyste o všem náležitě se přesvědčil, a tu vám přímo řeknu, že se obávám, aby zde neužilo se vaší nepřítomnosti za účelem podobných nepoctivostí; učíňte svá opatření a nedůvěřujte nikomu, aspoň si ušetříte sklamání.“

Ty a podobné řeči nemálo rozčilovaly pana Antonína a naplnily jeho duši pochybnostmi a všelikým podezřením. Cestu do Uher podniknouti musil, a to bez průtahu, ale co bude se dítí v závodech za jeho nepřítomnosti? K tomu se mu zdálo, že bez ženy a dítek těžko mu bude žítí. Ach, kdyby na Jezerném ještě žili rodiče Charlottini, uchýlila by se tam přes čas jeho nepřítomnosti. Ale na Jezerném seděli úředníci knížete S***, a zvěsti odtamtud byly druhu takového, že o nich raději se nesděloval se ženou, aby jí nezarmoutil. Až odjede, paní Charlotta bude tak osamotnělá s dítkami svými v této lesní odloučenosti, že bylo smutno pomyslití...

Cesta do Uher za oněch dob! To nebyla maličkost, jako dnešního dne. Kdo tenkrát se vydal do Uher, jako by dnes zajel kraj světa.

Pan Antonín se rozloučil s chotí a dětmi a odjel. Paní Charlotta zůstala na Janově samotna, a bylo jí okolo srdce, jako by manželka byla viděla naposledy. Než pan Antonín se s ní rozžehnal, požádal otcovského svého přítele a příznivce, aby často přicházel těšit ubohou samotnou a zároveň dohlédnout na závody; obdržel slavný slib řiditelův, že tak činiti neopomene.

Přítel dostával pilně slovu svému a dojížděl častěji do Janova a déle tam pobýval, než by bylo lze předpokládati vzhledem k nesmírným starostem a k ohromné práci, jež s sebou přinášela správa panství, svěřeného jeho řízení. Paní Charlotta, přes osamocení svou, netěšila se valně z jeho návštěv. Řeči mocného pána, před nímž sta poddaných se třásla, byly velmi sladké a kanuly od úst jako vonný med.

Park, jímž pan Antonín svého času obehnal nově vystavěný zámek Janovský, zmohtněl a zhoustnul za uplynulých sedm let, kvetl v něm šeřík, dýchal jasmín opojující vůní svou; – drnová sedadla všude, útulné besídky ve stínu mladých smrčků, točivé cestičky, na nich drobný písek, jenž pod nohama ani neskřípal. Mladá paní ráda uchylovala se sem, celé hodiny tu trávila, čtouc v knihách nebo zabývajíc se nějakou ruční prací, někdy sama, jindy s dětmi. Kdykoli přijel pan řiditel a v domě jí nenašel, chodíval ji hledat do parku, aby ji potěšil, otcovsky s ní pohovořil. Jí stálo psáno na líčku, že i bez té útěchy by se byla obešla; ale výtečný tento muž patrně pokládal takové těšení za svou svatou povinnost k nepřítomnému manželce a těšil dále, mluvě slova laskavá, plná něžné péče o její zdraví, o zdar obchodu atd. Jednou také prohodil cosi, jak v Uhrách je nebezpečno cestovati, že jest to země lupičův a více méně rytířsky naladěných banditů; a vida, že z jeho slov vzešlo paničce nemalé leknutí, jal se opět rozptýlovati její obavy; při tom hlas jeho nabýval akcentů tak dojemných, tak bolestných, až jí samé ho bylo líto; zdálo se jí, že musí mu říci několik slov útěchy, aby přestal se bát o svého tak nesmírně milovaného přítele.

Jednou – bylo to za deštivého dne sychravého – přijel pan řiditel z Kroužilova po obědě v otevřené bryčce. Byl všecek promoklý, pokašlával a chvěl se zimou. Vstoupiv do salonu, kde mladá panička ho uvítala, jal se cosi mluvit o nezbytnosti své dnešní návštěvy, která prý svědčí hlavně závodu a jmenovitě brusírně, kde právě se koná práce druhu nad míru delikátního, vyžadujícího přísné kontroly; aby splnil přání svého nepřítomného přítele, jenž ho ve svém posledním dopisu za to požádal, že tedy vydal se sem přes špatné počasí a přes churavost svou; aby tedy milostivá paní ho měla omluvena, neukáže-li se u ní po celé

odpoledne. Paní Charlotta děkovala vřelými slovy za jeho velkou obětavost, a on odešel do brusírny. Čekala ho k svačině, nepřišel, vzkázal omluvu, že jedva do večere ukončí práci.

K svačině do zámku nešel, za to tím déle se zdržel v pisárně, kde kázal si předložit všechny knihy. Pan účetní z toho neměl valné radosti, ale znaje poměr svého chlebodárcce k přísnému panu řiditeli, ukázal mu knihy, v nichž tento dlouho se probíral a z nichž i leccos si vypsal do svých noticek, načež se odebral do brusírny, kde pobyl nějakou chvíli, sleduje práci dělníků; odtud šel do huti, pak do skladiště, kde prohlížel vzorky. Měl náramně na pilno, jako nikdy před tím, chodil s tváří přísnou, leckdy na znamení nespokojenosti své prohodil cosi, že pan Haslinger, až se vrátí, z ledačeho nebude mít velkou radost, že vůbec zdá se mu, jako by se pracovalo zdlouhavě.

„Což váš pán vám nepsal,“ oslovil účetního, „abyste dopravy zboží urychlili?“

„Ano – ale co naplat! nelze vyrábět rychleji a proto není možno, rychleji dodávat. Potřebovali bychom o jednu pec více...“

„Nejsem vyučeným sklářem, ale na tyto vytáčky mne nechytete! Za přítomnosti pánovy práce chodily trochu onačeji...“

„Nechodily, pane řiditeli...“

„Neračte odmlouvat, pane! Nezapomínejte, že zde stojím na místě vašeho pána; nevěříte-li, ukážu vám to černé na bílém. Ujišťuji vás, že s vaším pánem promluvím vážné slovo, jakmile se vrátí.“

Pan účetní se ulekl a mlčel jako pěna, naslouchaje se skloněnou hlavou na všechny výtky velemocného pána, jehož přísnost a neúprosnost byly známy.

Pan řiditel probíral se pak v korespondenci, ba i v receptech, veda si, jako by byl sám neobmezeným vládcem závodu. Při veškerém svém počínání dával napořád na jevo svou nespokojenost. K večeru kázal zapřáhnouti a šel do zámku, poklonit se na rozloučenou paní Charlotte. Ta nemohla než pozvati ho na večeři; on stál na tom, že doma ho očekává neodkladná práce; nicméně po některém domlouvání zůstal.

Po večeři, když dítky odešly spat, zůstal s mladou paní sám. Churavost jeho rázem jako by byla padla do vody; stal se hovorným, dal se do zevrubného vykládání různých nedostatků, ba neplech, jež shledal v huti i účtárně, a sliboval, že brzy zase přijede, aby zastával prospěchy nepřítomného přítele svého a zjednal nápravu, kde potřebí. Při tom popíjel vína sklenku za sklenkou a stával se dvornější.

„...Ach, šťastný ten Antonín,“ pravil, „a přece politování hodný! Má po boku roztomilou, krásnou paničku a opouští ji na čas tak dlouhý, zůstává jí samotnu, odsuzuje ji k takové nudě! Věřte, já bych nebyl schopen také krutosti! Mně kdyby se bylo dostalo takového

šťěstí, já bych bez vás nemohl žít ani hodinu, byť mi z toho vzešla škoda nevím jaká! Nevidět po takovou dobu těch krásných očí, och, jaká muka!...“

Řiditel byl starší pán; třeba tvář jeho byla hladká, šedým jíním zamžený vlas jevil padesátníka; k tomu takový osvědčený obětavý přítel jejího manžela, och, z jeho úst takové poklony neznamenalý pranic, a ona mohla je přijati s úsměvem na krásných, korálových rtech, byť hrubě se jí nelíbily.

A víc a více se rozhovořil, roztoužil Kroužilovský všemohoucí pan řiditel v pyšném vědomí své nepřemožitelnosti; i mluvil laskavě a jal se cukrovat jako hrdlička.

„V závodech, v obchodu, všude mohu zastati vašeho drahého chotě, krásná paní... kéž bylo by mi dopřáno i při vás zaujati jeho místo, aby mladé, láskou plápolající vaše srdcečko netrpělo hořem a touhou...“

„Ale, pane řiditeli... divné jsou vaše řeči...“ odvětila, všecka se rdíc.

„Odpusťte – ale nevíte, jak s vámi cítím. Buďte přesvědčena, že mluví ze mne čistá sympatie, kterou budíte v každém, komukoli se dostalo štěstí, přiblížiti se vám. Jste mi sveticí, které bych nejraději na kolenou vzdal svůj hold. Jsem upřímný, nezištný přítel vašeho Antonína, ale ještě neskonale větší láskou lnu k vám, mé dítě!... Jsou to city čistě otcovské, a jedinou prosbu k vám vznáším: zachovejte mi malinké místečko ve svém srdci! Vše, co mým jest, složím k vašim nohám... Na rukou vás budu nosit a starat se o vás, vašeho manžela a vaše dítky, abych, co zlého by vás mohlo potkati, od vás odvrátil...“

Ubohá paní, která jakživa takových řečí neslyšela, nevěděla, co odpověděti. Tušila, že za tímto projevem sympatie se skrývaly city poněkud jiné než otcovské, a přece zdálo se jí, že by bylo jí samé nedůstojno, podkládati mu nekalých úmyslů. Takový vážný pán, ženatý, otec četné rodiny, ba dvou vdaných dcer... a přece, a přece...

„Pane řiditeli,“ pravila po chvíli rozpačitého mlčení přívětivě a přes to, že hlas její se chvěl, „pane řiditeli, jsem vám velice vděčná za přátelství, jež mi projevujete. Ctím vás jako otce a neopominu sděliti se s Antonínem, až se vrátí, jak šlechetně hájíte prospěchů jeho a jak i ke mně jste byl laskav.“

Řiditel vstal; oči jeho utkvěly na ní s výrazem zvláštní něhy, tak že jí bylo u srdce jako ptáčeti, očarovanému pohledem chřestýše. Přistoupil k ní, sklonil se a vtiskl na její bílé čelo žhoucí polibek; levice jeho zmocnila se její ruky a pravice snažila se objati štíhlé její tělo.

„Má zlatá! Má drahá!“ šeptaly jeho rty, i jal se líbati její ruce.

Tu ona, jakoby procitla ze sna, rázem se vzchopila, odstrčila ho, a vybavivši se z jeho objetí, vztáhla ruku po zvonečku na stole. Chtěl jí v tom zabrániti, zmocniti se její ruky; bylo pozdě: pronikavě zacinkal zvoneček; ve dveřích objevil se lokaj.

„Pan řiditel chce odejti,“ pravila pevným hlasem, „ať jeho kočí zapřáhne...“

„K službám, milostivá paní,“ odpověděl sluha a spěchal vyřídit rozkaz.

Byli zase sami.

„Vyháníte mě, milostivá,“ zakoktal, všecek se chvěje s obličejem křečovitě staženým.

„Vyháníte se sám,“ odtušila, přemáhajíc hněv svůj.

„Divně mi děkujete za moje služby. Pamatujte si, že ještě nikdo mnou nezhrdl. Mějte se na pozoru, má holubičko...“

„Prokážu se vděčnou za vaše služby tím, že budu mlčet před Antonínem o tom, jak právě jste se zachoval. Dobrou noc, pane řiditeli!“

Pokynula hlavou a zmizela v pobočných dveřích.

Pět minut na to odjížděl z Janova s pokořením svým všemohoucí pan řiditel Kroužilovský. Ujížděl blátem a hrčícím deštěm; těžké, černé mraky se spouštěly až k zemi. Ale černější, temnější byly myšlenky, jež se rodily cestou tou v hlavě velmožného...

Ani paní Charlotta nestrávila klidně onu noc. Krůpěje deště šlehaly do oken ložnice, a jako ty chladné kapky rojily se v duši chmurné myšlenky. Vzpomínala, přemítala. Nevýslovná touha po vzdáleném manželu naplnila veškeru její bytost. Kéž by tu byl! Kéž by mu mohla říci!... Toť, hle, byl obětavý, nezištný, otcovský jeho přítel! Podobalo se jí, že obrovitý, děsný, šeredný pavouk zapřádal choť do svých sítí... pomalu, pomalu, ale s neodvratnou jistotou. Mráz ji obcházel.

V komnatě vedle její ložnice spaly děti. Zatoužila po jich pohledu, aby se zbavila děsících vidin. Vstala, došla k nim, zlehounce, aby jich nevyrušila ze sna. Hořela noční lampa, polévala slabou září svou čtvero růžových líček. I sklonila se nad nimi mladá matka, jakoby střežiti chtěla dýchání jejich.

Co z nich bude? Co jim život přinese?

Ach, život lidský! Ona sama o něm dosud nepřemítala, ale rázem si vzpomněla, co i jí už smutného přívál. Slzy vytryskly jí z očí.

„Mojí andílkové!“ zašeptala, požehnala je znamením kříže a opět šla ulehnout, zůstavivši za sebou dvěře otevřeny.

Domnívala-li se, že po tom, co se stalo, pan řiditel už nezavítá na Janov, klamala se. Jedva minuly tři dni, už tu byl zase. Pravda, u ní se málo pozdržel; přišel se poklonit, promluvil několik bezvýznamných slov a zašel do účtárny, kde zase prohlížel knihy a činil poznámky. Pak šel do huti, sledoval práci fukačů, přeptával se a odjel, rozloučiv se chladně s paní Charlottou. Tak vedl si po delší dobu, vyhýbaje se stykům s mladou paní; neobědval s ní, nesvačil, nevečeřel a nemluvil, leda nejnnutnější věci.

Paní Charlotte se zdálo, že občas z jeho očí k ní zaletěl pohled prosebný, smutný. Nezkušená a lidí neznalá počala přemítati ještě jednou pod dojmem dorážejícího na ni soucitu o tom, co mezi nimi se bylo událo, a tu jí bylo, že snad příliš přísně, ba nespravedlivě posuzovala jeho jednání. Těžko říci, kam toto nové pojmání věci by ji bylo přivedlo, kdyby manžel její nebyl se vrátil.

Byl tu opět a žil podle ní šťasten a vesel, dočasné odloučení od ní rozmnožilo jeho lásku. Výsledek jeho pobytu v Pešti byl, pokud obchodní stránky se týče, velmi uspokojivý. Rozšířil počet zákazníkův, učinil nová opatření v závodě na základě nabytých tam zkušeností, ale přesvědčil se zároveň, že mu bude častěji dohlédnouti do uherského města, aby obchod nadále zdárně rozkvétal. Pan ředitel Kroužilovský, který poněkud stísněně ho uvítal, přesvědčil se, že paní Charlotta slovem se nezmínila o otcovské lásce, kterou jí byl projevil, a přijímal vřelé jeho díky nikoli bez okázalého sebevědomí přes to, že blahosklonnými slovy je odmítal, jakoby takové služby byly nejpřirozenější věci na světě.

Tak uplynul rok, a po roce, tentokráte na zimu, pan Antonín odjel znovu do Uher, a paní Charlotta opět zůstala samotna s dětmi na Janově.

XVII.

Dlouhá šumavská zima na Janově, plná sněhu, mlhy a tmy; líně se plížil čas paní Charlottě, a ještě nudněji bylo by jí bývalo, kdyby byla neměla dítek. Zejména dorůstající do sedmého roku hošíček, Vojtěch, ukládal jí dosti vážný úkol vychovávací.

Ještě než manžel odjel, bylo vychovávání tohoto synáčka předmětem pilných porad rodinných. Paní Charlotta navrhovala, aby se vzala do domu vychovatelka; pan Antonín mínil svěřiti Vojtíškovu vychování síle mužské. V blízké obci školní, na místě dávno zemřelého starého učitele, vládl rákoskou kantor stejného as nadání a vzdělání, jen že mnohem méně svědomitý. Vládl rákoskou, jsem pravil, a rozhodně ničím jiným; za to vládla kořalka jím, tak že naprosto nebylo lze pomýšleti na paedagogické jeho přispění. Jak jinak není možno myslit, pan Antonín utekl se i v této věci k otcovskému svému příteli, žádaje ho, aby moudrou radou a vedle zkušenosti své rozhodl tuto spornou otázku. I zamyslel se tehda pan ředitel a vyžádal si čtyřiaadvacet hodin na rozmyšlenou. Po uplynutí této lhůty pravil:

„Drahý příteli, ani ve snu mě nenapadá, že by moje rada měla býti měřítkem vašeho jednání. Vy mne vzděláním a věděním daleko překonáváte, neboť vyučil jste se za hranicemi pod návodem znamenitých učitelů, já jsem jenom samouk, vyvedený zkušenostmi praktického života. Ale vy jste chtěl seznati mé mínění stran vychování vašeho synáčka, a já vám je povím s onou upřímností, bez níž není opravdového přátelství. Rozumějte mi dobře: je to jen mé osobní mínění a nechci vám je vtírati v jakékoliv formě. Co se týče vychovatelky, schvaluji váš názor, že hoch má býti vychován mužem; ženské vychování lpí na člověku po veškerý jeho život, v tom tuším jsme svorni. Než, na vašem místě bych nevzal do domu ani vychovatele; odpustíte, že upřímně řeknu, proč. Máte mladou, krásnou choť a trváte za svými obchody po měsíce daleko v cizině. Nechci podezřívati vaši paní choť... kdo zná paní Charlottu jako já, odmítne co nejrozhodněji i stín nehodného podezření. Než, drahý příteli, všickni lidé vaši paní tak neznají, a třeba se obávají řečí, které, byť sebe planější, sebe méně odůvodněny, přece mohly by vás zlobit, ba zavdati příčinu k nesvárům... Ještě jednou: rozumějte mi dobře, vyslovuju pouze svoje skromné mínění; nezáleží-li vám pranic na utrhačných, zlomyslných řečech lidských, stojíte-li vysoko nad každou pomluvou, vezměte bez rozmýšlení vychovatele a buďte přesvědčen, že já svoje mínění podřídím vašemu.“

„Máte pravdu!“ pravil pan Antonín; „jak se znám, nepřijal bych mlčky žádných pomluv; byly by z toho mrzutosti bez konce, a ten tam by byl klid mé duše. Přijměte srdečné moje díky, že jste mě upozornil... ale co činit, co radíte dále?“

„Nic neradím, milý příteli; jakž bych se osmělil vám býti radou? Pronáším zase jenom své mínění. Víte ze zkušenosti, že cizí lidé lépe vychovají muže než vlastní rodiče; v cizině, více méně na sebe poukázány, děti stávají se samostatnějšími. Vás dal otec z domu, a já jsem své hochy také poslal do ciziny, jedva jim bylo osm let. Před tímto věkem taková věc ovšem jest na pováženou; hošíkovi ještě třeba péče mateřské. Také pochybuji, že by vaše paní choť svolila, abyste svěřil Vojtíška cizím rukám. Z toho všeho plyne, že bude nejlépe, uváže-li se vaše paní choť sama ve cvičení jeho, ovšem jen, pokud se neukáže nezbytnost, poslati ho do ciziny. Vaše paní choť je moudrá, vzdělaná, číst a psát ho naučí hravě, hoch zůstane pod dohledem matčíným, a ušetříte peněz. A ještě něco: vaše domácnost je malá, zvláště za vaši nepřítomnosti; paní Charlotta nemá příliš mnoho práce a nudí se; jí přibude zaměstnání, a to taky má svou cenu!“

Tak a podobně mluvil řiditel; pan Antonín tiskl mu ruku a slíbil, že učiní vedle slov jeho, načež spokojeně odjel.

Paní Charlotta tedy sama vychovávala a cvičila svého synáčka, a tu nepředpojatý člověk by byl seznal, že tato dáma, přes to že byla vzdělaná, paedagogického nadání neměla nazbyt.

Takový roztomilý mazánek, tento Vojtíšek! neposeda, jemuž od první chvíle slabikář do duše se protivoval. Což to bylo jeho vinou? A matince se zdálo, že člověku nelze opravovat přírodu. Jakž užívati prostředků donucovacích, když, kdykoli matka učitelka se o to pokoušela, ubohý mazánek se dával do usedavého pláče, ba do pronikavého křiku? Nemohla viděti slzy, kanoucí z těch velkých modrých očí, kdykoli se mihaly před nimi písmenka a slabiky. K tomu ještě se družila ta okolnost, že manžel před svým odjezdem jí kladl na srdce, aby vyučování se dalo hravě. Pěkná hra! Když Vojtíšek se měl učit, stávalo se, že zmizel, že ho nenašli v celém domě. Toulal se ve sněhu a uchyloval se do huti, kde zalezl a se skryl, že nikdo ho nenašel.

Vojtíšek jevil rozhodný odpor proti všem slabikám, tištěným i psaným, a počítáním si také nerad pletl hlavu. Kdykoli ho nutila, utekl a třeba půl dne se neukázal. Kdyby se nastydl!... Matinka tuto hroznou myšlénku ani nedomyslíla. Co by řekl otec? – Jí by dával vinu.

V tom jí také potvrzoval řiditel, který skoro ob den, nedbaje nepohody, na Janově se objevoval a hodiny trávil v závodech i v účtárně. I s ní zase sedával jako dříve, jen že si vedl velmi opatrně. Byl vůbec člověk, který nemíval ve zvyku zříkati se svých úmyslů; kde nepřeskočil, dovedl podlézti.

„Vidíte, milostivá paní,“ pravil, když paní Charlotta si stěžovala do Vojtíška, že nechce se učit, „já bych tuto jeho nechuť nepokládal za neštěstí. Nemá s to ještě rozum. Za to už nyní jeví se jeho povaha, povaha samostatná, tuhá, a, vězte mi, takové se hodí do nynějšího století lépe než různí měkkýši, kteří pro samé ohledy k bližnímu sami se okrádají o svůj život. Až Vojtíšek srozumí, že něčemu se naučit je věcí nezbytnou, vzchopí se! Vtipu má dost a jakž by neměl? – vždyť je své matky syn! A co ještě mu prospěje ve světě, také vám povím. Bude z něho statný, krásný člověk, a to všude doporučuje. I v tom je po matce,“ dodal s plachým pohledem na ni, jako by se bál, že ona se pohněvá pro tu poklonu.

Ale ona se nepohněvala; zarděla se radostí, slyšíc jedním dechem chválu svou a synovu.

Vida, to byl ten hrozný člověk, před nímž tak dlouho se chvěla tajným strachem, ten „děsný pavouk, jenž manžela zaprádal do svých sítí!“ Křivdila mu... Ale tehdá, tehdá! – přišel jí na paměť výjev, kde ukázal se jí v divném světle, ale hluboko v duši ozval se jí hlas, řkoucí: „Neodsuzuj!“ – a krátký pohled do zrcadla děl: „Není divu! Jsi, jsi krásná!“ Ale jiný,

ostřejší hlas nemlčel, ba mluvil slovy, jež on tehdy pronesl, než odjel: „Měj se na pozoru, má holubičko!“

Tyto dva hlasy v jejím nitru zápasily, až onen opanoval pole. Řiditel, jako by byl našel cestu k jejímu srdci, neustával vychvalovati drahého Vojtíška, obdivovati se jeho přirozenému vtipu, jeho samostatné povaze a jeho kráse. Tato jeho chvála uspávala hlas druhý, výstražný.

Jemu neušla změna v jejím chování. Sedával s ní zase a hovořil po někdejších způsobu. Byl samá poklona, litoval ji, že tak o samotě jí tu žítí; mluvíval o zábavách a divadlech ve velkých městech, ve Vídni, v Pešti, kde nyní dlel její manžel, o plesech, jichž ona by byla královnou. Hovořival sladkým hlasem, s příděchem vnitřního bolu, ba několikrát na sebe sama zatoužil, prose za odpuštění, že kdysi zapomněl se proti ní a příteli svému...

Slovem: pavouk předl a stahoval síť svou pomalu, ale jistě a vytrvale.

Jasná zimní noc. Na modrém nebi mrkaly hvězdičky, svítila v plné kráse mléčná dráha; na zemi spousty sněhu, hladina bílá, tu a tam přerušovaná skupinami smrků; obzor vrouben šedými parami, halícími v závoj svůj řady hor i dálné temné lesy. Nad hutí Janovskou rdělo se nebe, ozářené plápolající výhní, a vůkol na sněhu kmitala se třepetavá různobarevná světla, jež vycházela z bílé roztavené hmoty v hrncích a z pecí, kolem nichž přebíhali dělníci, fukači a nosiči skla, polítili plamennou září. V hutí se pracuje ve dne v noci; kdyby pece vyhasly, vzešla by z toho veliká škoda: dělníci se střídají jako havíři v dolech, není neděle ani svátku. Za to bylo ticho v brusárně; kola nehrčela, jen padající vody šplouchaly, vybíhající černým proudem z vodárny.

Bylo osm hodin, když několik dělníků vyšlo z hutí. Viděli světlo v panské jídelně.

„Hleďte,“ pravil jeden, „ten Kroužilovský ras je tu doposud; má-li z něho naše milostpaní takovou radost jako my a pan účetní, tož dobré zažití!“

„Co ho sem pořád ďábel nosí?“ zamručel druhý.

„Ve všem má nos a do všeho mluví,“ ozval se zase první. „Když ho člověk pozoruje, teprve vidí, jaký to rozdíl, on a náš pán. Náš pán je prehlý, hrozí vyhnáním, ale při tom je dobrák; za to tenhle jen mrouká, ale ty oči, všimli jste si těch očí?“

A jiný: „Však se ví, jak pod ním se mají sedláci! Je to vtělený ďábel.“

„Divná věc, že našemu pánovi přirostl k srdci. Potrvá-li to tak dále a bude-li tu rozkazovat tenhle místo pána, seberu se a odejdu.“

„Co je nám do toho? Sklářství rozumí jako kočka mši svaté; nech ho mroukat a dělej co chceš...“

„Jen si myslí, že nerozumí! Pravda, že by sklenici z píšťaly nevyfoukal, ale co se týká obchodu, zeptej se pana účetního! Při tom kouká člověku na ruce a materiálu už rozumí!“

„Věc je ta,“ ozval se po chvíli třetí; „nebýt jeho, nebožtík pan mistr nebyl by se zmožil, a Kroužilovská vrchnost nebyla by mu prodala pozemky, na nichž stojí závody, ani ten kus lesa...“

„Však si dal zaplatit, brachu! Ten zadarmo nehne prstem. Podle mého soudu jsou vyrovnáni; jak jsem pravil, já být pánem, nedovolil bych, aby mi kdo strkal nos do knih, do účtů, a ukázal bych mu dvěře. Musí-li náš pán tak často a na tak dlouho do Uher, proč si nevezme správce? Měl by svého služebníka, který by mu byl zodpovědný. Kdo ví, jak tenhle ho okrádá. Já aspoň myslím, že z toho počmuchování nekouká nic kloudného.“

Ten, o němž tyto věci se mluvily, seděl zatím v jídelně s paní Charlottou a s dětmi při večeři. Rozmlouval mnoho s Vojtíškem, i divil se bystrosti jeho ducha a vychvaloval říznost jeho odpovědí; rozumí se, že vše to se neobešlo bez poklon, svědčících paní matince.

Když děti ulehly, vstal i řídítel, maje se k odchodu.

„Prosím, zůstaňte ještě!“ pravila paní Charlotta poněkud nejistým hlasem; zapýřila se při tom, vzpomněla si snad na to, co před půl druhým rokem za podobných okolností mezi nimi se přihodilo, a že toto pozvání bylo poněkud nerozvážné, ale už nebylo lze je odvolati; nad to nemohla popřít, že se bavila výborně. Ach, zimní večery byly tak dlouhé! A ona je trávila neustále o samotě, ona, mladá, z krve Chabléových, u nichž večerní zábavy a besedy patřily k vezdejšímu chlebu. A pan řídítel mluvil tak příjemně. A přece, kdyby byl řekl, že musí odejít domů, věru, že by nebyla opakovala pozvání...

Ale on zůstal! Na jeho tváři stálo psáno, jak tomu byl rád, že ho zdržela. Sedl zase za stůl a jal se hovořiti, vážně a žertovně, jak to chvíle přivedla. O sobě vypravoval, o svém mládí, o životě, jaký kdysi tu vládl; pak se dal do různých známých a pomlouval je trochu.

A ona se smála.

Och, Kroužilovský řídítel znal svět! Jakmile viděl, že paní Charlotta dobře se baví, začal zase mluvit o sobě, ironisoval se zprva, pak na sebe toužil a konečně si zasteskl, že je nešťastný člověk, že se minul životem.

A ona poslouchala, někdy prohodila slovo, jež on měl za přímé vyzvání, aby pokračoval tím směrem.

I zdálo se pavouku, že muška je s dostatek zapředena.

„Ach, milostivá paní,“ započal pojednou, „vím, že se dopouštím černé zrady na nejlepším příteli, jehož mi nebe dalo, mluvě takto k vám, ale mějte se mnou slitování! Není vinou slunce, že svítí na všechny tvory i na bídného červa, v prachu se plazícího... není vinou vaší, že zářící krásou svou roztavila jste ledovou kůru mého starého srdce...“

Zachvěla se, zbledla, nenadála se toho vyznání a chtěla odpovědět; ale on sepjatýma rukama prosil, aby mu popřála domluvit.

„Miluji vás ze všech sil svých, miluji vás láskou muže, jenž stojí na prahu starých let... nemohu za sebe, bojoval jsem proti šílené lásce své, seč jsem byl, víte sama, že po léta, po měsíce jsem dusil tento cit. Nemohu déle se vzpírat, ležím přemožen u nohou vašich, jsem vašim otrokem... ach promluvte jediné slovo naděje, jediné slovo, že mi odpouštíte tuto smělost, že nepohrdáte mužem, jehož pohled na vás uvrhl v šílenost...“

Klesl jí k nohám, chopil se ručky její. Neměla sil, aby se mu bránila, jedva slovo se vydralo z hrdla.

„Pane řiditeli! Co činíte?... Tot' strašné, toť nehodné, co mi tu mluvíte...“

„Jen jediné slovo naděje,“ úpěl u nohou jejích, drže jí ruku.

„Vstaňte! prosím vás!“ pravila dušeným hlasem, na celém těle se chvějíc.

„Slitujte se! Nedejte mi zhynouti strastnou touhou... do své smrti budu vašim pokorným otrokem...“

Držel stále jednu její ruku ve své, zmocnil se i druhé, pevně, drsně obě stiskl a zároveň pravicí ovinul štíhlý život i jal se líbat její čelo, její tváře, rty, šiji, vášní všecek šílený.

„Dlouho jsem čekal,“ šeptal, „a dočkal jsem se! Jsi má! jsi má!“

Tu, v jeho objetí, v jeho celování, jakoby rázem byla procitla ze své strnulosti. Nevýslovný odpor naplnil duši její. Vzpamatovala se, vyrvala se mu, ručky se stáhly v pěsti a bušily v jeho obličej.

„Zlosynu! Zrádče!“ vykřikla, „pusťte mě, nebo zavolám čeled', aby s vámi naložila vedle zásluhy! Pusťte, pravím ještě jednou, a klid'te se odtud.“

Poznávaje, že marno jest úsilí jeho, povolil, ustoupil. Hrud' jeho se dmula, z hrdla se dral divý chrapot.

Jí bylo nevýslovné děsno.

„Jděte! Jděte!“ zvolala. – „Já vám odpouštím i tentokrát, ale jděte!...“

On vrávoral do předsíně, kde měl plášť a klobouk, a pak o překot, jakoby mu v patách dům se bořil, rovnou cestou do konírny.

Vidouc se ho zbavena, paní Charlotta ani se neosmělila zavolat panskou. Odebrala se do ložnice, kde sklesnuvši na kolena, dala se do usedavého křečovitého pláče.

Náhly odjezd řiditelův a panin pláč nezůstaly bez povšimnutí, a v čeledníku i mezi dělnictvem leccos se šeptalo. Ještě větší pak šly řeči, když Kroužilovský řiditel na Janově už se neobjevil.

XVIII.

Pan Antonín se vrátil z Pešti teprve s vlaštovkami. Přiletěl na perutích touhy po své ženě a po dětech; neboť poslední dopisy paní Charlotty vyznívaly skoro zoufale a žádaly jeho návratu tak dojemně, že mu bylo v posledním čase pobytu v uherském sídle, jakoby půda pod ním hořela; kromě toho nedostával skoro žádných zpráv od svého otcovského přítele Kroužilovského, a ty, které ob čas ho docházely, byly tak stručny, že pan Antonín, přirovnávaje je k předchozím, nevěděl, co si mysliti v příčině této náhlé změny. Konečně zmítán nevýslovným nepokojem, domnívaje se, že žena i přítel před ním něco tají, ustanovil se, že zkrátí svůj pobyt v Pešti. Zařídil tam všecko tak, že mohl beze škody tak jednati.

Než dojel do Janova, zastavil se u řiditele v Kroužilově. Ten přijal ho s okázalou srdečností.

„Tajíte něco přede mnou!“ pan Antonín zvolal, jedva se pozdraviv s přítelem. „Bojím se, že uslyším něco velmi nepříjemného. Co se děje na Janově? Buďte upřímný! Povězte mi celou pravdu; jsem muž, jenž ji snese.“

„Nevěděl bych, co zvláštního by se tam dalo; neslyšel jsem pranic!“

„Proč tedy jste mi nepsal jako dříve?“

„Co bych vám byl psal? Bylo tam vše v pořádku. Ostatně už tři měsíce jsem tam nebyl.“

„A proč jste tam už nedojížděl? – Rozumím: obětoval jste se, a váš čas je drahý... ale přece... zapřísahám vás, abyste mi řekl pravdu!“

Řiditel mávl rukou. Výraz jeho tváře projevoval nepopíratelný vnitřní boj.

„Prosím, vás,“ pravil. „Aspoň nyní, kde radost ze shledání se s vámi naplňuje moji duši, nežádejte, abych se pouštěl do výkladu o věci, o níž bych vůbec rád mlčel. Doufám, že se spokojíte, povím-li vám, že nic, pranic pozitivního se nepříhodilo. Vykonal jsem, co vidělo se mi nezbytné, zastával jsem vás, dokud toho kázala potřeba, a když už toho nebylo potřebí, přestal jsem tam dojížděti. Nač dávati podnět k různým řečem?“

„K jakým řečem?“ prudce zvolal pan Antonín. „Rád bych věděl, kdo by se směl opovážit...“

„Ale roztomilý příteli, nepozbývejte chladné rozvahy! Což pak můžete lidem ucpat ústa?“

„Nerozumím vám. Jaké řeči mohou pojíti z toho, že vy dojíždíte do Janova? – Vždyť celý svět zná náš vzájemný poměr.“

Řiditel pokrčil ramenem.

„Příteli,“ pravil, „zapomínáte, že jste zůstavil doma mladou, hezkou choť. Podívejte se na mne: nejsem ani hezký, ani mladý, jest to naprosto k smíchu, jmenovat mne jedním dechem s paní Charlottou, a přece se to stalo! – Věřte mi, člověk se musí přemáhati, aby se zmiňoval o takových věcech... já bych o nich také byl mlčel, ale vy jste mě přinutil, abych mluvil.“

Pan Antonín se třásl spravedlivým hněvem.

„Takové lotrovství! Takové bídáctví!“ zvolal. „Kdo se opovážil, roztrušovati takové hanebnosti? Pomysli si, že takové ničemné pomluvy jsou vaší odměnou za to, že jste mě tak věrně, tak nezištně zastával! Nemám slov, abych po zásluze odsoudil takovou podlost. Vám pak, příteli, jehož ctím a miluji jako vlastního otce, jak vám nahradím, co pro mne, co za osvědčenou svoji ochotu jest vám snášeti?“

„Už jsem řekl: lidem ústa nezacpete. Nevěřte, co by vám kdo nyní a příště namluvil. Nejde o mne; já se uhájím a ani mojí ženě takové řeči neusedají na srdce, ale srozumíte, že nechci, aby i nejmenší stín padl na pověst vaší paní choti. Vyložil jsem vám příčinu, proč jsem už nedojížděl do Janova. Nemusil jsem tak činiti tím spíše, poněvadž vše bylo zařízeno a dohlídky mé už nebylo zapotřebí.“

Pan Antonín, až k slzám pohnut, tiskl výbornému muži ruce, neustále opakuje, že do smrti bude jeho dlužníkem, že nikdy nezapomene velkých obětí, a prosil ho, aby co nejdříve ho poctil svou návštěvou, že slavnostně osvědčí, čím jsou mu takové klepy. Na to odjel do Janova.

Paní Charlotta ho očekávala; vždyť povoz dojel pro něho až do Budějovic; věděla, že pojedou Kroužilovem, a nadála se, že se zdrží u svého přítele. Hleděla vstříc příchodu jeho s touhou a láskou a přece nikoli bez vnitřního boje a rozechvění. Co mu řekne onen přítel, v něhož skládal tolik důvěry? Bylo jí, že ke všemu ještě ji pomluví. A co řekne ona? – Prožila trpkých čtyřiaadvacet hodin s bezsennou nocí. Uvažovala a seznala, že ničím se neprovinila. Poví muži celou, nelíčenou pravdu? Jaké z toho vzejdou následky? Buď jí uvěří, pak netoliko se rozbijí iluze, jež od dětství s ním srostly, že snad navždy zvrátí se jeho důvěra v lidskou šlechtnost. Nebo nepoví? Pomlčí o všem, co se událo?... Pak zůstaví ho slepé důvěře v člověka, jenž neměl dobrých úmyslů...

Po dlouhém uvažování ustanovila se, že zatím vyčká, až uslyší, co mluvil Kroužilovský poctivec.

Když manžel přijel, uvítala ho se vší něžností; přes to nevolky neustále zalévaly se jí oči slzami, a jemu nemohlo ujíti, že to nebyly slzy radosti.

„Pláčeš, má drahá,“ pravil, „čtu ti z očí, že se rmoutíš... Snad i tvé nevinné duše se dotknul nesmyslný klep. Buď dobré mysli, má zlatá, a nedomnívej se, že takové řeči mohly vzbuditi i sebe menší ohlas v mé duši...“

„Jaký pak klep?“ tázala se, bojujíc s pláčem a nevědouc, kam on míří řečí svou.

A on, vina ji k sobě a líbaje ji v tvář, pravil: „Vždyť čtu z tvých rmutných očí, ze chmur na tvém čítku. Pust' černé myšlénky; škoda tvých oček!... Vím všechno, ale jak bych věřil, ty moje dobrá?...“

„Kdo ti to řekl, pro boha?“

„Aj, ani kdybych sám se nedohadl, což nemáme přítele, jenž nad námi bdí? Jenž nic nezatají přede mnou?“

„Co ti řekl ten – tvůj přítel?“

Pověděl jí šetrným způsobem vše, co mluvil řiditel. Vychvaloval Kroužilovského poctivce, přítele svého nezištného. A i na tohoto vážného pána se odvážil bídný klep, i tomuto výtečnému muži bylo trpěti pod utrhačnými jazyky lidskými!

Vyslechla ho mlčky přes to, že cítila, jak krev se jí proudila k hlavě; ale přemohla se a mlčela.

„Nechce mi říci, že ty řeči dozněly k jejímu uchu,“ pomyslíl si manžel, „chce mi ušetřiti mrzutost, ale já se nemýlím. Jakž by mohla mě klamati?“

Spokojil se s tímto vědomím své neomylné prozíravosti a mlčel taky.

Jednou se stalo, že opět před ní vychvaloval vlastnosti svého přítele a jeho neobmezenou oddanost. Tu ona poněkud prudce ze sebe vyrazila:

„Právě tento tvůj přítel stále ti opakuje, abys lidem nedůvěřoval příliš; on pochybuje o všech. Ty's o něm nikdy nepochyboval? Kdo ti ručí, že jednáš moudře?“

Tu on se rozzlobil. Pochybovati o ryzosti tohoto na světě jediného přítele zdálo se mu hříchem.

„Charlotto,“ odušil podrážděně, „zapovídám ti takové řeči. Kdybys vrátila se k nim, musil bych za to míti, že z tebe mluví nerozum nebo zlá vůle. Bylo by ti zajisté nemožno, vytasiti se s dokladem pro takové podezřívání. Či víš něco? Víš-li, mluv! Však planých řečí nestrpím!“

Ulekla se, ale spravedlivý hněv zvítězil.

„Antoníne,“ pravila, namáhajíc se mluvíti klidně, „slyšel-li jsi kdy, že bych koho na světě byla pomluvila? Třeba bych nemohla předložiti ti zjevných důkazů, myslíš, že bych se osmělila pochybovati o jeho povaze, kdybych nebyla přesvědčena, že není takovým, jakým se dělá? Můj cit mne neklame.“

„Tvůj cit! tvůj cit! – Co je tvůj cit? Jak můžeme koho obviňovati na základě citu! Co je vám ženským rozum, co nepopíratelná skutečnost, když cit vám povídá něco jiného? – Kam by došel svět, kdyby mu bylo řídit se pravidly vašeho citu? Kdybys byla slyšela, jakými vřelými slovy o tobě mluvil, a ty namlouváš mi o něm, že není takovým, jakým se dělá!“

Vzbouřila se v ní všecka hrdost; již měla vše na jazyku, ale ještě se přemohla.

„Podle všeho on je ti něčím více než já,“ pravila trpce, „jemu bys věřil, mně nevěříš. Já ostatně neviním ho z ničeho, pravím pouze, že bys mu neměl slepě věřiti, a k tomu mám své důvody.“

„Důvody?“ hlas jeho se chvěl. „Vždyť jsem tě vyzval, abys je se mnou sdělila! Je to smutné, že moje vlastní žena očerňuje mého osvědčeného přítele! Ani nevíš, co on pro mne učinil. On jediný mi pomohl, když jsem byl v nesnázích... nebudu ti povídat, čím vinou... Nebýt jeho, už bychom tu nebyli, tu, na Janově, jako tvůj bratr už není na Jezerném. To ti nepovídá tvůj cit? Vidíš, jak tě klame!“

Co to mluvil o Jezerném? O jejím bratru? O nesnázích, o hrozícím nebezpečství, jež on odvrátil? Tvrdá byla jeho slova, projela jí srdcem jako dýka. Krev rázem opustila líce; plaše, zmateně pohlédla na manžela. Dotud nikdy nebyla se starala o záležitosti peněžní. Věděla, že žijí na světě lidé chudí, protloukající se ze dne na den, a lidé zámožní, neznající starosti o vezdejší chléb. K těmto ona se čítala, nepřemýšlejíc o příčinách této nerovnosti, neuvažujíc o možnosti, že by kdy mohlo býti jinak. Nevěděla, že manželovi vlastně nepřinesla žádného věna, vůbec nikdy neuvažovala, že s věnem se počítává; před ní nikde se nemluvívalo o takových věcech. Jí dostačoval život, jaký dotud na Janově byla trávila; byla spokojena, nepachtila se po větší nádheře, po skvělejších bydle, byť i se pamatovala, že na Jezerném, v rodném domě, přepychu bývalo více.

Bratr odešel z Jezerného, otcovský dům se dostal do cizích rukou; Charlotta myslila, že bratr jej prodal z vlastní vůle, aby se zbavil trudných vzpomínek na hrozný konec sestřin, s nimiž přiváděla ve spojení i smrt rodičů svých; její manžel a všichni, s nimiž se stýkala, nejen že jí nebrali tuto domněnku, ba slovy i jednáním utvrzovali ji v ní. Až nyní jí to řekl, tvrdě, že nesnáze to byly, jež vyhnaly bratra z Jezerného, že vinou jejích rodných i on, manžel její, se octnul v takových nesnázích, z nichž onen hanebný člověk mu pomohl...

Tyto myšlenky rázem jí projely hlavou, a bylo jí, jakoby se byla probudila z krásného sna.

On pak, procházeje se komnatou, pokračoval:

„Ano, má zlatá, tak věci se mají! Prosil jsem tě, abys nikdy se neprohřešila, ani v myšlénkách proti mému příteli, abys ho ctíla, jako já ho ctím a jako ho ctíl můj otec, a ty mi

přicházíš s takovou! Přiznám se ti, že do smrti nebyl bych se toho do tebe nadál, a je bolestno, že právě v tobě jsem se klamal...“

Ona už jedva slyšela. Co by se stalo, kdyby mu pověděla úplnou pravdu?

Dala se do usedavého pláče. On, vida účinek svých slov, zarazil se poněkud; snad litoval toho, co řekl, však nechtěje toho přiznati, vyšel z komnaty a neukázal se jí po celý den.

—

Netřeba říci, že tato bouře se přehnala, že pan Antonín dal své ženušce mnoho dobrých slov, aby ji udobřil. Odpustila mu, ale bolestný osten zůstal v palčivé ráně, již jí zasadil. Myslila od té chvíle častěji na své rodiče, na svého bratra, na doby Jezerenské. Odpor její proti Kroužilovskému řiditeli měnil se v nevýslovný strach, jež jedva dovedla zatajovat.

Pan Antonín namáhal se z počátku, aby zaplašil chmury s její mysli; však poněvadž ona neuměla skrývat obavy své ani nedůvěru, přesvědčil se brzo, že úsilí jeho je marno. Trpělivost nebyla jeho údělem, a tak se stalo, že čím dále, tím více se stával rozmrzelým, nedůtklivým, i počaly se opakovat výbuchy této jeho nálady. A jako všichni tací prchlivci, i on počal svalovati vinu svého vnitřního neladu na jiné a hlavně na svou manželku. Ubohá paní opět uvažovala, neměla-li by odhaliti manželu příčinu svého odporu proti jeho příteli; avšak právě jeho nedůtklivost v té příčině v rozhodném okamžiku pokaždé ji zdržela. Předvídajíc bouře, které odhalení pravdy by mělo v zápětí, vždy zase mlčela.

Časté návštěvy řiditelovy, jenž dojížděl zase do Janova, jakoby se tam nikdy nic nebylo stalo, ještě více ztrpčovaly jí život. Manžel s ním sedával po dlouhé hodiny, radě se s ním o všem i za její přítomnosti; přetřásaly se věci obchodu se týkající i záležitosti, nesoucí se jediné k domácnosti, a toto ji nejvíce bolelo. Nezdržela se kdysi, řekla mu to přímo.

„Jakž by mi bylo jedno,“ pravila, „jak se mnou jednáš. Nejsem ti ničím, on je ti vším; vždyť jsem tvá žena a snažím se, abych vystihla tvá přání.“

Na to on nevrle odpověděl:

„Ty’s dítě! Bud’ ráda, že jiný s tebe snímá starosti!“

Někdy se podobalo, že poznává, jak jí křivdí; ujišťoval ji, že ji miluje nade vše na světě; prosil ji, aby mu odpustila ukvapené, tvrdé jeho řeči; vymlouval se starostmi, rozčilením; ale i tyto bouřlivé projevy jeho lásky vyznívaly v prosbu, aby v jeho příteli spatřovala, čím tento jemu byl.

Tak plynul jim život, až zase přišel čas, kdy bylo mu odebrati se za obchodem do Uher. Jeho přítel nedlouho před jeho odjezdem mu dokázal, že jeden z Pešťských jeho zřízencův ho okrádá, a doporučil mu na jeho místo člověka, za jehož poctivost ručil. Když Kroužilovský

řiditel, jenž lidem svrchovaně nedůvěřoval, za někoho ručil, nikdo na světě nemohl pochybovati o dokonalosti takového doporučení.

Tentokrát paní Charlotta prohlásila, že za žádnou cenu nezůstane samotná na Janově; prosila manžela snažně, aby jí vzal s sebou i děti, bez nichž nechtěla býti. Pan Antonín zpěchoval se, nechtěje jí a děti vydávati v šanc námahám a obtížím dlouhé cesty; ale ona neustávala v prosbách dokládajíc, že jí nemožno snášeti tuto dlouhou odloučenost od světa, že samota protivuje se jí až k zoufání; že kromě toho přítomnost její na Janově je úplně zbytečná, poněvadž Kroužilovský řiditel bude dohlížeti účinněji, než ona by toho dovedla.

Řiditel, jehož pan Antonín i v té příčině požádal za radu, se zarazil zprvu a mluvil cosi o hlavince milostivé paní, však posléze sám domlouval svému příteli, aby jí byl po vůli.

„Ale děti!“ zvolal pan Antonín.

„Nu, snad byste tu nenechal děti bez dozoru matčina?“ pravil řiditel. „Já bych je vzal k sobě, ale ona nebude chtít, je to marno; raději o tom ani nemluvte a vezměte je s sebou. Je to ovšem daleká cesta, ale zde mohlo by se jim také něco přihoditi, a kdyby se tak stalo, vyčítala by vám to do smrti; přihodí-li se jim tak něco, bude to vinou její.“

Konec všech úvah byl, že paní Charlotta i děti odjely s ním do Pešti přes nepohodu podzimní, jež zatím nastala.

XIX.

Příčiněním svých pešťských obchodních přátel pan Antonín našel vhodný byt, a paní Charlottě, která z počátku se domnívala, že opustivši rodný kraj, propadla se světa, znenáhla počalo se tam líbiti.

Sídelní město uherské za oněch časů v ničem se nepodobalo velikému městu, jež doba nynější z něho učinila: byla to velká vesnice, vynikající značnými trhy a kvetoucím obchodem, jinak nebylo lze je přirovnati ku Praze; za to tam vládl bujný život společenský, život veselý, do něhož mladá paní brzo vstoupila a v němž rychle zdomácněla; ba krásou svou záhy stala se střediskem společnosti přiměřené jejímu rodu a vychování. Byla tam jedva několik neděl a již stála pod vlivem života starouherského. Široký kruh jejích známostí záležel ze zámožných kupců, z rodin nižší šlechty a na mnoze z důstojníků a úředníků; střídaly se večerní besedy, dýchánky, taneční zábavy, koncerty. Jí bylo volno, lehký v duši;

dostavily se milé vzpomínky na uplynulé jaro prvního mládí, na radovánky rodného domu Jezerenského. Zdálo se jí, že se probudila ze sna, a cítila se ještě spokojenější, že manžela už dávno neviděla v míře tak stále dobré. Patrně se dařilo jeho obchodu; neboť nové toalety, šperky a všeliké potřeby nového jejího života jenjen se jí sypaly. Byla šťastna. Žádný výbuch zlosti s jeho strany – jediná příčina neshod jejich, jeho přítel, dlel daleko od nich na pokraji hvozdů šumavských, kde týral poddané sedláky. Nový život ji zaujímal tou měrou, že na něho ani nevzpomněla. Ani když manžel o něm mluvil, jeho dopisy čítal a jí poklony jeho vyřizoval, nerozčilovala se, dávajíc myšlénkám svým jiný směr; pan Antonín pak měl za to, že se vyléčila z bláhového svého předsudku.

Vrhla se tedy v proud radovánek a užívala světa, jakoby chtěla dohoniti, co dotud zameškala. Hýčkali ji, dvořili se jí, a manžel přál jí zábav z celé duše. Byloť mu, že velká část slávy ženiny padá i na něho. Bylo jisto, že její a tedy i jeho jméno se rozhlásilo v širokých kruzích a že i obchod jeho získal.

Mladá paní měla mnoho přirozeného taktu ženského, jenž ji chránil před vybočením z mezí; nicméně její manžel by byl učinil dobře, kdyby ji byl někdy varoval před řečmi lidskými, které v Pešti se rozpoutají rovněž snadno jako na jiných místech naší planety; ale pan Antonín Haslinger znal svět, dokud se netýkal obchodu se sklem, ještě méně než dcera Chabléová.

Záhy došlo k tomu, že i ve své domácnosti přijímali hosti, a radost byla, jak znamenitě mladá paní se uměla vpravovati do úlohy dámy hostitelky. Byly to rozkošné večírky; stály sice sílu peněz, ale panu Antonínovi lahodily nemálo, a ještě více se mu líbily poklony, jichž se mu dostávalo se všech stran.

Když byli v nejlepším proudu ve společnosti, jíž z pravidla obcovali, byl ohlášen plukovník pluku husarského, nově do Pešti posádkou přibylého.

„Jak znělo to jméno?“ paní Charlotta tázala se pána, s nímž právě se bavila.

„Jász Vargonyi, milostivá, znamenitý člověk! Zním ho; před čtyřmi roky hovořilo se o něm v celé Pešti... Byl tehdy majorem. Jeho pluk odešel potom do Itálie, a tu jsme ho ztratili s očí. Nu, bylo dost pánů, kteří jeho odchodu nelitovali. Pan major měl štěstí u dam, takové štěstí, že z něho vzešla řada soubojů, a ani při těch Štěstěna ho neopustila.“

Paní Charlotta se zadumala.

„Jász Vargonyi!“ opětovala, hledajíc ve své paměti. „Je mi, jako bych to jméno už byla slyšela.“

Jedva domluvila, plukovník vstoupil.

Spatřila jeho vysokou postavu, ušlechtilý obličej se silně vyznačenými rysy, jevícími krásného muže čtyřiceti let; bylo jí, jakoby plamenný pohled z černých jeho očí na ní spočinul, i zarděla se.

Bože, což to byl sen? Nikoli, tyto oči, tyto rysy tkvěly dosud v hlubokém úkrytu její duše.

Stál před ní rytmistr, z jehož řady jmen byla si pamatovala jen jedno: „de Eadem“, jímž ho nazývala v dívčích snech svých, její první ideál, jež hluboko byla zavřela do panenského srdce.

A jak ho viděla před sebou, bylo jí, jakoby stála v saloně otcovského zámku Jezerenského. Ach, smutné vzpomínky! Zachvěla se, slzy se jí draly do očí; musila se sebrat, aby je zadržela.

Avšak nebylo času, poddávati se vzpomínkám, neboť už jí ho někdo představoval.

Snad zpozoroval její pohnutí – jeho plamenné zraky utkvěly na ní skoro tázavě. Její oči se klopily, jakoby cítila, že před ní stojí člověk, před nímž třeba se míti na pozoru.

Přemohla svoje pohnutí. Její „těší mě, pane plukovníku!“ znělo ještě poněkud plaše, nejistě, ale ihned dodala snad vřeleji než měla v úmyslu:

„Pane plukovníku, nevidím vás po prvé. Vy ovšem na mne se nepamatujete. Byla jsem tehda dívka jedva čtrnáctiletá... a bylo to daleko odsud...“

Plukovník hledal v minulosti.

„Pokládám si to za velkou čest, ba za nemalé štěstí,“ zvolal dvorně, „ale pravíte sama, milostivá paní, že tomu už dávno, a že vaše jméno od těch dob také se změnilo. Prosim, přispějte na pomoc mé paměti; i mně se zdá, že patřím v milou, známou tvář...“

„Bylo to v Čechách, pane plukovníku; snad najdete v knize pamětí svých Jezerenský zámek a jméno Chablé...“

„Milý Bože! Kdo by zapomněl Chabléových! A vy jste dcera z tohoto rodu, milostivá paní!... Ach ovšem! kde jsem měl oči!...“

„Nejmladší dcera Charlotta...“

„Ta maličká! ta hezounká! Odpusťte mi mou přímou, jsem voják a neumím se přetvařovati; radost, že shledávám se s vámi, unáší mě. Pamatuji se na vás, dobře se pamatuji, přes to, že tenkrát jste byla příliš mláda... Ale překonala jste všechny naděje svých známých.“

Zarděla se.

„A co dělají velectění vaši páni rodiče? Jak se má paní Jahodová?“ tázal se, netuše, jak bolestné strany se dotknul.

„Zemřeli všichni,“ odpověděla tiše.

„Ach, odpusťte, že jsem vás zarmoutil svou otázkou,“ zvolal; „ale kdož by si byl pomyslíl?“

Obrátil se k několika blízkým pánům a dámám a v dithyrambech jal se mluvit o skláři-kavalíru a jeho rodině, o krásném, veselém životě tam daleko v odloučeném od světa zákoutí hvozdů Šumavských. Vypravoval epizody z tehdejších dob, veselé i vážné, na něž i ona se pamatovala a jichž připomenutí vlévalo do jejího srdce pocit nevýslovného blaha. A jak hovořil, jak se kochal v minulosti, bylo jí, jakoby viděla slzu v jeho oku, slzu v oku statného husarského plukovníka. Jak mile dotýkalo se jí toto vřelé vzpomínání na otcovský její krb, na drahé zesnulé!

„Toť dobrý, šlechtný člověk!“ ozval se hlas v jejím srdci.

Od té doby plukovník stýkal se s ní ve společnostech, docházel k nim, vyhledával přátelství jejího manžela, slovem, stal se z něho její kavalír. Pan Antonín v jeho počínání nespatořoval nic závadného, ni žádného nebezpečství pro sebe a pro pověst své choti. I jemu plukovník se zalíbil, a přátelství s ním mu lichotilo.

Pan plukovník navštěvoval jeho dům, a z toho nikdo nebral pohoršení kromě několika paniček, které se zlobily, že nedocházel k nim.

Z počtu těch, kteří se těšili z tohoto vývoje věcí, sluší jmenovati malého Vojtíška, čiperného, rozmilého klučíka, o jehož cvičení se nestaral nikdo, a s nímž všichni se mazlili, nejvíce pan plukovník, jenž matince i tatínkovi domlouval, aby hošíka, až doroste, dali na vojnu, že prý z něho bude znamenitý důstojník. Tatínek sice měl jiné plány se svým jedináčkem, a zvelebené a zmohutnělé huti doma v šumavském zátiší zaručovaly synáčkovi budoucnost, ale kde jsou rodiče, jež by netěšila chvála synova, plynoucí z takových úst jako z plukovníkových? Tatínek tedy nikoli bez hrdosti se usmíval, a matinka byla všecka blažena; Vojtíšek začínal se vpravovati do myšlenky, že bude nosit zlatem vyšívanou husarskou uniformu a na učení ani dost málo nepomýšlel. Tatínek pro samé obchody neměl času s ním se zabývat, a matinka pro samé plesy, toalety a zábavy mívala času ještě méně.

„Však to dohoní!“ říkával pan Haslinger. „Dítěti nemá se kalit zlatý jeho věk; především třeba, aby tělo sesílilo. Vždyť mně také už bylo dvanáct let, když mne otec odvezl do Řezna. Nu, a nebylo pozdě...“

Pan plukovník ho v těchto názorech vychovávacích utvrdil, říkáje o sobě, že teprve na vojně se něčemu naučil. A jaký to byl pán, ten pan plukovník! Panu Haslingerovi někdy se zdálo, že i jeho otec by byl udělal dobře, kdyby ho byl dal na vojnu. To byly ovšem jen tak chvilkové nápady: pan Haslinger byl rozhodně spokojen svým stavem, byl dobrý průmyslník

a dosti dobrý obchodník; přes to, že pešťský pobyt pohlcoval velké peníze, mohl spláceti kde který dluh. Za málo let bude všecko v pořádku...

Tak při dobré vůli byli všichni, slibující si, že pobyt v Pešti dle možnosti prodlouží. Paní Charlottě se svíralo srdce, pomyslila-li, že bude vrátiti se jí do temných, smutných lesů rodných, kde čas se plížil jako těžká mlha.

Nejvíce těšilo ji, že už nevidala vzorného přítele svého manžela. Vzpomněla si někdy na něho, ale při pouhé vzpomínce pojala ji ošklivost... Plukovník také se jevil přítelem manželovým; oj, ten byl jiný, a jeho vliv na manžela rovněž; jeho vlivu připisovala změnu v manželově náladě: samá shovívavost, učiněná dobrotu, ani nejmenší mrzutosti mezi nimi. Nevěděla sama, jak a proč se tak dalo, ale stále přirovnávala statného tohoto důstojníka ke Kroužilovskému všemocnému pánu. Plukovník se jí dvořil, a pan ředitel tam za dálnými kraji také dvořil se jí...

Někdy jí bylo, jakoby se neslušelo, aby neustále naň myslila; než vždy zaplašila hlásek zvolna se ozývajícího svědomí. Krátký už jen bude pobyt a potom zapadne do Janovského šera, navždy, a Kroužilovský ředitel zase bude se plížit kolem ní a manžela... Věru, kdyby nebylo toho ohavného člověka, nebála by se návratu do Janova a stokrát více by milovala svého chotě... Musí toho světa ještě užiti, než odjede; je mláda a tak dlouho byla odloučena ode vší společnosti...

Přišel měsíc březen a s ním sychravé, deštivé počasí. Dunaj valil ohromné spousty kalných, pěnivých vod, a jeho pobřeží tonulo v strachu před povodní. I pan Haslinger, jehožto sklady se nalézaly nedaleko nábřeží, byl ve svém majetku nemálo ohrožen; z horního toku Dunaje, od přítoků rakouských, docházely zvěsti děsné.

Když bylo nejhůře, došel pana Haslingera dopis z Kroužilova, psaný jeho přítelem, dopis, v němž tento zle toužil na liknavost zřízenců Haslingerových a na hanebné hospodářství v závodech, a v němž Haslingra vyzýval, aby brzo se vrátil, chce-li se uchrániti citelné ztráty. List byl vůbec psán tak, že pan Haslinger tušil věci zlé. K tomu jeho zásoby se chýlily ke konci, a bylo potřebí doplniti jich, jakmile stav vody opět by dovoloval plavbu.

Ale, jak se vrátiti za těchto okolností? Zvěsti o povodních neustále se množily. Paroplavba byla zastavena, železničního spojení tehdy ještě nebylo, a přece jeho návrat zdál se mu neodkladný.

Uvažoval, na čem by se ustanovil. Radil se s některými známými; všichni mu radili, aby odložil odjezd, aspoň aby tu zůstavil paní s dětmi.

Také ukázal list ředitelův paní Charlottě. Ta zbledla; snad také se lekla, že za této nepohody bude se jí vydati na dalekou pouť.

Mlčela, avšak bolestná resignace projevovovala její myšlenky. Nemohl toho nepozorovati; bylo mu jí líto.

„Neboj se, má drahá,“ pravil něžně, políbiv ji v čelo, „pojedu sám; zůstaneš tu s dětmi.“ Slova jeho nezdála se jí útěchou.

„Nebudu zde míti klidné chvíle, vědouc tě vydána v nebezpečí,“ pravila a dala se do pláče.

Těšil ji, sliboval, že z každé stanice bude jí psáti; nic naplat, nedala se utišit. I jal se poukazovati k tomu, jak nevyhnutelně nutný jest jeho odjezd, opakoval jí místa z dopisu svého přítele na doklad k svému spěchu.

„Ach, ten!“ prohodila s pláčem. „Vše, co mi je na světě nemilé, zlé, přichází od něho...“

„Ještě jsi tak bláhová!“ zvolal, nemoha tajit svou nevrlost.

„Nemohu si pomoci, nevěřím mu... Přesvědčíš se, ale pozdě, pozdě... Věř, jen k tomu člověku nerada se vracím domů... Jen toho kdybych tam neviděla...“

Nemohl té řeči snést, dotkla se nejcitlivější jeho stránky, i rozzlobil se prudce.

„Už jsem se oddával naději, že jsi vyléčena z bláhové předpojatosti své. Čím ti ublížil? Rci!... Dobře se tu bavíš, sama jsi mi řekla, že jsi nikdy tak šťastna nebyla... a vidíš, on mi domlouval, abych tě vzal s sebou... On mě zastupuje v závodech, obětuje svůj čas, své pohodlí... je už starý pán, a ty nemáš uznání! Tolikrát jsem tě prosil, dokazoval bezdůvodnost tvého podezřívání! Už nyní nevím, co bych řekl!“

Vyrazil ze dveří zůstaviv ji všecku ztrnulou nad tímto hrubým jednáním.

K večeru se vrátil i hleděl ji udobřiti, klidně jí domlouvaje. Než nepodařilo se mu, zahnatí mráčky s jejího čílna: přivykat' v poslední době jinému s sebou jednání, rozmazlila ji společnost. Vida ji neústupnou, rozzlobil se znovu, a padlo nejedno zlé slovo, jež žádná doba nestačila učiniti nepromluveným.

Nazejtří časně z rána se vypravil na cestu. Odjel v míře velmi zlé, roztrpčen. Poslední jeho slovo bylo:

„Odjíždím, kam mne volá starost o tebe a o budoucnost našich dětí. Ty zde s nimi zůstaneš, až pro tebe přijedu. Učiniš dobře, budeš-li v mé nepřítomnosti rozjímati, jak jsi se zachovala. Nemysli si, že povolím k vůli nějakému tvému vrtochu.“

XX.

Odjel, a jedva se viděla bez něho, počalo ozývati se v ní svědomí, že nedobře jednala. Bylo jí úzko, ba podobalo se jí, že ho vehnala ve smrt a že už nikdy ho nespátří.

Prožila několik smutných dní. Očekávala, že jí dopíše, ale ani za týden nepřišel od něho list.

Tu se dostavili těšitelé v zármutku jejím a těšili ji s výsledkem tak znamenitým, že znenáhla se vyjasnily její oči, že chmury odletěly s čílka.

A ze všech nejlépe dovedl ji potěšit pan plukovník...

Vrhla se znova do víru zábav a kratochvílí, řkouc sobě, že manžel jistě šťastně se dostal do Janova, poněvadž, kdyby něco bylo se mu přihodilo, jistě by ji o tom byli zpravili.

V tom se neklamala. Pan Antonín Haslinger vskutku se dostal šťastně na Janov, přes to, že mu bylo vykonati cestu dlouhou a místy nebezpečnou. Rozumí se, že se zastavil v Kroužilově u svého přítele, s nímž slavil dojemné shledání. Tomu tekl od úst sladký med a přemoudré byly jeho řeči.

„Příteli,“ pravil pozdvihuje k nebi oči, „zaveďte zase pořádek do svých závodů a nebuďte k svým lidem a zřízencům přílišným dobrákem. Co pak se týče vaší milostivé paní choti, která vám klade vzdor a odpor, buďte pamětliv, že je krásná a že má při všem zlaté srdce, jež najde zcela jistě zase cestu k vám. Brzo bude jí krušno bez vás a sama vám přijde. Toho se nedočkáte, abych se pletl do vašich sporův a nedorozumění; poměry manželské jsou hranice, kterou žádný přítel nemá překročiti; v té příčině se dohodněte sami. Ale v závodech, příteli, vezměte řešeto a přeposívejte, jak náleží a bez ohledu. Dobře, že tu milostivá není, ta by svou přímluvou ochromovala vaši energii.“

Pan Antonín přijel do Janova, provázen řiditelem; ani neusedl, a již počal přísný soud, při němž pan ředitel se uvázal v úkol žalobníka. Všecka jeho nakupená zlost rázem se vylila, a procedura byla poměrně krátká: majitel hutí řadu svých lidí nadobro propustil ze služby a práce. Když hněv jeho se vybouřil, ovšem většinu jich opět přijal na milost, mezi těmito i účetního Pokorného, však těm, při kterých shledal skutečnou liknavost, neodpustil.

Ztenčiv takto počet svých pracovních sil, sám si zadal dosti citelnou ránu, poněvadž za tehdejších dob lidí nebylo nazbyt. Nicméně panu řiditeli ortel se zdál příliš mírný, a přísný pán nepřestával panu Haslingerovi vytýkati slabost, již připisoval vlivu nepřítomné paní Charlotty.

Tyto řeči řiditelovy udržovaly pana Antonína ve stálém rozčilení, tak že záhy se stal nedůtklivějším než býval. Bouře v závodech a v domácnosti opakovaly se odtud často a

rychle za sebou, a slad'ouneké narážky přítelovy na výbornou jeho ženušku, která v Pešti tak dobře se bavila, co on se tu zlobil a lopotil, neprovedly toho, aby zažehaly rozkvašenost jeho mysli.

Jednou, asi šest neděl po svém návratu do Janova, rozmlouvaje se svým přítelem, pan Antonín zmínil se, že jeho manželka mu píše zřídka, velmi stručně a chladně. Pan řídítel jakoby na slova ta byl upadl v přemítání, pak vzdechl a pozdvihnuv zraky, pravil:

„Příteli, snad nikdy ještě nepřipadly mi tak těžkými povinnosti upřímného přátelství, jako této chvíle. Ani nebyl bych se odvážil otevřít ústa, ale sám jste počal řeč o předmětu nemálo choulostivém, a nemohu tedy jinak, než povědět vám své mínění. Rozumějte mi dobře, neobviňuji nikoho, nejméně vaši paní choť, již pokládám za vzornou v každém ohledu; ale předně, lidé mluví, a byť klevety měly sebe méně podstaty, nemohou nám býti lhostejny; za druhé, račte uvážiti: vaše milostivá paní choť často se stýká s jistým plukovníkem, jméno jeho neznám (pan řídítel v té příčině lhal); a to pokládám za neopatrnost, jak s její strany, tak i s vaší a divím se, že tomu nečiníte přítrž. Vaše paní je mladá, krásná, plukovník je statný, krásný pán a vychytralý pták... není dobře s ohněm hrátí...“

Pan Antonín se zachvěl. Dotud ani ve snu nezdálo se mu, že styky jeho manželky s plukovníkem mohly by míti do sebe cos nebezpečného; jako sám nebyl schopen podezřívavé myšlenky, tak i při jiných každou faleš vylučoval; nicméně slova příteleva těžce dopadla na jeho srdce.

„Plukovník Vargonyi,“ pravil, „je starý její známý z Jezerného, a pokud jsem viděl, choval se k ní pouze uctivě a přátelsky...“

„Nepochybuji,“ vece pan řídítel, „ale vy tam nyní nejste, a ona se nezmiňuje ve svých dopisech, že by si přála, navrátiti se k vám. Nechci tím nic říci, ale plukovník má pověst obratného lovce ženských srdcí...“

„Jak to víte?“ prudce tázal se Antonín, v jehož srdci rána seděla.

„Inu, člověk má také své známé v Pešti. Buďte přesvědčen, že ze mne mluví jedině přátelství. Ostatně, dotýkají-li se vás bolestně moje slova, povídejme o něčem jiném. Já chtěl pouze říci, že učiníte dobře, pojedete-li pro paní choť do Pešti.“

„Pojedu tam a to bez odkladu. Je svrchovaný čas, aby se vrátila; mně je tu také smutno bez ní. Ale, prosím vás, zapřísahám vás při našem přátelství, netajte ničeho přede mnou, vždyť víte, že jsem muž, a moje čest jest mi nade všechno.“

„Ovšem, ovšem,“ potvrdil pan řídítel, „mně také jde přede vším o vaši čest. Musím vám tedy říci, že plukovník svedl už nejednu paní a že už mu bylo podstoupiti několik soubojů.“

Také existují dopisy, psané plukovníkem, které by mohly kompromitovati vaši milostivou paní choť.“

„Co mluvíte?... dopisy...“ zvolal pan Haslinger, všecek se třesa; „a komu svědčí ty dopisy?“

„Komuž!... Paní Charlottě, komuž jinému...“

„Není možná! To mi musíte dokázat!... To je jistě jen pomluva.“

„Jen zvolna, příteli! Třeba mírnit se, vše může se ještě napravit. Že pak žádáte důkazy, pochopitelně. Také vám podám důkaz, originál dopisu, o němž jsem se zmínil. Vizte sám.“

A ředitel vyňal z toboleky složené psaní a podal je svému příteli.

Tento se dal do čtení. Dopis obsahoval místa a narážky, nasvědčující, že mezi dopisovatelem a adresátkou panoval poměr mnohem důvěrnější, než se slušelo.

Jak dopis ten se dostal do rukou ředitelových? Těžko říci, a manžel, úplně pozbyv rozvahy a klidu, ani se po tom neptal. Možná, že by paní Charlotta byla učinila dobře, kdyby v posledním svém velice krátkém dopisu svému manželu se byla zmínila o ztrátě celého svazečku dobře uschovaných psaní. Tohož paní Charlotta neučinila; za to si v nemnohých, zábavami nezaujatých chvílích o tom trápila hlavinku, společně s věrnou komornou, milenkou téhož zřízence Pešťské filiálky páně Haslingerovy, jenž tam byl ustanoven na doporučení pana ředitele.

Panu Haslingerovi hlava hořela. Jeho žena ho klamala, za jeho zády udržovala milostné plotky; tož bylo nad den jasné, a zase to byl jeho přítel, jenž mu otevřel oči. Jako dotud slepě důvěřoval své manželce, tak pevně byl nyní přesvědčen o její zradě. Jako blesk proletěla mu hlavou myšlénka, že přítel jeho už dávno tušil opravdovou povahu jeho manželky, a že tato právě proto naň zanevřela. Jedva zrodila se v něm tato myšlénka, už i vzrostla, v nezvratnou jistotu se proměnila. Jeho přítel počal mu mírně domlouvati.

„Pochopuji sice vaše rozčilení, ale tak zoufale bych na celou věc nepohlížel. Vaše milostivá paní choť zajisté odolává dorážejícímu na ni pokušení. To jedině jsem chtěl vám říci, víte, že vlastně jsem neřekl nic...“

„Ovšem, že jste neřekl nic,“ vpadl mu do řeči Haslinger; „to by ještě chybělo, abyste na sebe žaloval, se omlouval... Jako bych já byl slepý, jako bych sám nebyl uhodl! Ale já ji ztrestám! Kdo by se byl nadál? Z takového rodu!...“

Téhož dne pan Haslinger odjel do Pešti.

Odjel – dojel, paní Charlotta se nenadála...

Zda byla vinna? On po výjevu velice bouřlivém, jenž následoval po jeho příchodu, ani jediného okamžiku o tom nepochyboval.

Komorná, byvši tázána, docházel-li pan plukovník za podezřelých okolností k její velitelce, plačíc, po zemi na kolenou se vlekouc, návštěv takových doznávala, však zároveň přísáhala, že nikdy ničeho neviděla, co by usvědčilo milostivou paní z opravdové viny.

Paní Charlotta, slyšíc obžalobu, pouze tím se hájila, že s rozhořčením popírala nevěru jí za vinu kladenou.

„Však vím, odkud vítr věje!“ zvolala. „Drž se jen toho, kdo ti toto podezření proti mně namlouvá... Nebylo by mne důstojno, abych se ospravedlňovala.“

Jala se pak sama žalovati na řiditele, avšak manžel ji nepustil k slovu, vedl si jako zběsilý.

„Rozumíš, že s tebou nebudu, nemohu žít!“ křičel.

Neplakala; na smrt bleďa, všecka strnula snášela výčitky jeho, nadávky a surové s sebou nakládání.

„Rozejdeme se, na věky, neodvolatelně,“ soptil dále; „zůstaň si tu, nebo se vrať do Čech. Čiň, jak se ti líbí! Hocha si vezmu – děvče ti ponechám; však si je vychováš vedle svých zásad, já bych se na něm bez toho jen dožil hanby... Také věno ti vrátím, věno, jež jsi vlastně nikdy nedostala... Pošlu ti nábytek, kam budeš chtít, a peníze ti dám... Dám ti jich více, než kterýkoli soud by ti jich přiřkl... ale vidět tě nechci do smrti!...“

Téhož dne paní Charlotta odjela z Pešti, vzavši s sebou malou dcerušku. Měla několik set hotových peněz, ani nevěděla, že tyto peníze nejsou jejími. Odebrala se k bratrovi Ferdinandovi, jenž ve svém domě jí poskytl útulek.

Za dva dny odjel také Haslinger s Vojtíškem. Bylo dobře, že plukovník té doby nebyl v Pešti; rozlícený manžel sháněl se po něm, a setkání se obou dojistá by nebylo zůstalo bez vážných následků.

Temná, sychravá noc byla, kdy s hošíkem přijížděl domů, do Janova. Mraky šly po bezhvězdném nebi. Shodovalať se ta noc úplně s jeho náladou. Hošík podle něho, zahalen v plášť, tiše plakal; tušilať, že se přihodilo něco hrozného, osudného pro veškeren jeho život; tázal se po matce, a každá taková otázka zaryla se do srdce otcova, že nevrle hochu odbýval.

„Budeš nyní s tatínkem,“ okřikl ho.

Přijeli domů, kde je přivítal ospalý sluha. Otec jedva věděl, jak uložit hochu, na jehož duši jako těžký kámen padlo obklopující ho mlčení.

„Spi teď!“ velel otec nejinak, jakoby byl řekl: „Sed’!“

A hoch dlouho nespál; bál se, bylo mu, jakoby tepající na okna krůpěje dešťové i větru vání k němu mluvily podivnou, hrozivou řečí. Přítomnost otcova neodháněla s jeho myslí pocit osamocení, tak že několikrát se dal do usedavého pláče.

„Budeš mlčet!“ posléze zvolal otec, hroze mu bitím.

Hoch se ulekl a umkl.

Zvolna plynuly dni a měsíce na Janově. Pan říditel přijížděl denně a míval s majitelem huti dlouhé porady.

„Člověk by řekl,“ pravil kdys, „že jste se přenáhli, ale nemohl jste jednat jinak. Nezbyvá, než vpraviti se do nového života a pomysliťi sobě, že budoucnost všecko napraví. Netřeba ujišťovati, že já při vás budu státi, dokud živ budu, ubohý příteli.“

Do domu uvedena byla hospodyně, pak zjednan učitel pro Vojtíška. Hoch viděl v obou úhlavní své nepřátele, jichž jediný úkol byl, kaliti mu život. Žaloby naň se opakovaly, a otec, jenž každým dnem se stával netrpělivějším, omezil své vychovávání na tresty, jimiž hoča stíhal.

I v závodech jevila se roztrpčenost pánova. Bouře stíhala bouři, každá maličkost mívala v zápětí výbuchy jeho hněvu, každé nedopatření křik a plísňení bez konce, i okamžité propuštění ze služby a práce. Rozumí se, že dílo v závodech z toho neprosplvalo, ba vázlo tím více, když někteří zkušení dělníci odešli rozmrzeni, by si našli jinde práci.

Při všem tom Antonín Haslinger nezapřel své přirozenosti. Bratrovi své ženy dopsal list, v němž ho prosil, aby sestry své se ujal; netoužil na ni, spíše na sebe a na okolnosti, jež ho přinutily ke kroku tak rozhodnému, pro všechny bolestnému; dokládal, poněvadž dřívější shoda mezi ním a manželkou jevila se nadále nemožnou, že raději volil rozchod. Zároveň prosil bratra, aby vzal ve svou správu třicet tisíc zlatých, které jí připsal a z jejichžto úroků měla hraditi své potřeby. Peníz ten u přirovnání k přepychu, v němž žila, ovšem byl dosti skrovný, ale on jeho vyplacením si uškodil, poněvadž, nemaje tolik na přebytečných hotových, z obchodu jej vyňal.

Postarav se takto o hmotné bytí manželky od sebe odpuzené, měl za to, že dostál všem povinnostem k ní a k své dcerušce. Oddával se nadále svému, jak nepochyboval, spravedlivému hněvu proti ní, psal na její vrub všeliké nepřijemnosti a ztráty, jež ho stíhaly, zapověděl, aby jméno její před ním se vyslovovalo, ba vrátil několik dopisů, od ní došlých.

XXI.

Léta ubíhala, a v jich líném toku kolísal obchod páně Antonínův. Hledaje zapomenutí, chtěje umlčeti ozývající se výčitky svého svědomí, majitel hutí pouštěl se do různých oprav a podniků, které se potkávaly s nestejným zdarem. Často rázem zkazil zarputilý jeho hněv, zvrátila zmáhající se jeho svéhlavost, co dlouhou prací a namáhavým konáním zbudoval. Peněžní tísně, nuda, mrzutosti, bezradostný jeho život časem těžce na něho doléhaly, a jediné domluvy jeho přítele pomáhaly mu snášeti všecka tato protiventství. Ten v obvyklé své oddanosti mu pomáhal i z obtíží peněžních; sám ovšem, jak přísahal, neměl, aby mu pomohl, ale vždy dovedl opatřit mu půjčku, a tak se stalo, že původní, skoro zaplacený dluh zase silně vzrostl. Útěchou bylo, že Pešťská filiálka i nadále se osvědčovala, ba i ve Vídni výrobky jeho nabývaly půdy. Klidné postupování zaručovalo dobrý úspěch v budoucnosti.

Ale kde by se byly vzaly za těch okolností klid a rozvaha!

Zbyl mu z rodiny synáček a ten prospíval sice na těle, za to mnohem méně na duchu. Do učení se mu nezdálo, a tresty, jimiž otec hleděl pomáhati, v této nechuti ničeho nezměnily. Z počátku otec hledal vinu v učitelích, kteří neustále se střídali, ale přesvědčiv se, že příčina neúspěchu leží jinde, vzpomněl si na své mládí, a potvrzován ve svém úmyslu radou svého přítele, odvezl Vojtíška do Řezna, odevzdav ho péči téhož ústavu, v němž on svého času se vzdělával. Byl to drahý ústav, a nebylo lze pochybovati, že byl za všech okolností dobrý. Pan Haslinger, zaujat jinými starostmi, posýlal peníze a více se nestaral o hochy, nejméně v době, kdy meškal v Uhrách, a tam pobýval každého roku déle než dotud.

Když za nedlouho docházely z Řezna zprávy málo potěšitelné o prospěchu a o chování se Vojtíškově, otec dojel si tam, dal synáčkovi notný pardus a vrátil se do Janova. Tento výprask trochu pomohl, a Vojtíšek po něm jakž takž dělal dobrotu.

Avšak výpraskové zájezdy tatínkovy do Řezna se opakovaly až do omrzení, a posléze říditel ústavu dopsal panu Haslingerovi, aby si přijel pro synáčka, jenž ke studiím se nehodí a jen dobrou pověst ústavu zlehčuje. Byla to bolestná rána pro ubohého otce, jenž marně přemýšlel, co by počal s chlapcem čtrnáctiletým. Zase to byl jeho přítel, Kroužilovský říditel, jenž mu poradil.

„Příteli,“ pravil, „nezoufejte a pomyslete, co svého času se mi přihodilo s nejstarším mým synem, jemuž je nyní dvacet pět let a který bude za nedlouho správcem panského dvora. Víte, že nikoli snad pouhou mou protekcí takto postoupí; věru toho zasluhuje. Vás ani není tajno, jaké jsem s ním měl mrzutosti, dokud studoval v Budějovicích na latinském učení. Theorie mu nešla do hlavy; dobrá, pravím, půjde mu snad praxe, a ne-li, bude z něho voják.“

Když ve čtvrté propadl, vzal jsem ho domů, a on vstoupil pode mnou do hospodářské praxe. Měl jsem ho na očích, hospodářství se mu zalíbilo, a nepopřete, že dnes je z něho řádný člověk, tak řádný, jako jeho o tři léta mladší bratr Benjamin, který po celý čas svých studií nezavdal příčiny k stížnostem, a jehož jsem dal vycvičiti za hranicemi, aby mohl se věnovat obchodu.“

Pan Haslinger toho nepopíral, a říditel pokračoval:

„Zkuste to podobně s Vojtíškem. Máte beztoho jedináčka a komu zanecháte závody, ne-li jemu? Uveďte ho do praxe, bděte nad ním, a byl by v tom šlak, aby nestal se z něho pod vašim vedením řádný sklář, třeba neměl té theorie tolik. Váš otec jí měl ještě méně!“

Proti té radě nic nebylo lze namítati, a málo dní na to panáček slavil návrat svůj do otcovských závodů.

Říditel se osvědčil dobrým rádcem. V závodech Vojtíšek se cítil ve svém živle; vše, co souviselo s prací rukou, ho těšilo, nejrady by byl foukal sklenice; také společnost sklářů nad každou jinou miloval, a dělníci rovněž si ho oblíbili.

Tak uplynuly zase dva roky, pro Antonína Haslingera nejlepší od těch dob, co vypudil svou manželku.

I bylo mu zase odjeti do Uher, kde tentokrát hodlal pobytí rok. Než odjel, učinil něco, čeho dobře neuvážil: odevzdal řízení závodů po čas své nepřítomnosti svému jedva šestnáctiletému synu, dav mu k ruce mladého zřízence, jehož dovednost vysoko cenil.

V Pešti se dařilo tentokrát obchodu výborně; také zásylky docházely v čas a v takové jakosti, jak majitel hutí si přál. Ten z toho měl takovou radost, že kůra kolem srdce jeho počala tátí; ba se vši opravdovostí počínal přemýšleti, jak by se smířil se svou manželkou.

Ale radosti té i náladě nebylo dlouhého trvání.

Pojednou zásylky přicházely nepravidelně a tovar se horšil; listy, jež pan Haslinger dopsal svému synovi, nepotkaly se s žádoucím výsledkem.

Co se dalo v závodech? – Pan Haslinger to zvěděl z důvěrného listu, jež mu dopsal Kroužilovský říditel. List ten zněl, jak následuje:

„Milý příteli, jest svrchovaný čas, abyste se vrátil a učinil konec bohopustému řádění zdejšímu. Na Antonově se nedělá nic, pranic, a na Janově se pije, hýjí a hoduje. Gruber (tak se jmenoval příručí Vojtíškův) je hotový dareba, a Váš synáček činí se, aby co nejdříve si osvojil všechny spády svého svůdce a arciučitele v prostopášnostech. Starý Pokorný mne si svoje špinavé ruce a loví v kase. Dověděl jsem se, že vyjednává zde v Kroužilově o koupi domu a polností; odkud by vzal peníze, kdyby nekradl? Přece nikoliv ze svého služného... Co vyvádějí skláři, o tom raději nebudu se šířiti, uhlídáte, až se vrátíte. Jen neotálejte, abyste

zachránil, co ještě zachrániti lze. Nemohu Vám zamlčet, že jsem jednou si zajel do Janova, abych Vašemu synáčkovi domluvil, po případě mu pohrozil, že Vám o něm dopíši. Mladý pán nejen že mi řekl přímo, že do závodů mi nic není, ještě poštvál na mne dělníky, kteří prohlásili, že mne zabijí, jakmile ještě jednou v Janově se ukáží... Ke konci se Vám také příznám, že řádění na Janově a nemravnosti, jež se tam tropily, zavdaly podnět k veřejnému pohoršení veškerých mé péči svěřených poddaných a všeho obyvatelstva okolního. Jen Vám k vůli jsem nezakročil z moci úřední, ale déle to trvati nesmí, a přes moje přátelství bych Vás nemohl chrániti před následky, kdybyste váhal učiniti přítrž tomuto hnusnému hospodářství; prosím, byste nezapomněl, že Vy jste zodpovědným. V ostatním se Vám činím co nejuctivěji poručena a tisknu Vám přátelsky ruce, těše se na brzké shledání. Váš atd.“

Pan Antonín nedopsal fakturu, kterou měl pod rukama, když ho došel uvedený list. Zanechal všeho a spěchal z Pešti, jakoby půda pod ním hořela. Objevil se v závodě Janovském nikým neočekávan. Vyhnal všecko ze závodů, všechny zřízence, účetního, dělníky, čeled', vše, vše, a přede všemi svého syna, jemuž hrozil zastřelením, kdyby se opovážil vkročiti do jeho domu nebo do závodu. Jedině starou hospodyní ponechal, která mu pověděla vše, co mohla vědět.

„Jdi, utec ke své matce, jejíž spády jsi zdědil. Jdi mi s očí!“ řekl svému synovi.

Když vykonal svůj soud v Janově, spěchal do Antonova a vyhnal i tam kde koho; pak se vrátil do Janova.

Zámek byl prázdný; kroky jeho duněly po chodbách, po rozložitých síních. Vysoptil se, i přišla mu aspoň poněkud rozvaha. Dal se do hořkého, usedavého pláče – to tam bylo vše, co ho poutalo k životu. Celou noc se procházel po ložnici. Pláč neulevil stísněnému srdci, a prudký hněv proměnil se v nevýslovnou trpkost.

Ráno zajel do Kroužilova ke svému příteli. Ten ho přivítal s okázalou srdečností. Objali se mlčky a plakali.

„Jak vám děkuji, můj drahý, můj jediný,“ promluvil pan Haslinger; „otevřel jste mi oči. Lépe tak, než dočkati se hanby, aby u mne, v mém domě, v mém závodě byla musila zakročiti veřejná moc... Ten dareba... ale já jsem mu dal... a těm druhým také... Grubra dám zavřít... buďte tak laskav a dejte ho dráby sebrat... nevím, kam se uchýlil, ale daleko nebude...“

„Vykonali jste soud přísný, ale spravedlivý,“ odvětil řídítel, „avšak, smím-li vám raditi, přestaňte na něm a ponechte i toho darebu Grubra svému osudu – však on ještě jinde se zaplete a neujde spravedlnosti...“

„Já jsem všecko vyhnal,“ pokračoval majitel hutí. „Oheň vyhasl, oba závody stojí. Věru, tolik trpkosti jsem té noci prožil, že vše mě omrzelo. Je mi to jedno nyní, co se stane.“

Nechám všeho a půjdu do světa. Prodám vše, za každou cenu... něco mi snad ještě zbude, abych nemusil žebrot.“

„Co vás to napadá, příteli?“ rozhorlil se ředitel. „Nepozbývejte mysli! Nemáte mne? Myslíte, že bych s vámi nerozdělil poslední kousek chleba?“

Pan Antonín děkoval za tento nový projev přátelství a ředitel se pustil do dlouhých výkladů o své nezištnosti, a o přátelství vůbec, a jal se těšiti přítele, domlouval mu, aby rychle si opatřil jiné dělníky, aby nepouštěl s očí pešřské sklady a obchodní spojení, slibuje mu zároveň, že ho opatří potřebnými penězi. O vyhnaném synovi ředitel se nezmínil ani jediným slovem, ba, když pan Haslinger promluvil o neodvolatelném svém prokletí, přisvědčil, že ani on by jinak nebyl jednal.

Vida nezbytí, majitel hutí po nějakém čase zase jal se najímati nové dělníky. Jaké měl potíže, než jich tolik sehnal, co jich potřeboval! Nejhuře bylo s filiálkou v Pešti, která přivedena na kraj zaniknutí. Bylo potřebí rázných domluv jeho přítele, aby se vzpružil a vytrval. Všecky tyto obtíže a mrzutosti zvrátily dokonale jeho povahu. Stále se vtírající otázky: Pro koho pracuješ? Proč podstupuješ všecky tyto svízele a trampoty? – a plynoucí odtud odpovědi: Nemáš nikoho, ani ženy, ani dětí (na dceru téměř nepomýšlel, té zcela odvykl, přiváděje ji na jedno s matkou její); stojíš samotěn s neštěstím svým – učinily z něho mrzouta. Resignace, jen tu a tam přervaná výbuchy hněvu, stala se jeho údělem. Zdálo se, že žije a pracuje jediné, aby mohl splatiti své dluhy, nemaje naděje v lepší budoucnost.

Dobré slovo s jeho strany, slovo smíření mohlo vrátiti mu energii životní, jeho duši klid a jeho mysli vzpružení. Ale on je nepronesl, toto smírné slovo, a nebylo, kdo by mu byl domluvil, aby učinil konec mukám, jež sám si ukládal. Kroužilovský ředitel sice s ním sdílel trpké jeho tužby a nepřestával mu domlouvati: „Nač se tak soužíte? Což nemáte mne?“ – Haslinger i nadále mu byl oddán, avšak přítel přece mu nenahrazoval rodiny.

Mezi nově přijatými byl také účetní, jakýs Horava, starší člověk, jenž sloužil již u nebožtíka pana Chablé. Pan Haslinger nebyl by ho ani přijal, střeže se všeho a všech lidí, kteří bývali ve stycích s rodinou jeho manželky, ale o lidi bylo zle. Třeba říci, že přijav ho, Haslinger měl veliké štěstí: Horava byl člověk, v němž žily všecky tradice Chabléovy: poctivý, řádný, svému pánovi zcela oddán, při tom veselý mysli, a vida svého pána stísněného, snad život by byl obětoval, kdyby mu byl mohl vrátiti ztracené štěstí. Oddával se naději, že se mu podaří, smířiti manžely, však neodvážil se promluvit o té věci, dokud nynější jeho pán by ho nepoznal.

Tak spolu žili několik měsíců.

Tu se stalo, že pan Haslinger začal postonávat. Neobjevoval se v závodech, chodil po zámku jako ve snách a časem poléhával. Stará, mrzutá hospodyně jen spínala ruce a skuhrala, ale to to, aby ho byla ošetřovala; on v pravdě toho na ní nežádal, s nikým nerozmlouval, leda s účetním o věcech, týkajících se obchodu. Ten pak dodal si kdysi srdce a pravil, maje se už k odchodu:

„Odpusťte, pane mistře, ale srdce mě bolí... vy jste nemocen...“

„A co? Starejte se o sebe... já se zase uzdravím.“

„Bojím se, že pan mistr nemá ani náležitého ošetřování ani obsluhy.“

„Však se obejdu beze všeho. Děkuji vám za dobrou vůli.“

Účetní postál chvíli, jakoby se rozmýšlel.

„Vaše paní choť by vás ošetřovala věrně,“ náhle pronesl.

Haslinger vytřeštil na něho oči.

„Kdo vám dal právo, mluvit mi o...?“ obořil se na účetního. Ten se neulekl, nýbrž odvětil mírným, ale pevným hlasem:

„Vzal jsem si právo sám, poněvadž jsem váš věrný služebník a nemohu se na to dívat, jak mučíte sama sebe...“

„Nemíchejte se do mých věcí. Čiňte, co v obchodu jest vaší povinností. Rozuměl jste?“

Ale účetní nedal se odbyti.

„Pokládal bych za hřích, kdybych déle mlčel. Vaše paní choť žije skromně, vzorně – pochybila-li, těžce toho odpykala... a jak by byla šťastna, kdyby s vámi zase mohla žít...“

„Vy se opovažujete!...“ vyrazil ze sebe Haslinger. „Promluvíte-li ke mně ještě jednou o té... osobě, která bez pochyby vás najala, vyženu vás okamžitě ze služby.“

Účetní odešel. Přes to se nevzdával naděje, že po druhé bude lépe. Mlčel a hleděl si své práce.

Syn Vojtěch, o němž také nesmělo se mluvit, zatím žil u matky. Neproslýchalo se o něm už nic špatného, také sotva by byl měl k tomu příležitost, neboť strýc Ferdinand Chablé ho nespustil s očí. Však poněvadž strýc za to měl, že mladý člověk zahálkou by se zvrhl, bez svolení otce pak se neodvážil vykázat mu dráhu života, přiměl mladíka, aby písemně požádal otce za odpuštění; sám pak velice vážně mu dopsal, aby se vyslovil, co z Vojtěcha má se státi.

Pan Haslinger, který zatím zase se uzdravil, došel si pro radu do Kroužilova. Výsledek dlouhé porady byl, že odpověděl oběma. Bratru své manželky děkoval za účast s osudem synovým, kterého ještě jen potud uznává za svého syna, aby on – syn totiž – a svět mu nemohli kdy vytýkati, že zavinil jeho neštěstí. Synovi poslal svolení, aby jako kadet vstoupil

do pluku, že bude mu posílat měsíční přídavek desíti zlatých, dokud nepostoupí na důstojníka. Dopis zněl takto:

„My dva jsme spolu vyrovnáni. Napomínal a trestal jsem s bezpříkladnou shovívavostí, dokud jsem doufal v polepšení. Zhanobil jsi mé poctivé jméno – měj si následky. Až mi dokážeš skutky, že jsi jiným člověkem, pak se přihlas.“

Antonín Haslinger

Žádný ze zmíněných dopisů neobsahoval řádečky, jež by se týkala manželky.

Nedlouho po tom účetní podnikl druhý útok na srdce svého chefa.

„Pane mistře,“ pravil, podáváje mu zapečetěné psaní, „vaše paní choť mě požádala, abych vám tohle odevzdal. Neměl jsem odvahy, odepřítí jí tuto službu, vždyť je dcera mého nezapomenutelného, milostivého pána. Touží po vás tím více, poněvadž syn odešel s plukem do Itálie...“

Pan Haslinger vzal psaní a roztrhal je před jeho očima na kusy.

„Vy drzý člověče! Opovažujete se přes mou přísnou záповěď vraceti se k tomu předmětu!“

„Račte dovolit...“

„Vy se vzpíráte? Nejen že za mými zády si dopisujete s onou osobou, vy... zde... v mém záводе mi odmlouváte?... Ven s vámi! Jste propuštěn... Vy nejdete?... Já vás zastřelím!...“

A prchlivec skočil ke stěně, kde visela puška.

„Jdu – nerozčilujte se,“ klidně vece účetní; „vyháníte mě za mou poctivou vůli. Pamatujte na tuto chvíli. Ruka boží vás nemine...“

Haslinger se zarazil a položil ručnici na stůl. Sbíraje po podlaze rozházené kousky dopisu své ženy a házeje je do kamen, bručel:

„Konec! Konec na vždy s ní! Oloupila mne o život... Konec se všemi, kdož jí pomáhají.“

Co by byl asi řekl, kdyby byl přečetl dopis? Teprve teď odhodlala se manželka jeho povědětí mu všechno, jak byl zachoval se k ní jeho přítel.

XXII.

Nedlouho po tomto výjevu Antonín Haslinger seděl v kanceláři svého přítele v Kroužilově. Byl mrzutější než kdykoli. Vyhnal účetního Horavu, nemohl najít náhradníka.

„Nevím si rady,“ pravil temným hlasem, – „všecko mě omrzelo.“

Ředitel přešel několikrát pokojem a stanuv před hostem, pravil:

„Horava byl úředník dobrý, poctivý, kdož by toho popřel? Ale člověku podřízenému nesluší se, aby se míchal do soukromých záležitostí svého chefa. Tací lidé nezůstávají při jednom pokusu. Já bych s ním nebyl jednal jinak.“

Pak otevřel dvěře, vedoucí do vedlejší místnosti, kde psal jeho písař.

„Ticháčku,“ oslovil tohoto, „dojděte na sýpku; přehledněte zásoby loňského žita a přijďte mi ohlásit, kolik ho tam je. Za hodinu vás očekávám. Řekněte také vrátnému, aby mi sem nikoho nepouštěl. Mám zde důležité jednání s panem Haslingerem.“

Písař odešel. Ředitel se vrátil k majiteli hutí, přišoupl si stoličku blíže k němu a počal k němu hovořiti tajemným hlasem.

„Příteli, co vám povím, bude vám nejlepším dokladem, jak velice vás mám rád. Vyslechněte mě klidně a slibte mi, že zachováte ke všem lidem na světě dokonalé mlčení, neboť, kdyby něco se vyradilo, zaplatil bych své přátelství k vám svou existencí.“

„Jak si můžete myslit?“ odvětil Haslinger, „...vždyť ani kdybych chtěl, nemohl bych s nikým se sdělit... vždyť kromě s vámi s nikým se nestýkám. Co mi řeknete, zůstane skryto ve mně jako v hrobě, a děkuji vám za důvěru, kterou mi znova osvědčujete.“

„Je to veliká novina. Náš nejjasnější pán zamýšlí sám zříditi v této krajině průmyslové závody a také sklárny. Je jisto, že dosavadní smlouva s vámi na dodávání paliva do hutí už se neobnoví. Uvěříte mi, že jsem v té věci úplně nevinný, jsou to pánové při ústřední správě, kteří si tu novotu vymyslili. Divná věc – takový kavalír, jako náš kníže, a chce se stát průmyslníkem... Ale já musím poslouchat a provádět nařízení, jež mě docházejí.“

Pan Haslinger už dospěl ve své omrzlosti tak daleko, že dosti chladně vyslechl zprávu, která, vejde-li ve skutek, hmotně ho zničí. Měl sice svůj les, několik set jiter, ale jak dlouho by mu bylo stačilo dříví z něho vykácené?

Ředitel mu vysvětloval podrobnosti nejnovějšího vrchnostenského návrhu.

„Kdy se to provede,“ pravil dále, „dosud nevím. Ale připraven musíte býti. Nepodnikejte ničeho nového a zařídte se dle toho, co vám povídám a co vám ještě povím. Vidíte, že se dopouštím přímo zrady na svém pánu, ale co bych k vůli vám neučinil?“

Haslinger podal ruku svému příteli. Ten pokračoval:

„Nepozbývejte odvahy ani dobré mysli. Příkladím se, abych celou věc zařídil tak, abyste z ní těžil pokud možno. Poradím ústřední správě, aby se nezřizovaly závody nové, ale aby vaše sklárny se vším, co k nim patří, se zakoupily. Zbavíte se starostí a budete moci klidně žít; zaplatíte dluhy, a zůstane vám ještě dost' na živobytí; vždyť velikých potřeb nemáte a jste sám. Zařídím vše tak, abyste prodal výhodně. Pochopujete, že by bylo šílenstvím, kdybyste nepřistoupil na moje návrhy.“

Pan Haslinger objal svého přítele a děkoval mu vřelými slovy. Stal se v tu hodinu tak něžný, že by byl odpustil ženě i synovi, kdyby právě ho byli požádali za odpuštění.

„Na jedno nesmíte zapomenouti,“ dále mluvil přítel, „jde o to, abych zcela mohl zastat vašich prospěchův. Po nějaký čas ještě musíte se přičinit, abyste udržel zákazníky a vyráběl zboží, které se všude doporučuje; je nezbytno, aby závody byly v dobrém stavu, abychom je mohli od vás koupit za dobrou cenu. Rozvažujte o tom, co jsem vám řekl, a ještě jednou vás důtklivě prosím, zachovejte nejprísrnější mlčení o našem hovoru.“

Antonín Haslinger vrávorá ze dveří, všecek opojen radostí.

Po nějaké době řídítel zavítal do Janova.

Když byl sám s Haslingrem v jeho účtárně, pravil: „Už je to hotovo! Příteli, znamenitě prodáte! Ukažte mi knihy, abych mohl podat zprávu o stavu obchodu...“

A už se jal prohlížeti knihy, vyžaduje si tu onde objasnění, jež pan Antonín všecek rozradostněn mu podával.

Den co den znova přijížděl, vždy pobyl několik hodin a vše bedlivě prozkoumal. Pak odjel do Pešti, a když se vrátil, ukazovaly se na jeho čele chmury.

„Škoda,“ pravil, „přeškoda, že to tam není tak v pořádku jako zde. Shledal jsem tam mnoho nedostatků a nepřístojností. Já bych o tom nemluvil,“ dodal, přitlumme hlas, „kdyby nebyli ustanovili ještě jednoho tamního znalce, na jehož dobré zdání musím vzít ohled. Jak věc se má, přijdete tamějšími nepořádky o několik tisíc...“

„Co na tom, jen když se zbavím těch trampot! Ať je tomu jakkoli, úplně spoléhám na vás. Učiňte, co je spravedливо.“

Zase minulo několik neděl, a zase za krásného letního dne řídítel přijel do Janova.

„Bez mála všecko by se bylo rozbilo a ještě nyní nejsou všechny překážky odklizeny, přes to, že jsem činil, seč jsem byl...“

Pan Haslinger zbledl na smrt.

„V poslední chvíli přišly jasnému pánovi všelike myšlenky, a konec byl, že odepřel své svolení ke koupi vašich závodů. Já jsem vám ničeho neřekl, abych vás nepoděsil. Dojel jsem sám ke knížeti, vyložil jsem mu, jaké výhody by poskytovaly průmyslové závody, jak by jimi

důchodů z panství přibylo, jak lesy nic nevynášejí: všechno bylo marno, kníže nechtěl ani slyšet, ba velmi nemilostivě obořil se na mne. „Jasnosti,“ pravím, „za těch okolností radče přijmouti moji žádost za propuštěnou – jsem Vaší Jasnosti věrný služebník, moje svědomí mi káže činiti vše, co by mohlo rozmnožiti příjmy panství Kroužilovského, objevil jsem jedinou cestu, která povede k cíli, a ta se mi zavírá. Moje čest mi brání, abych setrval déle na místě, kde mi nelze pracovati s prospěchem.“ – Kníže se zarazil a pravil: „Což si myslíte, že vás tak zhola propustím? Jako bych nedovedl oceniti vaše věrné služby. Zůstanete na Kroužilově, až se otevře místo při ústřední správě; pak si vás zavolám k sobě.“ – Já odpověděl: „Děkuji Vaší Jasnosti za milostivé uznání dosavadních mých skrovných služeb, avšak musím trvati při své žádosti za propuštěnou, neráčí-li Vaše Jasnost vyslechnouti ještě jeden ponížený můj návrh.“ – „Mluvte!“ velel kníže, „Necht' se koupí závody na moje jméno,“ pravím a pustil jsem se do výkladu, jak by se to provedlo. Kníže propustil mě blahosklonně, řka, že si to rozmyslí. Doufám, že rozhodnutí přijde brzy a že bude příznivo. Ovšem, že z toho, co jsem vám řekl, ani teď ani v budoucnosti nic se nedostane do veřejnosti.“

Haslinger přísahal mlčení a děkoval svému příteli za neslýchanou jeho obětavost.

Pan Antonín ani chvíli nepochyboval o pravdivosti této historie, vymyšlené jediné, aby řídítel při ustanovení ceny mohl se vymlouvat na nátlak shora. Kromě toho ještě měl potřebí služeb Haslingerových.

Krátký čas po této rozmluvě řídítel pozval Haslingera do Kroužilova a uvítal ho těmito slovy:

„Všecky obtíže jsou přemoženy. Udělal jste znamenitý obchod.“

Všecek se třesa, Antonín Haslinger vzal do ruky osudný spis a jal se ho čísti. Byl s počátku radostí všecek unesen, vida se zbavena svých starostí; a přece byla mu cena příliš nízkou. Janov, Antonov, závody, zámeček, hospodářství, několik set jiter lesa, pešťská filiálka, vše měl prodat za šedesát tisíc zlatých stříbra – a dosud měl přesvědčení, že jeho majetek má cenu aspoň dvou set tisíc zlatých. Papír mu vypadl z ruky; uvážil, že po zaplacení dluhů zbude mu jedva dvacet tisíc.

„Za tu cenu nemohu prodat,“ zašeptal.

„Nelekejte se, příteli,“ pravil řídítel, „čtěte jen dále; vždyť dostanete mnohem více. Což bych připustil, abyste byl takovým způsobem obrán?“

A pan Haslinger četl. Stálo ve smlouvě:

„...kromě naznačeného obnosu v hotových kupující bude vypláceti panu prodávajícímu doživotní roční rentu dvou tisíc zlatých stříbra s podmínkou, že prodávající se zaváže, spravovati ještě po tři roky závody po stránce technické i obchodní a uváděti do všech odvětví

závodu syna kupujícího, Benjamin. Po třech letech, ode dne podpisu této smlouvy, tento syn Benjamin ujme se závodův, a pan prodávající se sprostuje všech závazkův. Kdyby pan prodávající během tohoto času se zdráhal spravovati závody, kdyby z jakékoliv příčiny, mimo nemoc, opustil závod nebo jinam odešel bez zvláštního svolení kupujícího, pozbude práv a nároků na roční rentu a to pro vždy...“

Pan Haslinger, jenž se těšil, jakmile podepíše smlouvu, že již ničím vázán nebude, sesmutněl.

„Je to málo, a ještě tři léta ztrávit v těchto prokletých končinách...“

„Je vám volno nepodpisovat,“ pravil řiditel. „Kníže pán na jiné podmínky nepřistoupí, leda na tu, aby místo mého syna někdo jiný se uvázal ve správu závodů, ale i toho byste musil do všeho uvést. Je to jediná výhoda, která mi kyne z vašeho prodeje. Nu, nejde to, a budu se musit postarati jinak; proto nebude mezi námi žádné roztrpčení. Bude se vám vzchopiti, na vše zapomenouti, co dosud vaší pružnosti bránilo. Potíže budete míti, neboť toho nedokážu, aby panství dále vám dodávalo dříví...“

Panu Haslingerovi studený pot vystupoval na čele; před jeho duchem stály všechny starosti minulé i příští.

„Mně je vás líto,“ pravil řiditel; „tři roky na závodech nebyly by vás umořily. Ohled na mne stojí v druhé řadě. Nikoli já, ale vy jste prohlašoval služby mnou vám tu a tam prokázané za velmi platné... Činil jsem, seč jsem byl. Jste člověk skromný; kapitál dvaceti tisíc zlatých a dva tisíce roční renty by vám byl pojistil do smrti klidný, bezstarostný život. Jste samotný, je vám jedva čtyřicet pět let – co chcete? O tom nebudu mluvit, že moje přičinění bylo marno a že mě můj pán nepochválí, až zví, jak věc se rozbila...“

Umlkl. Seděl skloněn nad stůl, hlavu podepíraje o dlaň.

Pojednou přistoupil k němu Haslinger, uchopil smlouvu, přečetl ji ještě jednou, vzal péro a podepsal listinu.

Řiditel vstal a objal přítele.

„Díky,“ pravil tiše, „díky jménem mého syna, jemuž jste pojistil budoucnost.“

XXIII.

Minuly zase dva roky; panu Antonínovi nepřinesly klidu.

Letní večer; jas slunečný poléval lesy kol Janova.

Pan Haslinger stál u vrat zámečku. Oči jeho zalétaly do dálky, ale nevzplanuly radostně pohledem na letní slávu, ba sršely hněvem.

Věděl už všecko, poznal podlou komedii, kterou s ním provedl jeho přítel, nynější pán a vladař někdejších jeho závodů. Prvním rokem, dokud mladý pán ještě se nevyznal v obchodě, oba jednali s ním laskavě.

Ale mladý pan Klimeš byl vtipný. Jedva rok uplynul, a již vidělo se jim shoditi škrabošku. Ačkoli slovy dosud při tom trvali, že závody patří knížeti, přece si vedli tak, že pravý stav věci mu nemohl zůstatí tajný. Nesmírný hněv zmocnil se ho, když nabyl jistoty; nejraději by byl na místě odešel, však zůstal, přemáhaje se.

Toho zadostučinění si přece neodepřel, že vynadal řiditeli ohavných zlosynů.

Ten klidně vyslechl vše, nepokládaje ani za nutno, aby se omluvil.

Pan Antonín vrátil se do Janova, maje v srdci peklo.

Touž dobou došlo mu k sluchu, že jeho manželka koupila stateček a že na něm žije s dcerou a s nějakým člověkem, který jí ho spravoval. Ten člověk prý si vede, jakoby byl jejím manželem...

Pan Antonín napsal jí list, v němž jí vyhrožoval, že ji bude žalovati pro cizoložství. Paní Charlotta neodpověděla.

Tu on klnul všemu a všem, kdož ho svedli se ženou dříve tak vroucně milovanou, a teprve ve druhé řadě vzpomínal záští svou na pravého strůjce svého neštěstí i na jeho syna, s nímž i nadále bylo mu jednati.

Ti zatím oba činili mu dále všeliké příkoří, uráželi ho, snižovali. Odkládal odvetu na chvíli, kde bude prost závazků. Mimo to zášť, již choval k manželce, ovládala jej tou měrou, že ledacos neviděl, co jinak by ho bylo strhlo k nejosudnějšímu nerozvážnostem.

A ještě něco jiného přišlo mu na pomoc. V domě Janovském byla stará hospodyně, která vařila pro něho a pro mladého pána, a kromě této uvedl tam řiditel mladou vdovu po vrátném Kroužilovském. Byla to žena pěkného zevnějšku, veselého ducha a – jak všichni tvrdili – dobrého srdce. Zastávala úřad klíčnice a měla pod svou ochranou prádlo a čištění pokojů. Záhy počala jeviti sympatie s nešťastným bývalým majitelem hutí, a tento, nemaje nikoho na širém světě, rovněž k ní přilnul; učinil ji svou důvěrníci a ulehčoval svému srdci. Poměr, jenž mezi nimi vznikl, pomáhal mu plašiti hněv nad nevěrou manželčinou, což úplně

se shodovalo s plány jeho protivníků. Avšak když zpozorovali, že klíčnice začínala jímati pana Antonína tou měrou, že k vůli ní jejich ústky trpělivěji snášel, nebylo jim to vhod, i umínili si, že zadají mu novou ránu.

Tak stály věci onoho letního odpoledne, jímž jsme počali tuto kapitolu. Pan Haslinger stál u vrat zámeckých.

„Pozejtří uběhne druhý rok!“ zaskuhral. „Pak hospodařte si tu, jak budete chtít.“

Příbelhala se stará hospodyně.

„Dobry večer, pane mistře,“ pozdravila a obrátila k němu své oči s výrazem útrpnosti.

Haslinger poděkoval; ona zamávla rukou a pravila potichu:

„Pan mistr už odpustí, musím se s ním o něčem sdělit...“

„Nechci nic vědět...“

„Přece... Je to hanba, jak nakládá se zde s panem mistrem; běží o zdraví... Ta klíčnice, ta Lída, taky není taková, jak pan mistr si myslí.“

Pan Haslinger se zamračil.

„Co mi mluvíte o Lídě?“ pravil prudce. „Lída je nejlepší ze všech, lepší než vy...“

„Lepší než já? Nu, to je vidět, jak pan mistr se mýlí. A což včera to kuře, jež pan mistr jedl k večeři?“

„Nu, to kuře! Bylo mizerné, jako všecko, co vy připravujete.“

„To kuře připravila Lída. A to kuře předevcírem pošlo... A říci, že mladý pán poručil, aby se upeklo panu mistrovi... on ani neřekl panu mistrovi, pravil tomu... tomu... ani nechci říci, jaké jméno vám dal.“

„A vy se opovažujete povídat takové věci o Lídě, viniti ji z takové mrzkosti...“

„A pan mistr se domnívá, že Lída k němu drží? Nechtěla jsem to říci, ale že pan mistr praví, že Lída je lepší než já, povím mu všecko. Lída vysmála se mi do očí a řekla: ‚Držte hubu, však on je sní! Pro něho je dobré!‘ – Což pak pan mistr ještě se nedovtípl, že Lída je milenkou mladého pána?...“

„Co pravíte?“

„Nu, čemu se říká jeho milenkou. Za ženu si ji ovšem nevezme... To se spraví jinak...“

„To je hanebná pomluva!“ vyrazil ze sebe pan Antonín.

„Pomluva? Pan mistr uvidí, jaká to je pomluva. Každé slovo, jež pan mistr jí řekne, donese mladému pánovi a ještě všechno překrouť.“

Pan Antonín vyrazil ze vrat a namířil k huti, kde dlel mladý pán.

Namanula se mu na nádvoří klíčnice.

„Ty padlá ženštinu!“ řval, až dělníci se sbíhali. „Což myslíš, že nevím, že’s milostnicí toho mladého lotříka?“

„A bodejť bych byla vaší! Jste k tomu starý, vy blázne!“

Chtěl se na ni vrhnouti; ona volala o pomoc, tak že přiběhli lidé, kteří mu v tom zabránili. Vběhl do huti a tam si podal mladého pána, jenž právě v ústrety mu přicházel.

„Zakroutím ti vaz, synu krkavčí!“

Následovala jedním dechem spousta nadávek. Pak se obrátil k lidem, přibíhajícím se všech stran.

„Pána máte zloděje,“ křičel, „traviče a vraha, jenž mne, dobrodince svého, chtěl připravit o život. Pošlé kuře mi kázal připravit, své kuběně tak učiniti velel...“

Mladý pán zbledl; skryl se za dělníky volaje:

„Chraňte mne před zběsilým! Slyšeli jste ty urážky! Budu ho žalovat!“

„Žaluj! Ať mě třeba oběsí... lépe smrt, než žítí podle takových netvorů!“

Dělníci učinili konec jeho soptění, vytlačivše ho z huti. Vida se osamoceným, zastavil se ještě jednou, máchl rukou.

„Bud’te tu všichni prokleti!“ zvolal. „Konec všemu! Ať zhynu také!“

A rychlým krokem ubíral se k lesu, pryč ze závodu.

Bylo šest hodin večer. Z počátku les byl řídký, paprsky šikmo padající klestily si cestu skrze pně a pohrávaly s vřesem, jenž pokrýval půdu. Však brzo les houstl, chlad ovíval prechajícího. Ten tušil, že vše bylo nastrojeno, aby došlo k útěku.

Slzy vyrazily mu z očí.

Soumrak valil se na jeho pout’, líbal rozpálené jeho skráně, jakoby zaplašiti chtěl myšlénky, burácející pod nimi.

Tma vůkol i hluboké ticho.

Jeho oči neviděly na cestu, jeho nohy narážely na ostré kamení, ale nic nezastavilo jeho chůzi.

Celou noc tak šel, až se dostal z lesa, až v ranní záři otvírala se před ním zoraná pole, zelené louky. Prchal v obnošeném šatě, maje při sobě jen málo peněz; potkávali ho lidé, pozdravovali ho, nikomu nepoděkoval.

K sedmé hodině ranní dorazil do města B., kde měl uloženo něco peněz. Ubytoval se tam, jak jen mohl, skromně a jal se sháněti, kde co uložil.

Co počne? Nevěděl. Žil tak skromně, že by z toho kapitálu byl vydržel čtyřicet let, i pokojík svůj sám si uklízel.

Z Janova zatím, jedva Haslinger zmizel v lese, spěchal posel do Kroužilova, a s nocí dostavil se řiditel, otec mladého pána. Oba dlouho do noci se radili; kdosi slyšel mladého, když děl:

„Nestřpím urážek, jež mi učinil u přítomnosti mých lidí; budu ho žalovat...“

A starý prý:

„Nech ho, potrestal se sám. Máme rentu v kapse; všickni lidé nám dosvědčí, jak se choval a jak odešel...“

Po nějakém čase žaloval je Haslinger. Domáhal se dalšího placení renty, poněvadž prý dobrovolně neodešel, ale nynější majetníci ho vypudili.

Počala pře s patrimoniálním panem řiditelem z dob před rokem osmačtyřicátým. Haslinger ji prohrál a byl odsouzen, aby zaplatil útraty soudní. Dal svým zástupcem odpovědět, že zůstavil několik set zlatých a všechn svůj movitý majetek na Janově, aby prý nynější majitelé závodu tímto se na něm hojili. Ti všechno popřeli; peněz prý nenašli a nábytek byl prý jejich; to i svědkové jim dosvědčili.

Antonín Haslinger musil zaplatit útraty ze svého kapitálu.

Brzy potom se odstěhoval z B., nevědomo kam. Tušilo se, že odešel do Bavor.

XXIV.

Třicet let minulo. O panu Haslingerovi, který kdysi býval majitelem závodů Janovského a Antonovského, mluvili v Kroužilově už jen starší lidé, a ti leccos hovořili, že starý Klimeš, bývalý řiditel, nějakým divným způsobem připravil Haslingera o celé jmění. Mladší pokolení těch řečí málo dbalo; kořilo se panu Benjaminu Klimšovi, nynějšímu majiteli a nejbohatšímu člověku v těchto končinách. Pan Benjamin Klimeš už provdal čtyři dcery; každá prý dostala sto tisíc zlatých na hotovosti; ještě má tři menší, které dostanou věnem rovněž tolik. Potom jsou zde dva synové, z nichž starší Romuald dostane závody. Benjamin Klimeš byl přísnější než jeho nebožtík otec. Měť devět dětí, o všechny musilo býti dobře postaráno; to vyžadovalo energického ducha. Až nastoupí mladý pan Romuald, přísná soustava vezme za své. Pan Romuald je kavalír; kdyby mohl, jak by chtěl, kdyby tatínek ho nedržel na uzdě, Kroužilov a celé pohraniční pohoří by žaslo, jaký život by zavládl na Janově.

„Bylo to strašné,“ kdysi vypravoval starší měšťan Kroužilovský, „mně to všechno povídal fukač, jenž tehda při tom byl: Haslinger, odcházeje z Janova, všecky proklel...“

„Nevídáno!“ prohodil někdo z mladších; „Haslinger neuměl hospodařit...“

„Haslinger byl učiněná skromnost...“

„Ale přece byl by se udržel. Však já také slyšel, že je tam chtěl všechny povraždit... Co záleží na takové kletbě, že o ní vypravujete, jako byste sám se jí bál?“

„Taková kletba často čeká dlouho, a hříchy otců se mstí až ve čtvrtém koleně...“

V B. věděli o Haslingrovi ještě méně než v Kroužilově. Tam bylo jich již málo, kdož věděli, že paní doktorová Jarošovská byla jeho a paní Charlotty dcera.

Tento doktor Jarošovský žil klidně svému povolání, vydělal, čeho na živobytí měl potřebí, ale nemohl nic uložit stranou: měl deset dětí. I těch několik tisíc, jež manželka mu přinesla věnem, pohltila rodina.

Kteréhosi dne doktor Jarošovský byl návštěvou u okresního sudího, jemuž stonalo dítě. Odcházejícího doprovázel sudí až na schody a tázal se ho:

„Myslíte, pane doktore, že nemoc není nebezpečná? Včera se podobalo, že chudinka nám umře. Lekli jsme se, když nám řekli, že jste odjel až na Sosnovku...“

„Budte bez starosti; za málo dní zase bude běhat. Tam je to horší, na Sosnovce. Paní před lety zemřela součotěmi, čtyři dítky sešly týmž způsobem, a nyní stůně poslední syn. Je žal na to patřit; starý pán mě vzal stranou a sliboval mi tisíce, zachráním-li mu tohoto, posledního jeho potomka. Bylo mi ho líto. Co jsou mu platny jeho peníze? Až zavře oči, všechno připadne lidem cizím, vzdáleným příbuzným, již dosud o něho se nestarali.“

„Majitel Sosnovských hutí,“ pravil pan sudí, přebíraje se ve své paměti, „tot' týž, jenž před dávnými roky dědil tyto závody po jistém Jahodovi?“

„Týž,“ vece doktor.

Sudí za chvíli společně s doktorem opustil dům.

„Tohle jsem vám chtěl ještě říci,“ pravil. „Včera nám zase něco přišlo od vrchního soudu v příčině pěti tisíc zlatých, jež nebožka vaše tchyně odkázala svému manželu, po jehož pobyť pátráme deset let marně. Máme ještě jednou ho vyzvat v úředních novinách, aby se přihlásil o dědictví, jinak ho prohlásíme za mrtvého. Třicet let je tomu, co zmizel. Vy jste ho neznal, není-liž pravda?“

„Ve svém mládí slýchal jsem o něm, ale osobně jsem ho neznal. Nebožka tchyně říkávala, že všechno neštěstí, jež stihlo jeho a jeho rodinu, zavinil starý Klimeš, jehož syn vládne nyní skelnými hutěmi Janovskými.“

Hovořili ještě po nějakou dobu, potom se rozešli.

Když doktor došel domů, řečeno mu, že už drahnou chvíli ho očekává v ordinacním pokoji neznámý jakýsi starý pán. Doktor z té návštěvy příliš se netěšil; nicméně šel promluvit s cizincem.

Stál před ním starý pán, slušně oděný. Byl vysoký, dosud přímé postavy; obličej zdravého vzezření, přes to, že byl rozerván vráskami. Bílé kníry pod nosem dodávaly jeho tváři cosi přísného.

„Rád bych s vámi pohovořil v soukromé záležitosti...“

Doktor ukázal na křeslo. Host uposlechl a tázal se:

„Jste doktor Jarošovský a vaše paní choť je rozená Haslingerová, dcera Antonína Haslingera, někdejšího majitele sklářských hutí Janovských, a paní Charlotty rozené Chabléové? Vaše paní choť se jmenuje Markéta, není-liž pravda?“

Doktor přisvědčil.

„Kdo jsem, povědí vám tyto papíry,“ pokračoval cizinec a podal doktorovi několik listů, jež byl vyňal ze záňadří.

Jedva doktor nahlédl do prvního listu, již vypadl mu z ruky.

„Můj milý bože! Vy jste Antonín Haslinger, otec mé drahé ženy...“

„Ano, otec vaší ženy.“

Doktor se slzami v očích objímal kmeta.

„Buďte mi vítán, drahý otče, jehož měli jsme všichni dlouho za mrtvého, buďte mi vítán... S vámi přichází požehnání... Dovolte, abych zavolal Markétu,“ pravil, „ach, to štěstí, nenadálé, nevýslovné štěstí...“

„Pomalou, můj drahý,“ odvětil staroch. „Nežli zavoláte mou dceru, poslyšte mou zповěd, abyste seznal, může-li mi odpustit dítě, o něž nikdy jsem se nestaral, a jehož matka mou vinou zbavena byla všeho štěstí a uvržena v předčasný hrob.“

A starý Haslinger jal se vypravovati o svém životě, jak světem se potuloval. Šel nejdříve do Bavor, pak do Holandska, přepravil se přes moře na Javu, do Nového Seelandu a konečně do Spojených Států. Vedlo se mu dobře a zle, přišel o vše, vzmohl se zase a opět pozbyl všeho. Nikde neměl stání, sám a sám se potloukal, bez jediného přítele. Často ozývalo se v něm svědomí, ale on utlumoval jeho hlas úmornou prací a spekulacemi obchodními.

„Tu jsem,“ končil, „a stojím před vámi. Poslední groš jsem vydal na zpáteční cestu. Nemám, kam bych se uchýlil, kde bych složil staré kosti. Neposkytnete-li mi útulku, půjdu na žebrotu, na pokání za to, čím jsem provinil se proti dětem svým a proti své ženě. Ach, moje žena dojistu klnula mi v poslední své chvíli...“

„Odpustila vám, ubohý otče; ona provinila se také proti vám. O statek přišla a s ním o dvě třetiny svého jmění...“

„Ale já jsem ji k tomu dohnal, věře ďáblovi, jenž mne obelstil...“

„Vaše manželka vám v závěti své zanechala pět tisíc; nejste žebrák, jak pravíte. Ale ani kdybyste neměl ničeho, rozdělili bychom s vámi poslední sousto...“

„Děkuji vám. Ale ty peníze patří vám. Ach, poslední troška z toho, co nastrádal můj otec!“

„Máme také podobiznu vaší matky. Brzo po vašem odchodu starý Klimeš prodal všelijaký starý nábytek, jenž se nalézal na Janovském zámku. Něco toho získal jistý zdejší občan, náhodou i tu podobiznu; já jsem to všechno od něho koupil.“

„A můj syn Vojtěch?“

„Ten už dávno nežije. Zemřel na vojně v Uhrách roku 1849.“

Staroch se dal do usedavého pláče. A jak si zakryl obličej, doktor spěchal z pokoje.

„Markétko,“ pravil k manželce, „velkou novinu ti nesu. Nelekej se té radosti... u mne v pokoji je starý pán, který chce tě vidět, s tebou mluvit...“

Byl to dojemný výjev, když otec a dcera si padli do náručí. A pak přišly děti, dorostlejší a drobnější, a vítaly dědečka...

Zůstal u nich. Okrál v láskyplné péči dceřině, paprsky lásky dětinné roztavily kůru ledovou kolem jeho srdce.

Když vnoučkové usedali kolem něho, vypravovával jim o dalekých, cizích končinách, o svých bojích s krutým osudem, s lidmi a s přírodou; jen o svém mládí, o svých závodech nikdy slovem se neprohlásil.

Pět tisíc, jež zůstavila mu zemřelá manželka, dlouho se zdráhal přijati. Když posléze ustoupil naléhání svého zetě, užíval peněz na podporu studujících svých vnuků.

Obrací osud kolo. Kdo se provinil, vinu pyká – z pokolení do pokolení hrůzné kolo dolů se otáčí, až smyto v kalných proudech neštěstí, bídy a hanby, v nichž tonou vzpomínky na dědy, opět nahoru směřuje.

Antonínu Haslingerovi bylo souzeno, vypít hořký kalich až na dno. Zeť jeho, doktor Jarošovský, předešel jej v smrti, a staroch byl ještě svědkem, jak dcera jeho Marketa se

musela rváti se životem, aby uživila sebe, dorůstající děti a jeho, starého otce, jenž kdysi byl zámožný a šťastný.

Zemřel, čítaje věku svého skoro devadesát let.

Zda požehnání jeho přinese štěstí vnukům a pravnukům jeho?... Možná, až jméno jeho klesne v zapomenutí.

Kolo osudu v Sosnovce i na bývalých Haslingerových sklárnách, dosud v držení potomků Klimešových, jde silně dolů, dolů – už se blíží ženoucímú je kalnému víru. Syn pana Romualda se činí.

KONEC